

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА:
НОВІ ТРЕНДИ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МИНУЛОГО

ВИПУСК 2

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра всевітньої історії та міжнародних відносин**

**ЗАПОРІЗЬКЕ ОБЛАСНЕ ТОВАРИСТВО ДОСЛІДНИКІВ ІСТОРІЇ І
КУЛЬТУРИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА:
НОВІ ТРЕНДИ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МИНУЛОГО**

Збірка наукових праць

Запоріжжя
ЗНУ
2026

**Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого:
Збірка наукових праць. Випуск 2. Запоріжжя. ЗНУ, 2026. 260 с.**

Редакційна колегія:

О.М. Маклюк, кандидат історичних наук, доцент, декан факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету

С.С. Черкасов, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету

А.В. Омельченко, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету

Т.В. Грушева, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету

Збірка містить статті, присвячені актуальним проблемам міжнародних відносин, всесвітньої та української історії, ключовим аспектам зовнішньої політики України, новим тенденціям розвитку світової та української дипломатії, впливу російсько-української війни на процеси міжнародної взаємодії, становищу євроатлантичного співтовариства в політичних реаліях другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Для широкого кола науковців: істориків, соціологів, політологів, філософів, а також усіх, хто цікавиться сучасною науковою гуманітаристикою.

The collection contains articles devoted to current issues of international relations, world and Ukrainian history, key aspects of Ukraine's foreign policy, new trends in the development of world and Ukrainian diplomacy, the impact of the Russian-Ukrainian war on the processes of international interaction, the position of the Euro-Atlantic Community in the political realities of the second half of the 20th century – early 21st century.

For a wide range of scientists: historians, sociologists, political scientists, philosophers, as well as everyone who is interested in humanities.

Затверджено науково-технічною радою Запорізького національного університету

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв організацій, установ та іншої інформації несуть автори матеріалів. Висловлені авторами думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань. Переклади і передруки дозволяються лише за згодою авторів матеріалів.

ЗМІСТ

I. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

<i>Ануніч А.О.</i>	Роль міжнародних організацій у врегулюванні сучасних збройних конфліктів: український вимір	7
<i>Степаненко Д.О.</i>	Вплив нових регіональних безпекових альянсів на глобальну архітектуру ядерної безпеки в умовах російсько-української війни	12
<i>Олефіренко Л.С.</i>	Штучний інтелект як фактор глобального впливу в сучасних міжнародних відносинах	17
<i>Костик О. В.</i>	Пріоритети двосторонніх відносин США та Індії під час першої президентської каденції Дональда Трампа	23
<i>Рябоконт П.А.</i>	Вплив особистості лідера на формування зовнішньої політики США: кейс Дональда Трампа	27
<i>Ревуцька І.Д.</i>	Санкційна політика США за адміністрації Дональда Трампа як інструмент зовнішньополітичного впливу	35
<i>Гундертайло Д.М.</i>	Реалізація міжнародного співробітництва у сфері туризму: досвід Болгарії	41
<i>Ковальчук Д.О.</i>	Протидія кліматичним ризикам як пріоритет внутрішньої політики адміністрації Дж. Байдена: здобутки та бар'єри	46

II. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: УКРАЇНСЬКИЙ І ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІРИ

<i>Сидоренко А.А.</i>	Революція Гідності як чинник формування суб'єктності України	50
<i>Фульмес Ю. І.</i>	Політична та гуманітарна реакція країн Вишеградської групи на Революцію Гідності в Україні	55
<i>Гривнак А. В.</i>	Міжнародно-правова оцінка русифікації освітньої сфери в ОРДЛО (2014–2022 рр.)	63
<i>Поняткова Д.В.</i>	Запорізькі меморіали у процесах декомунізації	68
<i>Трюхан Д.А.</i>	Меморіальний календар США та законодавчі особливості комеморації	78
<i>Бабенко Л.М.</i>	Етичний код українського журналіста в контексті міжнародних відносин	89

III. УКРАЇНА У СВІТІ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

<i>Матюхіна К.Д.</i>	Національні особливості ведення дипломатичних переговорів в Канаді	94
<i>Сокол В.Є.</i>	Національні особливості дипломатії Японії	100

<i>Кочура О.О.</i>	Публічна дипломатія Франції: культурний чинник у просуванні міжнародного іміджу держави	104
<i>Веселкова В.П.</i>	Церемоніал державних візитів як форма дипломатичної комунікації (на прикладі Великої Британії, Канади та Австралії)	111
<i>Тесленко К. О.</i>	Публічна дипломатія України в умовах повномасштабного вторгнення РФ	116
<i>Ціватий В.Г.</i>	Wellness-туризм: нові тенденції розвитку української туристичної дипломатії	121
<i>Паровая А. І.</i>	Трансформація українсько-німецьких відносин через шлях становлення та розбудови стратегічної взаємодії	129
<i>Захарова А.Д.</i>	Конструювання образу України в проурядових угорських медіа в контексті виборів 2026 року	135
<i>Ищенко К.О.</i>	Співпраця України та Чехії у сфері військово-промислового комплексу: спільні проекти та перспективи розвитку	141
<i>Главацька Т.С.</i>	Україна – Нідерланди: дипломатичні та економічні відносини: історія, сучасний стан та перспективи розвитку	146

IV. КРАЇНИ СВІТУ У СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЯХ

<i>Бессонова М.М.</i>	Економічний патріотизм у Канаді як відповідь на торговельну політику адміністрації Дональда Трампа у 2025 р.	152
<i>Горопашна П. В.</i>	Контртарифна стратегія Канади у відповідь на торговельну політику адміністрації Трампа (2025 р.)	157
<i>Пашкова О.С.</i>	Трансформація ролі Латвії в забезпеченні безпеки на східному фланзі НАТО	163
<i>Петрик О.О.</i>	Трансформація енергетичного партнерства між Норвегією та ЄС у контексті сучасних безпекових та кліматичних викликів	168
<i>Слюсаренко І.Ю.</i>	Малі держави в умовах нових геополітичних загроз (на прикладі Фінляндії, Швеції, Норвегії)	174
<i>Табачук А. В.</i>	Роль Швеції у посиленні залучення жінок до розбудови миру в Ефіопії	179
<i>Копилов Д. В.</i>	Ідеологічна поляризація в Латинській Америці як виклик стратегічним комунікаціям України	187
<i>Петровська М.С.</i>	Ортодоксальний іслам і становище жінок в ісламському еміраті Афганістан	191
<i>Вербовецька О. Б.</i>	Торговельно-інвестиційна взаємодія Сінгапуру та КНР	197

V. ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРОЦЕСИ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

<i>Блохін А.С.</i>	Операція Interflex як каталізатор трансформації оборонної моделі України в контексті євроатлантичної інтеграції	201
<i>Сарабаш Е.Л.</i>	Здобутки та прорахунки спортивної дипломатії України в умовах повномасштабного вторгнення	206
<i>Чадій М.С.</i>	Трансформація торговельних відносин України та Китаю у контексті повномасштабної війни Росії проти України	211
<i>Ващенко В.О.</i>	Напрями реагування МОМ на гуманітарні виклики після повномасштабного вторгнення РФ в Україну	216
<i>Курильчик Н.А., Пістракевич О.В.</i>	Інформаційна політика ЄС щодо протидії дезінформації та іноземним маніпуляціям у контексті російсько-української війни	221
<i>Лісовська М.М.</i>	Трансформація сприйняття російської загрози в стратегічному плануванні Фінляндії (2024-2026 рр.)	229
<i>Волошина А.Е.</i>	Транскордонні інформаційні операції РФ у Хорватії: роль проксі-акторів та соціальних мереж період після 2022 року	233
<i>Конопенко-Шилін А.Б.</i>	Партійні розбіжності у США щодо економічних санкцій проти Росії в умовах російсько-української війни	242
<i>Куртов Я.О.</i>	Realpolitik у зовнішній політиці Ізраїлю: діяльність Біньяміна Нетаньягу на тлі російсько-української війни	249
НАШІ АВТОРИ		254

РОЗДІЛ І.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 341.123:327.56(477)

Ануніч А.О.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

***Анотація:** у статті аналізується реакція та дії міжнародних організацій в умовах російсько-української війни. Авторка досліджує, якими стратегіями користуються представники різних держав у складі Організації Об'єднаних Націй, Організації Північноатлантичного договору (НАТО), Організації з безпеки та співробітництва в Європі та Європейського Союзу та аналізує їх ефективність та здатність впливати та реагувати на збройні конфлікти. У роботі розглядається вплив та наслідки діяльності та бездіяльності світової спільноти у контексті забезпечення миру та безпеки. Робиться висновок, що сучасний світоустрій переживає кризу та потребує докорінних змін задля відновлення стабільності та рівноваги в світі.*

***Ключові слова:** мир та безпека, російсько-українська війна, Організація Об'єднаних Націй, Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Організація з безпеки та співробітництва в Європі та Європейський Союз.*

Anulich Anita

THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN THE SETTLEMENT OF MODERN ARMED CONFLICTS: THE UKRAINIAN DIMENSION.

***Abstract:** the article analyzes the reaction and actions of international organizations in the conditions of the Russian-Ukrainian war. The author explores the strategies used by representatives of various States within the United Nations, the North Atlantic Treaty Organization (NATO), the Organization for Security and Cooperation in Europe and the European Union and analyses their effectiveness and ability to influence and respond to armed conflicts. The work examines the impact and consequences of the activities and inaction of the world community in the context of ensuring peace and security. It is concluded that the modern world order is experiencing a crisis and needs fundamental changes in order to restore stability and balance in the world.*

Keywords: *Peace and Security, Russo-Ukrainian War, United Nations, North Atlantic Treaty Organization (NATO), Organization for Security and Cooperation in Europe and European Union.*

Сьогодні світ охоплений надзвичайною кількістю збройних конфліктів, війна перестала бути чимось винятковим, це наша нова реальність. Згідно з доповіддю Організації Об'єднаних Націй, станом на 2025-2026 роки, понад чверть людства сьогодні живе у зонах, які постраждали від конфліктів, близько 200 мільйонів осіб вимагають гуманітарної допомоги, а 120 мільйонів людей були примусово переміщені зі своїх домівок [1, с. 2]. Якщо звернутись до актуальних даних стосовно російсько-української війни, статистика також невтішна. Станом на березень 2026 року жертвами агресії стали 211 осіб та ще 1206 отримали поранення. Такий показник став найвищим з липня 2025 року [2, с. 2]. Ці дані виразно показують, що світова спільнота перебуває в стані глибокої кризи міжнародної безпеки.

Протягом останніх десятиліть, провідну роль у врегулюванні нестабільності у глобалізованому світоустрої відіграють такі інститути, як Організація Об'єднаних Націй, Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Організація з безпеки та співробітництва в Європі та Європейський Союз. Вони позиціонувались як арбітри, гаранти безпеки та ті, хто надають допомогу постраждалим країнам. Ідея об'єднання представників різних держав навколо спільних проблем здавалась панацеєю від трагедій, які мали місце у Другій світовій війні. Але досягти стабільності так і не вдалось. Більше того, за останні роки має місце ескалація конфліктів та суперечностей.

Причинами цього стали багато факторів. Економічні санкції та миротворчі операції ООН відіграють значну роль у зниженні рівня напруги між країнами, які перебувають на крайній межі колізії. Але мають місце певні обмеження повноважень, які призводять до фатальних наслідків. Яскравим прикладом слугує те, що сьогодні росія є постійним учасником Ради Безпеки ООН, яка, в свою чергу, є ключовим важелем підтримання миру та безпеки. Впровадження заходів задля припинення агресії наразі є неможливим, через те, що країна-агресор користується

правом вето, що, в свою чергу, обмежує або блокує реалізацію повноцінних миротворчих акцій або санкцій. Ефективність цього апарату наразі знаходиться на низькому рівні, через неспроможність ухвалювати рішення, направлені на урегулювання конфлікту. Не можна ігнорувати успіхи у гуманітарному секторі, але питання реформування системи ООН та обмеження права вето у випадках воєнних злочинів чи злочинів проти людяності наразі є одним з найбільш дискусійних у світовій спільноті [3, с. 3].

У системі міжнародної безпеки НАТО залишається одним з найвпливовіших акторів, зокрема через наявність власних військових сил. Механізми організації направлені на захист держав-учасниць у політичній та військовій площині, тому, консультація та, за потреби, втручання у конфлікти вважаються обов'язком, згідно зі статтями 4 та 5. Хоча після розпаду СРСР пріоритетна загроза у вигляді комуністичного титана зникла, події 2014 та 2022 років в Україні наочно показали, наскільки актуальною залишилась загроза «великої війни». Безпека України відіграє ключову роль в гарантії мирного життя країн Європи, тому, хоча Україна наразі не є учасником цієї організації, НАТО надає масштабну військову, технічну та консультативну допомогу. Шляхом навчання українських солдатів, армія поступово переходить на стандарти НАТО, що є важливим етапом інтеграції України до євroatлантичного безпекового простору, що, в свою чергу, спростить шляхи допомоги та забезпечить геополітичну перевагу союзників [4, с. 3].

Організація Північноатлантичного договору є найбільш впливовою фігурою з регіональних безпекових ситуацій, яка має повноваження та обов'язки у сфері забезпечення «м'якої безпеки», бо не має збройних формувань. Основною задачею організації є попередження конфліктів, шляхом переговорів та превентивної діяльності. Одним із ключових механізмів діяльності ОБСЄ є Центр із запобігання конфліктам, який здійснює постійний аналіз безпекової ситуації та оцінює потенційні ризики виникнення конфліктів. У контексті російсько-української війни місце ОБСЄ у підтримці постраждалої сторони визначається насамперед гуманітарним розмінуванням, забезпеченням психологічної підтримки постраждалих від військових дій та захистом прав і свобод. Станом на 2026 рік,

керівництво ОБСЄ наголошує на важливості досягнення справедливого миру та продовженні підтримки України як ключового виклику для європейської безпеки [5, с. 3].

Європейський союз, у свою чергу, керується комплексним підходом до вирішення проблемних питань. В його розпорядженні є як політичні, так і економічні механізми впливу. Керуючись статтею 42.7, ЄС бере на себе відповідальність за благополуччя всіх держав-учасниць. Як у випадку з НАТО, проблемним питанням у заходах, спрямованих на припинення агресії з боку РФ є те, що Україна не є членом цього союзу. Ускладнюючими факторами також виступають Угорщина та Словаччина, які регулярно використовують право вето для того, щоб обмежити або заблокувати допомогу Україні. Не дивлячись на те, що санкційна політика та фінансова допомога все ж таки дають змогу утримувати лінію фронту, ЄС також виявляє недостатню спроможність та здібність забезпечити безпеку та мир в регіоні. [5, с. 4].

Як можна побачити, головною проблемою міжнародних організацій є обмеженість ефективності в умовах повномасштабної війни. Загроза безпеці країнам Європи є не просто актуальною, а прямою, через появу агресивного гравця у вигляді росії, який не тільки має намір укріпити своє геополітичне становище на континенті, але й має достатню кількість мобілізаційного резерву та технічні й економічні можливості задля продовження конфлікту. Перспектива війни на виснаження викликає занепокоєння серед представників європейської спільноти, але наразі міжнародні організації виконують скоріше діагностичну, а не виконавчу функцію. Існуючі механізми примусу не можуть забезпечити необхідний рівень реагування на протиправні військові дії.

Щодо трансформації ролі міжнародних організацій у контексті військових дій на території нашої держави, можна сказати, що фокус уваги було посунуто з якнайшвидшого припинення конфлікту, до гуманітарного реагування. Допомога біженцям є одним з основних напрямків роботи країн-учасниць Європейського Союзу.

Сьогодні ми спостерігаємо процес докорінної трансформації традиційної системи безпеки. Структура, сформована після подій 1945 року, вже не здатна ефективно працювати через невідповідність викликам, які з'являються в умовах сучасних збройних конфліктів. На її місці формується нова, багаторівнева архітектура безпеки, що поєднує різні рівні інституційної взаємодії. Але трансформацій, які відбуваються, критично недостатньо. ООН частіше виказує занепокоєння, замість залучення своїх фахівців та ресурсів для врегулювання конфліктів. ОБСЄ, через недостатність фінансування та технічних засобів, не в змозі здійснювати актуальний моніторинг та не виказує достатньої зацікавленості для справедливого спостереження за ситуацією. НАТО, в свою чергу, через велику кількість бюрократичних процесів, втрачає критично важливі «золоті години» для реагування на зовнішні та внутрішні загрози. Отже, необхідність у подальших змінах, зокрема у реформах механізмів реагування, залишається актуальним та пріоритетним завданням для всієї світової спільноти.

Список використаних джерел і літератури

1. The Peace Outlook 2026: Five moments for global action *United Nations*. 2026. URL: <https://www.un.org/en/peace-and-security/peace-watchlist-2026-five-moments-global-action> (дата звернення: 01.05.2026).
2. Ukraine. Protection of Civilians in Armed Conflict. March 2026 Update. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. 2026. URL: <https://surl.li/rjyvcw> (дата звернення: 01.05.2026).
3. Виступ Президента України на засіданні Ради Безпеки ООН 20 вересня 2023 року . *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2023. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zastosuvannya-prava-veto-potrebuye-reformuvannya-i-ce-mozhe-85745> (дата звернення: 01.05.2026).
4. What is NATO? *NATO*. URL : <https://www.nato.int/en/what-is-nato.html> (дата звернення: 01.05.2026).
5. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). URL: Mode of access: <https://www.osce.org/our-work> (дата звернення: 01.05.2026).
6. EU support for Ukraine [Electronic resource] URL : Mode of access: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-support-ukraine_en (дата звернення: 01.05.2026).

Степаненко Д.О.

ВПЛИВ НОВИХ РЕГІОНАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ АЛЬЯНСІВ НА ГЛОБАЛЬНУ АРХІТЕКТУРУ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. У статті досліджується вплив нових регіональних безпекових форматів на трансформацію глобальної архітектури ядерної безпеки. Доведено, що повномасштабна російсько-українська війна стала каталізатором кризи традиційних механізмів нерозповсюдження. Проаналізовано роль регіональних альянсів, таких як AUKUS, та зміцнення двосторонніх безпекових зв'язків між державами Євроатлантики та Індо-Тихоокеанського регіону у формуванні нової системи стратегічного стримування. Обґрунтовано необхідність інтеграції України до євроатлантичного безпекового простору як ключового фактора збереження глобального порядку, заснованого на правилах.

Ключові слова: міжнародна безпека, ядерне стримування, регіональні альянси, російсько-українська війна, Індо-Тихоокеанський регіон, євроатлантична безпека.

Stepanenko Daria

INFLUENCE OF NEW REGIONAL SECURITY ALLIANCES ON THE GLOBAL NUCLEAR SECURITY ARCHITECTURE IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. The article examines the impact of new regional security formats on the transformation of the global nuclear security architecture. It is proved that the full-scale Russian-Ukrainian war became a catalyst for the crisis of traditional non-proliferation mechanisms. The role of regional alliances such as AUKUS and the strengthening of bilateral security ties between Euro-Atlantic and Indo-Pacific states in shaping a new system of strategic deterrence is analyzed. The necessity of integrating Ukraine into the Euro-Atlantic security space as a key factor in preserving a rules-based global order is substantiated.

Keywords: international security, nuclear deterrence, regional alliances, Russian-Ukrainian war, Indo-Pacific region, Euro-Atlantic security.

Сучасна система міжнародних відносин переживає період глибокої структурної трансформації, спричиненої неефективністю традиційних інститутів глобального управління та зростанням ревізійністських тенденцій з боку

авторитарних режимів. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році стало не лише найбільшим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, але й безпрецедентним викликом для глобальної архітектури ядерної безпеки. Вперше в новітній історії ядерна держава використовує свій стратегічний арсенал не як засіб стримування та запобігання війні, а як інструмент ядерного шантажу для прикриття конвенційної агресії проти неядерної держави. У цих умовах спостерігається криза глобального режиму нерозповсюдження та Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), що змушує міжнародну спільноту шукати нові, переважно регіональні, формати забезпечення безпеки.

Проблема ерозії глобальної ядерної безпеки та формування нових альянсів перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Окремі аспекти цієї проблематики висвітлювали такі науковці, як Г. Кіссинджер, Дж. Міршаймер, С. Толстов, Г. Перепелиця. Однак стрімка динаміка подій російсько-української війни та швидке формування нових безпекових конфігурацій (зокрема в Індो-Тихоокеанському регіоні та Європі) вимагають постійного оновлення концептуальних підходів до аналізу цих процесів.

Метою даної статті є дослідження впливу нових регіональних безпекових альянсів на глобальну архітектуру ядерної безпеки в умовах триваючої російсько-української війни та паралічу традиційних міжнародних інституцій.

Криза Ради Безпеки ООН, де держава-агресор має право вето, яскраво продемонструвала неспроможність універсальних міжнародних організацій гарантувати безпеку своїм членам. Відповіддю на цей параліч стала фрагментація глобальної безпеки та посилення ролі мінілатеральних (вузькоформатних) та регіональних альянсів. Держави усвідомили, що покладатися виключно на глобальні договори, такі як ДНЯЗ, більше неможливо, особливо після остаточної дискредитації Будапештського меморандуму. Відповідно, фокус змістився на створення функціональних об'єднань, здатних забезпечити реальне військове стримування [4, с. 112].

Однією з ключових тенденцій сучасності є неподільність безпеки Єв्रोатлантичного та Індо-Тихоокеанського регіонів. Війна в Україні стала тригером не лише для консолідації НАТО, але й для перегляду безпекових стратегій в Азії. Формування осі Пекін – Москва – Пхеньян – Тегеран створює синхронізовану загрозу світовому порядку. Саме тому ми спостерігаємо посилення таких форматів, як AUKUS (Австралія, Велика Британія, США), QUAD (США, Японія, Індія, Австралія), а також тристоронніх механізмів за участю США, Японії та Південної Кореї.

Особливо показовою є трансформація зовнішньої політики Японії, яка традиційно дотримувалася пацифістського курсу. Усвідомлюючи, що сценарій агресії проти України може бути повторений в Азії (зокрема щодо Тайваню), Японія розпочала безпрецедентне нарощування оборонних видатків та поглиблення інтеграції з НАТО. Відновлення порядку, заснованого на правилах, стає спільним завданням для Києва та Токіо у глобальному вимірі [2, с. 45]. Співпраця між державами-однодумцями, навіть якщо вони знаходяться на різних континентах, формує нову мережеву архітектуру стримування.

Щодо ядерного аспекту, вплив нових альянсів є двояким. З одного боку, посилення гарантій розширеного ядерного стримування (так званої «ядерної парасольки») з боку США для своїх союзників у Європі та Азії має на меті заспокоїти їх і запобігти ефекту доміно у вигляді самостійного створення ядерної зброї. Наприклад, створення AUKUS, яке передбачає передачу Австралії технологій будівництва атомних підводних човнів, є відповіддю на зростання ядерного потенціалу КНР. Хоча це об'єднання не передбачає передачі самої ядерної зброї, воно суттєво змінює баланс сил і доводить, що високотехнологічне конвенційне стримування стає невід'ємним доповненням ядерного [3, с. 88].

З іншого боку, агресія РФ загострила дискусії про можливість так званого «ядерного хеджінгу» серед держав, які перебувають у зоні ризику, але не мають стовідсоткових гарантій захисту. В Південній Кореї, наприклад, дебати про необхідність власного ядерного арсеналу досягли історичного максимуму. Щоб уникнути поширення ядерної зброї, США змушені створювати нові консультативні

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого

механізми (як-от Вашингтонська декларація з Республікою Корея), які інституційно залучають союзників до планування ядерного стримування [5, с. 210].

У європейському контексті війна стимулювала розширення НАТО за рахунок Швеції та Фінляндії, що докорінно змінило геополітичну ситуацію в Балтійському регіоні та звузило можливості для російського ядерного шантажу. Водночас зростає запит на посилення європейської складової ядерного стримування, де ключову роль можуть відіграти арсенали Великої Британії та Франції, інтегровані у загальні оборонні плани Європейського Союзу.

Для України ця глобальна трансформація має життєво важливе значення. Будучи державою, що добровільно відмовилася від третього за потужністю ядерного арсеналу, Україна сьогодні є головним полем битви за збереження режиму нерозповсюдження. Якщо агресор зможе досягти своїх цілей, прикриваючись ядерним щитом, це стане незворотним сигналом для інших режимів про те, що володіння ядерною бомбою гарантує безкарність та можливість територіальної експансії. Тому повноправне членство України в НАТО та інтеграція до системи євроатлантичної колективної безпеки є не лише потребою національного виживання, але й єдиним дієвим механізмом порятунку глобальної архітектури нерозповсюдження [1, с. 58].

Отже, глобальна архітектура ядерної безпеки поступово трансформується від універсальних, але недієвих форматів ООН до системи мережових регіональних альянсів. Ці нові безпекові формати (НАТО, AUKUS, QUAD, двосторонні оборонні пакти) беруть на себе основний тягар стримування агресивних ядерних держав. російсько-українська війна довела, що ізольованих конфліктів більше не існує: безпека Європи нерозривно пов'язана з безпекою Індо-Тихоокеанського регіону. Подальший розвиток системи міжнародних відносин залежатиме від здатності демократичного світу консолідувати зусилля в межах нових союзів, зупинити агресію РФ проти України та вибудувати надійний механізм притягнення до відповідальності за ядерний шантаж.

Список використаних джерел і літератури

- 1 Гарантії безпеки для України в умовах російської агресії / за ред. О. В. Литвиненка. Київ: НІСД, 2023. 142 с.
- 2 Корсунський С. В. Як нації відновлюються: досвід Східної Азії. Харків : Віват, 2024, 288 с.
- 3 Перепелиця Г. М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування. Київ : Стилос, 2022, 320 с.
- 4 Толстов С. В. Глобальна безпека в умовах кризи багатосторонньої дипломатії. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2023. Вип. 11. С. 108–121.
- 5 Allison G. Nuclear Terrorism: The Ultimate Preventable Catastrophe. New York : Times Books, 2023. 340 p.

Олефіренко Л.С.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ГЛОБАЛЬНОГО ВПЛИВУ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

У статті досліджується вплив штучного інтелекту (ШІ) у формуванні нової геополітичної системи XXI століття. Сьогодні ШІ стає не лише технологічним інструментом, а й стратегічним ресурсом, що впливає на розподіл влади та економічний розвиток держав. Аналізується вплив ШІ на глобальну конкуренцію між головними центрами сили – США, Китаєм та Європейським Союзом в умовах цифрової трансформації. Зазначається, що розвиток власних технологій, зміцнення цифрового суверенітету та міжнародне співробітництво є ключовими факторами стійкого розвитку регіонів.

Ключові слова: *штучний інтелект, міжнародні відносини, цифровізація, політика, цифрова дипломатія.*

Olefirenko Lolita

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A FACTOR OF GLOBAL INFLUENCE IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL RELATIONS

This article explores the role of artificial intelligence (AI) in shaping the new geopolitical reality of the 21st century. Today, AI is becoming not only a technological tool but also a strategic instrument that influences the distribution of power and the economic development of nations. The article analyzes the impact of AI on global competition among the main centers of power – the United States, China, and the European Union in the context of digital transformation. It emphasizes that the development of own technologies, the strengthening of digital sovereignty, and international cooperation are key factors for the regions' sustainable technological development.

Key words: *artificial intelligence, international relations, digitalization, politics, digital diplomacy.*

XXI століття відкриває нову епоху в міжнародних відносинах, де технологічний прогрес перестав бути лише фоном для політики, а й чинником глобального впливу. Суттєві зміни відбуваються в політично-правових, дипломатичних, соціально-економічних відносинах. У центрі цієї «технологічної геополітики» знаходиться штучний інтелект (ШІ) – технологія, яка здатна

радикально змінити економіку, оборону, суспільно-політичні настрої, владні інституції. Володіння найдосконалішими цифровими алгоритмами надає перевагу і в дипломатичних відносинах.

Автоматизація війни та кібербезпека змінюють характер конфліктів. Впливають ІІ на автономні системи озброєнь, розвідку та прогнозування дій супротивника. Підкресліть, що швидкість прийняття рішень за допомогою ІІ стає критичним фактором стримування агресивних проявів у міжнародних відносинах. ІІ неймовірно часто використовується як інструмент «м'якої сили» та цифрової дипломатії. Нові технологічні алгоритми впливають на формування нового світогляду та здатність держав просувати свої цінності через цифрові платформи. ІІ використовується в інформаційних операціях та маніпулюванні інформаційним простором. Створення бот-мереж, поширення дипфейків [1, с.23].

Штучний інтелект – це не чергова технологія, а основоположна сила, що перебудовує межі світової конкуренції. Розвиток штучного інтелекту став однією з ключових тенденцій сьогодення, що формує нову систему міжнародних відносин. ІІ можна розглядати як стратегічний ресурс, що визначає конкурентоспроможність і вплив держав на міжнародній арені. Його можливості охоплюють усі напрямки – від оборони до економіки та науки, а технологічна перевага стає рівнозначною політичній силі. Також, він визначає економічну перевагу, військову міць, здатність впливати на громадську думку та формувати міжнародні стандарти. Ця нова технологічна геополітика вимагає від держав не тільки інвестицій у наукові дослідження, а й стратегічного підходу до управління даними, розвитку кадрового потенціалу та формування міжнародної політики у сфері ІІ. При цьому, незважаючи на конкуренцію, усвідомлення глобальних ризиків, пов'язаних з ІІ, таких як етичні проблеми та потенціал для дестабілізації, підкреслює необхідність міжнародної співпраці для забезпечення його відповідного та безпечного розвитку [2, с.150-151].

Глобальна конкуренція країн у сфері штучного інтелекту (ІІ) є одним із ключових геополітичних тенденцій сьогодення. Вона формує новий

ландшафт міжнародної політики, економіки та безпеки, торкаючись багатьох аспектів – від технологічної переваги до етичних норм і військових доктрин.

Змагання між США, Китаєм та Європейським Союзом у сфері штучного інтелекту є ядром нової технологічної геополітики. США прагнуть зберегти своє домінування, покладаючись на інноваційний потенціал приватного сектору та академічної науки. Китай реалізує державно орієнтовану модель, спрямовану на розвиток національної інфраструктури ШІ та зменшення залежності від західних технологій. Амбіції Китаю полягають у тому, щоб стати світовим лідером у галузі ШІ до 2030 року, використовуючи поєднання державного планування, масштабних інвестицій, доступу до величезних масивів даних та технологічної екосистеми, що швидко розвивається. Європейський Союз робить акцент на етичному регулюванні та захисті даних. ЄС прагне до «технологічного суверенітету» та встановлення глобальних стандартів [5, р. 63-65].

Такі країни, як Японія, Південна Корея, Канада, Велика Британія та Індія, також активно інвестують кошти в розвиток штучного інтелекту. У більшості випадків їхні підходи характеризуються вузькою спеціалізацією в конкретних галузях. Наприклад, Японія зосереджена на робототехніці, а Південна Корея – на виробництві напівпровідникових компонентів [3]. Ці держави прагнуть зайняти конкурентоспроможні позиції в глобальній системі штучного інтелекту, впроваджуючи свої інноваційні досягнення в міжнародні наукові та технологічні процеси.

Доступ до великих даних стає головним ресурсом впливу в цифровій економіці. Боротьба за лідерство у сфері ШІ посилює технологічну фрагментацію та формує кілька блоків – американський, китайський та європейський. Країна, яка впевнено розробляє свої безпечні операційні системи, обладнання, чіпи та алгоритми штучного інтелекту, значно знижує залежність від іноземних постачальників. Це є ключовим фактором для забезпечення цифрового суверенітету, оскільки дозволяє мінімізувати ризики зовнішнього контролю, вразливостей та відмови у доступі до критично важливих технологій. Внаслідок, це

зміцнює позиції країни на світовій арені та дозволяє їй брати активну участь у формуванні глобальних технологічних стандартів.

Прогрес у сфері штучного інтелекту здатний докорінно змінити глобальний політичний ландшафт. Держави, які досягли суттєвого прогресу в цій сфері, отримують стратегічні переваги у військовій потужності, економічній ефективності, розвідувальній діяльності та міжнародному впливі [4]. Провідні держави зможуть зміцнити свої позиції, тоді як менш розвинені країни можуть зіткнутися з посиленням залежності, зниженням впливу та розширенням розриву між ними та лідерами, що може призвести до формування більш жорсткої ієрархії у світовому порядку.

Впровадження технологій штучного інтелекту здатне кардинально змінити військову галузь і розвідку, а також відкриє нові можливості для аналізу великих даних і прогнозування потенційних загроз. Зокрема, алгоритми машинного навчання та нейронні мережі можуть бути використані для оптимізації логістики, управління ресурсами та планування бойових операцій, що, у свою чергу, призведе до підвищення загальної боєготовності та зменшення втрат. Поява автономних систем озброєння викликає серйозні етичні питання та може знизити поріг для початку військових конфліктів. Можливості ШІ в галузі кібервійни значно зростають, що зробить атаки складнішими для виявлення.

У розвідці ШІ дасть змогу аналізувати значні обсяги даних, забезпечуючи істотну перевагу. Крім того, ШІ-системи здатні значно поліпшити якість розвідувальної інформації, надаючи аналітикам більш точні та своєчасні дані про ворога. Це дозволить підвищити точність визначення цілі, поліпшити взаємодію між різними підрозділами та, в кінцевому результаті, підвищити загальну ефективність розвідувальних операцій.

Таким чином, активне застосування технологій ШІ в міжнародних відносинах остаточно закріпив перехід від традиційної дипломатії до цифрової, більш технологічно впливової на глобальний простір. Держави мають адаптувати свої зовнішньополітичні стратегії до нових реалій. Активне впровадження та застосування технологій ШІ в міжнародних відносинах посилює ризики та

виклики, пов'язані з питаннями безпеки, етики та правового регулювання. Майбутній світоустрій залежатиме від балансу між технологічною конкуренцією та етичною безпекою.

Важливо, щоб використання ШІ-технологій здійснювалось з урахуванням усіх потенційних ризиків та з дотриманням найвищих стандартів етичності та прозорості. Відсутність єдиних міжнародних стандартів створює загрозу неконтрольованої ескалації та «цифрового колоніалізму», залежність від власників технологій та «технологічних гігантів» як нових недержавних акторів міжнародних відносин. Тому є дуже важливим вживання механізмів міжнародного правого контролю та співпраці з боку ООН та інших відповідних інституцій для зменшення ризиків на глобальному рівні. Штучний інтелект (ШІ) стає визначальною силою, що встановлює розподіл сил у світі. Його вплив виходить за межі технологій, зачіпаючи економіку, безпеку та міжнародні відносини. У результаті формується нова модель світової політики, де цифрові інновації стають інструментом впливу та стратегічного суперництва. Світові держави активно розвивають і контролюють технології ШІ, щоб зміцнити свої позиції. Ця багатостороння конкуренція формує нові принципи глобальної взаємодії, де технологічна міць стає основою політичного впливу. У майбутньому успіх держав залежатиме не від обсягу ресурсів, а від їхньої здатності відповідально використовувати потенціал ШІ на благо суспільства та сталого розвитку.

Список використаних джерел і літератури

1. Вінникова Н. Штучний інтелект як фактор геополітичної сили. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»* 2021. Вип. 40. С. 21-28. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2021-40-03>
2. Пархомчук, О. С. Штучний інтелект у динаміці міжнародних конфліктів: аналіз ескалаційних і стабілізаційних ефектів / О. С. Пархомчук, О. А. Коппель, А. Д. Пархомчук. *Регіональні студії: науковий збірник* / редкол.: М. М. Палінчак (голов. ред.), І. М. Вегеш, Є. І. Гайданка та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 41. С. 149–155. URL <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/41/26.pdf> (дата звернення: 01.05.2026).
3. Artificial Intelligence and Global Security (Washington, D.C.: Brookings Institution, 2024). URL: <https://surl.li/fxeysp> (дата звернення: 01.05.2026)
4. Meleouni C., Efthymiou I. P. Artificial intelligence and its impact in international relations. *Journal of Politics and Ethics in New Technologies and AI*. 2023. Vol. 2. No. 1. P.1-13. URL:

5. Pavić A., Beriša H. Artificial intelligence and national security strategy development. Challenges and perspectives. Nacionalni interes. Vol. 48 (2). 2024. P. 53-75.

Костик О. В.

ПРІОРИТЕТИ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН США ТА ІНДІЇ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ КАДЕНЦІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

У публікації проаналізовано основні напрями стратегічного партнерства США та Індії в період першої президентської каденції Дональда Трампа. Досліджено трансформацію двосторонніх відносин у контексті американської концепції «Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону» та посилення геополітичного суперництва з Китаєм. Особливу увагу приділено безпековому виміру, зокрема проведенню спільних військових навчань «Tiger Triumph», а також ролі персоналізованої дипломатії та масштабних публічних заходів («Howdy Modi», «Namaste Trump») у зміцненні міждержавних зв'язків. Висвітлено суперечливий характер економічної співпраці, зумовлений торговельними обмеженнями та політикою «America First». Автор доходить висновку, що попри економічні розбіжності, Індія закріпилася як ключовий стратегічний партнер США в регіоні.

Ключові слова: США, Індія, Дональд Трамп, Індо-Тихоокеанський регіон, стратегічне партнерство

Kostyk Oleksandra

PRIORITIES IN U.S.-INDIA BILATERAL RELATIONS DURING DONALD TRUMP'S FIRST PRESIDENTIAL TERM

The publication analyzes the main areas of the U.S.-India strategic partnership during Donald Trump's first presidential term. The study examines the transformation of bilateral relations within the context of the American "Free and Open Indo-Pacific" (FOIP) concept and the intensification of geopolitical rivalry with China. Particular attention is paid to the security dimension, specifically the "Tiger Triumph" joint military exercises, as well as the role of personalized diplomacy and large-scale public events ("Howdy Modi," "Namaste Trump") in strengthening interstate ties. The contradictory nature of economic cooperation, driven by trade restrictions and the "America First" policy, is also highlighted. The author concludes that despite economic disagreements, India has established itself as a key strategic partner of the United States in the region.

Keywords: USA, India, Donald Trump, Indo-Pacific region, strategic partnership.

В умовах сучасних геополітичних реалій, що вирізняються стрімкими міждержавними змінами, дедалі більше зростає роль Індо-Тихоокеанського регіону. На тлі посилення глобального суперництва між Сполученими Штатами та

Китайською Народною Республікою, Республіка Індія починає займати дедалі важливіше місце у зовнішньополітичній стратегії Вашингтона. Особливо помітним це стало під час першої президентської каденції Дональда Трампа, коли активізувалась американська політика у вищезгаданому регіоні. Індію було визначено одним із ключових стратегічних партнерів у стримуванні зростаючого впливу Китаю, проте на цьому співробітництво не припинилось. У той період двосторонні американо-індійські відносини відзначились своєю багатовекторністю, поєднуючи безпековий, військово-технологічний, економічний та навіть особистісний виміри співпраці.

Важливу роль у формуванні зовнішньополітичних пріоритетів Д. Трампа відіграла концепція «Free and Open Indo-Pacific» (FOIP), в рамках якої Індія розглядалась провідним партнером Сполучених Штатів у підтримці безпеки Індо-Тихоокеанського регіону [1]. Наступним показником посилення ролі Індії в політичному баченні Трампа стала Національна безпекова стратегія США, де Індія фігурує як головний стратегічний та оборонний партнер не лише в двосторонньому, а і в багатосторонньому форматі [2, р. 46-47]. Це продемонструвало збереження переорієнтації американської зовнішньої політики в азійський напрямок та прагнення Штатів підтримувати регіональний баланс сил на свою користь за участю Нью-Делі.

Одним із головних напрямів співпраці також став безпековий вимір. Під час першого президенства Дональда Трампа активізувалось американо-індійське військово-технологічне співробітництво, було проведено спільні військові навчання «Tiger Triumph», які стали першими в своєму роді маневрами за участю всіх трьох індійських видів збройних сил разом з морською піхотою США [3]. Це допомогло поглибити координацію у забезпеченні безпеки морських шляхів та стабільності в Індійському океані.

Водночас економічна складова двосторонніх відносин характеризувалась суперечками. Непослідовність у риторичі Трампа, зумовлені політикою «America First» призвели до загострення торговельних розбіжностей між державами. У 2019 році ІІ було виключено з програми «Generalized System of Preferences» (GSP)

внаслідок обмеження Індією доступу американських експортерів до свого ринку [4]. Напруження зросло після введення Д. Трампом 25-ти відсоткових мит на сталь та 10-ти відсоткових мит на алюміній, імпортованих з Індії, що спричинило падіння експорту сталевих виробів з Індії на 46 відсотків [5]. Проте не зважаючи на це, сторони й надалі розвивали економічне співробітництво, оскільки Індія все ще залишалась одним з найбільших торговельних партнерів Сполучених Штатів.

Без уваги не можна залишити роль персоналізованої дипломатії, адже вона мала справді важливий вплив на перебіг двосторонніх відносин між країнами. Особливе місце Індії в зовнішньополітичному баченні американського президента можна простежити ще під час проведення його передвиборчої кампанії 2016 року, коли Д. Трамп вперше звернувся до індійської громади США. У своєму рекламному ролику Дональд Трамп використав гасло *Ab Ki Baar Trump Sarkaar* («Цього разу уряд Трампа»), що було адаптацією фрази прем'єр міністра Індії Нарендри Моді [6]. Враховуючи той факт, що індійська громада становить близько 21% азійського населення США [7], апеляція до такої спільноти стала дієвим способом заручитися підтримкою потенційних виборців.

Особиста ж взаємодія Дональда Трампа та прем'єр міністра Індії Нарендри Моді виражалась активною публічною дипломатією та проведенням масштабних публічних заходів. Можна виділити два найбільш масштабних та впливових заходи, першим з яких був «*Howdy Modi*», проведений 2019 року у місті Х'юстон, на якому лідери США та Індії разом зверталися до 50 тисяч індійських американців [8], які зібрались на «*NRG-Stadium*» аби привітати індійського прем'єр-міністра. Другим таким івентом став «*Namaste Trump*», проведений у 2020 році в Ахмедабаді [9], під час дзеркального візиту Трампа до Індії. Ці заходи продемонстрували прагнення розвивати стратегічну співпрацю з обох сторін. Вони не лише поглибили політичний діалог між державами, але й забезпечили Трампу й Моді підтримку серед населення обох країн.

Тож, підсумовуючи, можна ствердити, що Республіка Індія стала одним з ключових пріоритетів Дональда Трампа в Індо-Тихоокеанському регіоні, у межах його першої каденції. У позитивному контексті, двосторонні відносини між США

та РІ відзначились яскраво вираженою безпековою співпрацею, сумісною координацією балансу сил в регіоні, розвитком стратегічного партнерства та розвиненою персоналізованою дипломатією. Однак міждержавні відносини також виокремились економічними суперечностями та розбіжностями у торгівельних політиках. Проте, навіть це не завадило країнам вибудувати міцне та результативне партнерство.

Список використаних джерел і літератури

1. Ford L. W. The Trump administration and the “free and open Indo-Pacific”. *Brookings Institution*. 2020. May. URL: <https://www.brookings.edu/articles/the-trump-administration-and-the-free-and-open-indo-pacific/> (дата звернення: 30.04.2026).
2. National security strategy of the United States of America. The White House. 2017. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (дата звернення: 29.04.2026).
3. Rajagopalan R.P. Tiger Triumph: US-India military relations get more complex. *The Diplomat*. 2019. 15 November. URL: <https://thediplomat.com/2019/11/tiger-triumph-us-india-military-relations-get-more-complex/> (дата звернення: 28.04.2026).
4. United States will terminate GSP designation of India and Turkey. *Office of the United States Trade Representative*. 2019. 4 March. URL: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2019/march/united-states-will-terminate-gsp> (дата звернення: 27.04.2026).
5. Bown C.P. Trump’s mini-trade war with India // Peterson Institute for International Economics. 2019. 8 July. URL: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/trumps-mini-trade-war-india> (дата звернення: 28.04.2026).
6. Donald Trump speaks Hindi in Indian American campaign ad. *The Guardian*. 2016. 28 October. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/oct/28/trump-speaks-hindi-in-indian-american-campaign-ad> (дата звернення: 28.04.2026).
7. Im C. Facts about Indians in the U.S. *Pew Research Center*. 2025. 1 May. URL: <https://www.pewresearch.org/race-and-ethnicity/fact-sheet/asian-americans-indians-in-the-u-s/> (дата звернення: 27.04.2026).
8. Trump D. J. Remarks by President Trump and Prime Minister Modi of India at “Howdy, Modi: Shared dreams, bright futures” event. *The White House*. 2019. 22 September. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-prime-minister-modi-india-howdy-modi-shared-dreams-bright-futures-event/> (дата звернення: 29.04.2026).
9. Remarks by President Trump at a Namaste Trump rally. *Trump White House Archives*. 2020. 24 February. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-namaste-trump-rally/> (дата звернення: 29.04.2026).

Рябоконт П.А.

ВПЛИВ ОСОБИСТОСТІ ЛІДЕРА НА ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США: КЕЙС ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Стаття присвячена аналізу впливу особистісних рис Дональда Джона Трампа на формування зовнішньої політики США. Методологічну основу дослідження становлять психобіографічний підхід, компаративний аналіз і метод політико-психологічного профілювання. На основі широкого кола джерел, психологічних досліджень, офіційних документів Конгресу США, аналітичних доповідей і публічних виступів – розкрито механізми трансформації індивідуальних психологічних характеристик політичного лідера у конкретні напрями державної політики. Встановлено, що нарцисизм, транзакційне мислення, схильність до ризику та схильність до персоналізації влади є не ситуативними, а системними рисами управлінського стилю Д. Д. Трампа, сформованими ще в бізнесовий період його кар'єри. Показано, що транзакційний підхід до зовнішньої політики, апеляція до особистої інтуїції замість фахової експертизи та поєднання особистих і державних інтересів зумовили низку суперечливих рішень – від трансформації відносин із НАТО до тиску на Україну під час першої процедури імпичменту (2019).

Ключові слова: Дональд Джон Трамп, зовнішня політика США, внутрішня політика США, особистісні риси, політичне лідерство, індивідуальний чинник, психобіографічний підхід, політико-психологічне профілювання, транзакційне мислення, нарцисизм, персоналізація влади.

Riabokon Polina

THE INFLUENCE OF LEADER'S PERSONALITY ON US FOREIGN POLICY FORMATION: THE CASE OF DONALD TRUMP.

This article examines the influence of personality traits of Donald John Trump on the formation of the U.S. foreign and domestic policy. The methodological framework of the study is based on the psychobiographical approach, comparative analysis, and the method of political-psychological profiling. Drawing on a wide range of sources, including psychological studies, official documents of the U.S. Congress, analytical reports, and public speeches, the article explores the mechanisms through which individual psychological characteristics of a political leader are transformed into specific directions of public policy. The study finds that narcissism, transactional thinking, risk propensity, and a tendency toward personalization of power are not situational but systemic features of Trump's leadership style, formed during his business career. It is demonstrated that the transactional approach to foreign policy, reliance on personal intuition rather than professional expertise, and the merging of personal and state

interests led to a number of controversial decisions – from shifts in relations with NATO to direct pressure on Ukraine during the first impeachment proceedings (2019).

Keywords: *Donald John Trump, U.S. foreign policy, U.S. domestic policy, personality traits, political leadership, individual factor, psychobiographical approach, political-psychological profiling, transactional thinking, narcissism, personalization of power.*

У сучасних умовах розвитку політичних систем зростає значення особистісного чинника у процесі ухвалення державних рішень. Попри наявність розвинених інституційних механізмів, індивідуально-психологічні характеристики політичного лідера дедалі частіше визначають не лише стиль, а й зміст державної політики. Особливо це проявляється у президентських системах, де концентрація влади посилює вплив особистості глави держави. У цьому контексті актуалізується проблема з'ясування того, яким чином індивідуальні риси політичного лідера здатні трансформувати процес прийняття рішень та впливати на зовнішньополітичний курс держави.

На початку XXI століття проблема впливу особистісних характеристик політичного лідера на процес прийняття державних рішень, зокрема в контексті президентства Дональд Д. Трамп, набула значної актуальності серед дослідників у галузі політичної психології, політології та міжнародних відносин. Особливу увагу науковців привертають специфіка мислення, поведінкові моделі та стиль лідерства Д. Д. Трампа, а також їхній вплив на формування внутрішньої і зовнішньої політики США.

Психологічні особливості особистості Дональда Д. Трампа ґрунтовно проаналізовано у статті Дена П. МакАдамса «Мислення Дональда Трампа», де автор досліджує такі риси, як нарцисизм, імпульсивність та схильність до конфронтаційної риторики, підкреслюючи їхній вплив на політичну поведінку та стиль ухвалення рішень [1]. Також можна виділити дослідження Pew Research Center у статті «Трамп отримує негативні оцінки за багато особистих рис, але більшість вважає, що він відстоює свої переконання», де було проаналізовано оцінки громадськості щодо ключових рис президента. У роботі зазначається, що значна частина респондентів негативно оцінює його особисті якості, однак

водночас визнає його рішучість і здатність відстоювати власні переконання [2]. Важливий внесок у дослідження проблеми зроблено також у колективній монографії «Президентське лідерство та національна безпека: спадщина Обама і траєкторія Д. Д. Трампа» під редакцією Річард С. Конлі, де розглядаються особливості президентського лідерства у сфері національної безпеки, взаємодія інституцій влади та вплив індивідуального стилю керівництва на зовнішньополітичний курс держави [5].

Водночас, незважаючи на наявність значної кількості наукових і аналітичних праць, присвячених окремим аспектам особистості та політичної діяльності Дональда Д. Трампа, комплексні дослідження, які б системно поєднували психологічний аналіз лідера з оцінкою його впливу на міжнародні відносини та систему національної безпеки, залишаються обмеженими. Це зумовлює актуальність подальшого наукового вивчення зазначеної проблематики.

Аналіз цих джерел дозволяє охарактеризувати вплив особистості Дональда Д. Трампа на зовнішню політику США. Виступ Президента Д. Д. Трампа на саміті FII PRIORITY [3] яскраво ілюструє його транзакційний світогляд, що базується на жорстких прагматичних вимогах до європейських союзників платити більше, політиці «миру через силу» та тверду впевненість у власних інстинктах. Інтерв'ю Гілларі Клінтон щодо безпекової стратегії Д. Д. Трампа та глобальних зрушень [6] доповнює картину експертною оцінкою відходу Д. Д. Трампа від традиційних американських альянсів та його лояльного ставлення до авторитарних лідерів. У свою чергу, звіт Комітету з питань судочинства Палати представників США [7] виявляє схильність Трампа до використання неформальних дипломатичних каналів і персоналізації зовнішньої політики, зокрема через застосування військової допомоги як інструменту політичного впливу. Окремо варто відзначити його публікації у соціальній мережі X (Twitter) [4], які демонструють конфронтаційну риторику та персоналізацію питань національної безпеки.

Підсумовуючи, можемо сказати, що джерельна база є репрезентативною і дає можливість об'єктивно проаналізувати вплив особистісних характеристик

Дональда Д. Трампа на формування зовнішньополітичного курсу США. Та надає можливість виявити ключові риси його політичного стилю, зокрема транзакційність, персоналізацію прийняття рішень та схильність до використання неформальних механізмів впливу.

Особистість державного лідера справляє вирішальний вплив на характер і спрямованість державної політики – ця теза є центральною в сучасній політичній психології. Президентство Дональда Джона Трампа (2017-2021; 2025 – теп.) є, мабуть, найяскравішим прикладом того, як індивідуальні риси лідера здатні радикально трансформувати як внутрішньо-, так і зовнішньополітичний курс країни. Особистість 45-го/47-го президента США формувалася під впливом декількох ключових чинників, кожен з яких зробив суттєвий внесок у той психологічний профіль, що згодом визначив стиль його управління. З огляду на це, для розуміння витоків такого управлінського стилю доцільно звернутися до основних етапів формування особистості Д. Д. Трампа.

Дональд Джон Трамп народився 14 червня 1946 року в нью-йоркському районі Квінс у заможній родині підприємця Фреда Трампа, батько відіграв ключову роль у формуванні його особистості. Як зазначає дослідник Ден МакАдамс заохочуючи жорсткість сина та використовуючи висловлювання на кшталт «бути жорстким переможцем», він сформував у Дональда Д. Трампа уявлення про світ як простір постійної боротьби, де існує лише перемога або поразка [1]. Уповдовж цього процесу виховання та формування характеру логічним продовженням стало навчання в інституційно дисциплінованому середовищі. У тринадцять років майбутній президент вступив до Нью-Йоркської військової академії, де засвоїв культ домінування та переконання, що авторитет здобувається через демонстрацію сили, а не через переконання. Наступним етапом його освітньої траєкторії стало навчання у Вортонській школі бізнесу при університеті Пенсільванії, де він здобув ступінь бакалавра з економіки (1968). Саме цей період закріпив його орієнтацію на статус і публічну самопрезентацію, адже диплом престижного закладу надалі використовувався ним як важливий елемент особистого бренду, що згодом безпосередньо вплинуло на суспільне сприйняття особистості Дональда Д. Трампа.

Зокрема, соціологічні дослідження фіксують, що суспільство сприймає Д. Д. Трампа через поєднання вкрай низького рівня врівноваженості та емпатії (лише 24% опитаних вважають його стриманим) із високою оцінкою його готовності жорстко та безкомпромісно відстоювати власні переконання [2, с. 3]. Попередній досвід роботи магнатом у сфері нерухомості, а також масштабний медійний успіх на телебаченні, де він став автором одного з найпопулярніших шоу, глибоко закріпили в його світогляді віру у власний вроджений «інстинкт» до перемог та заробляння грошей. У його системі координат будь-яка життєва чи професійна ситуація розглядається через призму необхідності досягти успіху за будь-яку ціну [3]. При цьому публічна увага та медійний простір виступають як поле постійної конфронтації, особливо це простежується в тому, що Д. Д. Трамп часто використовує жорстку риторику негативного спрямування, позиціонуючи себе як жертву безпрецедентно упередженого ставлення з боку преси та політичних опонентів. Ця невичерпна потреба у самоствердженні та особистих політичних перемогах нерідко призводить до того, що інституційні норми і правила ігноруються заради отримання власної вигоди.

Сформований таким чином психологічний профіль безпосередньо визначив лідерський стиль Дональда Д. Трампа як політичного діяча. Він став прямим перенесенням бізнесової моделі управління в інституційний контекст, для якого вона принципово не призначалася. Йдеться про лідерство у його крайньому вияві, звичка розглядати все крізь призму міжособистісного управління («найняти найкращих і постійно наглядати за ними») виявилася надто спрощеною для складних інституційних рамок президентства. Критерієм відбору радників слугувала не фахова компетентність, а особиста лояльність, тобто, ті, хто наважувався суперечити, швидко опинялися за бортом [1]. Подібна логіка контролю простежується й в інших вимірах політичної діяльності, зокрема в комунікації.

Комунікативний стиль президента відзначається принциповою відмовою від протокольної мови на користь прямолінійності, емоційної заостреності і навмисної провокативності: образливі прізвиська, короткі гасла та фірмові штампи, якими він безупинно послуговується у соціальних мережах, дозволяють

безпосередньо управляти настроями прихильників в обхід традиційних медіа [4]. Дослідження Pew Research Center детально розкриває парадокс суспільного сприйняття Д. Д. Трампа, за даними лише 34% американців назвали його таким, що заслуговує на довіру, цей показник значно нижчий за його попередників, хоча переважно зазначалось, що Д. Д. Трамп є лідером за впертістю [2]. Саме цей широко визнаний образ непохитного борця за власні переконання органічно перетік у його політичний стиль і став ідеальним підґрунтям для агресивної антисистемної риторики. Відтак, особистість Дональда Д. Трампа виступала не фоновим, а структурним елементом, визначаючи не лише стиль, а й зміст і результати державного управління.

В цьому контексті, однією з ключових його особливостей є радикальна індивідуалізація прийняття рішень, яке виглядає як систематичне зміщення центру ваги від інституційних механізмів до особистої інтуїції. Під час виступу на саміті FII Priority він підкреслював, що покладається на власний природний «інстинкт», публічно знецінюючи поради «телевізійних генералів» та вашингтонського істеблішменту [3]. Такий тип ухвалення рішень безпосередньо впливає на його бачення міжнародних відносин, яке набуває виразно транзакційного характеру.

Транзакційний підхід до зовнішньої політики (переконання, що будь-які міжнародні відносини зводяться до торгу, де головне вийти переможцем) породжував політику непередбачуваності, яку дослідники описують не як розраховану стратегію, а як імпульсивний наслідок його особистісного профілю [5]. Одним із найяскравіших прикладів критичного сприйняття такого підходу стала позиція Гіллари Д. Клінтон, суперниці Д. Д. Трампа на президентських виборах 2016 року. Вона прямо охарактеризувала цю стратегію як «різкий відхід від альянсів», наголосивши, що поблажливе ставлення до агресії В. Путіна та спроби примусити Україну до не вигідного миру створюють вакуум, яким «скористаються лише найгірші актори в міжнародній системі» [6]. Для нашого аналізу особливо важливим є те, що Україна в цій площині виступає не лише пасивним об'єктом американської зовнішньої політики, а своєрідним індикатором особистих рішень Д. Д. Трампа, адже саме ставлення до України, в тяжкий для неї момент, дозволяє

найбільш рельєфно виявити суперечність між декларованим захистом союзників і реальною логікою транзакційного торгу. У цьому сенсі український кейс набуває аналітичної значущості як приклад того, як індивідуально-психологічні особливості лідера трансформуються у практичні рішення міжнародного рівня. Матеріали Комітету з питань судочинства Палати представників (2019) документують, як Д. Д. Трамп використав повноваження президентського офісу для тиску на Україну, він призупинив виділення 391 мільйона доларів критично важливої військової допомоги та заблокував зустріч із Президентом України в Білому домі, вимагаючи публічного оголошення розслідувань проти свого конкурента [4]. Офіційні звіти, фіксуючи ці факти, водночас дозволяють виявити глибший рівень причинності, що виходить за межі суто політичного аналізу.

Йдеться про характерну для Д. Д. Трампа тенденцію до злиття особистого і державного, коли інституційні повноваження сприймаються через призму власних переконань і інтересів. Це яскраво виражено у висловленнях Д. Д. Трампа, стосовно статті II Конституції США, яка начебто надає йому «право робити все, що я хочу як президент». Ця щира переконаність у безроздільному характері влади є безпосереднім проявом його нарцисизму, для якого фундаментальною метою є просування власної величі [1].

Підсумовуючи, можна констатувати, що особистість Дональда Д. Трампа формувалася як система, в якій кожен елемент підсилював інший: жорсткий батько заклав презирство до слабкості, військова академія – культ домінування, бізнес – схильність до ризику і агресивних переговорів, а медіа потребу в постійній публічній увазі як умові психологічного комфорту. Інтуїція замість експертизи, емоція замість розрахунку, імідж замість стратегії – ця тріада характеризує механізм, за яким особистість одного лідера трансформувалася у специфічну модель американської державної політики. Президентство Д. Д. Трампа є переконливим підтвердженням того, що особистісний чинник здатний визначати не лише стиль, а й реальний зміст та міжнародні наслідки державного управління, особливо для країн, що, як Україна, перебувають у сфері безпосереднього впливу американських рішень.

Список використаних джерел і літератури

6. McAdams Dan P. The Mind of Donald Trump. *The Atlantic*. 2016. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/06/the-mind-of-donald-trump/480771/>. (дата звернення: 30.01.2026).
7. Trump Gets Negative Ratings for Many Personal Traits, but Most Say He Stands Up for His Beliefs. *Pew Research Center*. 2018. 18 p. URL: <https://www.pewresearch.org/politics/2018/10/01/trump-gets-negative-ratings-for-many-personal-traits-but-most-say-he-stands-up-for-his-beliefs>. (дата звернення: 30.04.2026).
8. President Trump Participates in the FII PRIORITY Summit. *The White House*. February 20, 2025. URL: <https://x.com/i/broadcasts/1dRJZYBmbNaGB>. (дата звернення: 30.04.2026).
9. Trump Donald J. April 19, 2025. URL: <https://x.com/realDonaldTrump/status/1913359413215142354>. (дата звернення: 18.02.2026).
10. Conley Richard. Presidential Leadership and National Security: The Obama Legacy and Trump Trajectory. 2018. 51 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315269696/presidential-leadership-national-security-richard-conley>. (дата звернення: 30.01.2026).
11. Full interview: Hillary Clinton Breaks Down Trump's Security Strategy & Global Power Shifts. AC1G. *DRM News*. 2025. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7MXsH248ayw>. (дата звернення: 30.04.2026).
12. Impeachment of Donald J. Trump president of the United States. Report of the Committee on the Judiciary House of Representatives. 116th Congress, 1st Session. URL: <https://www.congress.gov/116/crpt/hrpt346/CRPT-116hrpt346.pdf>. (дата звернення: 30.04.2026).

УДК 327.82:339.97(73)

Ревуцька І.Д.

САНКЦІЙНА ПОЛІТИКА США ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ

Анотація. У статті досліджується санкційна політика США за адміністрації Дональда Трампа як інструмент зовнішньополітичного впливу. Проаналізовано трансформацію ролі економічних санкцій від допоміжного дипломатичного засобу до самостійного інструменту економічного примусу та геоекономічної боротьби. Розглянуто ключові кейси, зокрема політику «максимального тиску» на Іран і торговельну війну з Китаєм, а також їхні економічні й політичні наслідки. Виявлено суперечливий характер санкційної політики: короткострокове посилення позицій США супроводжується довгостроковими ризиками, зокрема дедоларизацією, фрагментацією світової економіки та ослабленням багатосторонніх інститутів.

Ключові слова: економічні санкції, зовнішня політика США, дедоларизація, міжнародні відносини, економічний примус.

Revutska Iryna

USA SANCTIONS POLICY UNDER THE DONALD TRUMP ADMINISTRATION AS AN INSTRUMENT OF FOREIGN POLICY INFLUENCE

Abstract. The article examines the US sanctions policy under the administration of Donald Trump as an instrument of foreign policy influence. It analyzes the transformation of economic sanctions from a supplementary diplomatic tool into an independent mechanism of economic coercion and geo-economic competition. Key cases are considered, including the «maximum pressure» campaign against Iran and the trade war with China, along with their economic and political consequences. The study reveals the contradictory nature of sanctions policy: short-term strengthening of US global influence is accompanied by long-term risks such as de-dollarization, fragmentation of the global economy, and erosion of multilateral institutions.

Keywords: economic sanctions, US foreign policy, de-dollarization, international relations, economic coercion.

Упродовж останніх десятиліть економічні санкції перетворилися на один із головних інструментів зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки. Могутність держави, контроль над світовою фінансовою інфраструктурою та

домінування долара як резервної валюти забезпечують Вашингтону здатність застосовувати односторонні санкційні заходи без огляду на міжнародні інститути [1, с. 52]. За часів президентства Дональда Трампа (2017–2021) цей інструмент був використаний із безпрецедентною інтенсивністю. Доктрина «America First» стала ідеологічною основою для торговельних воєн із Китаєм, кампанії «максимального тиску» на Іран та санкцій проти російських енергетичних проєктів [2; 3]. Актуальність теми зумовлена кількома чинниками. По-перше, адміністрація Трампа якісно змінила природу санкцій. На відміну від попереднього періоду, коли санкції застосовувалися переважно в межах багатосторонніх угод і як інструмент дипломатичного тиску, Трамп перетворив їх на самостійний засіб торговельної війни та одностороннього примусу. По-друге, наслідки цієї політики є довготривалими: більшість санкцій, запроваджених Трампом, не були скасовані його наступником Джо Байденом, що свідчить про формування нового міжпартійного консенсусу щодо ролі санкцій у американській зовнішній політиці. Аналіз санкційної політики Трампа є не лише історичним дослідженням, але й ключем до розуміння сучасних трансформацій світового порядку. Метою статті є виявлення суперечливого впливу санкційної політики адміністрації Дональда Трампа на позиції США у світі: короткострокове зміцнення гегемонії через механізми примусу супроводжується довгостроковим її послабленням через дедоларизацію, фрагментацію глобальної економіки та ерозію багатосторонніх інститутів.

Теоретичне осмислення санкційної політики США може ґрунтуватися на поєднанні ключових підходів теорії міжнародних відносин. У межах політичного реалізму санкції розглядаються як інструмент реалізації національних інтересів і посилення впливу держави в умовах конкуренції у міжнародній системі. Ліберальний підхід трактує санкції як механізм колективного впливу та регулювання поведінки держав через економічну взаємозалежність. У межах геоекономічного підходу санкції трактуються як форма економічного тиску, що поєднує торговельні, фінансові та технологічні інструменти для досягнення стратегічних зовнішньополітичних цілей. Поєднання цих підходів дозволяє

комплексно розглядати санкційну політику як багатовимірний інструмент сучасної міжнародної взаємодії.

Санкційна політика Трампа базувалася на доктрині «America First», яка проголосила пріоритет економічних та національних інтересів США перед інтересами міжнародних інституцій, союзників і конкурентів [4; 5]. У результаті економічні санкції перетворилися з виключно політичного інструменту на засіб захисту американської економіки, обмеження геополітичних суперників і вирівнювання торговельних дисбалансів на користь США [5; 6]. Таким чином, санкції стали не лише реактивним, але й проактивним інструментом формування міжнародного середовища відповідно до американських інтересів.

Найпоказовішим прикладом можна вважати іранську кампанію. З позицій політичного реалізму ця кампанія демонструє використання санкцій як інструменту примусу, спрямованого на зміну поведінки держави через економічний тиск. У 2018 році Трамп вийшов із ядерної угоди та відновив усі санкції, включно з вторинними проти іноземних фінансових установ, які проводять операції з іранською нафтою [7]. Наслідки для Ірану були важкими, за оцінками експертів, країна втратила близько 10 млрд доларів нафтових доходів, курс ріалу знизився приблизно на дві третини, а рівень інфляції сягнув 40 %. Водночас поставлені США політичні цілі не були повною мірою реалізовані: Іран не виконав висунутих 12 вимог і натомість активізував співпрацю з такими державами як Китай та Росія [8, с. 48]. Це свідчить про обмеженість санкцій як інструменту примусу до зміни політичної поведінки держав, особливо у випадках, коли країна-ціль має альтернативні зовнішньоекономічні зв'язки та здатність до адаптації. Подальша ескалація напруженості навколо іранського питання продемонструвала тенденцію до розширення інструментарію тиску, що виходить за межі суто економічних санкцій. Посилення військово-політичної риторики та зростання ризиків прямого силового протистояння засвідчили, що санкційна політика може виступати не лише як самостійний інструмент впливу, але й як елемент ширшої стратегії примусу, яка поєднує економічні, дипломатичні та безпекові засоби.

Санкційна політика США мала і відчутні гуманітарні наслідки. Зокрема, у Венесуелі обмеження на фінансові операції та експорт нафти сприяли поглибленню економічної кризи, дефіциту базових товарів і погіршенню соціально-економічної ситуації, що викликало критику навіть серед союзників США [11, с. 565].

Не менш показовим є приклад торговельної війни з Китаєм. Запровадження мит на товари обсягом понад 350 млрд доларів стало спробою скоригувати структурні дисбаланси у двосторонній торгівлі та стримати економічне зростання Китаю. У межах геоекономічного підходу торговельна війна з Китаєм розглядається як форма стратегічного економічного суперництва, в межах якого фінансові та торговельні інструменти використовуються для стримування зростання глобального конкурента. Ці заходи завдали відчутних збитків самій американській економіці: втрати капіталізації фондового ринку сягнули 4,1 трлн доларів [9, с. 3], тоді як торговельний дефіцит із Китаєм суттєво не скоротився. У відповідь Китай запровадив експортні обмеження на рідкоземельні метали, що спричинило зупинки заводів Ford у Чикаго [10]. Це демонструє взаємозалежний характер сучасної глобальної економіки, в якій санкційний тиск часто має двосторонні наслідки. У ширшому контексті економічне протистояння між США та Китаєм набуло ознак системного геоекономічного конфлікту, який виходить за межі класичних санкцій і впливає на структуру глобальних виробничих ланцюгів.

У ширшому контексті санкційна політика Трампа мала глибокі системні наслідки. По-перше, вона прискорила фрагментацію глобальної економіки на конкуруючі блоки. По-друге, відбулося ослаблення багатосторонніх інститутів, зокрема Організація Об'єднаних Націй та Світова організація торгівлі, роль яких у врегулюванні міжнародних економічних відносин була частково нівельована. Крім того, санкційна політика супроводжувалася значними гуманітарними наслідками, що було продемонстровано, зокрема, на прикладі Венесуели [11, с. 565]. Також, надмірне використання санкцій стимулювало процеси дедоларизації [12, с. 221]. У довгостроковій перспективі це може призвести до поступового зменшення ролі долара у світовій фінансовій системі та, відповідно, послаблення одного з ключових інструментів американського впливу.

Дослідження виявило фундаментальне протиріччя: економічні санкції одночасно виступають інструментом посилення та обмеження міжнародного впливу США. У короткостроковій перспективі вони демонструють фінансову могутність держави та її здатність до економічного примусу. Водночас у довгостроковій перспективі санкції сприяють прискоренню процесів дедоларизації, зближенню країн-цілей та ерозії багатосторонніх інститутів, що послаблює структурні позиції США у світовій економіці. Санкційна політика адміністрації Дональда Трампа є показовим прикладом ситуації, коли інструмент домінування поступово породжує обмеження для власного застосування. Перспективи використання санкцій надалі пов'язані з пошуком нових форм, зокрема технологічних обмежень і коаліційних механізмів. Водночас ефективність односторонніх санкцій поступово знижується, що свідчить про трансформацію ролі економічного примусу у сучасних міжнародних відносинах.

Список використаних джерел і літератури

1. Седляр Ю. О. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики США. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Політологія. 2011. Т. 162, Вип. 150. С. 52–56.
2. Cebotari S. Donald Trump's foreign policy – impact on international relations. Studies of the University of Moldova: Social Sciences. 2025. Vol. 3, No. 183. P. 210–221.
3. Tariff diplomacy and sanctions policy of the Trump administration: Economic nationalism as a foreign policy tool. Ukrainian Foreign Affairs. 2025. URL: https://uaforeignaffairs.com/web/uploads/articles/files/38/226/%D0%97%D0%A1_35_6_2025-65-76.pdf (дата звернення: 23.04.2026).
4. Nahirnyi P. I. Transformation of US Foreign Policy under Donald Trump. Lviv Polytechnic National University. 2025. URL: <https://directory-new.lpnu.ua/en/diplomas/342887> (дата звернення: 24.04.2026).
5. Coercive Extractivism: The mechanics of Trump's transactional approach to Europe. Clingendael. 2026. URL: https://www.clingendael.org/sites/default/files/2026-04/Coercive_Extractivism_The_mechanics_of_Trump%E2%80%99s_transactional_approach_to_Europe.pdf (дата звернення: 23.04.2026).
6. US enters new phase of economic nationalism. China Daily. 2025. URL: <https://global.chinadaily.com.cn/a/202506/05/WS6840ee7aa310a04af22c340e.html> (дата звернення: 25.04.2026).
7. Executive Order 13846 of August 6, 2018. Reimposing Certain Sanctions With Respect to Iran. Federal Register. 2018. Vol. 83, No. 152. P. 38939–38950. URL: <https://www.federalregister.gov/d/2018-17068> (дата звернення: 25.04.2026).
8. Aghaie Joobani H., Daheshvar M. Deciphering Trump's "Maximum Pressure" Policy: The Enduring Challenge of Containing Iran. New Middle Eastern Studies. 2020. Vol. 10, No. 1. P. 42–55.

9. Amiti M., Gomez M., Kong S. H., Weinstein D. E. Using Stock Returns to Assess the Aggregate Effect of the U.S.-China Trade War. Federal Reserve Bank of New York Liberty Street Economics. 2024. P. 1–12.
10. Baskaran G., Schwartz M. Trump Strikes a Deal to Restore Rare Earths Access. Center for Strategic and International Studies (CSIS). 2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/trump-strikes-deal-restore-rare-earths-access> (дата звернення: 23.04.2026).
11. The Opacity of Economic Coercion. Yale Journal of International Law. 2023. URL: <https://yjil.yale.edu/posts/2023-06-21-the-opacity-of-economic-coercion> (дата звернення: 26.04.2026).
12. Кучеренко К., Горбiк П. Правові засади впровадження економічних санкцій як інструменту зовнішньої політики держав в умовах геополітичних викликів. Матеріали конференцій МЦНД. 2025. С. 216–224.

Гундертайло Д.М.

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ: ДОСВІД БОЛГАРІЇ

Анотація. У статті досліджено систему міжнародного співробітництва у туристичній сфері Болгарії у контексті двосторонніх та багатосторонніх ініціатив, взаємодії з міжнародними організаціями та розвитку туристичного бренду країни. Розглянуто нормативно-правову базу болгарського туризму, двосторонні угоди з Грецією та Японією, участь у регіональних форматах (BSEC, ЦЄІ, Дунайська стратегія ЄС), а також співробітництво з UN Tourism, ETC та ЕСТАА. Проаналізовано маркетингові стратегії, зокрема медіапартнерство з National Geographic та Google.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, Болгарія, двосторонні угоди, BSEC, UN Tourism, туристичний бренд.

Hundertailo Dar'ia

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL TOURISM COOPERATION: THE EXPERIENCE OF BULGARIA

Abstract. The article examines Bulgaria's international tourism cooperation through bilateral and multilateral initiatives, engagement with international organizations, and national tourism branding. The legal framework, bilateral agreements with Greece and Japan, participation in regional formats (BSEC, CEI, EU Danube Strategy), and cooperation with UN Tourism, ETC and ECTAA are analyzed. Marketing strategies including partnerships with National Geographic and Google are explored.

Keywords: international cooperation, Bulgaria, bilateral agreements, BSEC, UN Tourism, tourism brand.

У сучасних умовах глобалізації міжнародне співробітництво стає визначальним чинником конкурентоспроможності національного туристичного продукту. Досвід Болгарії є особливо цінним для країн, що прагнуть трансформувати свій туристичний сектор через інтеграцію до європейських структур, диверсифікацію ринків та ребрендинг дестинації.

Міжнародне туристичне співробітництво Болгарії ґрунтується на розгалуженій нормативно-правовій базі. Ключовим національним нормативним

актом є Закон про туризм (Державна газета (SG) № 30 від 26 березня 2013 року), який закріпив нову систему туристичного зонування, заснування Організацій управління туристичними регіонами (DMOs) та визначив, що розмежування туристичних регіонів спрямоване на створення регіональних продуктів і провадження регіонального маркетингу [1]. Окрім цього, у Болгарії прийнята Національна стратегія сталого розвитку туризму на 2014–2030 роки [2], яка встановлює довгострокові орієнтири галузі, акцентуючи на інтеграції нових технологій та розвитку людського капіталу.

Міжнародну співпрацю у сфері туризму варто розглядати на двосторонньому і багатосторонньому рівнях. Традиційно Болгарія розвиває двосторонні туристичні відносини з широким колом держав. Однак, найбільш тісна взаємодія простежується із країнами сусідами. Яскравим прикладом такої співпраці є Греція. У вересні 2023 року уряд затвердив спільний план дій у сфері туризму на 2024–2026 роки з Грецією: обидва міністерства погодились розробляти нові форми туризму (термальний, культурний, морський, гірський, екотуризм), обмінюватись ноу-хау та реалізовувати спільні проекти ЄС [3]. Греція є другим за величиною в'їзним ринком після Румунії: у 2022 році грецькі туристи здійснили 806 000 візитів до Болгарії (зростання на 211%).

Знаковим здобутком 2024 року стало підписання меморандуму з Японським туристичним агентством з метою розширення туристичного обміну та встановлення прямого авіасполучення [4].

Серед багатосторонніх ініціатив Болгарія активно використовує Стратегію ЄС для Дунайського регіону (COM(2010)715/4) [5] як платформу для просування круїзного туризму, культурно-пізнавальних маршрутів та залучення інвестицій у придунайські райони. Болгарія є також повноправним членом Центральноєвропейської ініціативи (ЦЕІ) з 1 червня 1996 року, що уможливлює участь у регіональних проектах культурного та спадщинного туризму. Поетапне приєднання до Шенгенської зони спрощує переміщення туристів, а з 1 січня 2026 року вступ до єврозони полегшив фінансові розрахунки для понад 350 мільйонів європейців [6], суттєво підвищивши привабливість Болгарії як дестинації.

Участь Болгарії у UN Tourism є ключовим елементом її міжнародного позиціонування. У 2023 році у Софії відбулося 68-е засідання Комісії ООН з туризму для Європи, а вершиною співробітництва стало отримання права проведення 9-ї Глобальної конференції ООН з винного туризму (Пловдив, 6–7 жовтня 2025 р.) на тему «Мистецтво винного туризму» [7]. Парламент Болгарії одноголосно ратифікував відповідну угоду з ООН з туризму, а захід зібрав делегатів зі 160 країн-членів організації.

Організація чорноморського економічного співробітництва (BSEC) має для Болгарії особливе стратегічне значення: понад 53% іноземних туристів, що відвідують країну, прибувають із держав BSEC – загалом понад 3,7 мільйона осіб на рік. Болгарії запропоновано роль координатора туристичної групи організації [8]. В рамках BSEC Болгарія просуває спільні регіональні туристичні продукти: круїзні маршрути вздовж Чорноморського узбережжя, транскордонні велосипедні шляхи, тематичні маршрути давньогрецьких колоній. Рамковим орієнтиром для регіонального співробітництва слугує Декларація міністрів держав-членів BSEC, прийнята в Афінах 15 листопада 2010 року.

Болгарія є членом Європейської туристичної комісії (ETC) з 1993 року, що забезпечує доступ до спільних маркетингових кампаній на платформі visiteurope.com, аналітики TourMIS та регулярних галузевих звітів [9]. Квартальний звіт ETC (Q1/2024) зафіксував Болгарію серед лідерів зростання (+38,8% порівняно з 2019 р.) поряд із Сербією (+46,9%) та Туреччиною (+35,3%). Кульмінацією міжнародного визнання стало присвоєння Болгарії статусу «Preferred Destination» ЕСТАА у 2024 році, що відкрило доступ до понад 80 000 фахівців туристичної індустрії Європи та завершилось проведенням річних зборів ЕСТАА у Софії [10].

Міжнародне співробітництво Болгарії у сфері туризму передбачає також аспект просування її туристичного бренду. У цьому контексті формування сильного туристичного бренду є пріоритетом болгарської туристичної політики. Країна тривалий час асоціювалась з «бюджетним» сегментом, тому стратегічна мета полягає у зміні дискурсу від «Болгарія дешева» до «Болгарія неоціненна». На початку 2026 року Національна рада з туризму заснувала Стратегічну раду «Бренду

Болгарія», покликану інтегрувати культурну спадщину, виноробство та бальнеологію у єдиний преміум-нарратив. Міністерство туризму провело масштабну міжнародну рекламну кампанію на National Geographic та 24 Kitchen у дев'яти країнах (2430 рекламних роликів, понад 50% ефіру на прайм-тайм) [11], а також реалізує цифрову кампанію за рахунок кредиту у 2,5 мільйона євро від Google для просування країни як цілорічної дестинації [12].

У сфері винного туризму Болгарія – одна з найдавніших виноробних країн із 5000-річною традицією – у квітні 2024 року прийняла 15-ту Міжнародну конференцію з винного туризму (IWINETC) у Пловдиві із понад 500 B2B-зустрічами за участі операторів зі США, Скандинавії, Германії, Австралії та Гонконгу. Країна розвиває також бальнеологічний туризм (понад 1600 мінеральних і термальних джерел) та культурно-пізнавальний (10 об'єктів ЮНЕСКО, Пловдив – Культурна столиця Європи 2019 р.).

Ефективність стратегії підтверджується результатами 2024 року: Болгарія залучила понад 13 мільйонів іноземних туристів, зафіксувавши зростання на 2,5% порівняно з доковідним 2019 роком; доходи від закладів розміщення за перші дев'ять місяців досягли 2,1 мільярда левів – на 15,4% більше ніж у 2023 році [13]. За Індексом розвитку туризму та подорожей WEF 2024 року Болгарія посіла 40-е місце серед 119 країн (бал 4,25), випередивши більшість балканських дестинацій [14].

Отже, досвід Болгарії доводить, що успішна реалізація міжнародного співробітництва у сфері туризму базується на поєднанні системних законодавчих реформ, активної двосторонньої співпраці з ключовими партнерами та стратегічної інтеграції у міжнародні структури. Трансформація національного бренду через масштабні медіакампанії на платформах Google та National Geographic дозволяє країні перейти до преміального позиціонування дестинації, що разом із приєднанням до єврозони та Шенгену суттєво підвищує її інвестиційну привабливість. Водночас забезпечення сталого зростання, подолання сезонності та диверсифікація ринків залишаються ключовими завданнями болгарської туристичної політики.

Список використаних джерел і літератури

1. Закон за туризма : Закон на Република България від 26.03.2013 р. № 30. *Държавен вестник*. 2013. № 30. URL: <https://lex.bg/laws/ldoc/2135637484> (дата звернення: 27.04.2026).
2. Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014–2030 г. Министерство на туризма на Република България. 2014. URL: <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/nacionalna-strategiya-za-ustoychivorazvitie-na-turizma> (дата звернення: 27.04.2026).
3. Съвместен план за действие в областта на туризма между Министерството на туризма на Република България и Министерството на туризма на Република Гърция за периода 2024–2026 г. Министерство на туризма. 2023. URL: <https://www.tourism.government.bg> (дата звернення: 27.04.2026).
4. Меморандум за сътрудничество между Министерството на туризма на Република България и Японската туристическа агенция. Септември 2024. URL: <https://www.tourism.government.bg> (дата звернення: 27.04.2026).
5. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Danube Region : COM(2010) 715 final. Brussels : European Commission, 2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52010DC0715> (дата звернення: 27.04.2026).
6. European Central Bank. Bulgaria joins the euro area as its 21st member : Press Release. Frankfurt am Main : ECB, 2026. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2026/html/ecb.pr260101.en.html> (дата звернення: 27.04.2026).
7. UN Tourism. 9th Global Conference on Wine Tourism «The Art of Wine Tourism», Plovdiv, Bulgaria, 6–7 October 2025. Madrid : UN Tourism, 2025. URL: <https://www.unwto.org/event/9th-global-conference-on-wine-tourism> (дата звернення: 27.04.2026).
8. Министерство на туризма на Република България. България поема координацията на туристическата група на ОЧЕС : прессъобщение. София, 2024. URL: <https://www.tourism.government.bg> (дата звернення: 27.04.2026).
9. European Travel Commission. European Tourism 2023 – Trends & Prospects: Annual Report 2023. Brussels : ETC, 2024. URL: <https://etc-corporate.org/reports/european-tourism-2023-trends-prospects> (дата звернення 27.04.2026).
10. ЕСТАА. Bulgaria – ЕСТАА Preferred Destination 2024 : Programme Overview. Brussels : ЕСТАА, 2024. URL: <https://www.ectaa.org/preferred-destination/bulgaria-2024> (дата звернення: 27.04.2026).
11. Министерство на туризма на Република България. Международна рекламна кампания на National Geographic и 24 Kitchen : прессъобщение. София, 2024. URL: <https://www.tourism.government.bg> (дата звернення: 27.04.2026).
12. Министерство на туризма на Република България. Туристическа реклама с подкрепата на Google : прессъобщение. София, 2024. URL: <https://www.tourism.government.bg> (дата звернення: 27.04.2026).
13. Национален статистически институт на Република България. Туристически посещения на чужденци в България : статистически бюлетин. София : НСИ, 2024. URL: <https://www.nsi.bg> (дата звернення: 27.04.2026).
14. World Economic Forum. Travel & Tourism Development Index 2024. Geneva : WEF, 2024. URL: <https://www.weforum.org/publications/travel-tourism-development-index-2024> (дата звернення: 27.04.2026).

Ковальчук Д.О.

ПРОТИДІЯ КЛІМАТИЧНИМ РИЗИКАМ ЯК ПРІОРИТЕТ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖ. БАЙДЕНА: ЗДОБУТКИ ТА БАР'ЄРИ

У роботі проаналізовано стратегічні переваги кліматичної політики Дж.Байдена. Розглянуто ключові інструменти реалізації «зеленого» курсу, що полягають у відновленні глобального лідерства США. Окрему увагу приділено системним викликам, таким як фінансовий вимір та юридичні обмеження. Успіх адміністрації Байдена полягає у створенні правового та економічного середовища, де екологічна відповідальність ставала фінансово вигідною. Проте довгострокова стабільність цієї системи безпосередньо залежить від здатності державних інституцій забезпечувати незмінність законодавчого курсу перед обличчям внутрішніх та зовнішніх ризиків.

Ключові слова: кліматичні ризики, адміністрація Дж.Байдена, кліматична дипломатія.

Kovalchuk Daryna

COUNTERING CLIMATE RISKS AS A PRIORITY OF THE BIDEN ADMINISTRATION'S DOMESTIC POLICY: ACHIEVEMENTS AND BARRIERS

The paper analyzes the strategic advantages of Joe Biden's climate policy. It examines the key instruments for implementing the "Green New Deal," which focus on restoring U.S. global leadership. Particular attention is paid to systemic challenges, such as the financial dimension and legal constraints. The Biden administration's success lies in creating a legal and economic environment where environmental responsibility becomes financially viable. However, the long-term stability of this system directly depends on the ability of state institutions to ensure the continuity of the legislative course in the face of internal and external risks.

Keywords: climate risks, Biden administration, climate diplomacy.

За каденції Дж. Байдена спостерігався стратегічний перехід США від кліматичного скептицизму до активного глобального лідерства, де питання клімату поверталися у центр американської політики. Ключовим інструментом цього процесу стало посилення нормативно-правової бази, завдяки яким США

намагалися знову повернути роль світового лідера, мінімізувавши стратегічні ризики в екологічній сфері сучасної системі міжнародних відносин.

Окремий блок ранніх заходів стосувався побудові міжвідомчої системи управління, закріпленої в *Executive Order 14008*, де визначено обов'язок органів виконавчої влади інтегрувати кліматичні міркування у зовнішню політику, національну безпеку, економічне планування та федеральні програми, а також передбачено підготовку аналізів ризиків і планів дій [1].

Одним із ключових цілей реалізації «зеленого» курсу стало скорочення викидів. На рівні *NDC* зафіксовано економіко-правовий орієнтир зменшення чистих викидів парникових газів на 50–52% від рівня 2005 року до 2030 року. Наукове тло такого курсу чітко узгоджується з висновком *IPCC* про те, що потепління є однозначно зумовленим людською діяльністю та супроводжується зростанням ризиків для екосистем і суспільств, що підсилює аргументацію для державного втручання.

Паралельно адміністрація Байдена розвивала напрям «кліматичних ризиків» як фінансово-правової категорії. Акт визначав фізичні та перехідні ризики як такі, що мають значення для державних активів, пенсійних накопичень та фінансової стабільності. Акт *Executive Order 14057* мав подвійне значення: з однієї сторони – визначав фізичні і перехідні ризики як такі, що мають значення до фінансової стабільності [2], при цьому передбачав підготовку загальноурядової стратегії вимірювання, розкриття та мінімізації кліматичних фінансових ризиків, а також залучив FSOC до системної оцінки загроз для фінансової системи.

Окремий блок протидії кліматичним ризикам у президенство Байдена стосувався метану як короткоживучого, але високопотужного парникового газу. Регуляторне «ядро» для нафтогазового сектору було посилене через фіналізацію *EPA* правила *Oil and Natural Gas Sector Climate Review*, де комплексно переглянуто стандарти для нових і модифікованих джерел та встановлено підхід до планів штатів щодо існуючих джерел у межах *Clean Air Act* [3]. Сукупно кроки подолання ризиків демонструють типову для Байдена конструкцію: поєднання інвестиційного стимулу (субсидії/кредити) та регуляторного примусу, що зменшує ризик «розриву

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого

виконання», коли гроші є, але скорочення викидів не досягаються у потрібному темпі.

Водночас кліматична регуляція в США у період Байдена діяла в умовах значущих юридичних обмежень, сформованих судовою практикою. Рішення *Supreme Court у справі West Virginia v. EPA (2022)* окреслило межі тлумачення повноважень *EPA* за *Clean Air Act* щодо підходів, які можуть сприйматися як «структурне» переформатування енергоринку без чіткої волі Конгресу, тим самим підсилюючи вимогу ретельного правового обґрунтування регуляторних моделей [4]. Для адміністрації Байдена це мало практичний ефект: акцент на інструментах, які мають очевидну законодавчу основу, і які засновані на правилах, що «прив'язані» до контролю викидів на рівні джерела або до чітко делегованих механізмів у законі.

Фінансовий вимір кліматичних ризиків у цей період отримав інституційне закріплення через *FSOC*. *FSOC (Financial Stability Oversight Council)* – Рада з нагляду за фінансовою стабільністю США, створена у 2010 році законом Додда-Франка, виявляє ризики, сприяє ринковій дисципліні та реагує на загрози фінансовій системі. У звіті *FSOC (2021)* кліматичні ризики визначено як такі, що можуть виступати «*emerging threat*» для фінансової стабільності, а також описано підходи до збору даних, координації регуляторів і розвитку практик розкриття інформації [5]. У зв'язці з *Executive Order 14057* це формує підхід, коли держава розглядає кліматичний ризик як фактор бюджетних зобов'язань, страхового покриття, пенсійного забезпечення та стабільності ринків, а отже – як предмет управління через нормативні вимоги і нагляд.

Підсумовуючи, у президенство Байдена протидія кліматичним ризикам будувалися як комплекс взаємопов'язаних правових механізмів. *Executive orders* задали процедури, цілі та міжвідомчу координацію, а також легітимували включення кліматичного ризику у фінансове та бюджетне управління. Регуляторні рішення *EPA* щодо метану та пов'язаних механізмів зменшили ймовірність того, що інвестиційні програми залишаться «без екологічного результату». Водночас судові обмеження та практичні бар'єри на кшталт дозвільних процедур і мережевих

обмежень означали, що досягнення цілей вимагало не одного інструмента, а узгодженого пакета дій та спроможності держави забезпечити виконання прийнятих рішень. Протидія кліматичним ризикам у цей період виявилася не лише природоохоронним напрямом, а й елементом управління національною безпекою, фінансовою стабільністю та стійкістю інфраструктури. Загальний результат можна описати як формування правового середовища у якому екологічна відповідальність мала стати економічно вигідною та адміністративно підтриманою, але успіх залежить від здатності долати дозвільні та інфраструктурні обмеження і витримувати судові стандарти законності регуляторних рішень.

Список використаних джерел і літератури

1. Executive Order 14008–Tackling the Climate Crisis at Home and Abroad. 2021. 31 p. URL: <https://public-inspection.federalregister.gov/2021-02177.pdf> (дата звернення: 15.04.2026)
2. Executive Order 14057–Catalyzing Clean Energy Industries and Jobs Through Federal Sustainability. 2021. 10 p. URL: <https://www.govinfo.gov/link/cpd/executiveorder/14057>(дата звернення: 19.04.2026)
3. U.S. Environmental Protection Agency. Standards of Performance for New, Reconstructed, and Modified Sources and Emissions Guidelines for Existing Sources: Oil and Natural Gas Sector Climate Review (Final rule, prepublication version). 2023. 1690 p. URL: https://www.epa.gov/system/files/documents/2023-12/eo12866_oil-and-gas-nsps-eg-climate-review-2060-av16-final-rule-20231130.pdf (дата звернення: 25.04.2026)
4. West Virginia v. Environmental Protection Agency, 597 U.S. (2022). Supreme Court. 89 p. URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/21pdf/20-1530_n758.pdf (дата звернення: 29.04.2026)
5. Report on Climate-Related Financial Risk. *Financial Stability Oversight Council*. 2021. 133 p. URL: <https://home.treasury.gov/system/files/261/FSOC-Climate-Report.pdf> (дата звернення: 27.04.2026)

РОЗДІЛ II.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: УКРАЇНСЬКИЙ І ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІРИ

УДК 321.7(477):323.2

Сидоренко А.А.

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ

Здійснено теоретико-аналітичне осмислення суб'єктності держави як ключової характеристики її суверенітету, що визначає реальну спроможність політичних інститутів до вироблення та реалізації автономної політики. Суб'єктність розглядається як багатовимірне й динамічне явище, що формується на перетині інституційної ефективності, рівня політичної консолідації суспільства та стратегічної здатності еліт до ухвалення довгострокових рішень. Наголошено, що її зміст виходить за межі державної дієздатності та охоплює здатність до адаптації в умовах внутрішніх трансформацій та зовнішніх геополітичних викликів. На прикладі України показано еволюцію суб'єктності, яка набуває якісного виміру внаслідок суспільних кризових зламів. Революція Гідності інтерпретується як структурний перелом, що актуалізував приховані механізми політичної мобілізації суспільства та сприяв переозначенню зовнішньополітичної ролі держави. Наголошено, що процес утвердження суб'єктності має нелінійний характер та супроводжується зростанням зовнішнього тиску, що трансформується у відкрити агресію.

Ключові слова: *Україна, суб'єктність держави, Революція Гідності, зовнішня політика, національні інтереси, міжнародні відносини, політична еліта, російсько-українська війна, суверенітет.*

Sydorenko Andrii

THE REVOLUTION OF DIGNITY AS A FACTOR IN THE FORMATION OF UKRAINE'S SUBJECTIVITY

The article provides a theoretical and analytical interpretation of state subjectivity as a key characteristic of its sovereignty, which determines the real capacity of political institutions to formulate and implement autonomous policy. Subjectivity is considered as

a multidimensional and dynamic phenomenon formed at the intersection of institutional effectiveness, the level of political consolidation of society, and the strategic ability of elites to make long-term decisions. It is emphasized that its content goes beyond state capacity and includes the ability to adapt to internal transformations and external geopolitical challenges. Using the example of Ukraine, the evolution of subjectivity is shown, which acquires a qualitative dimension as a result of societal critical ruptures. The Revolution of Dignity is interpreted as a structural turning point that activated hidden mechanisms of political mobilization of society and contributed to the redefinition of the state's foreign policy role. It is emphasized that the process of establishing subjectivity is nonlinear and is accompanied by increasing external pressure that transforms into open aggression.

Keywords: *Ukraine, state subjectivity, Revolution of Dignity, foreign policy, national interests, international relations, political elite, Russian-Ukrainian war, sovereignty.*

Суб'єктність держави – фундаментальний вимір її суверенітету, що визначає здатність до автономного формування та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики, відстоювання національних інтересів, а також повноцінної участі в системі міжнародних відносин. Вона охоплює не тільки формально-правове визнання держави, а й реальну спроможність політичних інститутів до ефективного ухвалення рішень, мобілізації ресурсів і реагування на внутрішні та зовнішні виклики. Рівень суб'єктності безпосередньо залежить від інституційної зрілості, політичної консолідації суспільства та здатності еліт виробляти стратегічні орієнтири розвитку. «Суб'єктивними умовами становлення політичної суб'єктності є політична компетентність як певний рівень оволодіння людиною політичними компетенціями, соціальна мотивація та громадянська відповідальність», – зауважувала А. Краснякова [1].

Здатність України бути реальним суб'єктом світової політики активно обговорюється як у наших та закордонних мас-медіа, так і в науковому дискурсі різних країн [2]. Зазначимо, що у сучасних геополітичних умовах суб'єктність держави постає не як статична характеристика, а як динамічний процес, що формується під впливом як внутрішніх реформ, так і зовнішньополітичних факторів, визначаючи місце держави у світовому політичному просторі. У цьому контексті особливого значення набувають переломні історичні події, що

виступають каталізаторами змін у державотворчих процесах. Саме такою подією для України стала Революція Гідності, яка трансформувала внутрішньополітичну конфігурацію, започаткувала новий етап утвердження її суб'єктності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Є. Глібовицький відзначав, що період, який передував Революції Гідності був, де-факто, «формальним». «Фактично між 1991 і 2014 роками був період «вагітності», коли дозрівала нова українська суб'єктність – оця нова сутність України, – відзначав громадсько-політичний діяч. – До того моменту, доки українська Незалежність була більше формальністю, ніж реальним явищем, Росія готова була миритися з тим, що Україна є технічно незалежною державою. Але коли ця Незалежність стала реальною і внаслідок Революції Гідності проявилася політична суб'єктність українського суспільства, – в той момент ми отримали від росіян збройну агресію...» [3].

Таким чином, після Революції Гідності, як зазначав директор Міжнародної спілки «Інститут національної політики» Ю. Шуліпа, Україна опинилася на передовій війни В. Путіна проти всього цивілізованого світу [4]. «І завдяки тому, що вона вистояла, змогла дати йому відсіч, різко збільшилося її міжнародне значення. Україна почала реально впливати на міжнародну політику. Бути її суб'єктом, а не тільки об'єктом. Про це свідчить рівень міжнародної підтримки нашої країни, високе місце України в порядку денному Європейського Союзу та США», – констатував громадсько-політичний діяч [4].

Водночас, Революція Гідності також вплинула на геополітичну ситуацію у Східній Європі, стала потужним сигналом для інших пострадянських країн, демонструючи можливість демократичних перетворень і спротиву авторитаризму [5]. Д. Гороховський, Ю. Михальський, В. Клок наголошували, що Україна, яка пройшла через цей етап боротьби, «зміцнила свою суб'єктність на міжнародній арені та стала важливим чинником змін у регіоні» [5].

Без сумніву, Революція Гідності заклала фундамент радикальних суспільно-політичних змін у державі. «Розпочавшись з євроінтеграційних гасел, Майдан засвідчив народження справді незалежної України, зробив заявку на реальну

суб'єктність країни – суб'єктність, яку українському народові нині доводиться захищати зі зброєю в руках», – зазначали учені [6]. Однак важко не погодитися із С. Дацюком, який констатував, що Україна здобуде реальну геополітичну суб'єктність тільки тоді, коли «сформує Пояс Безпеки, Дієвий Хартланд, Балто-Чорноморську Вісь, Інтермаріум. «До такого формування геополітична революція буде незавершеною», – писав український філософ [7].

Отже, суб'єктність держави постає як багатовимірна й динамічна категорія, що поєднує інституційну спроможність, політичну волю еліт та рівень громадянської зрілості суспільства, визначаючи реальний, а не формальний характер суверенітету. У випадку України її становлення мало тривалий латентний характер, однак саме Революція Гідності стала тим переломним моментом, коли відбулося перетворення із формальної незалежності на політичну суб'єктність, що проявилася як у внутрішньополітичній трансформації держави, так і в активізації її зовнішньополітичних векторів розвитку. Водночас, здобута суб'єктність – це й виклик, оскільки її утвердження безпосередньо спровокувало зовнішню агресію та поставило питання про здатність держави до самозахисту. Однак, які відзначала, І. Грабовська, «варто наполягати на тому, що нація і держава, які дають ось вже три роки реальну відсіч сильному, в декілька разів потужнішому по всіх показниках ворогові, не може бути безсуб'єктною за фактом» [2].

Список використаних джерел і літератури

1. Краснякова А. Політична суб'єктність: умови становлення та ознаки розвитку. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9168/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%A3%D0%BA%D1%80_2.pdf
2. Грабовська І. Геополітична суб'єктність України як реальність і наукова проблема. URL: <https://day.kyiv.ua/blog/nauka/heopolitychna-subyektivist-ukrayiny-yak-realnist-i-naukova-problema>
3. Чорна О. «Революція гідності – це рубікон, який розділяє два абсолютно різні періоди в українській самостійності». URL: <https://detector.media/infospace/article/219585/2023-11-21-revolutsiya-gidnosti-tse-rubikon-yakuy-rozdilyaie-dva-absolyutno-rizni-periody-v-ukrainskiy-samostiynosti/>
4. Як Революція Гідності змінила Україну: 10 здобутків. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-antifake/3354127-ak-revolucia-gidnosti-zminila-ukrainu-10-zdobutkiv.html>

5. Гороховський Д. Михальський Ю., Клок В. Революція Гідності та її вплив на українську ідентичність. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/86_2025/part_1/6.pdf
6. Науковий форум «Революція Гідності: на шляху до історії». URL: <https://ipiend.gov.ua/novyny/naukovyj-forum-revoliutsiia-hidnosti-na-shliakhu-do-istorii/>
7. Дацюк С. Революція Гідності – два роки після початку. <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/564eefdd68ef5/>URL:

Фульмес Ю. І.

ПОЛІТИЧНА ТА ГУМАНІТАРНА РЕАКЦІЯ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ НА РЕВОЛЮЦІЮ ГІДНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано політичну та гуманітарну реакцію країн Вишеградської групи на Революцію Гідності в Україні. Особливу увагу приділено офіційним заявам V4 у січні–березні 2014 р., підтримці європейського курсу України, засудженню насильства, готовності до гуманітарної допомоги, лікуванню поранених учасників протестів за кордоном та координації дій у сфері прикордонної безпеки. Доведено, що реакція Вишеградської групи не обмежувалася дипломатичними деклараціями, а включала практичні гуманітарні кроки й превентивні заходи на випадок загострення ситуації на кордонах з Україною. Показано, що Революція Гідності була сприйнята країнами Центрально-Східної Європи як подія, що мала не лише внутрішньоукраїнське, а й загальноєвропейське політичне та безпекове значення.

Ключові слова: *Революція Гідності; Вишеградська група; міжнародні відносини; зовнішня політика України; гуманітарна допомога; політична реакція; Західна Україна; Євромайдан; Центрально-Східна Європа; європейська інтеграція.*

Fulmes Yurii

POLITICAL AND HUMANITARIAN REACTION OF THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES TO THE REVOLUTION OF DIGNITY IN UKRAINE.

The article analyzes the political and humanitarian reaction of the Visegrad Group countries to the Revolution of Dignity in Ukraine. Special attention is paid to official V4 statements of January–March 2014, support for Ukraine's European course, condemnation of violence, readiness to coordinate humanitarian aid, treatment of injured protesters abroad, and cooperation in the field of border security. It is argued that the Visegrad Group's response was not limited to diplomatic declarations but also included practical humanitarian measures and preventive steps in case of destabilization on Ukraine's borders. The article shows that the Revolution of Dignity was perceived by Central and Eastern European countries as an event of not only domestic Ukrainian but also wider European political and security significance.

Keywords: *Revolution of Dignity; Visegrad Group; international relations; Ukraine's foreign policy; humanitarian assistance; political response; Western Ukraine; Euromaidan; Central and Eastern Europe; European integration.*

Революція Гідності 2013–2014 рр. стала однією з ключових подій новітньої історії України та водночас важливим чинником трансформації міжнародного порядку в Центрально-Східній Європі. Її значення не обмежувалося внутрішньополітичним протистоянням між українським суспільством і владою В. Януковича. Відмова від підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, подальше застосування насильства проти протестувальників і швидка ескалація кризи поставили українське питання в центр уваги сусідніх держав, насамперед країн Вишеградської групи, а саме Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини.

У сучасній історіографії відносини України та Вишеградської групи після Майдану розглядаються крізь призму очікувань України щодо підтримки з боку V4, форм політичної, матеріальної та безпекової допомоги, а також меж можливостей цього регіонального об'єднання [1, с. 314–316]. Водночас окремої уваги потребує реакція країн V4 саме на події Революції Гідності як кризу, що розгорталася поруч із їхніми кордонами та безпосередньо зачіпала питання європейської стабільності, гуманітарної відповідальності й майбутнього України як європейської держави.

Важливим для розуміння міжнародної реакції є і регіональний вимір протесту в самій Україні. Західні області, особливо Львів, стали одним із найактивніших просторів ранньої мобілізації, де протест швидко перейшов від стихійних студентських акцій до більш організованих форм самоорганізації, підтримки київського Майдану та взаємодії з місцевими органами влади [2, с. 120–127]. Саме тому для країн Вишеградської групи українська криза мала не абстрактний, а просторово близький характер. Польща, Словаччина й Угорщина безпосередньо межують з Україною, а Чехія долучалася до спільної позиції V4 у політичному та гуманітарному форматах.

Метою статті є аналіз політичної та гуманітарної реакції країн Вишеградської групи на Революцію Гідності в Україні. Джерельну основу дослідження становлять офіційні заяви глав урядів і міністрів закордонних та внутрішніх справ країн V4, резолюція Європейського парламенту, матеріали інформаційних агентств і аналітичні публікації, що фіксують як дипломатичну позицію, так і практичні гуманітарні кроки країн регіону.

Першою важливою колективною реакцією Вишеградської групи стала заява прем'єр-міністрів Чехії, Угорщини, Польщі та Словаччини від 29 січня 2014 р. У ній вони висловили глибоке занепокоєння драматичним розвитком подій в Україні, засудили цикл насильства, що вже призвів до людських жертв, і наголосили, що застосування сили не може бути засобом розв'язання політичних конфліктів [3]. Важливо, що країни V4 говорили не лише про припинення насильства, а й про необхідність поваги до права українців на мирні зібрання та свободу слова. Це свідчило про сприйняття протесту як прояву громадянської активності, що потребував політичного врегулювання.

У цій же заяві прем'єр-міністри V4 пов'язували стабілізацію України з розвитком громадянського суспільства, академічної мобільності, незалежних медіа, малого і середнього бізнесу. Окремо наголошувалося на важливості якнайшвидшого запровадження безвізового режиму з Україною, мобілізації ресурсів Міжнародного Вишеградського фонду для підтримки українського громадянського суспільства та розширення стипендій для українських студентів [3]. Отже, політична реакція V4 мала не лише кризово-дипломатичний, а й довгостроковий модернізаційний вимір.

Значущість позиції Вишеградської групи підтверджується тим, що резолюція Європейського парламенту від 6 лютого 2014 р. прямо враховувала заяву прем'єр-міністрів V4 від 29 січня. Європарламент наголошував, що демонстрації в Україні почалися після рішення В. Януковича не підписувати Угоду про асоціацію з ЄС, а також засуджував ескалацію насильства проти мирних громадян, журналістів, студентів, активістів громадянського суспільства, опозиційних політиків і духовенства [4]. Таким чином, реакція V4 була інтегрована у ширшу європейську політичну рамку підтримки демократичних прагнень українського суспільства.

Наступним етапом стала заява міністрів закордонних справ V4 від 24 лютого 2014 р., ухвалена вже після найтрагічніших подій у Києві та втечі В. Януковича. У документі міністри висловили співчуття родинам загиблих, привітали припинення насильства, водночас підкреслили, що ситуація в Україні залишається нестабільною. Центральною тезою заяви стала підтримка суверенітету,

незалежності, єдності й територіальної цілісності України [5]. Країни V4 також закликали українські політичні сили до відповідального діалогу та формування інклюзивного уряду, здатного відновити правопорядок на всій території держави.

У зовнішньополітичному вимірі ця заява була особливо важливою, оскільки Вишеградська група підтвердила підтримку європейської перспективи України, підписання Угоди про асоціацію та поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі, а також реформ і модернізації країни [5]. У цьому сенсі V4 виступала як група держав, які власним досвідом постсоціалістичної трансформації та вступу до ЄС намагалися легітимізувати європейський вибір України.

Після початку російської агресії проти України політична реакція Вишеградської групи набула виразного безпекового змісту. У заяві прем'єр-міністрів V4 від 4 березня 2014 р. йшлося про глибоке занепокоєння порушенням територіальної цілісності України та дозволом російського парламенту на військові дії на українській території. Країни V4 засудили дії, що загрожували суверенітету й територіальній цілісності України, та закликали до деескалації відповідно до українського і міжнародного права, зокрема положень Будапештського меморандуму 1994 р. [6].

Показово, що у цій заяві країни Вишеградської групи проводили історичну аналогію між російськими військовими діями проти України та власним досвідом радянського втручання у 1956, 1968 і 1981 рр. [6]. Така риторика мала не лише дипломатичне, а й символічне значення: вона демонструвала, що V4 сприймала українську кризу крізь призму власної історичної пам'яті про радянське домінування і небезпеку зовнішнього силового втручання.

Окремого аналізу потребує гуманітарна реакція Вишеградської групи. Уже в заяві міністрів закордонних справ від 24 лютого 2014 р. країни V4 заявили про готовність координувати гуманітарну допомогу Україні [5]. Наступного дня, 25 лютого 2014 р., міністри внутрішніх справ країн V4 ухвалили окрему спільну заяву щодо України. Вона є одним із найважливіших джерел для розуміння практичного, прикордонного й гуманітарного виміру реакції Вишеградської групи.

У заяві міністрів внутрішніх справ зазначалося, що країни V4 домовилися про посилену координацію для реагування на можливий масовий наплив осіб з України [7]. Угорщина, Польща і Словаччина, тобто держави V4, які мають спільний кордон з Україною, декларували готовність виконувати професійні завдання на кордонах, гарантувати їхню безпеку, а в разі потреби – надати прихисток і медичну допомогу українським біженцям [7]. Це дозволяє говорити не про фактичну міграційну кризу, а про превентивну підготовку до можливих гуманітарних і безпекових наслідків української політичної кризи.

Найконкретніші дані у цій заяві стосувалися Польщі. Міністр внутрішніх справ Польщі Бартломей Сенкевич наголошував, що Польща має понад 500 км спільного кордону з Україною, а на її території перебуває близько 400 тис. українських громадян. Він також повідомляв, що Польща надає інтенсивну гуманітарну допомогу Україні, а 60 поранених українських громадян лікуються в польських лікарнях [7]. Це свідчить про особливу роль Польщі як найближчого політичного й гуманітарного партнера України серед країн Вишеградської групи.

Водночас польська сторона підкреслювала, що станом на 25 лютого 2014 р. не спостерігалось ознак незвично великої кількості біженців або інших симптомів дестабілізації, хоча ситуація залишалася делікатною і динамічною [7]. Це важливо для коректної інтерпретації джерел: прикордонний аспект реакції V4 полягав передусім у моніторингу, координації, готовності до дій і гуманітарній підтримці, а не у фіксації масштабної хвилі біженців.

Додатково прикордонний вимір української кризи підтверджує повідомлення Reuters від 21 лютого 2014 р. Агентство зазначало, що всі пункти пропуску між Польщею та Україною працювали нормально після зняття дорожніх блоkad з українського боку. Раніше українці блокували окремі дороги до пунктів пропуску в межах ширших протестів проти уряду, що викликало в Польщі побоювання щодо можливого негативного впливу заворушень на торгівлю [8]. Отже, революційні події мали не лише політичний, а й практичний транскордонний ефект.

Важливою складовою гуманітарної реакції стало лікування поранених учасників Революції Гідності за кордоном. За повідомленням Interfax-Ukraine,

опублікованим Kyiv Post з посиланням на речника Міністерства закордонних справ України Євгена Перебийноса, 363 учасники Революції Гідності отримали медичну допомогу за кордоном. Із них 144 лікувалися в Польщі, 58 – у Словаччині, 38 – у Чехії [9]. Ці цифри демонструють, що гуманітарна підтримка країн V4 не була суто декларативною: вона мала конкретний медичний вимір і стосувалася безпосередньо постраждалих учасників протестів.

Аналітична оцінка OSW також підтверджує, що дії Вишеградської групи під час української кризи мали консолідуючу роль і мобілізували її учасників до рішучішої підтримки проєвропейських прагнень українського суспільства. За оцінкою OSW, міністерства закордонних справ країн регіону почали тісніше співпрацювати на випадок негативних подій на кордоні з Україною, запустили спільний моніторинг і підготовку сценаріїв дій та співпраці. Крім того, всі країни V4 вживали заходів для гуманітарної допомоги, зокрема приймали поранених у лікарнях [10].

Водночас реакція країн V4 не була абсолютно однорідною. Польща діяла найактивніше і найпослідовніше, поєднуючи дипломатичне посередництво, політичну підтримку європейського курсу України та практичну гуманітарну допомогу. Чехія, не маючи спільного кордону з Україною, брала участь у колективних заявах V4 і, за даними МЗС України, також приймала поранених учасників Революції Гідності на лікування [9]. Словаччина поєднувала політичну підтримку України з увагою до прикордонної безпеки, нелегальної міграції та контактів з українськими партнерами [7]. Угорщина формально підтримувала спільну позицію V4, однак її реакція мала складніший характер через енергетичну залежність від Росії та увагу до становища угорської меншини на Закарпатті [10].

Отже, реакцію Вишеградської групи на Революцію Гідності варто розглядати як багаторівневу. На політичному рівні вона включала засудження насильства, підтримку права українців на мирний протест, заклики до діалогу, підтвердження європейської перспективи України та захисту її суверенітету. На гуманітарному рівні вона проявлялася у координації допомоги, лікуванні поранених, підготовці до можливого напливу людей з України та моніторингу ситуації на кордонах. На

безпековому рівні, особливо після початку російської агресії, V4 пов'язувала українську кризу із загрозою для ширшої європейської стабільності.

Для України така реакція мала важливе зовнішньополітичне значення. По-перше, вона посилювала міжнародну легітимацію вимог Майдану як руху за демократію, громадянські права та європейський вибір. По-друге, вона створювала додатковий канал комунікації з Європейським Союзом через держави Центрально-Східної Європи. По-третє, реакція країн Вишеградської групи засвідчила, що події Революції Гідності сприймалися ними не лише як внутрішньополітична криза України, а й як чинник, здатний впливати на регіональну стабільність Центрально-Східної Європи.

Таким чином, політична та гуманітарна реакція країн Вишеградської групи на Революцію Гідності в Україні була важливою складовою міжнародної відповіді на події 2013–2014 рр. Вона поєднувала підтримку демократичних прагнень українського суспільства з практичними формами допомоги та координації дій у кризовій ситуації. Найактивнішою у практичному вимірі була Польща, однак саме формат V4 забезпечив ширшу регіональну рамку підтримки України.

Список використаних джерел і літератури

1. Fawn R., Drobysh I. Visegrad and Ukraine since Maidan 2013–2014 and the Russian Invasion of 2022. *Europe-Asia Studies*. 2024. Vol. 76, No. 3. P. 314–338. DOI: 10.1080/09668136.2023.2197180.
2. Фульмес Ю. І. Ранній львівський Євромайдан (21–30 листопада 2013 р.): мобілізація, діячі та інституціоналізація протесту. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2024. Т. 9. № 61. С. 120–127. DOI: 10.26661/zhv-2024-9-61-11.
3. Joint Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Group Countries on Ukraine. Visegrad Group. 2014. 29 January. URL: <https://www.visegradgroup.eu/home/documents/joint-statement-of-the>.
4. European Parliament resolution of 6 February 2014 on the situation in Ukraine. European Parliament. 2014. 6 February. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0098_EN.html.
5. Joint Statement of V4 Foreign Ministers on Ukraine. Visegrad Group. 2014. 24 February. URL: <https://www.visegradgroup.eu/joint-statement-of-v4>.
6. Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Countries on Ukraine. Visegrad Group. 2014. 4 March. URL: <https://www.visegradgroup.eu/home/documents/2014/statement-of-the-prime>.
7. V4 Interior Ministers' Joint Statement on Ukraine. Visegrad Group. 2014. 25 February. URL: <https://archive.visegradgroup.eu/documents/official-statements/v4-interior-ministers>.

8. Blockades lifted on Ukraine border crossings with Poland - guards. Reuters. 2014. 21 February. URL: <https://www.reuters.com/article/world/blockades-lifted-on-ukraine-border-crossings-with-poland-guards-idUSBREA1K0FN/>.
9. 363 participants in Revolution of Dignity and 36 ATO soldiers treated abroad. Kyiv Post. 2014. 11 December. URL: <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/363-participants-in-revolution-of-dignity-and-36-ato-soldiers-treated-abroad-374827.html>.
10. Gniazdowski M. The countries of Central and South-Eastern Europe on the crisis in Ukraine. OSW Centre for Eastern Studies. 2014. 5 March. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-03-05/countries-central-and-south-eastern-europe-crisis-ukraine>.

Гривнак А. В.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОЦІНКА РУСИФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ В ОРДЛО (2014–2022 РР.)

Стаття присвячена міжнародно-правовій кваліфікації політики русифікації освіти на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей у 2014–2022 рр. Аналізуються відповідні норми міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини, порушені окупаційною адміністрацією. Конкретні механізми русифікації – ліквідація україномовного навчання, підміна навчальних програм, переслідування педагогів – розглядаються крізь призму IV Женевської конвенції, Конвенції ООН про права дитини, Конвенції про запобігання геноциду та Римського статуту МКС. Обґрунтовується висновок про те, що русифікація освіти в ОРДЛО є комплексним порушенням міжнародного права, яке потребує системного документування та цілеспрямованого правового реагування.

***Ключові слова:** ОРДЛО, русифікація освіти, міжнародне гуманітарне право, права дитини, геноцид, окупація, міжнародна відповідальність.*

Нрувнак Андриі

INTERNATIONAL LEGAL ASSESSMENT OF THE RUSSIFICATION OF THE EDUCATIONAL SPHERE IN THE CADLR (2014–2022).

The article examines the international legal qualification of the Russification policy in education in the temporarily occupied territories of Donetsk and Luhansk regions in 2014–2022. The relevant norms of international humanitarian law and international human rights law violated by the occupation administration are analysed. The specific mechanisms of Russification – the elimination of Ukrainian-language instruction, the replacement of curricula, and the persecution of teachers – are examined through the prism of the Fourth Geneva Convention, the UN Convention on the Rights of the Child, the Convention on the Prevention of Genocide and the Rome Statute of the ICC. It is concluded that the Russification of education in the CADLR constitutes a complex violation of international law requiring systematic documentation and a targeted legal response.

***Keywords:** CADLR, Russification of education, international humanitarian law, children's rights, genocide, occupation, international responsibility.*

З 2014 року тимчасово окуповані території Донецької та Луганської областей (далі – ОРДЛО) перетворилися на простір систематичного руйнування україномовної освіти. Поступове витіснення навчання українською мовою, підміна

навчальних програм, знищення підручників, ідеологізація виховного середовища і переслідування педагогів, які відмовлялися виконувати розпорядження окупантів, – усі ці явища виходять далеко за межі освітньої проблематики. Вони становлять предмет міжнародно-правової оцінки і можуть бути кваліфіковані як порушення норм міжнародного гуманітарного права (МГП), міжнародного права прав людини та міжнародного кримінального права. Метою цієї статті є систематизація відповідної правової аргументації та визначення перспектив юридичного реагування.

Нормативну основу оцінки становлять насамперед IV Гаазька конвенція 1907 року та IV Женевська конвенція 1949 року. Стаття 43 Гаазьких правил покладає на окупаційну владу обов'язок поважати законодавство окупованої держави, чинне на момент встановлення окупації. Стаття 50 IV Женевської конвенції прямо зобов'язує окупаційну державу сприяти нормальній роботі навчальних закладів і забезпечувати виховання дітей відповідно до їхньої культурної традиції. Ці норми, як роз'яснює МККЧ, забороняють окупаційній владі вносити непотрібні зміни до законодавства окупованої території – у тому числі у сфері освіти [1]. Правозахисна організація Human Rights Watch у доповіді 2024 року задокументувала відповідні порушення на окупованих територіях і кваліфікувала їх як примусову русифікацію, несумісну із законами збройного конфлікту: зафіксовано запровадження виключно російських навчальних стандартів, знищення україномовних підручників і повну ліквідацію класів із навчанням українською [2].

Особливого значення набуває аналіз описаних дій крізь призму Конвенції ООН про права дитини 1989 року. Стаття 28 гарантує кожній дитині право на освіту, стаття 29 – право на освіту, яка розвиває повагу до культурної ідентичності, мови та цінностей дитини й до національних цінностей країни її походження, стаття 30 захищає право дітей, що належать до мовних меншин, на користування рідною мовою. Усупереч цим нормам практика окупаційних адміністрацій виходила за межі простої підміни навчальних програм: як зафіксувала HRW, батьків, чиї діти навчалися за українськими програмами дистанційно, систематично переслідували – їм погрожували штрафами, позбавленням батьківських прав і затриманням [2].

Щорічна доповідь Amnesty International підтверджує, що такі дії склали частину ширшої системи репресій проти цивільного населення на окупованих територіях [3].

Важливий контекст надає і практика міжнародного судового реагування. У рішенні від 31 січня 2024 року у справі *Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation)* Міжнародний суд справедливості встановив, що Росія порушила зобов'язання за Міжнародною конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (КЛРД) – зокрема, щодо права на освіту українською мовою в Криму [4]. Хоча предмет цієї справи були події в Криму, сформульований МСС стандарт – заборона дискримінаційних обмежень доступу до освіти рідною мовою – має пряме значення і для правової оцінки аналогічної практики в ОРДЛО. Це рішення є першим прецедентом міжнародно-судової кваліфікації освітньої русифікації як протиправного діяння.

Окремого розгляду потребує питання про кваліфікацію окупаційної освітньої політики крізь призму Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 року. Стаття II(e) відносить до ознак геноциду «насильницьку передачу дітей з однієї людської групи в іншу». Уповноважений Верховної Ради з прав людини Д. Лубінець у спеціальній доповіді «Переопилені» (2024) кваліфікує систематичне залучення дітей з окупованих територій до російських молодіжних організацій – «Юнармії», «Руху перших», «Орлят Росії» – та кадетських класів як прояв саме цієї ознаки геноциду [5, с. 18–19]. Станом на грудень 2023 року в «Русі перших» налічувалося понад 40 тисяч дітей у більш ніж 1300 осередків на окупованих територіях чотирьох областей України [5, с. 31]. Такий масштаб охоплення підтверджує системний, а не стихійний характер відповідної практики. Дослідження організації Global Rights Compliance також фіксує, що дітей цілеспрямовано позбавляли не лише мовної, а й ширшої культурної ідентичності через нав'язування альтернативної системи ідеологічних цінностей [6].

Міжнародне кримінальне право надає додаткові інструменти для оцінки описаних діянь. Римський статут МКС передбачає відповідальність за злочини проти людяності, зокрема за переслідування за культурною ознакою (ст. 7(1)(h)). Систематичні репресії щодо педагогів, які відмовлялися виконувати розпорядження окупаційних органів, – катування, незаконне ув'язнення, звільнення, примусове переміщення – можуть бути кваліфіковані саме за цією нормою. HRW задокументувала численні подібні випадки на підставі інтерв'ю з учителями, що зазнали переслідувань, і з мешканцями деокупованих районів [2]. У березні 2023 року МКС видав ордери на арешт Президента Росії В. Путіна та Уповноваженого з прав дитини М. Львової-Белової у зв'язку з незаконною депортацією українських дітей – процесом, органічно пов'язаним із примусовою русифікацією освіти [7].

Слід також підкреслити, що русифікація 2014–2022 рр. в ОРДЛО заклала підґрунтя для значно масштабніших порушень після повномасштабного вторгнення 2022 року. Діти, які пройшли повний цикл навчання за російськими стандартами у 2014–2022 рр., склали перше «покоління окупації» – цілковито відірване від українського освітнього середовища. За даними, зафіксованими HRW з посиланням на Моніторингову місію ООН, ще до початку 2022 року на окупованих територіях Донецької і Луганської областей не залишилося жодного класу з навчанням українською [2]. Це означає, що правові порушення, розпочаті у 2014 році, мали тривалий і фактично незворотний характер – обставина, яка суттєво підвищує їхню юридичну вагу з погляду МГП.

Перспективи юридичного реагування є багатовекторними. По-перше, прецедент МСС 2024 року формує стандарт, застосовний до розширення позовних вимог України в рамках КЛРД стосовно інших окупованих територій, зокрема ОРДЛО [4]. По-друге, доказова база, сформована розслідуваннями HRW [2] і Global Rights Compliance [6], може бути використана в можливих провадженнях у МКС. По-третє, системна кваліфікація русифікації освіти як елемента ширшої геноцидальної стратегії, обґрунтована Уповноваженим Лубінцем [5, с. 54–58], може слугувати підставою для звернення до міжнародних органів із вимогою визнання відповідних дій геноцидом. По-четверте, відновлення освітнього простору на

деокупованих територіях потребує не лише практичних заходів, а й міжнародно-правового супроводу – зокрема у форматі репарацій та відновлювального правосуддя.

Таким чином, русифікація освітньої сфери в ОРДЛО у 2014–2022 рр. є комплексним порушенням норм МГП, міжнародного права прав людини та міжнародного кримінального права. Вона зачіпає зобов'язання Росії за IV Женевською конвенцією, Конвенцією про права дитини, КЛРД, Конвенцією про запобігання геноциду та Римським статутом МКС. Системне документування цих порушень є необхідною передумовою як для притягнення винних до відповідальності на міжнародному рівні, так і для вироблення ефективної стратегії реінтеграції та відновлення української освітньої ідентичності на деокупованих територіях.

Список використаних джерел і літератури

1. IHL and Occupied Territory: Key Rules and Obligations / ICRC Humanitarian Law & Policy Blog. 26 July 2022. URL: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2022/07/26/armed-conflict-ukraine-ihl-occupied-territory/>
2. Education under Occupation: Forced Russification of the School System in Occupied Ukrainian Territories : report / Human Rights Watch. New York, 2024. 20 June. URL: <https://www.hrw.org/report/2024/06/20/education-under-occupation/forced-russification-school-system-occupied-ukrainian>
3. Human Rights in Ukraine : Annual Report 2023 / Amnesty International. London, 2024. URL: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/ukraine/report-ukraine/>
4. Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation) : Judgment of 31 January 2024 / International Court of Justice. General List No. 166. URL: <https://www.icj-cij.org/node/203473>
5. «Переопилени». Системна російська політика знищення української ідентичності дітей : спец. доп. / Д. Лубінець ; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2024. 64 с. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/C%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C__%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9E%D0%9F%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%D0%86_.pdf
6. Rewriting Childhood: The Russification of Ukrainian Children / Global Rights Compliance. 2023. URL: <https://globalrightscompliance.org/rewriting-childhood-the-russification-of-ukrainian-children/>
7. Situation in Ukraine: ICC Judges Issue Arrest Warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova / International Criminal Court. 17 March 2023. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>

Поняткова Д.В.

ЗАПОРІЗЬКІ МЕМОРІАЛИ У ПРОЦЕСАХ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ

У статті досліджено монументи та пам'ятники Запоріжжя у процесах декомунізації та дерусифікації як складових деколонізаційних трансформацій в Україні. Проаналізовано особливості трансформації меморіального простору Запоріжжя як частини Південної України, для якої були характерні співіснування імперсько-совєцьких та українських меморіальних наративів, домінування амбівалентного типу пам'яті та повільні темпи декомунізації у 1990-х–2000-х роках. Розглянуто демонтаж, символічне переосмислення та перформативні практики роботи з монументами совєцької доби. Особливу увагу приділено ролі громадських активістів та локальних ініціатив у процесах трансформації меморіального простору міста. Проаналізовано появу нових меморіалів, пов'язаних із російсько-українською війною, українською культурою та локальною історією Запоріжжя. Зроблено висновок, що трансформація запорізьких монументів відображає поступовий перехід від амбівалентної постсовєцької моделі пам'яті до українського національного наративу в умовах деколонізації публічного простору.

***Ключові слова:** декомунізація, деколонізація, монументи Запоріжжя, політика пам'яті.*

Poniatkova Daria

ZAPORIZHZHIA MEMORIALS IN THE PROCESSES OF DECOMMUNIZATION

The article examines Zaporizhzhia monuments in the processes of decommunization and derussification as components of decolonization transformations in Ukraine. The study analyzes the peculiarities of the transformation of the memorial space of Zaporizhzhia as a part of Southern Ukraine characterized by the coexistence of imperial, Soviet, and Ukrainian memorial narratives, the dominance of an ambivalent type of memory, and the slow pace of decommunization during the 1990s and 2000s. The article considers the demolition, symbolic reinterpretation, and performative practices related to Soviet-era monuments. Particular attention is paid to the role of civic activists and local initiatives in the transformation of the city's memorial space. The emergence of new memorials connected with the Russian-Ukrainian war, Ukrainian culture, and the local history of Zaporizhzhia is analyzed. It is concluded that the transformation of Zaporizhzhia monuments reflects a gradual transition from an ambivalent post-Soviet model of memory to a Ukrainian national narrative within the framework of the decolonization of public space.

Keywords: *decommunization, decolonization, Zaporizhzhia monuments, memory policy.*

Актуальність дослідження зумовлена потребою в очищенні публічного простору українських міст від російсько-імперських наративів та їх репрезентацій, які РФ перетворила на зброю у консцієнтальній війні проти України. Європейські дослідники констатують, що сьогодні спостерігається новий тип мнемонічних війн. Вони відбуваються на глобальній арені та проводяться за допомогою цифрових медіа, які поширюють інформацію надзвичайно швидко. На сучасні мнемонічні війни впливають регіональні (ре)інтеграційні процеси, міжнародні та транснаціональні політичні організації, глобалізована економіка та прискорена мобільність людей [1, с. 1276–1277]. У час російсько-української війни «війни пам'ятей» перетворилися на меморицид, який включає дві фази: руйнування та «нав'язування національної моделі гнобителя» [2]. Прикладами цього є знищення меморіалів героям Революції Гідності та російсько-української війни, повернення пам'ятників Леніну на тимчасово окупованих територіях. Відповіддю на організовані РФ «війни пам'ятей» з українського боку із здобуттям незалежності стала стратегія мнемонічної самоемансипації від СРСР та її спадкоємиці РФ [3].

У цьому контексті науковий інтерес становить вивчення монументів Запоріжжя у процесах декомунізації, адже Запоріжжя як частина Південної України мало характерні особливості: політика «Великої амнезії» у 1990-х замість першої хвилі декомунізації; домінування амбівалентного та невизначеного типів пам'яті; співіснування совєцького й імперського шарів з українським у публічному просторі міст; виразний конфлікт на рівні «м'якої» пам'яті (представлена підручниками з історії та літературною уявою) та «жорсткої» (репрезентованої топонімікою, монументами, музейними експозиціями, календарем свят). Під меморіалами розуміємо пам'ятники, монументи та інші форми публічної комеморації, що формують меморіальний простір міста.

Історію й передумови прийняття законів про декомунізацію, конкретну реалізацію положень декомунізаційного законодавства, особливості та проблеми

вивчали Ю. Шаповал, А. Киридон, О. Гриценко [4; 5; 6]. Регіональний вимір Південної України та Запоріжжя зокрема дослідили Н. Шевченко, Ф. Турченко [7; 8]. «Ленінопад» у центральних регіонах України був об'єктом дослідження у праці О. Гайдай [9].

Процеси декомунізації у постколоніальному контексті розглядала К. Копченко [10]. У студіях пам'яті декомунізація розглядається як один з видів декомеморації – процесу демонтажу або переосмислення меморіальних наративів і символів. В українському контексті декомунізація та дерусифікація публічного простору розглядаються як взаємопов'язані деколонізаційні практики, спрямовані на демонтаж імперсько-совецьких меморіальних наративів. На думку С. Генсбургер, де-комеморація пов'язана з суспільними трансформаціями та зміною моделей пам'яті [11, с. 6].

Дослідники констатують, що в Запоріжжі, як і в південних регіонах України, декомунізація публічного простору відбувалася повільно. Зокрема, автори дослідження політики пам'яті у південно-східних регіонах України зазначали, що практики роботи із совецькою спадщиною у містах сходу і півдня України зазнали значної трансформації після розпаду СРСР. Канон позитивно оцінюваних і вшановуваних діячів та історичних подій поступово позбавлявся від одіозних постатей ідеологів і концентрувався на економічних та культурних здобутках часів СРСР. Погоджуємося з їх твердженням про те, що «Парадоксальним чином, хоча місцеві еліти часто використовували радянську спадщину для формування локальної ідентичності на противагу Києву та для самопрезентації як спадкоємців радянських звитяг (і монополізації влади через популістичну квазі-радянську риторику), ті ж самі еліти сприяли знищенню або переозначенню радянського – передусім через сприяння комерційному розвитку територій» [12, с. 104].

Від здобуття Україною незалежності й до початку президентства В. Ющенка характерною була політика «Великої амнезії», за якої меморіальний ландшафт міста, зокрема й монументи суттєво не змінювалися. Совецькі наративи поступово доповнювалися наративами з української версії пам'яті, що не суперечили домінуючій версії пам'яті. У цей період у меморіальному ландшафті міста

з'явилися теми Голокосту, Другої світової, совєцьких злочинів проти українського народу та національних меншин. За часів В. Януковича відбувався регрес до совєцьких наративів та практик у політиці пам'яті й комеморації, зокрема у місті було встановлено кілька пам'ятників совєцькій епосі та її героям, навколо яких розгорталися конфлікти. Найвідомішим з них став пам'ятник Сталіну, встановлений місцевим обкомом комуністичної партії України. Пам'ятник постаті, яку, згідно із соціологічними опитуваннями, негативно оцінюють більшість українців, існував у місті за мовчазної підтримки міської влади. Це засвідчує амбівалентний характер локальної пам'яті, за якого відбувалося поступове, вельми повільне дистанціювання від совєцьких символів без однозначної підтримки радикального демонтажу монументів, спричинене збереженням історичних мітів у свідомості населення краю.

У 2015 р., уже після ухвалення пакета декомунізаційних законів, Ф. Турченко зазначав, що на головному проспекті міста, який і досі носить ім'я Леніна, стоять пам'ятник Держинському та найбільший в Україні пам'ятник Леніну. Цікаво, що лише 15 % містян підтримували демонтаж пам'ятника Леніну, тоді як 59,3 % мешканців міста заперечували проти демонтажу монумента [12, с. 156]. Однак 41 % мешканців Запоріжжя в цьому ж опитуванні негативно оцінювали перспективу повернення чи збереження цього монумента тоталітарної епохи. Ці цифри поруч із відсутністю протестних акцій свідчать про несприйняття частиною суспільства насильницьких методів здійснення декомунізації. Рішення про демонтаж пам'ятників Леніну, Орджонікідзе, Держинському, монументу «Героїчна молодість» прийняті Запорізькою міською радою 19 лютого 2016 року наприкінці терміну, виділеного для декомунізації публічного простору міст [13; 14; 15; 16]. Крім того, подібно до перформативних практик у постсоціалістичних країнах Європи, в Україні й у місті поширені були й практики карнавальної, сміхової культури роботи з пам'ятниками [17]. Такі практики можна розглядати як форму символічної де-комеморації, що не передбачає фізичного знищення монумента, а ґрунтується на його переозначенні у новому культурному контексті. Яскравим прикладом цього була пропозиція громадського активіста Юрія Гудименка про те,

щоб залишити пам'ятник Леніну як серцевину архітектурного ансамблю міста, перевдягнувши його у вишиванку й вказавши на табличці поряд з ним на злочини цієї постаті [10, с. 67; 12, с. 103]. Цими практиками охоплений не лише обласний центр. Так, у 2017 р. у селах Лозоватка та Новоолексіївка пам'ятники Леніну перетворені шляхом додавання національної атрибутики для увічнення болгарина-переселенця Діакова та Пилипа Орлика [18]. Подібні практики широко поширені у південних областях України, зокрема зафіксовані в Одесі й Миколаєві, коли пам'ятники совєцькій епосі перетворили на козака та героя «Зоряних війн» Дарта Вейдера. Такі практики переосмислення монументів свідчать про перехід від сакралізованого сприйняття монументів до їх іронічного перформативного переозначення.

Окремою формою меморіальної реакції стали тимчасові перформативні меморіали, створені як елемент символічного спротиву російській агресії. Пам'ятники президенту рф путіну та голові російського МЗС лаврову встановлені громадським активістом Максимом Дрозденком на день незалежності України та «День міста» 14 жовтня у символічних місцях – біля обласної державної адміністрації та на о. Хортиця [19; 20]. Один з них обігрує російський фейк про знищення снігурів у Запоріжжі, а інший карикатурно зображає міністра закордонних справ рф. Ці імпровізовані пам'ятники не стали фізичною частиною меморіального ландшафту міста, однак залишили цифровий слід у соцмережах завдяки численним фото містян і дописам у фейсбуці. На нашу думку, ці пам'ятники дуже близькі до виокремленого Адамсом та Кляйном типу де-комеборації, що отримав назву заплановане старіння. Такі практики характеризуються одноразовим образливим увічненням пам'яті, що фіксує унікальну одноразовість пам'ятника, метою якого є спровокувати суспільство до політичного активізму, критики й подекуди приниження увічнюваних постатей [21].

Окрім знесення й переосмислення пам'ятників у місті є приклади встановлення нових меморіалів на місці демонтованих совєцьких монументів. Таким є пам'ятник героям-ліквідаторам Чорнобильської катастрофи, встановлений

у 2018 р. до 32 роковин трагедії на ЧАЕС на місці демонтованого монументу «Героїчна молодість». В описі меморіалу зазначено, що місце було обрано громадськими активістами. Однак у 2013 р. планувалося встановити такий пам'ятник на площі Маяковського, зараз – майдан митців. Саме там у 1996 році було встановлено пам'ятний знак жертвам Чорнобиля. Монумент розташований на круглому майданчику, який означає планетарний масштаб катастрофи. На ньому – плита під нахилом, що символізує випалену землю. Тристакілограмова куля – це мирний атом, який вийшов з-під контролю та був зупинений на похилій площі. Він ніби з'явився з часової арки-порталу – символ розділення життя на до і після аварії. Дзвін на ній – елемент майже всіх пам'ятників чорнобильцям [22]. Встановлення меморіалу на місці демонтованого совєцького монумента засвідчило не лише фізичне очищення простору, а й його символічне перепрограмування через актуалізацію травматичної пам'яті про Чорнобильську катастрофу.

Після Революції Гідності разом з очищенням публічного простору міст спостерігаємо також акцентування знакових історичних подій для нашої держави, вагомих здобутків української культури та увічнення героїв і подій сучасної історії. Ці процеси відобразилися й у меморіальному просторі міста, отримавши вираження у пам'ятниках та монументах. Нові меморіали у Запоріжжі можна умовно поділити на кілька груп: пам'ятники, пов'язані з російсько-українською війною; присвячені національній культурі; а також об'єкти, пов'язані з локальною міською історією. Так, у Запоріжжі переважно за громадської підтримки з'явилися пам'ятники героям російсько-української війни, зокрема пам'ятний знак загиблим воїнам 55-ої артбригади (2019), пам'ятник В'ячеславу Зайцеву (2025), меморіал пам'яті загиблим військовослужбовцям 23-ї окремої бригади охорони громадського порядку «Хортиця» Національної гвардії України (2025). Монумент «Честі і гідності» на вшанування пам'яті учасників Революції Гідності був відкритий у місті в 2022 році. Пам'ятник виконано зі сталі. На ньому викарбувано 107 прізвищ героїв Революції Гідності, тризуб і сокіл [23]. Також спостерігається встановлення пам'ятників, присвячених символічним образам та важливим постатям української культури, наприклад, бюст Т. Г. Шевченка, встановлений біля Академічного театру

юного глядача у 2018 р. та козак-бандурист, встановлений до Дня Соборності України у 2026 році. Ще одна група новопосталих пам'ятників пов'язана з увічненням подій міської історії. Це пам'ятники першому міському голові Олександрівська Ф. Молчановському (2021), пам'ятник Якову Пункіну – першому українському олімпійському чемпіону уродженцю Запоріжжя (2018).

За часів повномасштабного вторгнення РФ в Україну почався новий виток декомеморації – дерусифікація публічного простору міст. Вона актуалізувала ширші проблеми монументів, що трансливали російсько-імперські наративи у публічному просторі, закріплюючи їх у свідомості громадян і поглиблюючи конфлікт пам'ятей. У 2023 році міська рада затвердила перелік пам'ятників діячам російської імперії, які слід демонтувати, серед них – пам'ятники М. Глінці, О. Пушкіну, Й. Гладкому [24]. Відомий історик та громадський діяч Ф. Турченко ще з 2012 р. обстоював необхідність демонтажу пам'ятника Йосипу Гладкому, оскільки він сприяє збереженню імперських мітів у публічному просторі Запоріжжя [25]. Від початку повномасштабної війни в місті демонтували пам'ятник маршалу Чуйкову, встановлений у 2013 р., та барельєф О. Пушкіну. Проте, процеси дерусифікації незавершені, адже незважаючи на послідовно обстоювану й аргументовану ініціативу Ф. Турченка, підкріплену висновком Українського інституту національної пам'яті та рішенням міської ради про демонтаж, станом на травень 2026 року пам'ятник Й. Гладкому все ще залишається у публічному просторі Запоріжжя. Крім того, у публічному просторі міста присутня ще низка маркерів імперсько-совецької ідеології, очищення від яких обговорюється медіа та громадськістю Запоріжжя. Серед таких монументи, встановлені за часів СРСР і присвячені увічненню подій та героїв Великої вітчизняної війни: горельєф «Комбат», пам'ятник воїнам-авіаторам, пам'ятник танковому екіпажу Миколи Яценка, пам'ятник прикордонникам усіх часів і народів, пам'ятник чекістам-десантникам [26].

Підсумовуючи, зазначимо, що декомунізація та дерусифікація запорізьких монументів були складовою широким деколонізаційним трансформацій українського меморіального простору. Особливістю Запоріжжя як частини

Південної України було співіснування у міському просторі імперсько-совецького та українського меморіальних наративів, що зумовило домінування амбівалентного типу пам'яті в регіоні. Це, своєю чергою, сповільнювало декомунізацію публічного простору у 1990-ті–2000-ні роки. Трансформація меморіального простору міста відбувалася у кілька етапів: від політики «Великої амнезії» після здобуття незалежності й до президентства В. Ющенко через регрес за часів В. Януковича, зрештою, до активного демонтажу монументів тоталітарної доби після Революції Гідності та дерусифікації публічного простору в умовах повномасштабної російсько-української війни. Важливу роль у цих процесах відігравали громадські активісти та локальні ініціативи. Де-комеморація у Запоріжжі проявлялася не лише у демонтажі пам'ятників тоталітарної доби, а й у практиках їх символічного переосмислення, іронізації та тимчасових перформативних формах комеморації. Водночас у міському просторі відбувалося формування нових меморіальних наративів, пов'язаних із російсько-українською війною, українською культурою та локальною історією міста. Отже, трансформація меморіального простору Запоріжжя засвідчує поступовий перехід від амбівалентної постсовецької моделі пам'яті до виразно артикульованого українського національного наративу, у межах якого локальна пам'ять інтегрується у загальноукраїнський контекст.

Список використаних джерел і літератури

1. Saryusz-Wolska M., Wawrzyniak J., Wóycicka Z. New constellations of mnemonic wars: An introduction. *Memory Studies*. 2022. Vol. 15, No. 6. P. 1275–1288.
2. Webster S. Revisiting memoricide: The everyday killing of memory. *Memory Studies*. 2024. Vol. 17, No. 6. P. 1408–1428. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/...> (дата звернення: 11.05.2026).
3. Mälksoo M. Militant memocracy in International Relations: Mnemonical status anxiety and memory laws in Eastern Europe. *Review of International Studies*. 2021. Vol. 47, No. 4. P. 488–507. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/...> (дата звернення: 11.05.2026).
4. Шаповал Ю., Васильєва І., Матвієнко І. Українське суспільство у 2014–2020 рр.: проблеми політики декомунізації. *Український історичний журнал*. 2020. № 4. С. 110–124.
5. Киридон А. Декомунізація в Україні: перерозподіл символічного ресурсу. *Зовнішні справи*. 2020. № 7–8. С. 35–40.
6. Гриценко О. А. Декомунізація в Україні як державна політика і як соціокультурне явище. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 319 с.

7. Шевченко Н. В. Регіональна історична пам'ять Південної України у контексті сучасної державної політики національної пам'яті. *Наукові праці. Історія*. 2019. Вип. 309, т. 321. С. 83–87.
8. Турченко Ф. Г. Історична пам'ять і політика пам'яті на Запоріжжі (1991–2015). Ч. 2. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 43. С. 198–211.
9. Гайдай О. Кам'яний гість. Ленін у Центральній Україні. Вид. 2-ге, допов. Київ: К.І.С., 2018. 278 с.
10. Кобченко К. Декомунізація в Україні: постколоніальний контекст. *Українознавчий альманах*. 2016. Вип. 19. С. 66–70.
11. Gensburger S., Wüstenberg J. Introduction: Making sense of de-commemoration. *De-Commemoration: Removing Statues and Renaming Places*. Ed. by S. Gensburger, J. Wüstenberg. 1st ed. New York ; Oxford : Berghahn Books, 2024. Vol. 12. P. 1–15.
12. Політика і пам'ять. Дніпро–Запоріжжя–Одеса–Харків. Від 1990-х до сьогодні. Упоряд. О. Гайдай, І. Склокіна. Львів: ФОП Шумилович, 2018. 240 с.
13. Про демонтаж (перенесення) пам'ятника Ф. Е. Держинському на майдані Волі в місті Запоріжжі : рішення Запорізької міської ради від 19.02.2016 № 5. URL: <https://zp.gov.ua/documents/104238...> (дата звернення: 11.05.2026).
14. Про демонтаж бюсту Серго Орджонікідзе біля будівлі районної адміністрації Запорізької міської ради по Орджонікідзевському району (вул. Седова, 5 в м. Запоріжжі) : рішення Запорізької міської ради від 19.02.2016 № 6. URL: <https://zp.gov.ua/documents/104237...> (дата звернення: 11.05.2026).
15. Про демонтаж пам'ятника В. І. Леніну та відповідних елементів архітектурного комплексу : рішення Запорізької міської ради від 19.02.2016 № 7. URL: <https://zp.gov.ua/documents/104187...> (дата звернення: 11.05.2026).
16. Про забезпечення виконання демонтажу монументу «Героїчна молодість», присвяченого комсомольцям, та будівництво пам'ятника «Героям Чорнобиля» : розпорядження Запорізького міського голови від 12.04.2016 № 197р. URL: <https://zp.gov.ua/documents/103635...> (дата звернення: 11.05.2026).
17. Preda K. “Living Statues” and Nonuments as “Performative Monument Events” in Post-Socialist South-Eastern Europe. *Nationalities Papers*. 2022. Vol. 50, No. 6. P. 1135–1152. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/...> (date of access: 11.05.2026).
18. Декомунізація по-запорізьки: з Леніна «виліпили» Пилипа Орлика. *Укрінформ*. 2017. 25 трав. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2246727...> (дата звернення: 11.05.2026).
19. У Запоріжжі встановили пам'ятник Путіну, який оплакує «російськомовного» снігура. *LB.ua*. 2015. 24 серп. URL: <https://lb.ua/society/2015/08/24/314197...> (дата звернення: 11.05.2026).
20. У Запоріжжі створили «пам'ятник» керівникові МЗС Росії Лаврову. *Радіо Свобода*. 2015. 13 жовт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27306513.html> (дата звернення: 11.05.2026).
21. Adams T., Guttel-Klein Y. Make It Till You Break It: Toward a Typology of De-Commemoration. *Sociological Forum*. 2022. Vol. 37, No. 2. P. 603–625. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/socf.12809> (date of access: 11.05.2026).
22. Пам'ятник героям-ліквідаторам Чорнобильської катастрофи. *Zaporizhzhia.city*. URL: <https://zaporizhzhia.city/places/...> (дата звернення: 11.05.2026).
23. У Запоріжжі відкрили монумент, присвячений Героям Небесної Сотні. *Суспільне Новини*. 2022. 24 серп. URL: <https://suspilne.media/zaporizhzhia/274593...> (дата звернення: 11.05.2026).
24. Перелік об'єктів монументального мистецтва, що містять символіку російської імперської політики. Офіційний сайт Запорізької міської ради. URL: <https://zp.gov.ua/pages/123830-objekti-monumentalnogo-mistectva> (дата звернення: 11.05.2026).
25. Перепадя В. Місто покинутих секретів. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2012/05/22/86514/> (дата звернення: 11.05.2026).

26. У Запоріжжі дбайливо зберігають маркери радянської монументальної пропаганди. Spravzhne.media. URL: <https://spravzhne.media/ukr/blog/...> (дата звернення: 11.05.2026).

Трюхан Д.А.

МЕМОРІАЛЬНИЙ КАЛЕНДАР США ТА ЗАКОНОДАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ КОМЕМОРАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз структури меморіального календаря США та досліджено правові механізми функціонування комеморативних дат на різних рівнях державної влади (федеральному, рівні штатів та локальному). Поєднання історико-генетичного та компаративного методів дозволило простежити еволюцію системи святкових/пам'ятних дат США від епохи Реконструкції до сьогодення.

Простежено еволюцію механізмів утвердження федеральних свят – від спорадичного *ad hoc* через прокламації президентів від кінця XIX – першої половини XX ст. до легітимізації та інституціалізації святкових/пам'ятних дат у Кодексі США від середини XX ст. Відзначено, що особливості політичної системи США безпосередньо зумовлюють особливості децентралізації меморіального календаря, який, попри свою уніфікованість на загальнонаціональному рівні, не є загальнообов'язковим на рівні штатів та локальному рівні. Встановлено, що меморіальний календар є відображенням суспільних трансформацій та демонструє зміну актуальних консенсусів. Зокрема, відзначається поступове розширення його інклюзивності через включення «дат соціальної справедливості», як-от Національний день незалежності «Джунтінс», запроваджений президентом Дж.Байденом у 2021 році.

Ключові слова: меморіальний календар, комеморація, федеральні свята, Кодекс США, історична пам'ять, «Джунтінс».

Triukhan Dmytro

U.S. MEMORIAL CALENDAR AND LEGISLATIVE FEATURES OF COMMEMORATION

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the structure of the U.S. memorial calendar and examines the legal mechanisms governing commemorative dates at various levels of government (federal, state, and local). The integration of historical-genetic and comparative methods allows for tracing the evolution of the U.S. system of holidays and commemorative dates from the Reconstruction Era to the present.

The study traces the evolution of mechanisms for establishing federal holidays – from sporadic *ad hoc* presidential proclamations in the late 19th and early 20th centuries to the legitimization and institutionalization of holidays within the U.S. Code by the mid-20th century. It is noted that the distinct features of the U.S. political system directly shape the decentralization of the memorial calendar, which, despite being unified at the national

level, is not mandatory for states or local jurisdictions. It is established that the memorial calendar serves as a reflection of social transformations and demonstrates shifts in prevailing social consensuses. Specifically, the research highlights a gradual expansion of inclusivity through the incorporation of «social justice dates» such as Juneteenth National Independence Day, established by President J. Biden in 2021.

Keywords: *memorial calendar, commemoration, federal holidays, U.S. Code, historical memory, Juneteenth.*

Постановка проблеми. Пам'ятні дати та національні свята, що складають комеморативний календар тої чи іншої держави, слугують відображенням ставлення національних спільнот до свого минулого та виразником суспільних настроїв, що визначають сьогодення. Відповідно, постає питання комеморації – що вважати святковим, урочистим чи, навпроти, траурним, таким, що потребує вшанування. Та важливим виступає й інший аспект – які події вважати вартими вшанування, а відтак – важливими для сьогодення та історичної пам'яті спільноти, а які вважати такими, що втратили свою актуальність й не вартими місця в комеморативному календарі держави. Меморіальний календар не є чимось сталим, навпроти – він є відображенням зміни суспільних настроїв, актуального суспільного консенсусу та ставлення до минулого. Чинно це і для комеморативної сфери США, особливості якої зумовлені децентралізованою політичною системою країни. Відповідно, попри демонстративну уніфікованість святкового календаря, його практичне функціонування має численні локальні особливості. Складність подібної системи зумовлює необхідність дослідити як процеси її зародження та уніфікації федеральних свят, так і особливості меморіального календаря США у сьогоденні.

Метою статті є простежити еволюцію меморіального календаря США, дослідити особливості його функціонування в минулому та в актуальному стані, а також виділити основні групи святкових/пам'ятних дат з огляду на особливості їх впровадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика комеморації США представлена наступними напрямками досліджень – 1) інституційно-нормативні аспекти впровадження та законодавчого функціонування федеральних свят США (Дж. Р. Страус та Дж. К. Нагель [1]) та 2) еволюція меморіальної сфери США та

гене́за статусу федеральних свят (М. Каммен [2] та Е. Літвіцкі [3]). Дослідники першої групи аналізують законодавчі аспекти функціонування федеральних свят США, простежуючи чітку ієрархію між пам'ятними днями і тижнями та оплачуваними вихідними. Праці вчених другої групи зосереджені довкола етапів формування комеморативної системи США як інструменту національної консолідації після Громадянської війни. Відзначаємо також групу дослідників та праць, що розкривають окремі аспекти комеморації, як-от «абортивна комеморація» – втрата суспільної актуальності при збереженні юридичного статусу свята (Б. Шварц [4]), комерціалізацію (Л. Е. Шмідт [5]) та ритуалізацію (Дж. Сантіно [6]) меморіального календаря США. Вагомою у контексті теми є також концепція М. Каммена щодо реконструкції минулого для потреб сьогодення, чим пояснюється періодична ревізія меморіального календаря [2]. Разом з тим, попри ґрунтовний аналіз інституційно-нормативної основи системи федеральних свят США, малодослідженим залишається аспект її практичної реалізації в межах децентралізованої системи на рівні штатів. У цьому ключі важливим виступає дослідження юридично-правових аспектів статусу федеральних свят на рівні штатів – спорадичного або ж системного.

Зважаючи на потребу заповнення виявленої ніші для дослідження, джерельну базу роботи склали: 1) нормативно-правові акти законодавчої та виконавчої влади (1.1. Законодавчі акти Конгресу США – Акт від 28 червня 1870 року [7], Акт від 6 січня 1885 року [8], Закон «Про справедливі трудові стандарти» 1938 року [9], Закон «Про єдині вихідні у понеділок» 1968 року [10], Кодекс США – 5 U.S. Code §6103 [11]; 1.2. Президентські прокламації та офіційні заяви – прокламація Авраама Лінкольна №103 від 15 липня 1863 року [12], заява президента Ліндона Джонсона при підписанні Закону про єдині вихідні 1968 року [13], 2) інформаційні матеріали та регламенти урядових відомств США (ресурси Управління персоналом США щодо федеральних свят [14], матеріали Департаменту торгівлі США щодо відпусток та свят [15], та 3) матеріали ЗМІ (The New York Times [16], Голос Америки Української [17]).

Виклад основного матеріалу. Під час дослідження меморіального календаря важливо почати з окреслення рівнів, на яких він реалізується. Святкові/пам'ятні календарні дати у США функціонують на декількох рівнях: 1) федеральному (федеральні свята – federal holidays), 2) рівні штатів (свята штатів – state holidays) та 3) локальному рівні (локальні свята – local holidays).

Щодо першого, варто зазначити, що встановлення федеральних свят належить виключно до повноважень Конгресу США через ухвалення відповідних законів та подальшу законодавчу інституціоналізацію у Кодексі США. Хоча федеральні свята часто називають «національними», вони не є обов'язковими для всіх 50 штатів, оскільки федеральний уряд не має подібних повноважень щодо встановлення загальнообов'язкових святкових дат. Згідно з §6103 Розділу 5 Кодексу США, повноваження Конгресу щодо встановлення святкових дат поширюються виключно на працівників федеральних установ та федеральних службовців Округу Колумбія [11]. Відповідно, штати лише «визнають» певні федеральні свята як офіційні, керуючись законами штатів, а не спираючись на федеральне законодавство.

Щодо другого рівня, свята на рівні штатів можуть встановлюватися 1) відповідними законами через парламент штату (State Legislature), закріплюючись у Кодексі штату, та 2) прокламаціями (proclamation) й виконавчими указами (executive order) губернаторів штату. Важливо підкреслити, що закони легіслатур штату мають усталений статус та можуть бути скасовані лише новим законом парламенту штату. Натомість укази й прокламації губернаторів мають тимчасовий характер та діють, як правило, протягом календарного року з дати виголошення.

Переходячи до третього рівня, на локальному рівні повноваження щодо встановлення місцевих свят належать до місцевих органів влади – міських рад (City Councils), окружних комісій (County Boards) та шкільних рад (School Boards), що через резолюції можуть ухвалювати відповідні рішення.

Важливою з огляду на статус того чи іншого федерального свята на рівні конкретного штату є дія пільг, головним чином – наявність/відсутність оплачуваного вихідного в цей день. Зокрема, 1) дія федеральних свят поширюється

на всіх федеральних службовців (та не поширюється на приватний сектор), 2) свята штатів є обов'язковими для державних службовців штату та громадських шкіл (втім не для федеральних службовців та приватного сектору), 3) локальні свята округів та муніципалітетів діють лише для муніципальних службовців в межах відповідної адміністративної одиниці (місто, округ), не поширюючись на службовців федерального, рівня штатів та приватний сектор. Більше того, федеральний Закон про справедливі трудові стандарти (The Fair Labor Standards Act – FLSA) не регулює зобов'язання приватних роботодавців щодо надання вихідних або оплачуваних святкових днів робітникам [9]. Це питання залишається у площині контрактів між роботодавцем та найманим працівником. Відповідно, подібні пільги державних свят для недержавного сектору регулюються законами відповідних штатів та робочими контрактами.

Задля кращого окреслення контексту простежимо актуальний стан комеморативного календаря США. Кодексом США встановлено перелік з 11 федеральних (державних) свят [11]. Наведімо повний список у хронологічній календарній послідовності:

№	Дата в календарі	Назва федерального свята	Рік ухвалення на федеральному рівні	Рік перегляду/ переносу дати (за наявності)
1	1 січня	Новий рік (New Year's Day)	1870	–
2	третій понеділок січня	День Мартіна Лютера Кінга-молодшого (Martin Luther King, Jr. Day)	1983	–
3	третій понеділок лютого	День народження Вашингтона (Washington's Birthday)	1879	1968/1971 (закон «Про єдині вихідні у понеділок» (Uniform Monday Holiday Act) [10; 13])
4	останній понеділок травня	День пам'яті (Memorial Day)	1968	1968/1971 (закон «Про єдині вихідні у понеділок» (Uniform Monday Holiday Act) [10; 13])

5	19 червня	Національний день незалежності «Джунтінс» (Juneteenth National Independence Day)	2021	–
6	4 липня	День незалежності (Independence Day)	1870	–
7	перший понеділок вересня	День праці (Labor Day)	1894	–
8	другий понеділок жовтня	День Колумба (Columbus Day)	1968	1968/1971 (закон «Про єдині вихідні у понеділок» (Uniform Monday Holiday Act) [10; 13]
9	11 листопада	День ветеранів (Veterans Day)	1938	1968/1971 (закон «Про єдині вихідні у понеділок» (Uniform Monday Holiday Act) [10; 13] 1975-1978 рр. – повернуто 11 листопада
10	четвертий четвер листопада	День подяки (Thanksgiving Day)	1870	–
11	25 грудня	Різдво (Christmas Day)	1870	–

Таблиця 1. Федеральні свята у США станом на квітень 2026 року та роки їх встановлення на загальнонаціональному рівні (складена автором на основі використаних джерел [10; 11; 13; 14; 15]).

Аналізуючи наведені дані, можемо виділити 3 основні періоди функціонування пам'ятних/святкових дат:

1) період прокламаційної адхократії (ad hoc) – від 1776 до 1865 року, за якого поняття «федерального статусу» відсутнє, а дати встановлювались прокламаціями президентів та мали поновлюватись щорічно (з відповідним ризиком «забуття» або «скасування» новим президентом);

Період, завершення якого припало на час Громадянської війни 1861-1865 рр., означив потребу в об'єднанні американської нації довкола спільних символів шляхом запровадження загальнодержавних (загальнонаціональних) дат, спільних для всіх американців. Подібним прикладом «прокламаційної», «об'єднавчої» дати

є проголошення Авраамом Лінкольном у 1863 році першого «офіційного» святкування Дня Подяки за чітко визначеною уніфікованою датою – останній четвер листопада [12].

2) перехідний період – 1865-1877 рр. (Реконструкція Півдня), означений впровадженням «федерального статусу» святкових/пам'ятних дат законом Конгресу від 28 червня 1870 року, підписаним президентом Уліссом Грантом [15];

Даний етап став точкою відліку «федерального» статусу пам'ятних/святкових дат у США, коли президент за поданням Конгресу запровадив «початкову четвірку» федеральних свят – Новий рік, День незалежності, День Подяки та Різдво [15]. Фактично, інституціалізацією на федеральному рівні проводилася межа існування «прокламаційної» ad hoc практики впровадження пам'ятних/святкових дат.

3) період усталеності «федерального статусу» – від 1877 до сьогодні, для якого притаманне стає функціонування визначеного переліку дат на федеральному рівні з мінімальними системними змінами.

Наведені у таблиці дані також дозволяють виділити декілька груп федеральних свят, запровадження яких означене відповідними суспільно-політичними процесами, а саме:

1) «початкова четвірка» – перші свята, що були інституціалізовані у федеральному статусі у 1870 році (Новий рік, День незалежності, День подяки та Різдво). Зазначимо, що згадана група святкових дат («народні свята») постала з неуніфікованої народної традиції. Метою подібної інституціалізації було задовольнити потребу в уніфікації комеморативного простору США після руйнівних наслідків Громадянської війни 1861-1865 рр. Зауважимо також, що свята «початкової четвірки» визначалися як оплачувані вихідні дні та поширювалися спершу лише на федеральних службовців Округу Колумбія. Актом Конгресу від 6 січня 1885 року дія пільг цих федеральних свят розширювалась на всіх федеральних службовців незалежно від їх розташування [8; 18];

2) «понеділкова п'ятірка» – група дат, закріплена/змінена законом «Про єдині вихідні у понеділок» Uniform Monday Holiday Act та т.зв. «правилом понеділка» протягом 1968-1971 рр. указами президентів Ліндона Джонсона та Річарда Ніксона

(День народження Вашингтона, День пам'яті, День праці, День Колумба та День ветеранів). Щоправда, протягом 1975-1978 рр. з цієї групи було виключено День ветеранів, адже через протести ветеранської спільноти дату повернули на попереднє фіксоване місце – 11 листопада. Важливим у цьому періоді є також і те, що наряду з «реформою понеділка» у Кодексі США чітко закріплювався перелік «федеральних свят», що означило перехід від «прокламаційності» до «усталеності» їх статусу [10; 13];

3) «дати соціальної справедливості» – група дат, спрямована на встановлення «діалогу вмиротворення» з певними соціальними групами та розширення інклюзивної бази федеральних свят шляхом включення відповідних дат до загальнонаціонального меморіального нарративу. Прикладами тут виступають 1) День праці, запроваджений у 1894 році з метою «замирнення» представниками робітничого руху США після жорстокого придушення Пуллманівського страйку робітників того ж року; та 2) День Мартіна Лютера Кінга-молодшого, запроваджений у 1983 році на вшанування пам'яті борця за громадянські права. Затримка у 15 років щодо відзначення цієї дати пояснюється політичним опором частини політиків.

Найсвіжішим прикладом є Національний день незалежності «Джунтінс», запроваджений відповідним законом Конгресу США та підписаний президентом Джо Байденом в червні 2021 року [19; 20]. Цей закон став наслідком протестів за расову справедливість червня-серпня 2020 року, спричинених вбивством Дж.Флойда. Окремо зазначимо також і те, що, зважаючи на новизну цієї дати – україномовний відповідник все ще перебуває на стадії унормування, тож вживання назви «Національний день незалежності «Джунтінс» у публіцистичних та наукових текстах ще не є до кінця усталеним. У вітчизняному медіапросторі вживання україномовного відповідника можемо пов'язувати з матеріалами Голосу Америки Українською [21].

Зауважимо, що більшість зазначених в таблиці святкових/пам'ятних дат не викликає розбіжностей. Однак винятком з цього правила є наявність іншої групи дат – «живих» з огляду на пам'ять про події, які вони вшановують. Такі свята

означені історичним контекстом, актуальним у суспільному дискурсі сьогодення, що, відповідно, можуть викликати суспільно-політичні дискусії довкола їх сенсу та змісту. Наочним прикладом виступають дві святкові/пам'ятні дати – День Колумба та День подяки, початкове значення яких закладає підґрунтя для «конфлікту пам'ятей» в американському суспільстві у сьогоденні. Втім, глибший аналіз «суперечливих» федеральних свят виходить за межі даної статті, що вочевидь закладає основу для подальших досліджень.

Встановлено, що юридичний статус «федерального свята» не є загальнообов'язковим на рівні штатів та локальних рівнів, що визначає локальні особливості їх відзначення. Простежено, що меморіальний календар від доби Реконструкції до сьогодення пройшов еволюцію від спорадичного встановлення святкових/пам'ятних дат прокламаціями президентів ad hoc до інституціоналізованого статусу федеральних свят, встановлених Кодексом США. Виділено 3 основні періоди функціонування «пам'ятних/святкових» дат – 1) період прокламаційної адхократії (1776-1865 рр.), 2) перехідний період – (1865-1877 рр.) та 3) період усталеності «федерального статусу» (1877 – сьогодення). Встановлено, що меморіальний календар є маркером суспільних змін, демонструючи зміну усталених консенсусів. З огляду на це, виділено наступні групи святкових/пам'ятних дат, що відображали відповідно суспільно-політичні процеси – 1) «початкова четвірка» (Новий рік, День незалежності, День подяки та Різдво), 2) «понеділкова п'ятірка» (День народження Вашингтона, День пам'яті, День праці, День Колумба та День ветеранів) та 3) «дати соціальної справедливості» (День праці, День Мартіна Лютера Кінга-молодшого, Національний день незалежності «Джунтінс»). На сучасному етапі розширення інклюзивності меморіального календаря США простежується на прикладі запровадження у 2021 році президентом Дж.Байденом 11-го федерального свята – Національного дня незалежності «Джунтінс».

Список використаних джерел і літератури:

1. Straus J. R., Nagel J. C. Commemorative Days, Weeks, and Months: Background and Current Practice. *Congressional Research Service*. Sept. 13, 2018. URL: <https://www.novapublishers.com/wp-content/uploads/2018/09/4.pdf> (дата звернення: 19.04.2026).
2. Kammen M. *Mystic Chords of Memory: The Transformation of Tradition in American Culture*. New York: Alfred A. Knopf, 1991. 816 p.
3. Litwicky E. M. *America's Public Holidays, 1865–1920*. Washington, D.C. : Smithsonian Institution Press, 2000. 293 p.
4. Schwartz B. Collective Memory and Abortive Commemoration: Presidents' Day and the American Holiday Calendar. *Social Forces*. 1991. Vol. 70, Iss. 1. P. 75–110. URL: <http://www.barryschwartzonline.com/751Schwartz75-110.pdf> (дата звернення: 19.04.2026).
5. Schmidt L. E. *Consumer Rites: The Buying and Selling of American Holidays*. Princeton : Princeton University Press, 1995. 363 p.
6. Santino J. *All Around the Year: Holidays and Celebrations in American Life*. Urbana : University of Illinois Press, 1994. 227 p.
7. An Act making the first day of January, the twenty-fifth day of December, the fourth day of July, and Washington's birthday, holidays within the District of Columbia. 41 U.S. Congress (1869-1871). *Congress. 1870. Vol. 16. P. 168*. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-16/pdf/STATUTE-16-Pg168-3.pdf#page=1> (дата звернення: 19.04.2026).
8. Joint Resolution relative to the pay of certain employees on the first day of January, the twenty-second day of February, the fourth day of July, and the twenty-fifth day of December. 49 U.S. Congress (1885-1887). *Congress. 1885. Vol. 23. P. 516*. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-23/pdf/STATUTE-23-Pg516-4.pdf#page=1> (дата звернення: 19.04.2026).
9. Fair Labor Standards Act of 1938. *U.S. Department of Labor. Wage and Hour Division*. URL: <https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/WHD/legacy/files/FairLaborStandAct.pdf> (дата звернення: 19.04.2026).
10. H.R.15951 – An Act to provide for uniform annual observances of certain legal public holidays on Mondays, and for other purposes. 90th U.S. Congress (1967-1968). *Congress*. URL: <https://www.congress.gov/bill/90th-congress/house-bill/15951> (дата звернення: 19.04.2026).
11. 5 U.S. Code § 6103 – Holidays. *Legal Information Institute, Cornell Law School*. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/5/6103> (дата звернення: 19.04.2026).
12. Lincoln A. Proclamation 103 – Day of Thanksgiving, Praise, and Prayer. July 15, 1863. *The American Presidency Project*. URL: <https://surli.cc/apopzi> (дата звернення: 19.04.2026).
13. Johnson L. B. Statement by the President Upon Signing the Uniform Holiday Bill. June 28, 1968. *The American Presidency Project*. URL: <https://surli.cc/hqtsaj> (дата звернення: 19.04.2026).
14. Federal Holidays: Overview. *U.S. Office of Personnel Management*. URL: <https://www.opm.gov/policy-data-oversight/pay-leave/federal-holidays/#url=Overview>
15. Holidays. *U.S. Department of Commerce*. URL: <https://www.commerce.gov/hr/employees/leave/holidays> (дата звернення: 19.04.2026).
16. Karni A. Biden Signs Law Making Juneteenth a Federal Holiday. *The New York Times*. June 17, 2021. URL: <https://www.nytimes.com/2021/06/17/us/politics/juneteenth-holiday-biden.html> (дата звернення: 19.04.2026).
17. Байден підписав закон, що робить 19 червня федеральним святом. *Голос Америки*. 18 червня 2021. URL: <https://www.holosameryky.com/a/juneteenth-nove-sviato/5932316.html> (дата звернення: 19.04.2026).
18. Straus J. R. Federal Holidays: Evolution and Policy Issues. *Congressional Research Service*. Report R41990. URL: <https://sgp.fas.org/crs/misc/R41990.pdf> (дата звернення: 19.04.2026).

19. Straus J. R. Juneteenth: National Independence Day – A New Federal Holiday. *Congressional Research Service*. 2021. Report IN11697. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/IN/PDF/IN11697/IN11697.2.pdf (дата звернення: 19.04.2026).

Бабенко Л.М.

ЕТИЧНИЙ КОД УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті розглядається Кодекс етики українських журналістів як основний інструмент регулювання професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного середовища. Проаналізовано ключові принципи журналістської етики, зокрема свободу слова, незалежність, правдивість, відповідальність та повагу до прав людини. Особлива увага приділяється ролі журналістики у контексті міжнародних відносин, де медіа виступають важливим чинником формування міжнародного іміджу держави та інструментом впливу на громадську думку. Висвітлено специфіку функціонування журналістики в умовах війни та інформаційного протистояння, що зумовлює появу нових етичних викликів, пов'язаних із дезінформацією, пропагандою та інформаційною безпекою. Обґрунтовано необхідність дотримання етичних стандартів у процесі журналістської діяльності як передумови збереження довіри до медіа та забезпечення об'єктивного інформування суспільства. Зроблено висновок про важливість адаптації Кодексу етики до сучасних умов глобалізованого інформаційного простору.

Ключові слова: журналістська етика, Кодекс етики журналістів, міжнародні відносини, свобода слова, інформаційна безпека, дезінформація, пропаганда, медіа, права людини, війна, глобалізація.

Babenko L.M.

THE CODE OF ETHICS OF UKRAINIAN JOURNALISTS IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL RELATIONS

This article examines the Code of Ethics of Ukrainian Journalists as a key instrument for regulating professional activity in the modern information environment. It analyzes the main principles of journalism ethics, including freedom of speech, independence, truthfulness, accountability, and respect for human rights. Particular attention is paid to the role of journalism in the context of international relations, where media act as an important factor in shaping the international image of a state and influencing public opinion. The article highlights the specific features of journalism functioning under conditions of war and information confrontation, which give rise to new ethical challenges related to disinformation, propaganda, and information security. It substantiates the necessity of adhering to ethical standards in journalistic practice as a prerequisite for maintaining public trust and ensuring objective information. The

conclusion emphasizes the importance of adapting the Code of Ethics to the evolving conditions of the global information space.

Keywords: *journalism ethics, code of ethics, international relations, freedom of speech, information security, disinformation, propaganda, media, human rights, war, globalization.*

Журналістика є важливим елементом функціонування демократичних суспільств, оскільки вона забезпечує громадян необхідною інформацією для свідомого прийняття рішень. У сучасному глобалізованому світі її значення виходить за межі внутрішньодержавного рівня та безпосередньо пов'язується зі сферою міжнародних відносин. Засоби масової інформації відіграють значну роль у формуванні міжнародного іміджу держав, впливають на громадську думку за кордоном і можуть виступати інструментом так званої «м'якої сили» [1]. У цьому контексті особливої ваги набувають етичні стандарти журналістики, які визначають принципи відповідальної комунікації як на національному, так і на міжнародному рівнях. Базуючись на міжнародних правових актах і національному законодавстві, Кодекс етики українських журналістів формує систему ключових моральних орієнтирів професії, що відповідають сучасним викликам глобального інформаційного середовища [2].

Одним із ключових принципів Кодексу є свобода слова та висловлювань як невід'ємна складова журналістської діяльності [2]. У міжнародних відносинах цей принцип пов'язаний із поняттям свободи інформації, яке є фундаментом демократичних систем і визнається на міжнародному рівні. Водночас у контексті війни та геополітичного протистояння свобода слова набуває додаткових вимірів, адже інформація може використовуватися як інструмент впливу, пропаганди або дезінформації. У випадку України це особливо актуально через інформаційну війну, яка супроводжує військовий конфлікт. У таких умовах журналісти повинні не лише інформувати, але й усвідомлювати, як їхні матеріали можуть впливати на міжнародне сприйняття подій.

Кодекс чітко наголошує, що журналісти повинні служити інтересам суспільства, а не влади чи інших впливових акторів [2]. У міжнародному вимірі це

означає, що журналістика не повинна перетворюватися на інструмент державної пропаганди, навіть у складних політичних умовах. Водночас у реальності межа між патріотизмом і пропагандою може бути розмитою, особливо під час війни. З одного боку, медіа можуть сприяти консолідації суспільства, а з іншого — існує ризик втрати критичного підходу до інформації. Це створює складні етичні дилеми, які безпосередньо впливають на міжнародний імідж держави та довіру до її медіа.

Важливим принципом є також повага до людської гідності та приватного життя [2]. У міжнародному контексті це пов'язано з дотриманням прав людини, які є універсальними та захищаються міжнародним правом [4]. Висвітлення війни, біженців або жертв насильства вимагає особливої обережності, оскільки неправильна подача інформації може призвести до стигматизації або маніпуляції громадською думкою як всередині країни, так і за її межами.

Ще одним ключовим аспектом є забезпечення права громадськості на повну та об'єктивну інформацію [2]. У глобальному інформаційному просторі це означає необхідність протидії дезінформації, яка може поширюватися транснаціонально. Український досвід показує, що неправдива або викривлена інформація може використовуватися як інструмент гібридної війни [3, с. 146; 1]. Тому вимога перевірки фактів і джерел набуває не лише професійного, але й стратегічного значення. Тобто, журналісти є учасниками широкого процесу забезпечення інформаційної безпеки [3, с. 148].

Кодекс також наголошує на необхідності відокремлення фактів від суджень і забезпечення балансу думок [2]. У міжнародних відносинах це сприяє більш об'єктивному розумінню подій і зменшує ризик поляризації. Представлення різних точок зору, включаючи позиції опонентів, дозволяє формувати більш комплексну картину подій, що є важливим для дипломатії та міжнародного діалогу. Водночас у реальних умовах конфлікту досягти такого балансу буває складно, оскільки існує сильний суспільний запит на підтримку власної сторони.

Особливе значення має принцип професійної доброчесності, який включає заборону плагіату, корупції та використання службового становища у власних інтересах [2]. У міжнародному контексті це пов'язано з довірою до національних

медіа. Якщо журналісти дотримуються високих етичних стандартів, це підвищує авторитет країни на міжнародній арені. Натомість порушення цих принципів може підірвати довіру як всередині країни, так і за її межами.

Сучасні виклики, пов'язані з розвитком цифрових технологій і соціальних мереж, ще більше ускладнюють ситуацію. Інформація поширюється миттєво, а межі між професійною журналістикою та користувацьким контентом стають розмитими. У таких умовах дотримання етичних стандартів стає складнішим, але водночас більш необхідним. Український контекст демонструє, що в умовах війни журналісти повинні балансувати між швидкістю подачі інформації та її достовірністю, що має значення не лише на національному, але й на міжнародному рівні.

Отже, Кодекс етики українських журналістів є важливим інструментом регулювання професійної діяльності, який поєднує національні норми з міжнародними стандартами журналістики [2]. Він не лише визначає базові принципи, такі як правдивість, незалежність і відповідальність, але й відображає сучасні виклики, пов'язані з глобалізацією інформаційного простору та зростанням ролі медіа у міжнародних відносинах. В умовах інформаційних конфліктів і війни значення етичної журналістики суттєво зростає, оскільки саме від якості та об'єктивності інформації залежить формування громадської думки як всередині країни, так і за її межами. Водночас ефективність цього кодексу значною мірою залежить від його практичного застосування та рівня професійної відповідальності журналістів. Тому важливим є постійне переосмислення та адаптація до нових умов, що забезпечує розвиток відповідальної журналістики у глобальному контексті [1; 4].

Список використаних джерел і літератури

1. Почепцов Г.Г. Інформаційні війни та медіа: теорія і практика. Київ : Вид. дім «Києво-Могил. акад.», 2019. 312 с.
2. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА. Національна спілка журналістів України. URL: <https://web.archive.org/web/20170420235423/http://www.nsju.org/page/196>.

3. Корнат Л., Сенчакевич Н. Роль засобів масової інформації у врегулюванні міжнародних конфліктів XXI ст. *Науковий журнал «Політикус»: Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2023. № 5. С. 145–149.
4. Universal Declaration of Human Rights. United Nations. URL: https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights?utm_source=chatgpt.com

РОЗДІЛ III.

УКРАЇНА У СВІТІ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

УДК 327.57(71)

Матюхіна К.Д.

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕГОВОРІВ В КАНАДІ

***Анотація:** У статті аналізується національний стиль ведення дипломатичних переговорів в Канаді. Автор досліджує ключові характеристики канадської дипломатії, зокрема орієнтацію на багатосторонню співпрацю, прагнення до консенсусу, компромісність і високі етичні стандарти. У роботі розглядається вплив культурних, мовних та інституційних чинників на формування переговорної поведінки канадських представників. Особливу увагу приділено ролі ділового етикету, комунікативних стратегій та публічної дипломатії. Робиться висновок, що канадська дипломатія виступає прикладом поєднання національних інтересів із глобальною відповідальністю та сприяє формуванню сучасних міжнародних норм взаємодії.*

***Ключові слова:** дипломатичні переговори, Канада, канадська дипломатія, ділова комунікація, дипломатичний етикет, публічна дипломатія, мережеве управління, емоційний інтелект.*

Matyuhina Karolina

NATIONAL FEATURES OF CONDUCTING DIPLOMATIC NEGOTIATIONS IN CANADA

***Abstract:** This article analyses the national style of conducting diplomatic negotiations in Canada. The author examines key characteristics of Canadian diplomacy, including a focus on multilateral cooperation, a desire for consensus, compromise, and high ethical standards. The work examines the influence of cultural, linguistic and institutional factors on the formation of negotiation behavior of Canadian representatives. Special attention is paid to the role of business etiquette, communication strategies and public diplomacy. The conclusion is drawn that Canadian diplomacy acts as an example of combining national interests with global responsibility and contributes to the formation of modern international norms of interaction.*

Keywords: *diplomatic negotiations, Canada, Canadian diplomacy, business communication, diplomatic etiquette, public diplomacy, network management, emotional intelligence.*

У сучасній системі міжнародних відносин дипломатичні переговори є ключовим механізмом врегулювання міждержавної взаємодії, формування партнерств і досягнення взаємовигідних рішень. Ефективність переговорного процесу визначається не лише політичними чи економічними інтересами сторін, але й глибоким розумінням культурних, комунікативних і інституційних особливостей держави-партнера. Національний стиль канадських переговорів ґрунтується на балансі між відкритістю, повагою до інтересів інших держав та чітко визначеним бажанням захисту власних національних інтересів.

Традиційно канадську дипломатію описують як культуру компромісу, що сформувалася з огляду на багатонаціональність, двомовність і відносний розмір країни. У контексті теорії міжнародних відносин Канаду часто класифікують як «середню потугу», роль якої полягає в посередництві між більшими державами й сприянні укладенню міжнародних угод. Ця позиція безпосередньо впливає на стиль переговорів, тому що канадські дипломати безпосередньо надають перевагу діалогу, багатостороннім форматам, пошуку спільної мови замість жорсткого протистояння. У публікаціях про канадську дипломатію підкреслюється, що компромісність є не лише тактичним інструментом, але й складовою національної ідентичності. В переговорах представники Канади зазвичай відкрито визнають існування різних точок зору, пропонують конструктивні формулювання, уникають образ і надмірної драматизації. Такий підхід сприяє формуванню довіри до канадської присутності на міжнародній арені та підвищує вплив країни в умовах, коли вона не може впливати лише силою.

Однією з основних характеристик канадської дипломатії є її спрямованість на багатосторонні формати співпраці. Канада активно підтримує діяльність міжнародних організацій, зокрема Організація Об'єднаних Націй, НАТО, Співдружність, G7 й інші. Характерною рисою канадської зовнішньої політики є прихильність до багатостороннього підходу у вирішенні проблем, спорів,

конфліктів, а також несприйняття односторонніх дій, що сприяє вирішенню міжнародних проблем через коаліції, а не через угоди «один на один» [1]. Канадська сторона зазвичай орієнтується на формати, які дозволяють залучити якомога більше учасників, знайти «центральні» формулювання та компроміс. Канадці також надають велике значення досягненню консенсусу, що може означати більш виважений темп ухвалення рішень, оскільки вони прагнуть залучити та врахувати думки всіх зацікавлених сторін.

Ще однією важливою складовою канадської дипломатії є етичність і якість процесу переговорів. Канадські дипломати вважають, що відкритість та чесність є гарантією не лише довіри, а й стабільних довгострокових міжнародних відносин. У цьому контексті Канада активно підтримує ініціативи, спрямовані на розвиток міжнародних норм поведінки, високу якість ведення зовнішньої політики, а також боротьбу з корупцією та зловживаннями владою. Такий підхід не лише формує позитивний імідж країни, але й створює умови для практичного втілення цінностей демократії, відповідальності та верховенства права у зовнішніх відносинах.

Загалом ділова комунікація в Канаді є прямою та зрозумілою. Повідомлення зазвичай чіткі й не потребують складного тлумачення. Канадці високо цінують чесність і прозорість, тому надання неправдивої інформації може зашкодити переговорам. Активне слухання та прояв щирого інтересу є дуже важливими елементами канадських переговорів. Канадський діловий етикет включає пунктуальне рукостискання із зоровим контактом, пряме та лаконічне спілкування в листах і дзвінках, а також групову орієнтацію на зустрічах, де всі висловлюються для досягнення консенсусу [2].

Особливу увагу також приділяють дистанції та особистим межах співрозмовників. Порушення дистанції чи надмірна жестикуляція можуть сприйматися як відсутність вихованості [3]. Канадські дипломатичні делегації, як правило, ретельно готуються до зустрічей, забезпечуючи аналітичну підтримку кожного рішення, активно залучаючи експертів з економічних, екологічних, культурних та правових питань. Переговори можуть проходити швидко після встановлення контакту та довіри, однак особлива увага приділяється підготовчому

етапу. Збір інформації та попередні консультації з усіма зацікавленими сторонами вважаються критично важливими для досягнення успіху. Канадці зазвичай віддають перевагу «монохронному» стилю переговорів, послідовно розглядаючи завдання одне за одним.

Канада є офіційно двомовною державою, що має безпосереднє відношення до стилю ведення дипломатичних переговорів [4]. У дипломатичній практиці Канади важливою вимогою є забезпечення рівного статусу обох мов, у тому числі й у переговорних текстах, заявах, протоколах. Це сприяє формуванню стилю, що базується на чіткості формулювань, юридичній точності та культурній чутливості. Канадські дипломати навчені працювати з різними комунікативними традиціями, що дозволяє їм бути гнучкішими в переговорах з франкомовними або англomовними партнерами. У канадському діловому етикеті підкреслюються повага до особистого простору, щирість, уникання надмірної фамільярності, а також уміння вислухати всі сторони перед прийняттям рішень. Це відображається в переговорах через відсутність агресивного тиску, спокійну дискусію й відкритість до діалогу.

Етнічні та культурні джерела про дипломатичне спілкування зазначають, що канадський діловий етикет базується на британських, французьких і американських впливах, але має власну специфіку. Канадці цінують пунктуальність, структурованість, чіткість аргументації, а також конфіденційність й уникання публічного звинувачення партнера. У дипломатичних переговорах представникам Канади властива відносна ввічливість, обережність у висловлюваннях, а також відкритість до компромісу, але не до втрати власних кордонів та цінностей. У процесі обговорення канадці рідко нав'язують своє бачення, натомість вони створюють умови, у яких партнер сам доходить до необхідного рішення. Цей підхід часто називають «soft power through persuasion» або «м'яка сила через переконання».

Не менш важливою особливістю є поєднання державних і громадських ініціатив у зовнішньополітичному процесі. У цьому контексті надзвичайно показовими видаються механізми залучення громадської думки до формування і

здійснення зовнішньої політики в Канаді. Залучення громадськості до вироблення і здійснення політики дає можливість досягти таких цілей: 1) підвищити загальноосвітній та культурний рівень громадян, їхню поінформованість щодо проблем міжнародного середовища; 2) інкорпорувати домінуючі суспільні цінності та преференції в систему прийняття рішень; 3) поліпшити якість ухвалених рішень; 4) сприяти підвищенню ступеня довіри до урядових інституцій; 5) зменшити кількість соціальних конфліктів; 6) підвищити економічну ефективність прийнятих рішень [5, с. 454]. На відміну від багатьох інших країн, де дипломатія є переважно сферою діяльності урядових структур, у Канаді активно залучаються неурядові організації: університети, інститути політичного аналізу та громадські об'єднання. Це явище часто називають «мережевою дипломатією» або «публічною дипломатією», коли держава не лише говорить від свого імені, а й сприяє формуванню громадської думки щодо важливих міжнародних питань. Такий підхід підвищує ефективність переговорів, оскільки дозволяє врахувати більше перспектив і знаходити рішення, прийнятні для ширшого кола зацікавлених сторін.

У контексті національного стилю Канада також приділяє значну увагу емоційному інтелекту дипломатів. Здатність розпізнавати емоції партнерів, підтримувати діловий настрій у складних дискусіях та зберігати спокій у стресових ситуаціях є важливими навичками канадських представників. У деяких документах зазначено, що канадські делегації після тривалих консультацій часто проводять неформальні зустрічі в невимушеній атмосфері, що дозволяє зміцнити довіру та полегшує досягнення домовленостей. Такий баланс між формальністю та неформальністю вважається однією з найефективніших особливостей переговорного підходу Канади.

Підсумовуючи, можна констатувати, що для успішного проведення переговорів у Канаді необхідно вийти за межі стереотипів і глибше зрозуміти місцевий стиль взаємодії. Національний стиль ведення дипломатичних переговорів у Канаді формується під впливом поєднання культурних, політичних та інституційних чинників. Його ключовими рисами є орієнтація на багатосторонні формати співпраці, прагнення консенсусу. Переговорний процес характеризується

етичністю, чесністю та прозорістю, а також високим рівнем комунікативної культури. Канада розглядає дипломатію не лише як інструмент захисту інтересів, а й як засіб формування міжнародної нормативної поведінки. Це справедливо для будь-якої міжкультурної взаємодії, метою якої є досягнення взаємовигідних результатів. Канада демонструє, що дипломатія XXI століття може бути водночас рішучою і гуманною, діловою і етичною, національно орієнтованою та глобально відповідальною.

Список використаних джерел і літератури

1. Основні зовнішньополітичні пріоритети Канади в 1990 – 2012 рр. Studfile. URL: <https://studfile.net/preview/9316302/page:5/> (дата звернення: 30.04.2026)
2. Діловий етикет – важлива складова канадського бізнесу. URL: <https://ua.immigrant.today/canada/17868-dlovij-etiket-vazhliva-skladova-kanadskogo-bznesu.htm> (дата звернення: 30.04.2026)
3. Burney D. *Playing for Keeps: The Making of Canadian Diplomacy*. Ottawa: Global Affairs Canada Publishing, 2017. 234 p.
4. Канадський білінгвізм. *День*. 2008. 10 листопада. URL: <https://day.kyiv.ua/article/svitovi-dyskusiyi/kanadskyy-bilinhvizm> (дата звернення: 30.04.2026).
5. Розумюк В. Громадянське суспільство і зовнішня політика «середньої держави» (на прикладі Канади) URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/pidruchnuku/36/48.pdf> (дата звернення: 30.04.2026).

Сокол В.Є.

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТІЇ ЯПОНІЇ

Статтю присвячено дослідженню особливостей дипломатії Японії та специфіки ведення міжнародних переговорів японськими дипломатичними елітами. У роботі проаналізовано основні принципи японської дипломатії, зокрема прагнення до гармонії, уникнення відкритих конфліктів та орієнтацію на досягнення компромісу. Охарактеризовано особливості непрямого стилю комунікації, колективного прийняття рішень та важливість довгострокових партнерських відносин у процесі переговорів. Досліджено роль дипломатичного етикету, культурних традицій та довіри у формуванні міжнародних відносин Японії. Висвітлено вплив Другої світової війни на трансформацію зовнішньої політики держави та перехід до мирної дипломатії й міжнародної співпраці. Проаналізовано використання Японією «м'якої сили», зокрема культурного та економічного впливу, як важливого інструменту сучасної дипломатії. Розкрито значення економічної дипломатії та міжнародного співробітництва Японії у зміцненні її позицій у світі. Зроблено висновок, що дипломатія Японії базується на поєднанні національних традицій, мирного підходу та ефективної міжкультурної комунікації, що сприяє побудові стабільних міжнародних відносин.

Ключові слова: дипломатія Японії, міжнародні переговори, дипломатичний етикет, міжкультурна комунікація, м'яка сила, економічна дипломатія, міжнародні відносини, японська культура, зовнішня політика, дипломатичні еліти.

Sokol Valeriia

NATIONAL CHARACTERISTICS OF JAPANESE DIPLOMACY

The article is devoted to investigating the peculiarities of Japanese diplomacy and the specifics of international negotiations by Japanese diplomatic elites. The work analyzes the basic principles of Japanese diplomacy, focusing on harmony, avoiding open conflicts and focusing on achieving compromise. The characteristics of the indirect style of communication, collective decision-making and the importance of long-term partner contributions in the negotiation process are characterized. The role of diplomatic etiquette, cultural traditions and trust in the formation of international bonds in Japan has been explored. The influence of the Other World War on the transformation of the foreign policy of the state and the transition to peaceful diplomacy and international trade is highlighted. The use of Japan's "soft power", a term for cultural and economic flow, as an important instrument of daily diplomacy, has been analyzed. The importance of economic diplomacy and international cooperation between Japan and its valuable position in the world is clearly revealed. It has been established that Japan's diplomacy

is based on accepted national traditions, a peaceful approach and effective intercultural communication that harmonizes stable international relations vidnosin.

Keywords: *Japanese diplomacy, international negotiations, diplomatic etiquette, intercultural communication, soft power, economic diplomacy, international news, Japanese culture, foreign policy, diplomatic eat.*

Розбудова дипломатичних відносин в Японія є дуже цікавою темою для вивчення. Культурно-національні цінності та традиції суттєво впливають на формування дипломатії країни. Актуальність цієї теми полягає в тому, що сьогодні провідні країни активно співпрацюють між собою, і для успішних переговорів важливо розуміти особливості дипломатичної культури та поведінки партнерів. Особливо це стосується Японії, адже її стиль спілкування і ведення перемовин є незвичним для багатьох інших держав.

Метою цієї роботи є вивчення процесу розбудови дипломатичних відносин Японії з іншими країнами, особливості національного стилю в переговорному процесі.

Дипломатія Японії базується на прагненні до гармонізації переговорних практик. Уникнення конфліктів та відкритих суперечок є характерною особливістю в повсякденних та політико-правових практиках. Під час ведення переговорів японці не намагаються «перемогти» іншу сторону, шукають рішення, яке буде підходити всім [2, с.118-121]. На нашу думку, це дуже важливо, тому що такий підхід допомагає зберігати хороші відносини між країнами і не створювати зайвого напруження.

Ще одна важлива особливість переговорних практик – це непряме спілкування. Японські дипломати майже не говорять прямо «ні». Замість цього вони можуть використовувати більш м'які формулювання або навіть мовчання. Наприклад, замість відмови можуть сказати, що «це питання потребує додаткового обговорення». Тому під час переговорів потрібно звертати увагу не тільки на слова, але й на поведінку, інтонацію та контекст ситуації. Це може бути складно для інших людей, але такий підхід допомагає уникати конфліктів і зберігати повагу між сторонами [4].

Також переговори в Японії проходять повільніше, ніж у багатьох інших країнах. Рішення не приймаються одразу, тому що їх потрібно обговорити всередині команди. У японській культурі важливим є колективне прийняття рішень. Часто використовується підхід, коли рішення погоджується поступово всіма учасниками процесу [2, с.126-127]. На нашу думку, це добре, тому що тоді всі підтримують рішення і менше шансів, що виникнуть проблеми в майбутньому.

Дуже важливою є довіра. Перед тим як обговорювати серйозні питання, японці намагаються налагодити хороші особисті відносини. Це можуть бути неформальні зустрічі, спільні обіди або просто ввічливе спілкування. Для них важливо не тільки підписати угоду, але й побудувати довгострокові відносини. У японській культурі партнерство розглядається як тривалий процес, а не одноразова вигода [1, с. 212].

Важливу роль у дипломатії Японії відіграє етикет. Наприклад, велике значення має форма звернення, поклони, обмін візитними картками. Навіть такі, на перший погляд, дрібниці можуть вплинути на загальне враження під час переговорів. Недотримання етикету може бути сприйняте як неповага [3]. Тому для іноземних партнерів дуже важливо знати ці правила.

Після Другої світової війни Японія змінила свою політику і стала більш мирною державою. Вона відмовилася від агресивної зовнішньої політики та почала більше уваги приділяти дипломатії, економічному розвитку і співпраці з іншими країнами. Японія активно працює в Організація Об'єднаних Націй та підтримує мирне вирішення конфліктів.

Крім того, Японія використовує так звану «м'яку силу». Це означає, що вона впливає на інші країни не через силу чи тиск, а через культуру, економіку та технології. Японська культура, наприклад аніме, кухня чи традиції, є популярною у світі і допомагає формувати позитивний імідж країни. Це також важлива частина сучасної дипломатичної роботи.

Ще одна особливість — японці не люблять тиснути під час переговорів. Вони не ставлять ультиматуми і не ведуть себе агресивно. Замість цього вони поступово

домовляються і шукають компроміс. Важливим є процес, а не лише результат. На нашу думку, це робить переговори більш спокійними і ефективними.

Також варто зазначити, що Японія приділяє велику увагу економічній дипломатії. Вона активно співпрацює з іншими країнами у сфері торгівлі, інвестицій та технологій. Через це Японія має сильні позиції у світовій економіці та підтримує стабільні відносини з багатьма державами.

Ще однією важливою національною рисою є терпіння. Японські дипломати можуть довго вести переговори, не поспішаючи з рішеннями. Вони вважають, що краще витратити більше часу, але досягти стабільного і надійного результату. Це відрізняє їх від багатьох інших країн, де рішення часто приймаються швидше.

Отже, дипломатія Японії має свої особливості: прагнення до гармонії, непряме спілкування, повільне прийняття рішень, важливість довіри та довгострокових відносин, дотримання етикету, використання «м'якої сили» та економічної дипломатії. Ці риси допомагають дипломатичним елітам Японії будувати стабільні міжнародні відносини та ефективно співпрацювати з іншими країнами. Я вважаю, що вивчення цього досвіду є корисним для розуміння сучасної дипломатії і може бути застосоване в інших країнах.

Список використаних джерел і літератури:

1. Глебов В. В. Концептуальні засади зовнішньої політики Японії у XXI ст.. *Politicus*. 2025. № 2. С. 207–213. URL: https://politicus.od.ua/2_2025/33.pdf (дата звернення: 04.05.2026).
2. Корсунський С. Як працювати з країнами Азії: практичні поради дипломата. Харків : Віват, 2021. 256 с.
3. Публічна дипломатія Японії: потреба перезавантаження. URL: https://adastra.org.ua/blog/publiczna-diplomatiya-yaponiyi-potreba_perezavantazhennya (дата звернення: 04.05.2026).
4. Японська дипломатія. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-8597.html> (дата звернення: 04.05.2026).

Кочура О.О.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ФРАНЦІЇ: КУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК У ПРОСУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена аналізу публічної дипломатії Франції через використання культурного чиннику. Методологічну основу дослідження становлять метод описання, контент-аналіз та метод узагальнення. На основі широкого кола джерел, аналітичних доповідей та наукових статей – розкрито роль культурного чинника у просуванні міжнародного іміджу держави. Встановлено, що на сучасному етапі культурна дипломатія Франції не обмежується традиційними форматами просування мови чи мистецтва, ще у її фокусі – створення спільного гуманітарного простору, в якому відбувається обмін знаннями, досвідом та креативними ідеями. Показано, що упізнаваний національний бренд та багата культурна спадщина трансформує культурні надбання країни у реальний інструмент дипломатичного впливу.

Ключові слова: *публічна дипломатія Франції, культурний чинник, міжнародний імідж держави, інституція, «Альянс Франсез», Франкофонія, Французький інститут.*

Kochura O.O.

FRENCH PUBLIC DIPLOMACY: A CULTURAL FACTOR IN PROMOTING THE INTERNATIONAL IMAGE OF THE STATE.

The article examines the influence of French public diplomacy through the use of the cultural factor. The methodological basis of the study is the method of description, content analysis and generalization. Based on a wide range of sources, analytical reports and scientific articles, the role of the cultural factor in promoting the international image of the state is revealed. It is established that at the present stage, the cultural diplomacy of France is not limited to traditional formats of promoting language or art, its focus is also the creation of a common humanitarian space in which knowledge, experience and creative ideas are exchanged. It is shown that a recognizable national brand and rich cultural heritage transform the country's cultural heritage into a real instrument of diplomatic influence.

Keywords: *public diplomacy of France, cultural factor, international image of the state, Alliance Française, Francophonie, French institute.*

Сьогодні публічна дипломатія є досить сучасною та розвиненою гілкою ведення дипломатичних відносин, адже вона націлена на покращення відносин між

державами та суспільством. Цей напрям ведення зовнішньої політики здатний спонукати інших діяти у власних інтересах або утримуватися від дій, що їм суперечать, завдяки своїй привабливості, сильним сторонам та позитивному іміджу [1, 238-243]. Аналізуючи інформатизацію нашого суспільства, Франція оцінює вагомість інформаційного впливу на імідж країни, тож вдало адаптується для його підтримки на міжнародній арені. Проте, щоб зрозуміти «тріумф» французької публічної дипломатії, варто проаналізувати походження та власне становлення цього інституту, а також зрозуміти напрями «м'якої» французької політики [2, 18-19].

Формальна інституціоналізація французької культурної дипломатії розпочалася наприкінці XIX століття. Месіаністична Франція розуміла, що міцніюча політико-економічна міць Британії та Німеччини може послабити її культурне лідерство у світі. Саме тому було вирішено шукати зовсім нові шляхи зміцнення існуючого впливу, а також розширення нового.

Одним із таких кроків стало створення Alliance Française – першої офіційної інституції, присвяченої культурній промоції закордоном [2, 23]. Заснована 1883 року Полем Камбонем, її місія полягає у поширенні французької мови за межами Франції та заохоченні будь-яких заходів, які могли б сприяти пізнанню та любові до Франції [3]. Наразі «Альянс Франсез» функціонує в 137 країнах на п'яти континентах, а в культурних заходах, організованих ним, щороку беруть участь понад 6 мільйонів людей [4]. Також Альянс відображає прагнення Франції зберегти свій глобальний статус на тлі зростаючої конкуренції.

Охарактеризувати значення Alliance Française можна так:

- створення школи французької мови по всьому світу;
- створення мережі інтелектуальних та мистецьких обмінів;
- становлення однієї із перших інституцій;
- підтримка франкомовних громад закордоном;
- організація культурних заходів [2, 24].

Варто зазначити, що заснування першої інституції дало поштовх створенню й інших. Невдовзі після цього 1902 року було засновано Mission Laïque Française,

яка відкрила низку шкіл [5]: у Салоніках(1905), в Ефіопії(1908), Єгипті(1909). Також почалося заснування французьких інститутів закордоном. Першими зразками можуть слугувати: Флоренція(1907), французький дім при Колумбійському університеті(1913), франко-китайський університет у Шанхаї(1908). З метою координації роботи французьких шкіл та університетів закордоном, було вирішено створити низку інституцій при Міністерстві закордонних справ: Bureau des écoles et ouvres françaises à l'étranger(1909) та Office national des universités et des écoles françaises(1910).

Також не можемо не сказати, що політика Французької Республіки реалізується у більш ніж 80 країнах світу, охоплюючи широкий спектр різноманітних проєктів [6]. Особливе значення має участь держави в діяльності Франкофонії – міжнародного об'єднання франкомовних країн (МОФ), яке сприяє поширенню французької мови та культури, водночас виступаючи дієвим інструментом так званої «м'якої сили» [2, 65]. Загалом МОФ об'єднує 88 держав, 57 повноправних учасників, чотири асоційованих та 27 країн-спостерігачів. Востаннє МОФ проводило саміт у 2024 році, вперше за 33 роки. На порядку денному саміта були питання: загострення кризи на Близькому Сході, політичні проблеми і збройні конфлікти в Африці, де живе більша частина носіїв французької.

Ще одна мета МОФ – збільшити рівень викладання французької у світі, адже очікується, що до 2050 року кількість носіїв цієї мови сягне 715 мільйонів осіб. Зокрема, через зростання населення у франкомовних країнах Африки.

Разом з цим Міжнародну організацію Франкофонії часто критикують за «непомітність» в геополітичному плані. У відповідь на це генсекретарка МОФ Луїза Мушіківабо зазначила, що «скромний вплив об'єднання франкомовних країн не може добитися вирішення складних світових криз, однак може сприяти тому, щоб справа зрушила з мертвої точки» [7].

Слід зауважити, що французький підхід є унікальним у європейському просторі: він базується на активному державному фінансуванні, підтримці культурних ініціатив та впровадженні програм довгострокового впливу. Франція

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого

посідає провідне місце в Європі за рівнем розвитку культури й освіти, підтримуючи на законодавчому рівні захист французької мови [8, 48-53].

Водночас така стратегія формувалася поступово. Елементи культурної дипломатії Франції почали проявлятися ще у період пізнього середньовіччя, але особливо помітною вона стала у XVI-XIX століттях, коли країна активно розширювала свої колоніальні володіння. У цей час відбувалося освоєння земель Північної Америки, Північної та Західної Африки, країн Близького Сходу, де французька культура набувала нового значення, формуючи підґрунтя для подальшого створення необхідного простору [2, 65-66].

Французька мова, починаючи з XVIII ст., стала дипломатичною і замінила латину, якою до цього велися всі дипломатичні переговори і склалися документи [9]. Протягом XIX – початку XX століть вона залишалась основною мовою дипломатичного спілкування в Європі, що свідчить про потужний культурний та політичний вплив Франції. Цей період ознаменувався тісним переплетенням між культурною політикою та дипломатичними практиками, які були засновані на просуванні національних інтересів через мову, мистецтво, літературу і науку [2, 66].

На сучасному етапі культурна дипломатія Франції не обмежується традиційними форматами просування мови чи мистецтва. У фокусі – створення спільного гуманітарного простору, в якому відбувається обмін знаннями, досвідом та креативними ідеями. Йдеться про просування французької моди, гастрономії, дизайну, кінематографу, архітектури, а також про підтримку інноваційних індустрій креативної економіки [2, 68].

Законодавчим підґрунтям для реалізації нової стратегії стала згадувана вище урядова ініціатива № 2010-873 від 27 липня 2010 року щодо зовнішньої діяльності, відповідно до якої була створена низка нових інституцій: Французький інститут, Campus France, Експертна комісія з питань міжнародного співробітництва тощо. Подібні структури отримали широкі повноваження у сфері координації міжнародних культурних програм, налагодження академічних зв'язків, моніторингу ефективності культурної дипломатії та інше [10].

Також цим законом було визначено нову концепцію «дипломатії впливу».

Вона передбачала такі аспекти як:

- відсутність одностороннього партнерства (тепер «дипломатія впливу» базується лише на багатосторонніх відносинах);
- відмінність від старої концепції полягає в тому, що «дипломатія впливу» охоплює не тільки культуру, а й освіту, науку, охорону здоров'я, екологію, сталий розвиток, міграційні питання та інше, тобто, як і планувалось, «відповідає всім сучасним глобальним викликам»;
- «дипломатія впливу» охоплює не лише дипломатів чи офіційні інституції, а й залучення громадських організацій, активістів, закордонних культурних центрів та інших не менш важливих акторів.

Внаслідок цього, оновлена політика культурної діяльності Франції віддає перевагу діалогу культур, а також спирається на «дипломатію впливу», яка дійсно почала враховувати сучасні міжнародні реалії. Новий підхід збільшив фінансові асигнування, розширив поле діяльності службовців у культурній сфері. Виходячи з цього, серед основних принципів «м'якої сили» Франції є такі: підтримка позитивного іміджу країни, поширення універсальних цінностей прав та свобод, демократії та продовження підтримки образу країни як носія гуманістичних цінностей [2, 33-34].

Беручи в приклад для даного дослідження Французький Інститут, можемо сказати наступне: Французький інститут є державною установою, що є відповідальною за зовнішні культурні зв'язки Франції [11]. Він був створений у 2011 році за сприяння Міністерства Європи та закордонних справ Франції [4]. Його робота лежить на перетині мистецтва, інтелектуального обміну, культурних та соціальних інновацій, а також мовної співпраці. Він підтримує просування французької мови, поширення творів, митців та ідей по всьому світу, і таким чином сприяє кращому розумінню культурних питань.

Французький інститут, під керівництвом Міністерства Європи та закордонних справ і Міністерства культури, активно сприяє культурній дипломатії Франції. Його проекти та програми враховують місцевий контекст і спираються на

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого
унікальний потенціал мережі культурних служб французьких посольств, інститутів та відділень Альянсу Франсез, присутніх на п'яти континентах [11].

Методи його роботи включають:

- професійну підготовку, консультації, навчання та надання ресурсів;
- програми мобільності та резиденцій, а також розвиток французьких та міжнародних професійних мереж;
- організацію великих культурних заходів та дебатів;
- співфінансування проєктів [12].

Завдяки узгодженій, гнучкій та спільній стратегії, Французький інститут реалізує зовнішню культурну політику Франції у тісному зв'язку з французькою культурною мережею за кордоном. Ця мережа складається з різних структур: співпраці та культурних заходів посольств (SCAC), Французьких інститутів, Франсез альянсів та двонаціональних культурних центрів. Разом вони просувають французьку мову, поширюють сучасне творіння та сприяють міжкультурному діалогу [13].

Підсумовуючи, можна констатувати, що Франція стояла у витоків класичної дипломатії, що дозволяє їй і сьогодні утримувати статус одного зі світових лідерів у сфері «м'якої сили». Упізнаваний національний бренд, багата культурна спадщина та проактивна позиція в міжнародних організаціях забезпечують державі стабільно високі позиції у глобальних рейтингах життєздатності та привабливості націй. Це трансформує культурні надбання країни у реальний інструмент дипломатичного впливу [4].

Список джерел та літератури

1. Опанасюк О. І. Особливості сучасної публічної дипломатії. *Гілея*. 2017. Вип. 117. № 2. С. 238-243.
2. Жебрівська К. А. Французька публічна дипломатія як інструмент зовнішнього впливу: Бакалаврська робота. Київ, 2025. 103 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52908/1/K_Zhebrivska_FPMV_2025.pdf.
3. Historique Archives – Fondation des Alliances Françaises. Fondation des Alliances Françaises. URL: <https://www.fondation-alliancefr.org/?cat=538>.

4. Ковач А. Публічна дипломатія Франції – прагнення до автентичності в глобалізованому світі. *Аналітичний центр ADASTRA*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/publiczna-diplomatiya-franciyi-pragnennya-do-avtenticnosti-v-globalizovanomu-sviti>.
5. Notre histoire – Mission laïque française. Mission laïque française. URL: <https://www.mlfmonde.org/qui-est-la-mission-laique-francaise/notre-histoire/>.
6. La Francophonie en bref. URL: <https://www.francophonie.org/lafrancophonie-en-bref-754>.
7. Долматов Д. Вперше за 33 роки. У Франції проходить великий саміт франкомовних держав. *Radio France Internationale*. URL: <https://www.rfi.fr/uk/міжнародні-новини/20241004-вперше-за-33-роки-у-франції-проходить-великий-саміт-франкомовних-держав>.
8. Подасенко Ю. Л. Європейський досвід реалізації культурної дипломатії: специфіка та перспективи подальшого розвитку. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Політологія*. 2014. Т. 230, Вип. 218. С. 48-53.
9. What is a lingua franca? A brief history, from the Crusades to today. *The Conversation*. URL: <https://theconversation.com/what-is-a-lingua-franca-a-brief-history-from-the-crusades-to-today-275807>.
10. Loi № 2010-873 du 27 juillet 2010 relative à l'action extérieure de l'Etat: Loi of 27.07.2010 no. № 2010-873. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000022521532/>.
11. L'Institut français, acteur de la diplomatie d'influence de la France. *Institut français*. 2021. P. 2. URL: <https://site.cdn.institutfrancais.com/files/imported/ra-if-2021.pdf>.
12. Qui sommes-nous? Institut français. Institut français. URL: <https://www.institutfrancais.com/fr/qui-sommes-nous>.
13. Le réseau culturel français à l'étranger | Institut français. Institut français. URL: <https://www.institutfrancais.com/fr/reseau-culturel-francais-etrange>.

Веселкова В.П.

ЦЕРЕМОНІАЛ ДЕРЖАВНИХ ВІЗИТІВ ЯК ФОРМА ДИПЛОМАТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ, КАНАДИ ТА АВСТРАЛІЇ)

У публікації проаналізовано церемоніал державних візитів як форму дипломатичної комунікації на прикладі Великої Британії, Канади та Австралії. Охарактеризовано основні елементи церемоніалу, зокрема урочисті церемонії, військові почесні, державну символіку та офіційні промови. Визначено спільні та відмінні риси церемоніальних практик цих держав і обґрунтовано їхню роль як інструменту «м'якої сили» у сучасних міжнародних відносинах.

Ключові слова: дипломатичний церемоніал; державні візити; дипломатична комунікація; м'яка сила; міжнародні відносини.

Veselkova Valeriia

CEREMONIAL OF STATE VISITS AS A FORM OF DIPLOMATIC COMMUNICATION (THE CASE OF THE UNITED KINGDOM, CANADA AND AUSTRALIA)

The paper examines the ceremonial practices of state visits as a form of diplomatic communication, using the cases of the United Kingdom, Canada, and Australia. It outlines the key elements of ceremonial protocol, including official receptions, military honours, state symbols, and formal speeches. The study identifies common and distinctive features of these practices and highlights their role as an instrument of soft power in contemporary international relations.

Keywords: diplomatic ceremonial; state visits; diplomatic communication; soft power; international relations.

У сучасних міжнародних відносинах дипломатична комунікація реалізується не лише через переговори, угоди та офіційні документи, але й через символічні форми взаємодії, серед яких важливе місце займає дипломатичний церемоніал. Однією з найбільш репрезентативних форм такої взаємодії є державні візити, що поєднують політичний зміст із ритуалізованими практиками представлення держави. У цьому контексті церемоніал виступає не допоміжним елементом дипломатії, а повноцінним інструментом міжнародної комунікації, який забезпечує

формалізовану передачу політичних сигналів, підтвердження статусу держави та зміцнення двосторонніх відносин.

У монархічних державах, зокрема у королівствах Співдружності: Великій Британії, Канаді та Австралії, церемоніал має особливе значення, оскільки поєднує сучасні дипломатичні практики з історично сформованими інститутами монархії. У цьому випадку церемоніальна модель являє собою систему ритуалів, символів, протокольних процедур і форм звертань, через які держава репрезентує себе у міжнародному середовищі. Водночас важливо розрізнити внутрішню функцію церемоніалу, що пов'язана з придворним етикетом і державними подіями, та зовнішню, яка реалізується у форматі дипломатичних візитів, вручення вірчих грамот і міжнародного представництва. Саме у зовнішньому вимірі церемоніал перетворюється на інструмент символічного впливу та державного престижу.

Державні візити є найвищим рівнем офіційних контактів між державами і мають чітко регламентовану структуру, що включає урочисту зустріч, військові почесті, офіційні переговори та церемоніальні заходи, такі як державні банкети. У Великій Британії організація державних візитів здійснюється за участі монарха і координується Королівським двором спільно з Міністерством закордонних справ та розвитку. Державний візит ініціюється офіційним запрошенням монарха, після чого відбувається урочиста церемонія привітання, як правило, на парадному майданчику Horse Guards Parade [1]. Ця церемонія включає виконання державних гімнів, огляд почесної варти та надання військових почестей найвищого рівня, зокрема артилерійського салюту (41 або 62 гармати залежно від місця проведення). Після цього відбувається каретна процесія до Букінгемського палацу, де проводяться подальші заходи, включаючи державний банкет із обміном тостами між сторонами [2].

Символічне наповнення державних візитів у Великій Британії має особливе значення: піднімаються державні прапори обох країн, використовується королівський стандарт, а публічний простір оформлюється відповідно до статусу візиту. Наприклад, під час державного візиту Президента Республіки Корея у 2023 році було реалізовано повний комплекс церемоніальних заходів, включаючи огляд

почесної варти, процесію центральною алеєю Лондона та державний банкет у Букінгемському палаці [3]. Така модель демонструє високий рівень формалізації та підкреслює центральну роль монарха як символу державності.

У Канаді та Австралії, які є конституційними монархіями, функції глави держави під час державних візитів виконує генерал-губернатор як представник монарха. У Канаді церемоніал державного візиту включає урочисту зустріч із військовими почесними, виконання державних гімнів, офіційні звернення та державний банкет. Використовуються національні символи, включаючи прапор і королівський стандарт генерал-губернатора. Організація таких заходів здійснюється Офісом генерал-губернатора у взаємодії з урядовими структурами, що відповідають за протокол [4].

Практика державних візитів у Канаді демонструє поєднання монархічної традиції з гнучкістю сучасної дипломатії. Зокрема, під час державного візиту короля Швеції у 2025 році церемоніальна програма включала офіційний прийом у Rideau Hall, огляд почесної варти та заходи комеморативного характеру, спрямовані на підкреслення спільних історичних і політичних зв'язків між державами [5]. Це свідчить про адаптивність канадської моделі, яка зберігає символічну основу монархії, але допускає варіативність залежно від дипломатичного контексту.

В Австралії церемоніал державних візитів також реалізується через інститут генерал-губернатора та координується з Міністерством закордонних справ і торгівлі. Протокол передбачає зустріч іноземного гостя в аеропорту, організацію урочистого прийому в Government House, надання військових почесностей, включаючи 21-гарматний салют, а також проведення офіційних заходів і банкетів [6]. Особливістю австралійської моделі є ще більша гнучкість у застосуванні церемоніальних елементів: обсяг урочистостей може змінюватися залежно від статусу гостя або політичної доцільності візиту.

Наприклад, 15 березня 2013 року генерал-губернатор Австралії Квентін Брайс здійснила урочистий прийом Президента Республіки Мозамбик Армандо Гебуза разом із його дружиною у резиденції Government House у Канберрі. Церемонія розпочалася з офіційного привітання, що супроводжувалося 21-

гарматним салютом, після чого президент оглянув почесну варту Австралійських сил оборони та військовий оркестр Королівського військового коледжу Дантрун. У подальшому сторони провели формальні переговори, а завершальним етапом програми став державний обід, організований на честь високого гостя [7].

Порівняльний аналіз демонструє, що, незважаючи на спільну монархічну основу, три держави сформували різні моделі церемоніалу державних візитів. Спільними рисами є використання військових почесей, державної символіки, офіційних промов і банкетів як обов'язкових елементів дипломатичної взаємодії. Водночас у Великій Британії церемоніал має максимально формалізований характер і зберігає історичну незмінність, у Канаді він є більш адаптивним до сучасних дипломатичних умов [8], а в Австралії – найбільш гнучким і варіативним [9].

Отже, церемоніал державних візитів у королівствах Співдружності виступає не лише формою протокольної діяльності, а важливим інструментом дипломатичної комунікації, який поєднує символічний і політичний виміри міжнародних відносин. У контексті сучасних глобальних процесів він набуває додаткового значення як елемент «м'якої сили», що дозволяє державам формувати позитивний міжнародний імідж і підтримувати стабільні відносини без застосування примусових механізмів. Відповідно, дослідження церемоніалу державних візитів є актуальним у межах сучасних проблем міжнародних відносин, оскільки дозволяє глибше зрозуміти роль символічних практик у функціонуванні міжнародної системи.

Список використаних джерел і літератури

1. Household Division. State Visits. URL: <https://www.householddivision.org.uk/state-visits> (дата звернення: 25.04.2026).
2. Household Division. King's Life Guard. URL: <https://www.householddivision.org.uk/queen-life-guard-ceremony> (дата звернення: 25.04.2026).
3. The Royal Family. State Visit of the President of the Republic of Korea. URL: <https://www.royal.uk/news-and-activity/2023-11-21/state-visit-of-the-president-of-the-republic-of-korea> (дата звернення: 25.04.2026).

4. House of Commons of Canada. Travel Expenditures Related to the Office of the Governor General's Secretary Since 2014. URL: <https://www.ourcommons.ca/documentviewer/en/44-1/OGGO/report-11/page-30> (дата звернення: 25.04.2026).
5. Governor General of Canada. State Visit to Canada of Their Majesties King Carl XVI Gustaf and Queen Silvia of Sweden. URL: <https://www.gg.ca/en/media/news/2025/state-visit-canada-sweden> (дата звернення: 25.04.2026).
6. Department of Foreign Affairs and Trade (Australia). Protocol Guidelines. URL: <https://www.dfat.gov.au/about-us/publications/corporate/protocol-guidelines> (дата звернення: 25.04.2026).
7. Governor-General of Australia. Governor-General welcomes the President of the Republic of Mozambique. URL: <https://www.gg.gov.au/about-governor-general/governor-generals-program/governor-general-welcomes-president-republic-mozambique> (дата звернення: 25.04.2026).
8. House of Commons of Canada. Review of National Protocol Procedures. URL: <https://www.ourcommons.ca/Content/Committee/411/CHPC/Reports/RP5769412/chpcrp06/chpcrp06-e.pdf> (дата звернення: 25.04.2026).
9. Department of Foreign Affairs and Trade (Australia). Official Visits. URL: <https://www.dfat.gov.au/about-us/publications/corporate/protocol-guidelines/16-official-visits> (дата звернення: 25.04.2026).

Тесленко К. О.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

У статті досліджується трансформація публічної дипломатії в Україні в умовах повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Було проаналізовано зміну ролі публічної дипломатії від інструменту формування міжнародного іміджу до ключового механізму забезпечення міжнародної підтримки та комунікації в умовах війни; визначено основні інструменти реалізації публічної дипломатії, зокрема використання «м'якої сили», цифрових платформ, діяльність державних інституцій, неурядових організацій. Особливу увагу приділяється ролі соціальних мереж, гуманітарної дипломатії та протидії дезінформації.

Ключові слова: публічна дипломатія, «м'яка сила», «жорстка сила», соціальні мережі, гуманітарна дипломатія, Україна.

Teslenko Kateryna

PUBLIC DIPLOMACY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF A FULL- SCALE INVASION BY THE RUSSIAN FEDERATION

This article examines the transformation of public diplomacy in Ukraine in the context of a full-scale Russian invasion in 2022. It analyzes the changing role of public diplomacy from a tool for shaping the international image to a key mechanism for ensuring international support and communication in times of war; identifies the main tools for implementing public diplomacy, including the use of "soft power", digital platforms, the activities of state institutions, and non-governmental organizations. Special attention is paid to the role of social networks, humanitarian diplomacy, and countering disinformation.

Keywords: public diplomacy, "soft power", "hard power", social networks, humanitarian diplomacy, Ukraine.

Для кожної країни критично важливим є її положення на міжнародній арені. Воно залежить від багатьох чинників: географічного положення, військового потенціалу, економічної могутності, політичного режиму та рівня загальної політичної стабільності. Публічна дипломатія відіграє ключову роль у створенні іміджу країни та вражень про неї інших учасників міжнародних відносин. На сьогоднішній день, в умовах глобалізації та досить частою зміною обстановки на

міжнародній арені, публічна дипломатія набуває дедалі більшого значення як інструмент впливу держав на світову політику. Громадська дипломатія охоплює всі сфери життя людей і спрямована на формування позитивного враження про країну, просування її позиції, культури та певних наративів. Також вона допомагає налагоджувати контакт між урядами та знаходити креативні підходи до зарубіжної аудиторії. У сучасному світі учасники міжнародних відносин поступово відходять від застарілих методів ведення переговорів. Наразі дипломатія наголошує не просто на зустрічах та офіційному контакті між представниками держав, а також приділяє увагу взаємодії з громадянами та громадською думкою, висвітленню важливої інформації в соціальних мережах. Саме тому важливо розуміти якими є публічна дипломатія, як вона функціонує в міжнародному середовищі і якими принципами керуються політики при використанні публічної дипломатії.

Питання публічної дипломатії України набуло особливої актуальності з початком повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Затяжна агресія з боку Росії призвела до трансформації підходів у використанні дипломатії у міжнародній політиці. Якщо раніше дипломатія переважно займалася представництвом інтересів держави, то тепер її ключовим завданням стало забезпечення її життєздатності в умовах сучасного глобального інформаційного та політичного протистояння. Однією з найважливіших характеристик публічної дипломатії є її ефективність у формуванні міжнародної підтримки України у війні та підтримці обізнаності світової спільноти щодо конфлікту з РФ. Для України ключовим аспектом дискусій не цю тему є активна боротьба з дезінформацією та посилення гуманітарної роботи. Це реалізується через інформаційні кампанії в медіа, створення та підтримку волонтерських рухів, а також через проведення гуманітарних місій.

Метою цієї роботи є дослідження впливу подій повномасштабного вторгнення РФ, яке почалося у 2022 році, на публічну дипломатію України та на зміни в стратегії ведення міжнародних комунікацій України з іншими державами. Визначити якими інструментами користується уряд України в дипломатії.

Сучасне розуміння публічної дипломатії охоплює комплекс комунікаційних стратегій, націлених на контакт з іноземними аудиторіями. Публічна дипломатія – це: «інструмент м'якої сили, основна мета якої – за допомогою різних активів (освіти, культури, мистецтва, моди тощо) інформувати міжнародну громадськість, підтримувати контакти з іншими націями та загалом працювати над створенням позитивного міжнародного іміджу держави, просуванням» [1, с. 2]. Публічна дипломатія здебільшого базується на принципах «м'якої сили», що відрізняється від «жорсткої сили» – жорстких і примусових методів здійснення політики, таких як військові втручання на територію іншої держави чи шантаж або маніпулювання учасниками міжнародних відносин своєю економічною потужністю і нарощуванням сили [2, с. 2]. В українському контексті, використання виключно жорстких методів, особливо в умовах війни, та дипломатичного тиску нерідко призводить до ескалації напруженості у міждержавних відносинах. Саме тому підхід до переговорів з боку «м'якої сили» є ефективним у стабілізації міжнародного середовища та допомозі у досягненні бажаного результату. В геополітичному контексті публічна дипломатія України покликана виконувати щонайменше такі ключові стратегічні функції [3, с. 256]:

- 1) донесення до міжнародної спільноти сенсу та значення війни з РФ, її причин, масштабів розгортання та наслідків не тільки для України, а й для всього світу;
- 2) формування офіційної, публічної та надійної міжнародної коаліції підтримки;
- 3) забезпечення та освітлення моральної переваги та лідерства України у розгортанні ініціатив та організації міжнародних переговорів для досягнення перемоги у війні шляхом демонстрації її демократичних прагнень.

Сучасна українська публічна дипломатія вирізняється своєю динамічною гібридною моделлю, яка успішно поєднує державні механізми, ініціативи громадянського суспільства та проходить процеси цифровізації. Державні інституції, насамперед Міністерство закордонних справ, розробляють та впроваджують системну комунікаційну політику, спрямовану на формування

чіткого образу України як країни, що зазнала агресії, але водночас на демонстрацію проактивної позиції нашої держави на міжнародній арені. Водночас громадянське суспільство, медіа та окремі публічні діячі виступають як самостійні суб'єкти дипломатичного процесу, що значно розширює можливості держави для ефективної комунікації. Прикладом такої інновації є те, як діяльність керівництва країни та навіть інституту першої леді стала важливим інструментом публічної дипломатії. Олена Зеленська обрала для себе шлях гуманітарної дипломатії. Головним є те, що вона актуалізує проблеми, які виходять за межі суто військового дискурсу, зокрема питання цивільного населення, освіти, безпеки дітей та забезпечення психічного здоров'я громадян. Вона створила організацію під назвою «Фундація Олени Зеленської», мета якої полягає у "служінні дитині в Україні, долаючи дефіцити в доступі до навчання й розвитку, підтримуючи та розвиваючи сімейні форми виховання, а також надаючи психосоціальну підтримку дітям і молоді» [4]. Такий підхід до висвітлення проблеми з боку впливових людей дозволяє Україні розширити рамки сприйняття війни: не лише як геополітичного конфлікту, а як гуманітарної кризи з глобальними наслідками. Важливо, що такі повідомлення апелюють до універсальних цінностей, що підсилює ефективність публічної дипломатії, особливо у західних демократичних суспільствах.

Важливу роль у сучасній публічній дипломатії відіграють неурядові організації (НУО) та соціальні мережі. По-перше, неурядові організації активно займаються ознайомленням зарубіжної аудиторії з українською культурою, забезпечують реалізацію міжнародних культурно-інформаційних проєктів, навчання молоді за обміном, розвиток народної дипломатії, або, як її ще називають, «people-to-people diplomacy». Слід взяти за приклад відому організацію Global Ukraine, яка займається об'єднанням українських експертів, бізнесів та активістів у світі та просуває українські інтереси через міжнародні професійні спільноти. По-друге, ефективність публічної дипломатії значною мірою забезпечується використанням медіа та соціальних мереж, вони роблять її більш орієнтованою на широку аудиторію, що дозволяє швидше розповсюджувати потрібну інформацію [5, с. 107]. За допомогою таких інтернет-сервісів, як Instagram, TikTok, Facebook,

Telegram, якими користується майже кожен українець, уряд та громадяни транслюють події війни, діляться своїми думками з приводу подій, що відбуваються, розповсюджують знання про культурні надбання нашої нації, що знов-таки впливає на міжнародний імідж України та те, як до неї ставитимуться інші члени міжнародної спільноти. Вкрай ефективним є комбінування цих підходів публічної дипломатії: НУО працюють через привабливість і активно просувають свої цінності через соціальні мережі, роблячи рекламу та чіпляючи аудиторію постами. Таким чином, медіа є необхідним інструментом забезпечення публічності та результативної роботи з громадською думкою, і в Україні ця дипломатія модернізується щодня.

Підсумовуючи все вищесказане, трансформація публічної дипломатії України в умовах повномасштабного вторгнення є прикладом того, як держава адаптується до нових реалій міжнародної політики та зростаючих інформаційних загроз. Україна стійко зберігає свою присутність у глобальному інформаційному просторі, активно взаємодіє з країнами-партнерами та значною мірою визначає порядок денний міжнародних дискусій. Публічна дипломатія України є дуже ефективною, адже забезпечує підтримку з-за кордону під час повномасштабного вторгнення та покращує міжнародне співробітництво нашої держави.

Список використаних джерел і літератури

1. Юрченко О. А. Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій, її роль у формуванні іміджу України. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024, ст. 2 URL: <https://url-shortener.me/K8EN>
2. Копійка В. В. Особливості публічної дипломатії в Україні в період воєнного стану. ResearchGate. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/398084578_OSOBLIVOSTI_PUBLICNOI_DIPLOMATII_V_UKRAINI_V_PERIOD_VOENNOGO_STANU
3. Фундація Олени Зеленської : офіційний сайт. URL: <https://zelenskafoundation.org/uk> (дата звернення: 01.05.2026).
4. Заєць Д. С. Сутність і структура технологій публічної дипломатії в сучасному міжнародному дискурсі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2025. Т. 17, № 2, ст. 107. URL: <https://url-shortener.me/K8EN>
5. Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій і її роль у формуванні іміджу України / Т. В. Куц та ін. ResearchGate. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/383249536_PUBLICNA_DIPLOMATIA_AK_FOR_MA_MIZNARODNIH_KOMUNIKACIJ_I_II_ROL_U_FORMUVANNI_IMIDZU_UKRAINI

Ціватий В.Г.

WELLNESS-ТУРИЗМ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Анотація. У дослідженні аналізуються практичні основи й завдання туристичної дипломатії України в умовах трансформації сучасної системи міжнародних відносин. Головну увагу приділено з'ясуванню інноваційних тенденцій у сфері туризму, на прикладі wellness-туризму. Розглянуто особливості комунікативних, інституціональних і дипломатичних практик у сфері сучасного туризму та туристичної дипломатії, а також проаналізовано можливості велнес-туризму для розвитку територій у воєнних (поствоєнних), постконфліктних і пандемічних (постпандемічних) умовах глобалізованого світоустрою ХХІ століття. Методи дослідження: компаративний аналіз, порівняльно історичний метод. Акцентовано увагу на концепті «специфічні галузі дипломатії (галузева дипломатія)».

Ключові слова: туристична дипломатія, wellness-туризм, ідентичність, зовнішня політика, дипломатія, інституціоналізація, галузева дипломатія, Україна, Європа.

Tsivatyi Viacheslav

WELLNESS TOURISM: NEW DEVELOPMENT TRENDS OF UKRAINIAN TOURIST DIPLOMACY

Abstract. The study analyzes the practical foundations and tasks of tourism diplomacy of Ukraine in the conditions of the transformation of the modern system of international relations. The main attention is paid to finding out innovative trends in the field of tourism, using the example of wellness tourism. The peculiarities of communicative, institutional and diplomatic practices in the field of modern tourism and tourist diplomacy are considered and also analyzed the possibilities of wellness tourism for the development of territories in war (post-war), post-conflict and pandemic (post-pandemic) conditions of the globalized world system of the 21st century. Research methods: comparative analysis, comparative historical method. Attention is focused on the concept of "specific fields of diplomacy (sectoral diplomacy)".

Keywords: tourism diplomacy, wellness-tourism, identity, foreign policy, diplomacy, institutionalization, industry diplomacy, Ukraine, Europe.

Інноваційні стратегії розвитку туризму, сфери гостинності та готельно-ресторанного бізнесу – це креативне поєднання, міжкультурне збагачення та

синергія ідентичності, гостинності, сервісу, маркетингу та управління. В умовах надзвичайних ситуацій, небезпек, збройних конфліктів і воєн туристсько-рекреаційний простір і комплекс велнес-туристичних ресурсів держави набуває особливої актуальності, як на національному рівні, так і на рівні міжнародному [1].

Wellness-туризм в Україні трансформувався з простого оздоровлення в стратегічний інструмент туристичної дипломатії, що поєднує медичну реабілітацію, психологічну підтримку та культурне представлення держави на міжнародній арені.

Wellness-туризм у Запоріжжі зосереджений навколо поєднання сучасних SPA-послуг у місті та природного оздоровлення на острові Хортиця. Завдяки унікальному мікроклімату, насиченому ароматами степових трав і хвойних дерев, острів є ідеальним місцем для кліматотерапії та духовних практик.

Інноваційні формати та сталий розвиток Wellness-туризм в Україні пріоритетно зорієнтований на: Wellness Weekend-tours (популярний формат короткочасного відпочинку для швидкого перезавантаження, орієнтований на внутрішнього туриста та бізнес-спільноти); екологічність та Greenways (розробка безмоторних маршрутів (пішохідних, велосипедних) для еко-оздоровлення, що відповідає європейським принципам сталого туризму); технологічність (упровадження інноваційних фізіотерапевтичних методик та оцифрування сервісів для підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку).

Інституціональні процеси, пов'язані з розвитком міжнародного туризму в умовах війни та поствоєнний період мають важливе значення для соціокультурного адаптивного і психологічного відновлення соціуму.

У цей період міжнародний туризм і туристична дипломатія здійснюють через акторів міжнародних відносин відповідний інституціональний вплив на туристсько-рекреаційний простір і регіонально-туристичну політику держав світу, інституціонально є невід'ємною частиною туристичної індустрії світу та Європи в контексті впровадження велнес-туризму та інших оздоровчих технологій як в умовах війни, так і в поствоєнний період або в постконфліктних умовах [2, с. 196–208].

Метою даної є аналіз можливостей велнес-туризму для розвитку територій у воєнних (поствоєнних), постконфліктних і пандемічних (постпандемічних) умовах глобалізованого світоустрою ХХІ століття.

В умовах війни та поствоєнного часу – моделі інституціонального поєднання професійної психотерапії, авторських відновлювальних технологій в умовах цілющих ресурсів природи та адекватного екстриму відновлюють психологічні й духовні резерви індивіда.

Інновації у велнес-туризмі, оздоровчому туризмі, характеризуються запровадженням ринку вдосконалених послуг інтелектуальної діяльності, які характеризуються більш новими споживчими та відновлювальними якостями, інституціями та технологіями.

Велнес-подорожі, або оздоровчий туризм, – це вид відпочинку, головна мета якого – заспокоїтися, набути стресостійкості, адаптуватися до тривожних психологічних умов та підтримати фізичне, психологічне, психічне та ментальне здоров'я. Інституціональна історія надає нам свідчення того, що питанням оздоровлення суспільство в будь-яких соціально-економічних умовах надавало важливого і пріоритетного значення.

Перший письмовий запис терміна «велнес» зафіксовано в оксфордському словнику та датовано 1654 роком.

У ній Арчібальд Джонстон зазначив: «Я благословив Бога за благополуччя моєї доньки» (in English: «I ... blessed God ... for my daughter's wealnesse»). «Wellness» як антонім «illness» (хвороба) продовжує мати загальноживане значення слова до кінця ХХ – початку ХХІ століття.

У 1946 р. Всесвітня організація охорони здоров'я прийняла таке визначення концепту «здоров'я»: «здоров'я – це стан повного фізичного, психологічного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби та фізичних дефектів».

З цього визначення й почалася інституціональна історія сучасного концепту «wellness» як філософії здорового способу життя, валеологічних моделей і основ здоров'я індивідуума в умовах глобалізованого простору [3].

Практика сьогодення підтверджує, що велнес позитивно впливає не лише на фізичне здоров'я людини, а й на емоційний, духовний, психологічний, ментальний стан людини (індивідуума) та інституціоналізації його ідентичності [4, с. 36-46].

Сучасна велнес-індустрія має глобальні масштаби й стрімко розвивається, що може, певною мірою, сприяти інституціональному розвитку територій, що постраждали під час війни, воєнних дій, збройних конфліктів, техногенних катастроф тощо.

Увага до здоров'я – це не просто турбота про своє майбутнє, але й стиль життя, певний світогляд, а за певних умов – це і обумовлена психологічна та адаптивна необхідність.

Ландшафтні рекреаційні ресурси України доволі багаті та різноманітні, тому ландшафтотерапія – це оздоровлення дією природної краси, шуму лісу, моря – є доволі перспективним напрямом розвитку українських курортів. Україна має всі природні передумови для розвитку wellness-індустрії та валеологічної дипломатії [5, с. 58-66].

Розвиток територій у воєнних і поствоєнних (постконфліктних) умовах є дуже складним інституціональним процесом, що пов'язано з великою кількістю конфліктогенних чинників, які його додатково ускладнюють.

На превеликий жаль, у світі постійно спостерігаються конфронтація та напруга, що призводять до конфліктних ситуацій, що негативно позначається на здоров'ї місцевого населення. Адже саме на нього, перш за все, лягає навантаження щодо відновлення постраждалих від конфлікту територій, тому так важливо, щоб фізичний, психічний та емоційний стан людей був у нормі.

Згідно зі статистичними даними, як військові, так і цивільні особи страждають схожим набором психічних розладів і психологічних наслідків, викликаних екстремальною травмою, включаючи посттравматичний стресовий розлад, депресію, тривожність, залежність, соматизацію з хронічним болем, дисоціацію, психосоціальні дисфункції, суїциди, психічні розлади і т. д. [6, с. 338-348; 7, с. 208-210].

Воєнні конфлікти, збройні конфлікти, локальні війни, глобальні пандемії, терористичні акти та інформаційні війни, посилені засобами масової інформації, що технологічно розвиваються, – інтернетом і соціальними мережами, посилюють загальне відчуття нестабільності та занепокоєння, охоплюючи все ширші соціальні групи населення в усьому світі [8, с. 196-206; 9, с. 73-88; 10, с. 32-36].

Тому актуальним буде інституціональний розвиток велнес-індустрії та велнес-туризму на постконфліктних і схильних до глобальних катаклізмів територіях, оскільки це сприятиме загальному оздоровленню населення та створенню антидепресивних комунікативно-інформаційних публічних просторів, а також попередженню можливих проблем зі здоров'ям.

У своїй книзі «Foundations of wellness» («Основи велнесу») Б. Рeger-Неш, М. Смітт, Г. Джакетт розкривають сутність концепту «велнес» стосовно здоров'я людини, як такої, що має досягатися або відновлюватися через запобіганням проблемам зі здоров'ям за допомогою власних сил без використання медикаментів [11; 12].

Гарне самопочуття – це індивідуальне прагнення, і ми несемо відповідальність за свій вибір, поведінку, комунікацію та спосіб життя, але на нього також значно впливає фізичне, соціальне та культурне середовище, в якому ми живемо, і повинні активно запобігати або вміти психологічно відстоювати свій позитивно-емоційний стан здоров'я [13; 14].

Отже, концепт «велнес-туризм» («wellness-туризм») є новою сферою у туристичному бізнесі та туристсько-рекреаційному просторі Європи та світу.

Виникнення цього виду туризму пов'язано, насамперед з глобалізацією, розвитком техніки та технологій, ритмічністю міського життя у великих містах та мегаполісах, а також пов'язані із супутніми станами стресу та депресіями, зокрема – як наслідок воєнних дій.

Велнес-туризм – це інноваційна складова туристичної дипломатії України в умовах поліцентричного світоустрою XXI століття. Велнес – це відображення способу життя, засноване на формуванні емоційної гармонії душі та фізичного стану, це забезпечення фізичного, духовного та емоційного здоров'я, стиль та

спосіб життя, який може комплексно задовольнити рекреаційні потреби сучасної людини як у стабільних, так і поствоєнних (постконфліктних) умовах сьогодення.

Це перехід на новий інституціональний рівень розуміння якості життя, свідоме ставлення до себе, до свого психічного, емоційного та фізичного здоров'я.

На сьогодні, активне та широке впровадження велнес-інновацій в соціокультурній сфері на постконфліктних територіях, безумовно сприятиме якнайшвидшому відновленню сил і здоров'я населення.

Ці інституціональні процеси та інноваційні технології створять передумови для подолання наслідків і війни, і пандемії COVID-19. Тому велнес-туризм можна назвати одним із способів інституціонального розвитку територій, що постраждали від будь-яких глобальних катаклізмів, а також засобом усунення та попередження можливих проблем зі здоров'ям людини і суспільства в цілому.

Велнес-туризм (оздоровчий туризм) є одним із найбільш динамічних сегментів світового ринку, що демонструє щорічне зростання близько 10%. Його перспективи зумовлені зміною споживчих пріоритетів: від простого відпочинку до свідомого управління власним здоров'ям, особливо після пандемії COVID-19.

Wellness-туризм стає «м'якою силою» України (Soft Power Ukraine), демонструючи стійкість та високий рівень сервісу, зокрема – це медична дипломатія (залучення іноземних фахівців та обмін досвідом у сфері реабілітації створює позитивний імідж України як експертного хабу з відновлення здоров'я) і дієві програми просування бренду (використання унікальних природних ресурсів (мінеральні води Закарпаття, клімат Карпат) для залучення міжнародних інвестицій та туристів після стабілізації ситуації) тощо.

Україна суттєво посилила свою «м'яку силу» (soft power) після 2022 року, увійшовши до топ-40 світового рейтингу Global Soft Power Index 2023, піднявшись на 37 місце з 61-го.

Основними інструментами стали героїчний опір, культурна дипломатія та бренд «сміливості». Україна увійшла до 20 найвпливовіших країн за показником впізнаваності (14 місце).

Велнес-дипломатія виступає потужним інструментом «м'якої сили», трансформуючись у стратегічний ресурс для побудови позитивного іміджу держави, зміцнення міжкультурного діалогу та стимулювання економічного зростання.

Інтеграція принципів здоров'я та гармонії в дипломатичну практику сприяє формуванню стійких гуманітарних зв'язків, підвищує привабливість країни для інвестицій та туризму, а також забезпечує конкурентні переваги на світовій арені.

Список джерел і літератури

1. Yeung O., Johnston K. State of wellness H1'20 Report: investment and sector trends to watch. Global Wellness Institute, 2020. 162 p.
2. Шульга М. Освоєння особистістю соціокультурного простору життя через туризм. Соціальний ареал життя особистості. К.: Ін-т соціології НАН України, 2005. С. 196–208.
3. Miller, J. W. Wellness: The History and Development of a Concept. Spektrum Freizeit. 2005. 1. P. 84-102.
4. Ціватий В.Г. Концепт «дипломатична гурманістика» як інноваційна складова інституціональної моделі державного і дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету міжнародної ввічливості: креативний і теоретико-методологічний аспекти. *Креативний простір: Науковий журнал*. Харків: СГ НТМ Новий курс, 2026. Випуск 37. С. 36-46.
5. Ліганенко М.Г., Шекера С.С. Європейський досвід збільшення міжнародних туристичних потоків до Закарпаття шляхом створення екскурсійно-анімаційних турів в готелі при замках. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2022. № 3(21). С. 58–66.
6. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості в умовах мондіалізованого світоустрою ХХІ століття: теоретико-методологічний і практичний дискурси наукової та освітньої дипломатії. *Сучасне суспільство: Колективна монографія*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. Розділ III. 3.12. С. 338–348.
7. Ціватий В.Г. Історико-культурний туризм і туристична дипломатія: світовий та український інституціональний досвід. *Інноваційні технології бізнесу, природокористування і туризму [Електронне видання]: збірник тез Першої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 09 квітня 2020 р.)*. Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів: ЧНТУ, 2020. С. 208–210.
8. Ціватий В.Г. Історичні міста України та історико-культурне просторове планування міст (проблеми історичної урбаністики, урбаністичного туризму та історико-культурного туризму). *Урбаністичні студії: збірник наукових праць*. Київ, 2020. С. 196-206.
9. Ціватий В.Г. Публічна дипломатія в Україні та світі: соціально-гуманітарний, міжнародно-політичний і практичний виміри зовнішньої політики у сфері культури (1991-2025 рр.). *Соціально-гуманітарні відносини в сучасній Україні: виклики та перспективи: колективна монографія*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. Розділ 3 (3.2). С. 73-88.
10. Ціватий В.Г. Публічна дипломатія: традиції, тренди, та виклики (досвід і пріоритети для України). *Зовнішні справи: науковий часопис*. Київ, 2014. № 6. С. 32–36.
11. Burns P.M., Novelli M. Tourism and Social Identities: Global Frameworks and Local Realities / Ed. by Burns P.M. & Novelli M. Oxford: Elsevier Ltd. 2006. 396p.

12. Goeldner Ch.R., Ritchie J.R.B. Tourism: Principles, Practices, Philosophies. 9th ed. New Jersey: John Wiley & Sons Inc. 2003. 224p.
13. Goeldner Charles R., Ritchie J.R. Tourism: Principles, Practices, Philosophies / R. Charles Goeldner, J.R. Ritchie: [9th ed.] N.-Y.: John Wiley and Sons, Inc., 2002. 642 p.
14. Tendencies in world tourism. [Electronic resource]. URL: <https://www.unwto.org/> [дата звернення: 30.04.2026].

Паровая А. І.

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИХ ВІДНОСИН ЧЕРЕЗ ШЛЯХ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ СТРАТЕГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Стаття присвячена аналізу становлення та розвитку українсько-німецьких дипломатичних і економічних відносин від 1991 року до сьогодні. Розглядаються ключові етапи формування договірно-правової бази, динаміка політичного діалогу та трансформація двосторонньої співпраці під впливом геополітичних змін – зокрема подій 2014 року та повномасштабного вторгнення росії у 2022 році. Особлива увага приділяється концепції «Zeitenwende» як переломному моменту в зовнішній політиці Федеративної Республіки Німеччина.

Ключові слова: Україна, Німеччина, двосторонні відносини, дипломатія, стратегічне партнерство, *Zeitenwende*, геополітика.

Parovaia Alina

THE TRANSFORMATION OF UKRAINIAN-GERMAN RELATIONS THROUGH THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF STRATEGIC COOPERATION

The article analyses the formation and development of Ukrainian-German diplomatic and economic relations from 1991 to the present. Key stages of the treaty-legal framework, the dynamics of political dialogue, and the transformation of bilateral cooperation under geopolitical shifts – particularly the events of 2014 and Russia's full-scale invasion in 2022 – are examined. Special attention is paid to the concept of «Zeitenwende» as a turning point in the foreign policy of the Federal Republic of Germany.

Keywords: *Ukraine, Germany, bilateral relations, diplomacy, strategic partnership, Zeitenwende, geopolitics.*

Актуальність дослідження зумовлена тим, що українсько-німецькі відносини є одним із ключових векторів зовнішньої політики України в умовах тривалої військово-політичної конфронтації та курсу на європейську інтеграцію. Берлін виступає провідним торговельним партнером і дипломатичним локомотивом в Європі, а позиція Німеччини суттєво впливає на консолідацію зусиль Заходу щодо підтримки українського суверенітету [1; 2]. Метою статті є аналіз ключових етапів

становлення та розвитку двосторонніх дипломатичних і економічних відносин, виявлення наявних викликів та окреслення перспектив подальшої еволюції партнерства.

Підґрунтя для двосторонніх контактів формувалося в умовах масштабного переформатування світоустрою наприкінці ХХ століття. Федеративна Республіка Німеччина визнала незалежність України 26 грудня 1991 року, а вже 17 січня 1992 року між країнами були встановлені повноцінні дипломатичні відносини [3]. Відкриття посольств у Києві та Берліні забезпечило прямі канали комунікації та дозволило Берліну глибше розуміти внутрішні процеси в Україні в умовах економічної нестабільності 1990-х. Важливим кроком стало підписання 9 червня 1993 року Спільної декларації про основи відносин, де було зафіксовано принципи суверенної рівності, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи [4]. Упродовж першого десятиліття співробітництво набувало прикладного характеру, а регулярні візити делегацій, робота спільних комісій та інтенсифікація міжвідомчого діалогу наповнювали відносини конкретним змістом [5; 6].

Розвиток політичного діалогу на початку ХХІ століття характеризувався поступовим структуруванням зв'язків та зростанням інтенсивності дипломатичних взаємодій [7]. Попри загальну підтримку європейського вибору України, Берлін послідовно уникав конкретизації перспектив членства в ЄС, орієнтуючись на збереження регіональної стабільності. Переломним моментом став 2014 рік, коли події Революції Гідності та початок відкритої збройної агресії росії змусили Берлін суттєво активізувати свою участь у регіоні [8; 9]. Німеччина взяла на себе роль провідного дипломатичного посередника, виступивши співавтором «нормандського формату» та ініціатором запровадження системного санкційного тиску ЄС на агресора. Участь у цих переговорах зміцнила позиції Німеччини в системі загальноєвропейського захисту та утвердила її статус провідного осередку стратегічного впливу в межах європейської спільноти [10; 11].

Повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року стало точкою радикального перегляду зовнішньої політики Берліна, що отримала назву «Zeitenwende» [12]. Німеччина відмовилася від традиційної стриманості у сфері

безпеки, значно збільшила оборонні витрати та суттєво розширила підтримку України, включаючи постачання озброєння [13], фінансову та гуманітарну допомогу [14].

Економічна взаємодія становить фундамент двосторонньої співпраці та визначає реальний масштаб партнерства між державами [15; 16]. Упродовж 1990-х років економічні контакти розвивалися в умовах переходу української економіки від планової до ринкової. Основні зусилля були спрямовані на формування базових інструментів зовнішньоекономічної діяльності та залучення іноземного капіталу, необхідного для модернізації виробництва і стабілізації фінансової системи. Німеччина в цей період виступала джерелом експертних знань, інвестицій і технологічного досвіду, що сприяло інтеграції України до глобальної торговельної системи та створювало передумови для проведення перших ефективних економічних реформ.

У 2000-х роках спостерігалось послідовне нарощування обсягів товарообігу та закріплення Німеччини в статусі одного з лідерів серед європейських партнерів Києва. У цей час сформувався взаємодоповнюючий характер зв'язків, в межах якої українська сторона забезпечувала постачання сировини та товарів з низькою доданою вартістю. Натомість німецький експорт складався переважно з високотехнологічного обладнання, верстатів та транспортних засобів [15].

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році та створення зони вільної торгівлі зняли значну частину митних бар'єрів і запустили процес узгодження українських норм із європейськими стандартами, що зробило внутрішній ринок більш прозорим і передбачуваним [17]. У результаті українські виробники отримали ширший доступ до німецького ринку, а німецькі компанії – зрозуміліші умови для ведення бізнесу в Україні.

Попри складні умови воєнного часу, теперішній етап розвитку торговельних відносин здатен до адаптації – бізнес обох країн знаходить нові логістичні рішення і продовжує розвивати співпрацю навіть в умовах значних обмежень. Показовим є той факт, що за підсумками 2024 року Україна за обсягами товарообігу вперше

випередила російську федерацію, що відображає зміну гео економічних орієнтирів Німеччини та поступове переосмислення її економічних пріоритетів [18; 19; 20].

Сьогодні партнерство охоплює енергетику, оборону, відбудову та гуманітарну сферу. Лише у 2024 році обсяги німецької допомоги на відновлення енергетичної системи сягнули сотень мільйонів євро [21; 22], що дозволяє підвищити стійкість мереж і створити передумови для поступового переходу до децентралізованої та «зеленої» моделі енергетики [23].

Попри загальну позитивну динаміку, партнерство супроводжується певними викликами. Їх походження поєднує історичні передумови та сучасні політичні й економічні фактори, що відображають відмінності у стратегічному мисленні обох держав [24]. Німецька стратегічна культура, орієнтована на стриманість, тривалий час вступала в суперечність із потребами України, яка перебувала під прямим тиском зовнішньої агресії [25]. Енергетична залежність Берліна від східних ресурсів, зокрема підтримка «Північного потоку», формувала ситуацію, де економічна доцільність переважала над безпековими інтересами [26]. Також зберігається економічна асиметрія, адже Україна залишається переважно постачальником сировини, що обмежує її повноцінну інтеграцію у глобальні виробничі ланцюги. Водночас ці виклики поступово трансформуються у площину робочих дискусій, а спільне усвідомлення загроз і відповідальності за мирний порядок формує міцну основу для подальшого зближення [27; 28].

Проведений аналіз засвідчує, що українсько-німецькі відносини за три десятиліття набули складної та багаторівневої структури, де політичні, економічні й оборонні складники поступово переплелися в єдину систему взаємодії. Концепція «*Zeitenwende*» засвідчила готовність Берліна діяти в умовах підвищеної відповідальності та закріпила Україну як самостійного партнера, здатного впливати на регіональні процеси [29]. У стратегічній перспективі взаємодія Києва і Берліна набуває рис одного з опорних елементів європейської стійкості, де поєднання спільних інтересів і відповідальності визначає нову якість міжнародного партнерства.

Список використаних джерел і літератури

1. Мойсюк В. Українсько-німецькі відносини у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України. URL: <https://surl.li/andtwh>
2. Посольство України у Федеративній Республіці Німеччина. Політичні відносини. URL: <https://surl.li/kjuasd>
3. 30 років тому було відновлено дипломатичні відносини між Україною та Німеччиною. URL: <https://surl.lu/cziuvk>
4. Спільна декларація про основи відносин між Україною і Федеративною Республікою Німеччина. URL: <https://surl.li/psrttg>
5. Радковець Ю. ФРН – стабілізуючий чинник та рушійна сила у становленні і розвитку європейської демократичної України. Ч. 1. *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»*. URL: <https://surl.li/khqhwa>
6. Радковець Ю. ФРН – стабілізуючий чинник та рушійна сила у становленні і розвитку європейської демократичної України. Ч. 2. *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»*. URL: <https://surl.li/uoklld>
7. Веклюк М. Сучасний стан українсько-німецьких відносин. *Міжнародний науковий вісник*. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2019. Вип. 1–2 (19–20). С. 157–166. URL: <https://surl.li/ylsruz>
8. Циганюк В. М. Українсько-німецькі відносини після Революції Гідності, с. 215-231. URL: <https://surl.li/cc/nbnhnc>
9. Економічні та політичні відносини між Україною та Німеччиною після Євромайдану. URL: <https://surl.lu/bndilv>
10. Сидорук Т. Роль ФРН у формуванні спільної позиції ЄС щодо російсько-українського конфлікту. *Стратегічні пріоритети*. URL: <https://surl.li/jeawsm>
11. Pond E., Kundnani H. Germany's Real Role in the Ukraine Crisis. *Foreign Affairs*. URL: <https://surl.lu/kjdwyw>
12. Zeitenwende: погляд з Німеччини та Східної Європи. URL: <https://surl.lu/ghtoem>
13. Німеччина передасть Україні до кінця року шосту систему ППО IRIS-T і пускові установки Patriot, - Прем'єр-міністр. URL: <https://surl.li/ydexbg>
14. Україна в зовнішній політиці Німеччини під час активної фази російсько-українсько війни. (2025). *Вісник: Міжнародні відносини*, 61(2), 144-150. URL: <https://surl.li/wdtteg>
15. Богородицька Г. Є., Петренко І. В., Дядюра А. В. Зовнішньоторговельні відносини України та Німеччини на сучасному етапі. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 67. С. 9–13. URL: <https://surl.li/btyrpr>
16. Німецько-українські економічні відносини. URL: <https://surl.li/nbrxfw>
17. Договір між Україною та Федеративною Республікою Німеччина про розвиток широкомасштабного співробітництва у сфері економіки, промисловості, науки і техніки. URL: <https://surl.li/lurckh>
18. Україна вперше обійшла РФ у торгівлі з Німеччиною. URL: <https://surl.li/vgunki>
19. Україна вперше стала важливішим торговельним партнером для Німеччини, ніж Росія: історичний прорив у зовнішній торгівлі. URL: <https://surl.li/ajyzfg>
20. Україна обігнала РФ у торгівлі з Німеччиною вперше з 1992 року. URL: <https://surl.li/xdkiuw>
21. Німеччина виділила 65 мільйонів євро на енергетичну інфраструктуру України. URL: <https://surl.li/znclpq>
22. Україна та Німеччина підписали два документи про співпрацю у сфері енергетики. URL: <https://surl.li/okswio>
23. Україна та Німеччина посилюють співпрацю у сфері екології та захисту клімату. URL: <https://surl.lt/liupnm>
24. Спід У. Сила і слабкість Німеччини в українському конфлікті. пер. В. Верес / Європейський простір. URL: <https://surl.li/pjjaey>

25. Роль Німеччини у врегулюванні російсько-українського конфлікту. Погляд німецького політолога. URL: <https://surl.lu/hsizsa>
26. Замятін В., Юрчишин В. Німеччина на шляху до відновлення лідерства. URL: <https://surl.li/aasmgg>
27. Двосторонні відносини ФРН та України зараз на рівні стратегічного партнерства – Мерц. URL: <https://surl.li/xadtlv>
28. Декларація про стратегічне партнерство між Україною та Німеччиною. URL: <https://surl.li/fvdlhj>
29. Радковець Ю. ФРН – стабілізуючий чинник та рушійна сила у становленні і розвитку європейської демократичної України. Ч. 3. *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»*. URL: <https://surl.li/pwydww>

Захарова А.Д.

КОНСТРУЮВАННЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В ПРОУРЯДОВИХ УГОРСЬКИХ МЕДІА В КОНТЕКСТІ ВИБОРІВ 2026 РОКУ

Статтю присвячено дослідженню конструювання образу України в проурядових угорських медіа в контексті парламентських виборів 2026 року. У роботі проаналізовано механізми формування антиукраїнського медіадискурсу як інструменту передвиборчої мобілізації керівної коаліції Фідес–ХДНП. Охарактеризовано ключові складові зовнішньої рекламної кампанії, зокрема використання провокативних білбордів із зображеннями іноземних політичних лідерів та маніпульованого цифрового контенту. Досліджено персоналізацію зовнішньополітичної загрози через образ Володимира Зеленського та риторичну «фінансування війни» як засіб впливу на електоральні настрої. Розкрито роль масових політичних заходів у поширенні наративів про «перетворення Угорщини на українську колонію». Висвітлено структурний контекст домінування проурядових медіа в інформаційному просторі та обмеження медіаплюралізму. Проаналізовано емпіричні дані соціологічних досліджень щодо суспільного сприйняття антиукраїнських наративів та їхньої обмеженої резонансності поза межами лояльного електорату. Зроблено висновок, що медіаобраз України виконував подвійну функцію – зовнішньополітичної риторики та інструменту внутрішньополітичної боротьби за легітимність, однак його ефективність залишалася обмеженою в умовах зростання опозиційних настроїв у суспільстві.

Ключові слова: *проурядові медіа, Угорщина, образ України, вибори 2026, антиукраїнська риторика, Фідес–ХДНП, медіакампанія, електоральна мобілізація, медіаплюралізм, зовнішньополітичний дискурс.*

Zakharova Anna

CONSTRUCTING THE IMAGE OF UKRAINE IN PRO-GOVERNMENT HUNGARIAN MEDIA IN THE CONTEXT OF THE 2026 ELECTIONS

The article examines the construction of Ukraine's image in pro-government Hungarian media in the context of the 2026 parliamentary elections. The study analyses the mechanisms underlying the formation of anti-Ukrainian media discourse as an instrument of pre-election mobilisation employed by the ruling Fidesz–KDNP coalition. The key components of the outdoor advertising campaign are characterised, including the deployment of provocative billboards featuring foreign political leaders and AI-generated digital content. The personalisation of the foreign policy threat through the image of Volodymyr Zelensky and the rhetoric of «war financing» as a means of shaping electoral attitudes is examined. The role of mass political events in disseminating

narratives framing Hungary as being transformed into «a Ukrainian colony» is explored. The structural context of pro-government media dominance in the information space and the narrowing of media pluralism are addressed. Empirical data from sociological surveys concerning public perception of anti-Ukrainian narratives and their limited resonance beyond the loyal electorate are analysed. The article concludes that the media image of Ukraine served a dual function – as foreign policy rhetoric and as an instrument of domestic political contestation over legitimacy – yet its overall effectiveness remained constrained amid growing oppositional sentiments within Hungarian society.

Keywords: *pro-government media, Hungary, image of Ukraine, 2026 elections, anti-Ukrainian rhetoric, Fidesz–KDNP, media campaign, electoral mobilisation, media pluralism, foreign policy discourse.*

Парламентські вибори 2026 року, стали каталізатором безпрецедентної за інтенсивністю антиукраїнської медіакампанії з боку проурядових угорських ЗМІ та державного апарату. У межах цієї кампанії образ України послідовно конструювався не як нейтральний зовнішньополітичний актор, а як екзистенційна загроза угорській нації, державному суверенітету та соціально-економічному добробуту громадян. Такий медіаобраз виконував функцію консолідуючого негативного символу, навколо якого вибудовувалася комунікаційна стратегія керівної коаліції Фідес–ХДНП, поєднуючи елементи безпекової риторики, економічного страху та культурно-ідентичнісних наративів.

Центральним інструментом цього конструювання стала масштабна кампанія зовнішньої антиукраїнської політичної реклами по всій країні. Починаючи з січня 2026 року, вулиці Будапешта та інших угорських міст були заповнені провокативними білбордами та плакатами, згенеровані штучним інтелектом, із зображеннями президента України Володимира Зеленського, президентки Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн та лідера опозиційної партії Петра Мадяра. Візуальні та текстові елементи цих матеріалів формували асоціативний ряд, у якому Україна постає як джерело корупції та фінансових зловживань – зокрема через метафору, що названі особи витрачають гроші угорських платників податків на «українські золоті унітази» [1]. Паралельно просувалася так звана «національна петиція» проти «фінансування війни» та вступу України до ЄС, яка, за даними угорських джерел, активно підтримувалася урядом і використовувалася як

інструмент мобілізації електорату. У цьому ж контексті проурядові медіа поширювали наратив про те, що інституції Європейського Союзу, нібито під впливом України, чинять тиск на угорський уряд, змушуючи його вдаватися до підвищення податків і скорочення соціальних витрат [7].

Інша частина візуальної кампанії була спрямована на персоналізацію загрози через образ Володимира Зеленського та війну в Україні, що подавалася як безпосередній ризик для Угорщини. Гасла на кшталт «Не дозволимо, щоб Зеленський сміявся останнім» або «Не дамо йому більше зброї для вбивств» підсилювали емоційний ефект, тоді як окремі повідомлення навіть містили ревізійні натяки на ідентичність Закарпаття, до прикладу «Ужгород – угорське місто, борщ – угорська страва». У цьому контексті медіастратегія уряду відображала ширшу тенденцію персоналізації зовнішньополітичних викликів, коли конкретні політичні фігури використовуються як символи небажаних інтеграційних процесів, передусім розширення ЄС і фінансових зобов'язань, пов'язаних із підтримкою України [3; 5].

Ефект від цієї кампанії виявився неоднозначним і не повністю відповідав очікуванням її ініціаторів. Велика частина угорського суспільства, а також іноземці, які перебували в країні, висловлювали критичне ставлення до подібних методів політичної комунікації, зокрема наголошуючи, що вони не підтримують витрачання податків та бюджетних коштів для фінансування пропагандистських матеріалів [2]. Щобільше, для іноземних туристів, які не володіють угорською мовою, такі візуальні повідомлення нерідко мали зворотний інтерпретаційний ефект, сприймаючись не як критика, а як ознака популярності Володимира Зеленського в Угорщині, що фактично нівелювало початковий пропагандистський намір [5].

Важливою складовою передвиборчої кампанії стали також масові політичні заходи та мобілізаційні акції. Зокрема, під час урядових «Маршу миру» (Béke menet), організованого за участі Фідес–ХДНП, та «Національного маршу» (Nemzeti Menet), ініційованого партією Тиса, 15 березня 2026 року риторика про «перетворення Угорщини на українську колонію» активно використовувалася владою як інструмент політичної мобілізації, спрямований як проти внутрішніх

опонентів, так і проти перспектив європейської інтеграції України [6]. Водночас опозиційні сили також залучали тему України до власної комунікаційної стратегії, що призводило до виникнення символічних конфліктів у публічному просторі, зокрема навколо використання української символіки під час демонстрацій, яку проурядові медіа інтерпретували як навмисні «провокації» [9].

З точки зору зовнішніх спостерігачів, антиукраїнська медіакампанія угорського уряду розглядається як частина ширшого процесу обмеження свободи слова, свободи вираження поглядів, свободи асоціацій та зібрань та звуження медіаплюралізму в Угорщині. У сукупності ці фактори формують структурний контекст, у межах якого проурядові медіа отримують можливість домінувати в інформаційному просторі та поширювати антиукраїнські наративи з мінімальним рівнем публічного спростування з боку незалежних редакцій [8, с. 3-16].

Разом із тим емпіричні дані свідчать про обмежену результативність цієї комунікаційної стратегії. Дослідження громадської думки, проведене у березні 2026 року, засвідчило, що антиукраїнські наративи не отримали широкої підтримки поза межами власного електорату Фідес–ХДНП. Понад дві третини респондентів відкинули тезу про те, що Україна прагне втягнути Угорщину у війну, тоді як лише 26% погодилися з цим твердженням; серед виборців партії Тіса цей показник становив лише 4%. Показовим є й питання розподілу відповідальності за погіршення угорсько-українських відносин: попри те, що 90% респондентів констатували їх загострення, 46% покладали провину на угорський уряд, 33% – на Україну, і 19% – на обидві сторони. Подані результати свідчать про те, що антиукраїнський наратив проурядових медіа не набув широкого суспільного резонансу та вказують на наявність альтернативних інтерпретацій і критичного сприйняття в межах угорського суспільства [4].

Додатково, результати опитування вказують на асиметрію сприйняття зовнішніх загроз: страх перед «українською загрозою» виявився значно менш вираженим порівняно зі страхом перед російським втручанням у виборчий процес. Майже половина респондентів (48%) вважала ймовірним вплив Росії на виборчий процес, тоді як український або американський вплив викликав занепокоєння лише

приблизно у чверті опитуваних. Попри контроль над значною частиною угорського медіапростору, уряд Віктора Орбана стикався з посиленням опозиційних настроїв і трансформацією суспільного сприйняття, внаслідок чого наративи про «зовнішню загрозу» втрачали свою попередню переконливість. Це, своєю чергою, свідчить про те, що урядові спроби сконструювати образ України як ключового зовнішнього ризику не повною мірою відповідали реальним уявленням значної частини угорського суспільства [4].

Таким чином, конструювання образу України в проурядових угорських медіа в контексті виборчої кампанії 2026 року являло собою комплексну та багаторівневу медіастратегію, яка поєднувала інструменти зовнішньої реклами, використання маніпульованого цифрового контенту, риторику страху та персоналізацію загроз через образ Володимира Зеленського. Уряд Віктора Орбана системно використовував тему війни в Україні як мобілізаційний ресурс, що вписується у ширший регіональний тренд політизації безпекових питань у країнах Центрально-Східної Європи. Водночас соціологічні дані демонструють, що ефективність цієї стратегії залишалася обмеженою, оскільки її вплив здебільшого зосереджувався в межах уже лояльного електорату, тоді як значна частина суспільства сприймала ці наративи критично. Показовою у цьому контексті є реакція опозиції, яка публічно ставила під сумнів доцільність витрачання бюджетних коштів на антиукраїнську агітацію, наголошуючи на пріоритетності внутрішніх соціальних потреб. Таким чином, медіаобраз України перетворився не лише на інструмент зовнішньополітичної риторики, але й на важливий елемент внутрішньополітичної боротьби за легітимність і перерозподіл політичної підтримки.

Список використаних джерел і літератури:

1. Тетеріна І. В Угорщині з'явилися пропагандистські банери із Зеленським. *Главком*. URL: <https://tinyurl.com/bdfw3ubh> (дата звернення: 22.04.2026).
2. Угорцям не подобається кампанія проти Зеленського: мешканці Будапешта цікавляться, скільки коштів на це витрачено. *Світове українство*. URL: <https://tinyurl.com/4d75py37> (дата звернення: 22.04.2026).

3. «Ужгород – "угорське місто", борщ – "угорська страва"». В Угорщині стартувала передвиборча кампанія з антиукраїнськими плакатами та ШІ-Зеленським. *КІІВ24*. URL: <https://tinyurl.com/ypr5ae36> (дата звернення: 22.04.2026).
4. Krekó P., Molnár C. A magyarok fele szerint a Fidesz elcsalhatja a választást, többen tartanak orosz, mint ukrán beavatkozástól. *Telex*. URL: <https://tinyurl.com/2s22v32x> (date of access: 22.04.2026).
5. *INSHE.TV*. URL: <https://inshe.tv/politics/2026-03-14/983791/> (дата звернення: 22.04.2026).
6. «Nem leszünk ukrán gyarmat» feliratú molinóval vonulnak a békemenetelők a Kossuth térre. *Heti Világgazdaság*. URL: <https://tinyurl.com/5bzae2f5> (date of access: 22.04.2026).
7. Nemzeti petíciót indítanak Orbánék – három dologra lehet nemet mondani. *Heti Világgazdaság*. URL: <https://tinyurl.com/33v2kftd> (date of access: 22.04.2026).
8. Hungary: Submission to the UN Human Rights Committee 145th Session, 2 -19 March 2026, List of Issues prior to Reporting. Amnesty International, 2026. 18 p. URL: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur27/0593/2026/en/> (date of access: 22.04.2026).
9. Tervezett provokáció lehetett az ukrán zászló, amivel a kormány média támadja a Tisza menetét. *Heti Világgazdaság*. URL: <https://tinyurl.com/54eafx7w> (date of access: 22.04.2026).

Іщенко К.О.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЧЕХІЇ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ: СПІЛЬНІ ПРОЄКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація: У тексті проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку військово-промислового співробітництва між Україною та Чеською Республікою станом на 2026 рік. Розглянуто ключові спільні проєкти: виробництво боєприпасів великого калібру (CSG), випуск штурмових гвинтівок, ремонт важкої техніки та впровадження автономних енергосистем для заводів. Особлива увага приділена «Промислового Рамштайну», безпековій угоді між державами та ролі Чехії у відновленні Дніпропетровської області. Наведено хронологію переговорів, що ілюструє шлях від термінової закупівлі снарядів до глибокої технологічної інтеграції та використання ШІ в оборонних системах.

Ключові слова: Військово-промисловий комплекс (ВПК), CZ BREN 2, Промисловий Рамштайн, енергетична безпека, НАТО.

Ischenko Kristina

COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE CZECH REPUBLIC IN THE MILITARY-INDUSTRIAL COMPLEX: JOINT PROJECTS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Abstract: The text analyzes the current state and development prospects of military-industrial cooperation between Ukraine and the Czech Republic as of 2026. It reviews key joint projects, including the production of large-caliber ammunition (under CSG license), the manufacturing of CZ BREN 2 assault rifles, heavy equipment maintenance, and the implementation of autonomous energy systems for defense plants. Special attention is given to the "Industrial Ramstein" concept, the bilateral security agreement, and the Czech Republic's role in the reconstruction of the Dnipropetrovsk region. The text provides a chronology of negotiations, illustrating the transition from urgent shell procurement to deep technological integration and the use of AI in defense systems.

Keywords: Military-industrial complex (MIC), CZ BREN 2, Industrial Ramstein, energy security, NATO.

Співпраця України та Чехії у військово промислового комплексу активно розвивається, фокусуючись на спільному виробництві зброї, а саме гвинтівок, боєприпасів, модернізації техніки та ремонті. Сторони створюють стратегічний

союз для посилення оборони Європи, що включає укладену безпекову угоду та перспективні проєкти, спрямовані на локалізацію виробництва, обмін технологіями та обслуговування важкої техніки.

У жовтні 2025 року було офіційно запуснено виробництво великокаліберних боєприпасів в Україні під ліцензією CSG. План на 2026 рік передбачає випуск понад 300 000 снарядів на рік. Країни продовжать спільну щорічну підготовку близько 4 тисяч українських захисників – цього року і надалі в межах Місії ЄС із військової допомоги Україні (EUMAM).

Особливістю співробітництва у невійськовій сфері є партнерство Чехії з Дніпром та Дніпропетровською областю для відновлення, відбудови та сталого розвитку. Чехія також має намір відкрити у Дніпрі дипломатичне представництво для посилення співпраці й допомоги.

Підтримка в гуманітарній сфері з боку Чехії передбачає фінансову та матеріальну допомогу для цивільного захисту та постраждалих від війни українців, зокрема внутрішньо переміщених осіб.

Чеська Республіка також чітко підтверджує свою підтримку майбутнього членства України в ЄС і НАТО. Україна та Чехія уклали безпекову угоду на виконання Спільної декларації G7 про підтримку України, ухваленої торік у Вільнюсі 12 липня. Загалом наша держава підписала вже 24 безпекові угоди [1].

Перспективи розвитку (2026–2030 рр).

1. «Промисловий Рамштайн». Чехія виступає посередником створення єдиного оборонного простору, де українські бойові випробування поєднуються з чеськими капіталами та стандартами ЄС.

2. Вихід на ринки третіх країн. Обговорюється можливість спільного експорту зброї (після завершення активних бойових дій), де Україна надаватиме перевірені в бою технології, а Чехія - маркетингові та фінансові інструменти ЄС.

3. Енергетична безпека ВПК. Чеські компанії допомагають впроваджувати автономні системи енергопостачання (мікромережі) для оборонних заводів в Україні, щоб захистити їх від ракетних атак [4].

«Чехія – наш стратегічний партнер і ми раді мати міцні міжгалузеві зв'язки. Маємо вже перші результати спільних проєктів і працюємо над їх масштабуванням. Ми вдячні чеському бізнесу за готовність співпрацювати з українськими оборонними компаніями і Уряду Чехії – за підтримку цієї співпраці на високому рівні. Це має для нас надзвичайну цінність», – зазначив Міністр з питань стратегічних галузей промисловості України Герман Сметанін [3].

Також під час зустрічі йшлося про спільне виробництво боєприпасів. Зокрема, крупнокаліберних артилерійських боєприпасів – у співпраці з українською приватною компанією, а малого калібру – з підприємством «Укроборонпрому».

«Українська оборонна промисловість та Мінстратегпром є ключовими партнерами нашої промисловості, а також нашого міністерства. Ми цінуємо їхнє партнерство і разом з Данією та Нідерландами працюємо пліч-о-пліч над низкою проєктів, які допоможуть Україні відбити цю варварську агресію та поступово стати незалежною», – сказав директор Агентства міжурядового оборонного співробітництва Алеш Витечка [2].

Чеська модель співпраці є ідеальним стандартом для інших країн НАТО, оскільки вона поєднує негайну допомогу з довгостроковою розбудовою українського суверенітету.

Станом на 2026 рік, переговори спрямовані на створення спільного оборонного кластеру. Очікується, що в найближчі роки спільні підприємства почнуть випускати не лише боєприпаси, а й легку бронетехніку за стандартами НАТО, що зробить Україну частиною європейського ланцюга постачання зброї.

Хронологічна таблиця переговорів

Дата	Локація	Ключове питання
Лютий 2024	Мюнхен	Оголошення снарядної ініціативи (Петр Павел). (Це не були одноразові переговори, а серія зустрічей, де Чехія взяла на себе роль «брокера» для України, домовляючись із третіми країнами (Південна Корея, Туреччина, ПАР) про викуп снарядів.)
Липень 2024	Прага	Підписання угод по CZ BREN 2 та патронному заводу. (Підписання меморандумів про будівництво заводу боєприпасів в Україні (компанія Sellier & Bellot) та ліцензійне виробництво штурмових гвинтівок CZ BREN 2.)
Листопад 2024	Київ	Узгодження передачі технологій для виробництва компонентів до L-39.
Травень 2025	Прага	Саміт щодо "Промислового Рамштайну" та страхування військових ризиків.
2026 (поточні)	Онлайн/Київ	Технічні переговори щодо інтеграції ШІ в спільні системи дронів.(Запуск спільних сервісних центрів для ремонту важкої бронетехніки (танків Т-72 та САУ «Dana») безпосередньо в Україні.)

Отже, співпраця між Україною та Чехією у сфері військово-промислового комплексу переросла формат звичайної допомоги та трансформувалася у глибоке стратегічне партнерство. Сьогодні Чехія виступає не лише як постачальник

озброєння, а як ключовий промисловий «хаб» та посередник, що інтегрує український оборонний сектор у європейську систему безпеки. Створення спільних підприємств, ліцензійне виробництво гвинтівок CZ BREN 2 та будівництво патронних заводів свідчать про перехід до довгострокової технологічної взаємодії.

Особливістю цих відносин є унікальне поєднання бойового досвіду України з чеським капіталом і стандартами НАТО. Проєкти «Промислового Рамштайну» та плани щодо спільного виходу на ринки третіх країн після війни демонструють впевненість сторін у стабільному майбутньому. Окрім суто військових аспектів, чеська модель співпраці охоплює енергетичну безпеку оборонних заводів та патронат над відновленням цілих регіонів (зокрема Дніпропетровщини), що робить її комплексною та зразковою для інших партнерів.

Таким чином, динаміка переговорів 2024–2026 років підтверджує амбітні плани: від термінового пошуку снарядів по всьому світу («чеська ініціатива») до впровадження штучного інтелекту в системи дронів та обслуговування важкої бронетехніки безпосередньо в Україні. Це партнерство формує новий ланцюг постачання зброї в Європі, де Україна стає повноправним суб'єктом, здатним виробляти високотехнологічну продукцію за світовими стандартами, забезпечуючи власний суверенітет і колективну оборону континенту.

Список використаних джерел і літератури

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Чеською Республікою. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2024. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89233> (Дата звернення 12.02.2026).
2. Законодавство України: база даних / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (Дата звернення 15.02.2026).
3. Ukraine Business News (UBN): investment and economic recovery reports. URL: <https://ubn.news> (Дата звернення 28.03.2026).
4. Zprávy a aktuální události: monitoring of Czech-Ukrainian cooperation. České noviny (ČTK). URL: <https://www.ceskenoviny.cz/> (Дата звернення 28.03.2026).

Главацька Т.С.

**УКРАЇНА – НІДЕРЛАНДИ: ДИПЛОМАТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ**

У статті досліджено дипломатичні та економічні відносини між Україною та Нідерландами від встановлення дипломатичних зв'язків у 1992 році до 2026 року. Проаналізовано ключові етапи двостороннього співробітництва, вплив трагедії рейсу МН17, роль нідерландської підтримки після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, а також актуальні тенденції та перспективи подальшого розвитку партнерства.

***Ключові слова:** Україна, Нідерланди, дипломатичні відносини, економічне співробітництво, МН17, міжнародна підтримка, євроінтеграція.*

Hlavatska Taisiia

**UKRAINE – THE NETHERLANDS: DIPLOMATIC AND ECONOMIC
RELATIONS: HISTORY, CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PRO-
SPECTS**

The article examines the diplomatic and economic relations between Ukraine and the Netherlands from the establishment of diplomatic ties in 1992 to 2026. Key stages of bilateral cooperation are analyzed, including the impact of the MH17 tragedy, the role of Dutch support after Russia's full-scale invasion, as well as current trends and prospects for further development of the partnership.

***Key words:** Ukraine, the Netherlands, diplomatic relations, economic cooperation, MH17, international support, European integration.*

Відносини між Україною та Нідерландами є яскравим прикладом того, як двостороннє партнерство між країнами різного масштабу може набувати стратегічного значення на тлі великих геополітичних потрясінь. Нідерланди це держава з розвиненою економікою, потужним дипломатичним впливом у межах Європейського Союзу та НАТО. Вона стала однією із ключових партнерів України як у мирний час, так і в умовах збройного конфлікту. Дослідження цих відносин

дозволяє нам прослідкувати еволюцію від суто прагматичного економічного співробітництва до глибокого політичного та безпекового партнерства.

Актуальність теми визначається тим, що після лютого 2022 року Нідерланди увійшли до кола найпоспідовніших захисників інтересів України на між-народній арені. Вивчення механізмів, що забезпечили цю трансформацію, є важливим як для розуміння сучасної архітектури європейської безпеки, так і для формування українською стороною ефективною зовнішньополітичної стратегії.

Метою дослідження являється комплексний аналіз дипломатичних та економічних відносин України і Нідерландів, виявлення їх характерних рис, ключових проблем і перспектив. Досягнення поставленої мети передбачає розгляд трьох основних етапів, а саме становлення двосторонніх зв'язків (1992–2013), кризового та перехідного періоду (2014–2022), а також нового виміру відносин після повномасштабного вторгнення Росії (2022–2026).

Питанням українсько-нідерландських відносин присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема О. Павленка, В. Горбуліна, Т. Сидорука та ін. [1; 2]. Водночас динаміка подій 2022–2026 років ще не отримала достатнього наукового осмислення, що й зумовлює потребу в актуальному дослідженні.

Дипломатичні відносини між Україною та Королівством Нідерланди були встановлені 3 лютого 1992 року, невдовзі після проголошення незалежності України. У 1994 році в Амстердамі відкрилося Посольство України, а нідерландська сторона відкрила своє представництво в Києві. Упродовж 1990-х – початку 2000-х років відносини розвивалися переважно в економічному руслі, що пояснювалося прагматичними інтересами обох держав [1].

Нідерланди швидко стали одним із найбільших інвесторів в Україну. Цьому сприяло підписання у 1995 році Угоди про захист інвестицій та Конвенції про уникнення подвійного оподаткування. Завдяки вигідному податковому режиму та розвиненій фінансовій інфраструктурі Нідерланди перетворилися на транзитний вузол для значної частини іноземного капіталу, що надходив в Україну. За даними Держстату, у 2010-х роках Нідерланди стабільно посідали 1–3 місця серед основних країн-інвесторів в українську економіку [2].

Важливим політичним документом стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС 1998 року, яка заклала правову основу для більш тісної взаємодії. Нідерланди активно підтримували курс України на зближення з Євросоюзом, хоча й зберігали певну обережність щодо темпів євроінтеграції. Водночас гаазькі та амстердамські юридичні фірми, фінансові установи та логістичні компанії нарощували присутність в Україні, формуючи базу для глибокого економічного переплетення [2].

У 2007 році розпочалися переговори щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Нідерланди підтримали цю ініціативу, однак у внутрішньополітичному дискурсі країни євроскептичні настрої вже давали про себе знати. Саме ця суперечність між офіційною проєвропейською позицією нідерландського уряду та масовими настроями частини суспільства стане важливим чинником у наступному десятилітті [3].

Революція Гідності в Україні 2014 року та подальша анексія Криму Росією докорінно змінили контекст двосторонніх відносин. Нідерланди засудили дії Росії та підтримали перші пакети санкцій ЄС, однак відносини ще не набули того безпекового виміру, який з'явиться пізніше.

Переломним моментом стала трагедія 17 липня 2014 року, коли над Донбасом було збито літак МН17 авіакомпанії Malaysia Airlines. Серед 298 загиблих 196 були громадянами Нідерландів. Ця катастрофа справила колошальний психологічний і політичний вплив на нідерландське суспільство. Спільна слідча група (ЖТ) за участю Нідерландів, Австралії, Бельгії, Малайзії та України встановила, що літак було збито ракетою зенітного ракетного комплексу «Бук», що належала 53-й зенітній ракетній бригаді Збройних сил Росії [4].

Розслідування МН17 та судовий процес у Нідерландах, що завершився обвинувальним вироком у листопаді 2022 року, стали потужним чинником, що консолідував нідерландське суспільство навколо підтримки України та жорсткого ставлення до Росії. Нідерланди пред'явили Росії міждержавну позицію в Міжнародному суді ООН. Паралельно зростало економічне та гуманітарне

залучення Нідерландів в Україну. Голландські компанії брали участь у проектах з відновлення Донбасу, а агросектор обох країн активно співпрацював [4].

Проте у квітні 2016 року відбулася подія, що мала стати серйозним дипломатичним ускладненням. На консультативному референдумі нідерландські виборці більшістю голосів (61,1%) відхилили Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Хоча юридично цей референдум мав лише консультативний характер і не завадив набуттю угодою чинності (після дипломатичних узгоджень та ухвалення відповідного закону у 2017 році), він засвідчив значний скептицизм частини нідерландців щодо перспектив зближення з Україною [3].

У передвоєнний період 2017–2021 років двосторонні відносини поступово стабілізувалися. Нідерланди залишалися провідним торговельним партнером України в Євросоюзі. Товарообіг між країнами у 2021 році перевищив 6 млрд євро. Нідерланди імпортували з України передусім сільськогосподарську продукцію, металопрокат та хімічні товари, тоді як Україна отримувала нідерландські машини та обладнання, фармацевтику та продукти переробки [2].

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року відкрило принципово новий розділ у двосторонніх відносинах. Нідерланди без вагань стали на бік України, приєднавшись до міжнародних санкцій проти Росії та розпочавши масштабну підтримку українського народу.

У гуманітарній сфері Нідерланди прийняли понад 100 000 українських біженців, забезпечивши їм доступ до освіти, медичного обслуговування та ринку праці. Нідерландський уряд виділив значні кошти на гуманітарну допомогу, реалізуючи її через міжнародні організації та безпосередньо через українські структури [5].

Особливого значення набула військова підтримка. Нідерланди передали Україні зенітні ракетні комплекси Patriot, бронетехніку, артилерійські системи та боеприпаси. Знаковою стала угода про навчання українських пілотів на винищувачах F-16 та наступна передача цих літаків Україні. У 2024 році перші нідерландські F-16 поповнили арсенал Повітряних сил України, що стало вагомим внеском у зміцнення обороноздатності країни [5; 8].

На дипломатичному рівні Нідерланди виступили одним із ініціаторів Гаазького формату - низки міжнародних зустрічей з питань притягнення Росії до відповідальності за злочини на території України. Місцезнаходження ключових міжнародних судових інститутів (МКС, МС ООН) у Гаазі надало Нідерландам особливу роль у формуванні механізмів міжнародного правосуддя щодо збройного конфлікту [7].

В економічному вимірі, незважаючи на воєнні умови, торговельні зв'язки не перервалися повністю. Нідерланди беруть активну участь у міжнародних конференціях з відновлення України, нідерландські компанії виявляють зацікавленість у майбутніх інфраструктурних проєктах. За прогнозами, після завершення активної фази конфлікту Нідерланди можуть стати одним із провідних інвесторів у відновлення України.

До 2026 року відносини між двома країнами набули характеру стратегічного партнерства. Підписання двосторонньої угоди про безпеку між Україною та Нідерландами у 2024 році законодавчо закріпило довгострокові зобов'язання нідерландської сторони щодо підтримки України. Угода передбачає як воєнну допомогу, так і фінансову підтримку, сприяння ре-формам та зміцнення інститутів верховенства права [6].

Таким чином, відносини між Україною та Нідерландами пройшли шлях від суто прагматичного економічного партнерства 1990-х років до глибокого стратегічного союзу, який базується на спільних цінностях, інтересах безпеки та правовій відповідальності. Трагедія МН17 стала каталізатором зміни суспільного ставлення в Нідерландах до Росії та поглиблення солідарності з Україною. Повномасштабне вторгнення 2022 року остаточно вивело ці відносини на якісно новий рівень. Перспективи подальшого розвитку партнерства пов'язані як з безпековим виміром, а саме продовженням підтримки у сфері оборони та правосуддя, так і з економічним - участю Нідерландів у відбудові України та її інтеграції до ЄС.

Список використаних джерел і літератури

1. Посольство України в Королівстві Нідерланди. З історії Посольства України в Королівстві Нідерланди. URL: <https://surl.li/xewxfh> (дата звернення: 20.04.2026).
2. Посольство України в Королівстві Нідерланди. Договірно-правова база. URL: <https://netherlands.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-niderlandi/3309-dogovirno-pravova-baza> (дата звернення: 22.04.2026).
3. Консультативний референдум Нідерландів щодо асоціації України і ЄС. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Консультативний_референдум_Нідерландів_щодо_асоціації_України_і_ЄС (дата звернення: 22.04.2026).
4. Joint Investigation Team. Criminal investigation into MH17. Netherlands Public Prosecution Service. URL: <https://www.prosecutionservice.nl/topics/mh17-plane-crash/criminal-investigation-jit-mh17> (дата звернення: 20.04.2026).
5. Government of the Netherlands. Two years of war in Ukraine: a look back on the Netherlands' aid efforts. URL: <https://surl.li/qunmho> (дата звернення: 23.04.2026).
6. Government of the Netherlands. The Netherlands concludes ten-year security agreement with Ukraine. URL: <https://www.government.nl/ministries/ministry-of-foreign-affairs/news/2024/02/23/the-netherlands-concludes-ten-year-security-agreement-with-ukraine> (дата звернення: 23.04.2026).
7. Дніпропетровське інвестиційне агентство. Роль Нідерландів у підтримці України: від оборони до відбудови. URL: <https://dia.dp.gov.ua/rol-niderlandiv-u-pidtrimci-ukrayini-vid-oboroni-do-vidbudovi/> (дата звернення: 25.04.2026).
8. Euromaidan Press. Ukraine isn't in NATO – but the Netherlands keeps sending F-16s and billions in military aid. URL: <https://euromaidanpress.com/2025/05/13/ukraine-isnt-in-nato-but-the-netherlands-keeps-sending-f-16s-and-billions-in-military-aid/> (дата звернення: 24.04.2026).

РОЗДІЛ IV. КРАЇНИ СВІТУ У СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЯХ

УДК 327(71:73)"2025"

Бессонова М.М.

ЕКОНОМІЧНИЙ ПАТРІОТИЗМ У КАНАДІ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ТОРГОВЕЛЬНУ ПОЛІТИКУ АДМІНІСТРАЦІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА У 2025 р.

У публікації проаналізовано сплеск канадського антиамериканізму на початку 2025 року, спровокований агресивною економічною риторикою та впровадженням торговельних тарифів адміністрацією Дональда Трампа. Досліджено трансформацію суспільного невдоволення у рух «економічного патріотизму», що проявився у масовому бойкоті американських товарів та ініціативі «Купуй канадське!». Висвітлено стрімку зміну споживчої поведінки: зростання попиту на локальну продукцію та переорієнтацію ритейлерів на вітчизняних (канадських) виробників. Автор доходить висновку, що цей рух став інструментом захисту національного суверенітету та заклав основу для нової урядової політики преференційних закупівель, спрямованої на зміцнення економічної стійкості Канади.

Ключові слова: Канада, США, Дональд Трамп, економічний патріотизм, «Купуй канадське», антиамериканізм.

Bessonova Maryna

ECONOMIC PATRIOTISM IN CANADA AS A RESPONSE TO THE TRADE POLICY OF THE DONALD TRUMP ADMINISTRATION IN 2025

The publication analyzes the surge of Canadian anti-Americanism in early 2025, triggered by aggressive economic rhetoric and the implementation of trade tariffs by the Donald Trump administration. It examines the transformation of public discontent into a movement of “economic patriotism,” manifested through a mass boycott of American goods and the “Buy Canadian!” initiative. The study highlights a rapid shift in consumer behavior, specifically the growing demand for local products and the reorientation of retailers toward domestic (Canadian) manufacturers. The author concludes that this movement has become a tool for protecting national sovereignty and has laid the foundation for a new government procurement policy aimed at strengthening Canada's economic resilience.

Keywords: *Canada, USA, Donald Trump, economic patriotism, “Buy Canadian”, anti-Americanism.*

Сучасні відносини між Канадою та США, які традиційно вважалися зразком партнерства та союзництва, на початку 2025 року опинилися у стані глибокої кризи, унаочненням якої стало безпрецедентне зростання канадського антиамериканізму. Хоча зародження критичного ставлення канадців до США сягає часів боротьби за незалежність північноамериканських колоній, саме другий прихід до влади Дональда Трампа спровокував безпрецедентну хвилю негативних настроїв. Новий виток напруженості став викликом не лише для дипломатії, а й для національної ідентичності та суверенітету Канади, актуалізувавши питання захисту країни від зовнішнього тиску.

Ключовим фактором загострення стала агресивна економічна політика Білого дому та провокаційні заяви американського лідера. Найбільше обурення канадського суспільства викликали погрози Дональда Трампа щодо запровадження руйнівних торговельних тарифів та їхнє подальше реальне втілення. Цей негатив посилювався через його неодноразові заяви про те, що Канада має стати 51-м штатом США. Такі дії сприймалися у Канаді як пряма загроза економічній стабільності та територіальній цілісності, що призвело до стрімкого падіння довіри до сусіда: у березні 2025 р. вже 43% респондентів вважали США «ворогом» (у лютому 2025 р. таких було 27%), і значно скоротилася кількість тих, хто ще вбачав у США союзника: було 30% стало 17% [1, р. 16].

У січні-березні 2025 року зростання антиамериканізму у Канаді збіглося з парламентськими виборчими перегонами, де патріотичні почуття виборців стали інструментом мобілізації електорату [2, с. 206-208]. Політики активно використовували риторику захисту національних інтересів, що лягало на підготовлений емоційний ґрунт.

Одним з проявів канадського патріотизму на початку 2025 р. стала ініціатива відмови від американських товарів, яка переросла на своєрідний громадський рух «Купуй канадське!». Випади президента США щодо анексії Канади, запровадження

25-відсоткових мит на канадські сталь та алюміній, а також погрози оподаткувати весь інший імпорту з країни, спричинили масовий заклик серед канадських покупців уникати товарів американського виробництва. Це стало справжнім викликом для Канади, яка у попередньому, 2024-му році імпортувала з США товарів на суму майже 350 мільярдів доларів, тож Сполучені Штати були її найбільшим торговим партнером [3].

Втім, агресивна риторика Дональда Трампа спровокувала хвилю «патріотичного споживацтва», через яку канадські ритейлери почали масово відмовлятися від товарів американського виробництва. Зокрема, американські компанії, що виробляли предмети гігієни, напої та citrusові, зіткнулися зі скасуванням замовлень або призупиненням виходу на ринок через небажання торговельних мереж асоціюватися з американськими брендами в умовах антиамериканських настроїв.

Ситуація докорінно змінила ландшафт внутрішнього ринку Канади, надавши безпрецедентну перевагу місцевим виробникам. Канадські компанії, наприклад виробники підгузків Irving Personal Care, повідомили про чотирикратне зростання відвантажень, оскільки ритейлери прагнули заповнити полиці локальними товарами. Великі мережі, такі як Metro та Canadian Tire, офіційно заявили про пріоритетність канадської продукції[3]. Експерти застерігали, що навіть у разі завершення торговельної війни американським брендам буде вкрай важко повернути втрачені позиції, оскільки за цей час у канадських споживачів почали формуватися нові стійкі звички купувати місцеву продукцію.

Рух «Купуй канадське» переріс формат короткострокової реакції на торговельну війну з адміністрацією Дональда Трампа, перетворившись на стійку зміну споживчої поведінки. Згідно з даними опитування Lightspeed Commerce, проведеного у березні 2025 року, 91% канадців надавали пріоритет вітчизняним товарам, а понад 70% були готові платити за них більше та активно бойкотувати великих американських ритейлерів. Те, що починалося як політичний протест проти тарифів, трансформувалося у глибоке почуття економічної та культурної лояльності, спрямоване на зміцнення незалежності власної економіки [4].

Важливою рисою цього явища стала його потенційна довготривалість: 74% опитаних заявляли, що продовжуватимуть підтримувати канадського виробника навіть у разі скасування американських мит. Рух став частиною національної ідентичності, де споживачі шукали не просто товари локального виробництва, а бренди, що відображають канадські цінності. Для бізнесу це створило нові умови гри, де прозорість походження товару та акцент на «канадськості» стали головними факторами конкурентоспроможності та формування довгострокової лояльності клієнтів [4].

Потужний рух «економічного патріотизму» вийшов за межі простого захисту ринку і став втіленням боротьби за національний суверенітет та культурну незалежність. В умовах тиску на стратегічні галузі канадці об'єдналися навколо ідеї самодостатності, що призвело до стрімкого зростання попиту на товари з маркуванням «Зроблено в Канаді». Бізнес почав адаптуватися до нових реалій через диверсифікацію ланцюгів постачання та інвестиції в локальне виробництво, щоб мінімізувати залежність від нестабільного американського ринку. Це дало підстави експертам у галузі економіки розглядати рух «Купуй канадське» не просто як тимчасову реакцію, а як довгострокову стратегію виживання та розвитку нації, що базується на національній гордості та спільних цінностях, та яка може трактуватися як економічна стійкість [5].

Громадський рух та ініціативи бізнесу мали наслідком впровадження урядом Канади політику «Купуй канадське» для захисту та надання пріоритету канадським працівникам і галузям промисловості, а також для зміцнення внутрішньої економіки Канади. Так, з 16 грудня 2025 року уряд запровадив нові федеральні правила закупівель для підтримки канадських працівників і галузей промисловості. Ці зміни були спрямовані на допомогу у створенні сильних канадських ланцюгів поставок, надаючи пріоритет канадським постачальникам і товарам, а також послугам канадського виробництва, коли це можливо. Іншим пріоритетом цієї політики стала допомога канадським галузям промисловості стати більш самодостатніми та стійкими до змін у світовій економіці [6].

Таким чином, економічний тиск та зневажливе ставлення з боку американського істеблішменту змусили канадське суспільство переглянути звичні моделі споживання та надати пріоритет вітчизняному виробнику. Це протистояння демонструє, як зовнішні політичні чинники можуть трансформувати внутрішній ринок, перетворюючи звичайну купівлю товарів на акт захисту національного суверенітету.

Список використаних джерел і літератури

1. Tariff Survey. Canada-United States-Mexico. *Leger*. April 3, 2025. 70 p. https://leger360.com/wp-content/uploads/2025/04/Tariff_report_CAN_US_MEXICO.pdf (дата звернення: 28.04.2026).
2. Бессонова М.М. Ставлення до Трампа 2.0: нова хвиля антиамериканізму у Канаді. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2025. № 1 (21). С. 197-213. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2025-01-198-213><https://doi.org/10.29038/2524-2679-2025-01-198-213> (дата звернення: 28.04.2026).
3. Cavale S., Balu N., DiNapoli J. Focus: As ‘Buy Canadian’ grows, more US companies say retailers turning away their products. *Reuters*. 2025, April 7. URL: <https://www.reuters.com/business/retail-consumer/buy-canadian-grows-more-us-companies-say-retailers-turning-away-their-products-2025-03-31/> (дата звернення: 29.04.2026).
4. The Rise of the “Buy Canadian” Movement and What it Means for Businesses. *Marketing News Canada*. 2025, April 7. URL: <https://marketingnewscanada.com/news/the-rise-of-buy-canadian-movement> (дата звернення: 27.04.2026).
5. Hossain S. Economy, Sovereignty and the ‘Buy Canadian’ Movement: How Canada’s trade war is redefining resilience and sustainability. *Council on Business & Society Insights*. 2025, November 18. URL: <https://cobsinsights.org/2025/11/18/economy-sovereignty-and-the-buy-canadian-movement-how-canadas-trade-war-is-redefining-resilience-and-sustainability/> (дата звернення: 28.04.2026).
6. Buy Canadian. *Government of Canada*. Date modified: 2026-05-05. URL: <https://www.canada.ca/en/public-services-procurement/services/acquisitions/selling-federal-government/buy-canadian.html> (дата звернення: 27.04.2026).

УДК 327.5(71:73)"2025"

Горопашна П. В.

КОНТРАРИФНА СТРАТЕГІЯ КАНАДИ У ВІДПОВІДЬ НА ТОРГОВЕЛЬНУ ПОЛІТИКУ АДМІНІСТРАЦІЇ ТРАМПА (2025 Р.)

У публікації досліджується контртарифна стратегія Канади як відповідь на односторонні торговельні заходи під час початку другої каденції Трампа у 2025 р. Проаналізовано три хвилі канадських відповідних заходів: лютий–березень 2025 р. (25-відсоткові мита на американські товари вартістю 30 млрд дол.), березень 2025 р. (взаємні тарифи на сталь та алюміній), квітень 2025 р. (мита на автомобілі, що не відповідають умовам USMCA). Розглянуто соціально-економічні наслідки тарифного конфлікту та стратегію керованої деескалації, оголошеної у серпні 2025 р.

Ключові слова: торговельна політика США, Канада, тарифи, USMCA, контрзаходи, тарифна ескалація, Трамп.

Horopashna Polina

CANADA'S COUNTER-TARIFF STRATEGY IN RESPONSE TO THE TRUMP ADMINISTRATION'S TRADE POLICY (2025).

The article examines Canada's counter-tariff strategy as a response to unilateral trade measures during the first year of the second term of Trump in 2025. Three waves of Canadian countermeasures are analyzed: February–March 2025 (25% tariffs on US goods worth \$30 billion), March 2025 (reciprocal tariffs on steel and aluminum), April 2025 (tariffs on non-USMCA-compliant vehicles). The socio-economic consequences of the tariff conflict and the managed de-escalation strategy announced in August 2025 are examined.

Keywords: US trade policy, Canada, tariffs, USMCA, countermeasures, tariff escalation, Trump.

Торговельний конфлікт між США та Канадою, що розгорнувся у 2025 р. за президентства Дональда Трампа, став одним із найбільш резонансних двосторонніх торговельних протистоянь в історії Північноамериканської угоди про вільну торгівлю. Адміністрація Трампа вдалась до масованого застосування надзвичайних тарифних заходів, посиляючись на Закон про міжнародні надзвичайні економічні повноваження (International Emergency Economic Powers Act – ІЕЕРА), що створило

безпрецедентне навантаження на двосторонні економічні відносини, щоденний товарообіг у рамках яких перевищує 2,5 млрд доларів.

Метою дослідження, результати якого презентовані у цій публікації, є дослідити контртарифну стратегію Канади як відповідь на односторонні торговельні заходи адміністрації Трампа у 2025 р., визначити її основні етапи, правові механізми реалізації та наслідки для двосторонніх торговельно-економічних відносин.

Теоретичне підґрунтя такого дослідження спирається на концепцію асиметричної взаємозалежності у міжнародних економічних відносинах (Р. Кеохейн і Дж. Най), відповідно до якої держава-гегемон використовує доступ до свого ринку як інструмент тиску. Аналіз канадської відповіді здійснюється в рамках підходу керованої деескалації – стратегії, за якої менша сторона прагне утримати переговорні позиції через симетричні контрзаходи, одночасно уникаючи повного розриву економічних зв'язків. Правовий вимір дослідження ґрунтується на нормах USMCA та механізмах врегулювання спорів СОТ.

1 лютого 2025 року президент Дональд Трамп видав указ №14193, заявивши, що нездатність Канади боротися з трафіком фентанілу та інших наркотиків становить загрозу національній безпеці США. На підставі такої «загрози» було введено 10% мито на імпорт енергоносіїв з Канади та 25% мито на всі інші канадські товари. Втім, ще у грудні 2024 р. канадський уряд оголосив «План дій на кордоні» вартістю 1,3 млрд кан. дол., що передбачав збільшення чисельності прикордонників до 10 000 осіб та створення спільних канадсько-американських оперативних груп з метою боротьби з транскордонним рухом наркотиків [1].

4 березня 2025 р., у день набрання чинності американськими тарифами, Канада оголосила про введення симетричних контрзаходів. Міністр фінансів Домінік Леблан та міністр закордонних справ Мелані Жолі підтвердили негайне запровадження 25-відсоткових мит на американські товари вартістю 30 млрд доларів, з наміром збільшити обсяг контрзаходів до 155 млрд доларів у разі збереження американських тарифів [2]. Технічну основу цих заходів становили розділи 53 та 79 Митного тарифу – закону Канади, який регулює нарахування

митних платежів на імпортовані товари. Одночасно Канада ініціювала процедури врегулювання спорів у рамках USMCA та Світової організації торгівлі [3].

Запровадження 12–13 березня 2025 р. американських 25-відсоткових тарифів на сталь та алюміній з усіх країн без жодних виключень для USMCA зустріло негайну та скоординовану відповідь Канади. Канада запровадила взаємні 25-відсоткові тарифи на американську сталеву продукцію (12,6 млрд кан. дол.), алюмінієву продукцію (3 млрд кан. дол.) та додаткові промислові товари (14,2 млрд кан. дол.) загальним обсягом 29,8 млрд кан. дол. [4]. Примітно, що оновлений тарифний режим США скасував виключення, надані Канаді ще 2018 р., обґрунтувавши це тим, що ці виключення «невчасно створили лазівки, якими скористалися Китай та інші країни з надлишковими виробничими потужностями» [5].

Третій раунд канадської відповіді був пов'язаний із запровадженням американських 25-відсоткових тарифів на імпорتنі автомобілі. 3 квітня 2025 р. прем'єр-міністр Марк Карні оголосив пакет контрзаходів: 25-відсоткові мита на повністю зібрані транспортні засоби зі США, що не відповідають умовам USMCA, а також на неканадські та немексиканські компоненти USMCA-сумісних автомобілів. Усі надходження від контртарифів планувалося спрямовувати на підтримку канадських автомобільних працівників [6].

Риторична позиція прем'єр-міністра Карні заслуговує окремої уваги. Він охарактеризував тарифну політику Трампа як «трагедію» та кінець «80-річного американського економічного лідерства», позиціонуючи конфлікт не лише як двосторонній торговельний спір, а як системну кризу міжнародного порядку [7].

Тарифний конфлікт набув виразного суспільного виміру: американський гімн освистувався на хокейних матчах, магазини прибирали американські товари з полиць, а кількість канадських туристичних бронювань до США скоротилася на 20% [8]. Крім того, канадська тарифна відповідь дістала підтримку і серед американського бізнесу. Національна асоціація виробників США попередила: третина критично важливих виробничих ресурсів надходить з Канади та Мексики, а 25-відсоткове мито загрожує малим та середнім підприємствам, яким «бракує

гнучкості та капіталу для швидкого пошуку альтернативних постачальників» [9]. Опитування Reuters засвідчило, що 57% американців вважають Трампа «надто непередбачуваним» в економічній сфері, а 70% очікують зростання цін унаслідок тарифів [8]. Внутрішньоамериканська критика підірвала публічне обґрунтування адміністрації Трампа і непрямо посилювала переговорну позицію Канади.

Зрозумівши структурну асиметрію двосторонньої залежності, Канада наприкінці літа 2025 р. перейшла до стратегії керованої деескалації. 22 серпня 2025 р. прем'єр-міністр Карні оголосив про скасування більшості канадських відповідних тарифів на американські товари з набранням чинності 1 вересня 2025 р. Карні пояснив логіку цього рішення: Канада отримала «найкращу торговельну угоду з усіх країн, що співпрацюють зі США» завдяки USMCA-виключенням, тому зосереджує контрзаходи «виключно на стратегічних секторах» – на сталі, алюмінії та автомобілях [10]. З 1 вересня 2025 р. Оттава скасувала тарифи першого пакету (30 млрд кан. дол.) та частини металургійного пакету (14,2 млрд кан. дол.), зберігши тиск у стратегічних секторах [11].

Наприкінці 2025 р. Канада запровадила проактивні заходи захисту промисловості: 26 листопада 2025 р. – нові 25-відсоткові тарифи на похідні сталеві вироби загальним обсягом 10 млрд кан. дол. та нову політику «Купуй канадське» у державних закупівлях, яка набула чинності 26 грудня 2025 р. [12]. Ці заходи засвідчують трансформацію канадської відповіді: від негайних контртарифів – до системної переорієнтації торговельної та промислової політики.

Юридичний вимір конфлікту отримав вирішальний розворот у лютому 2026 р. Верховний суд США обмежив президентські тарифні повноваження за ІЕЕРА, що поставило під сумнів правову основу більшості тарифів, запроваджених адміністрацією Трампа. Слідом за цим рішенням США припинили дію тарифів, що ґрунтувалися на ІЕЕРА [13]. Це стало важливим прецедентом, який обмежує можливості виконавчої влади у сфері односторонніх торговельних заходів та відновлює роль Конгресу в регулюванні зовнішньоторговельної політики.

Таким чином, контртарифна стратегія Канади у 2025 р. демонструє ефективне поєднання симетричних відповідних заходів, правових механізмів міжнародного

врегулювання спорів та стратегічної деескалації. Оттава зуміла утримати переговорну позицію, зберегти USMCA-виключення та трансформувати зовнішній тиск для реформування власної промислової політики.

Список використаних джерел і літератури

1. U.S.-Canada Relations amid Tariffs Under the International Emergency Economic Powers Act (IN12533). *Congressional Research Service*. April 14, 2025. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/IN/HTML/IN12533.html (дата звернення: 17.04.2026).
2. Canada announces robust tariff package in response to unjustified U.S. tariffs. *Department of Finance Canada*. March 4, 2025. URL: <https://www.canada.ca/en/department-finance/news/2025/03/canada-announces-robust-tariff-package-in-response-to-unjustified-us-tariffs.html> (дата звернення: 18.04.2026).
3. Webster J., Xu J., Bruno M. Trump Tariffs – Canada – Retaliatory Measures Implemented March 4, 2025. *Baker McKenzie*. March 4, 2025. URL: <https://globalimportblog.bakermckenzie.com/2025/03/04/trump-tariffs-canada-retaliatory-measures-implemented-march-4-2025/> (дата звернення: 23.04.2026).
4. Trump's steel and aluminum tariffs meet swift retaliation from Canada and the EU. *PBS NewsHour*. March 12, 2025. URL: <https://www.pbs.org/newshour/world/trumps-steel-and-aluminum-tariffs-meet-swift-retaliation-from-canada-and-the-eu> (дата звернення: 23.04.2026).
5. Brown E., Masse M., Huitt C. US steel and aluminum tariffs and Canadian retaliatory tariffs now in effect. *Norton Rose Fulbright (NRF)*. March 27, 2025. URL: <https://www.nortonrosefulbright.com/en-us/knowledge/publications/406cab29/us-steel-and-aluminum-tariffs-and-canadian-retaliatory-tariffs-now-in-effect> (дата звернення: 21.04.2026).
6. Canada announces new countermeasures in response to tariffs from the United States of America. *Prime Minister of Canada*. April 3, 2025. URL: <https://www.pm.gc.ca/en/news/news-releases/2025/04/03/canada-announces-new-countermeasures-response-tariffs-from-united-states> (дата звернення: 19.04.2026).
7. Canada unveils limited counter measures against US, calls Trump move a tragedy. *Reuters*. April 4, 2025. – URL: <https://www.reuters.com/world/americas/canada-impose-25-tariffs-us-autos-that-are-non-compliant-with-usmca-says-carney-2025-04-03/> (дата звернення: 23.04.2026).
8. Shalal A., Lawder D., Renshaw J. Trump threatens further tariffs as EU, Canada retaliate for those already in place. *Reuters*. March 12, 2025. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/trumps-steel-aluminum-tariffs-take-effect-us-canada-trade-war-intensifies-2025-03-12/> (дата звернення: 21.04.2026).
9. U.S. 25% Tariff on Canada and Mexico Imports In Effect March 4th. *GHY International*. March 3, 2025. URL: <https://www.ghy.com/trade-compliance/u-s-25-tariff-on-canada-and-mexico-imports-in-effect-march-4th/> (дата звернення: 21.04.2026).
10. Neelakandan L. Canada drops many of its retaliatory tariffs on the U.S. *CNBC*. August 22, 2025. URL: <https://www.cnbc.com/2025/08/22/canada-retaliatory-tariffs-trump-autos-steel.html> (дата звернення: 23.04.2026).
11. Canada's response to U.S. tariffs on Canadian goods. *Government of Canada*. 2025. Date modified: 2026-01-15. URL: <https://www.canada.ca/en/department-finance/programs/international-trade-finance-policy/canadas-response-us-tariffs.html> (дата звернення: 21.04.2026)

12. 12. Halpern-Shavim Z., Balkos E. U.S.–Canada Tariffs: Timeline of Key Dates and Documents. *Blakes LLP*. – March 2, 2026. URL: <https://www.blakes.com/insights/us-canada-tariffs-timeline-of-key-dates-and-documents/> (дата звернення: 22.04.2026)
13. 13. Supreme Court Restricts Presidential Tariff Authority Under IEEPA. *Brownstein Client Alert*. February 20, 2026 (updated 24 Feb.). URL: <https://www.bhfs.com/insight/supreme-court-restricts-presidential-tariff-authority-under-ieepa/> (дата звернення: 23.04.2026)

Пашкова О.С.

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ЛАТВІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ НА СХІДНОМУ ФЛАНЗІ НАТО

У роботі досліджується роль Латвії в системі забезпечення безпеки на східному фланзі Північноатлантичного альянсу в умовах трансформації євроатлантичної безпекової архітектури після 2014 року та особливо після початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України у 2022 році. Аналіз охоплює еволюцію підходів НАТО до стримування та оборони, включаючи створення багатонаціональних бойових структур, посилення передової присутності та впровадження нових форм оперативної взаємодії між союзниками. Особливу увагу приділено інституційному становленню Латвії як держави-члена НАТО, її участі в механізмах колективної оборони, а також трансформації її ролі в контексті сучасних безпекових викликів. Розглянуто сучасні тенденції, пов'язані з технологізацією оборони, розвитком інноваційних військових рішень та посиленням міжнародної кооперації в Балтійському регіоні. Узагальнено, що Латвія поступово перетворюється на важливий структурний елемент системи стримування НАТО, який забезпечує стабільність на східному фланзі та відіграє значну роль у формуванні нової моделі євроатлантичної безпеки.

Ключові слова: *Латвія, НАТО, східний фланг, колективна безпека, стримування, Балтійський регіон, багатонаціональні сили, оборонна політика.*

Pashkova Oleksandra

LATVIA'S EVOLVING ROLE IN SECURITY PROVISION ON NATO'S EASTERN FLANK

The study examines the role of Latvia in the security system on the eastern flank of the North Atlantic Alliance in the context of the transformation of the Euro-Atlantic security architecture after 2014, and especially after the beginning of the full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine in 2022. The analysis covers the evolution of NATO's approaches to deterrence and defence, including the establishment of multinational battle groups, the strengthening of forward presence, and the introduction of new forms of operational cooperation among allies. Special attention is paid to the institutional development of Latvia as a NATO member state, its participation in collective defence mechanisms, as well as the transformation of its role in the context of contemporary security challenges. Current trends related to the technologization of defence, the development of innovative military solutions, and the enhancement of international cooperation in the Baltic region are also considered. It is summarized that Latvia is gradually becoming an important structural element of NATO's deterrence

system, ensuring stability on the eastern flank and playing a significant role in shaping a new model of Euro-Atlantic security.

Keywords: *Latvia, NATO, eastern flank, collective security, deterrence, Baltic region, multinational forces, defense policy.*

Латвія – стратегічно важливий член НАТО на східному фланзі, чия роль у стримуванні зумовлена сусідством із РФ та Білоруссю. Через посилення російської агресії проти України з 2022 року Альянс перейшов до моделі розширеного стримування та передової оборони в регіоні. Це передбачає розгортання багатонаціональних контингентів, розвиток інтегрованих систем ППО та підвищення боєготовності сил швидкого реагування [1].

Членство Латвії в НАТО з 2004 року стало логічним завершенням трансформації її зовнішньої політики та безпекової доктрини після відновлення державності. Цей крок зумовив глибоке інституційне переформатування оборонного сектору з метою його повної відповідності стандартам та операційним вимогам Альянсу.

Приєднання до блоку стало процесом інституційного «забезпечення безпеки», коли держава делегувала частину оборонних функцій наднаціональній структурі в обмін на зобов'язання колективного захисту. Це дозволило Латвії знизити рівень стратегічної непевності та остаточно закріпити свій євроатлантичний курс.

Практичним результатом інтеграції стала повна професіоналізація національних збройних сил та їхнє включення в систему оборонного планування НАТО. Участь у спільних маневрах і впровадження принципів взаємосумісності дозволили модернізувати армію та забезпечити її ефективну співпрацю з контингентами союзників [2].

Сьогодні Латвія виступає невід'ємним компонентом передової оборонної присутності Альянсу, підтримуючи стратегічну стабільність у Північно-Східній Європі. МЗС Латвії трактує вступ до НАТО як стратегічне рішення, що закріпило безпекову доктрину країни та зробило колективну оборону ключовим фактором захисту її суверенітету [3].

Інтеграція Латвії відбулася в межах розширення НАТО на схід, що замінило традиційне балансування сил інституційними гарантіями колективної безпеки. Це розширення забезпечило Альянсу стратегічну глибину та дозволило розмістити оборонні потужності в Балтійському регіоні. У підсумку членство в НАТО заклало тривалу основу для участі Латвії в євроатлантичній системі, закріпивши за нею статус ключового стратегічного пункту на східному кордоні

Запровадження ініціативи розширеної передової присутності (eFP) у 2017 році стало відповіддю НАТО на погіршення безпекової ситуації в Європі. У Латвії це реалізувалося через розміщення багатонаціонального бойового угруповання, яке функціонує на ротаційній основі.

Ця модель не створює стаціонарних баз, проте формує спільний оперативний простір, що покращує взаємосумісність військ, уніфікує управління та прискорює реагування на загрози [4]. Постійна присутність союзників посилює потенціал стримування, підвищуючи ціну можливої агресії. Таким чином, eFP виступає як інструмент посиленого стримування, мінімізує ризики ескалації та зміцнює загальну стійкість безпеки в Балтійському регіоні.

Широкомасштабна агресія РФ проти України у 2022 році змусила НАТО змінити оборонну стратегію на східному напрямку. Альянс перейшов від стриманої передової присутності до моделі посиленого стримування з елементами постійної високої боєготовності. Це передбачає збільшення чисельності контингентів, розгортання масштабних тактичних одиниць на рівні бригад, зміцнення управлінської взаємодії, розвиток логістичної мережі та вдосконалення оперативного забезпечення. Загалом ці модифікації свідчать про структурну перебудову Альянсу задля тривалого стратегічного протиборства. Нова парадигма активного захисту закріплюється як фундаментальний принцип безпекової політики НАТО.

Ключовим елементом трансформації НАТО в Балтії є посилення оборонних механізмів через розвиток багатонаціональних форматів і глибоку інтеграцію національних систем у спільне оперативне планування. Це підвищує бойову готовність та забезпечує ефективну координацію союзників перед обличчям

потенційних загроз. Важливим проявом цієї стратегії є активізація повітряного патрулювання та процедур швидкого реагування. Часті перехоплення літаків-порушників свідчать про високу напруженість у регіоні, що підтверджує необхідність безперервної присутності сил Альянсу для збереження регіональної стабільності [5].

Міжнародна співпраця у Балтійському регіоні посилюється через активніше залучення країн-учасниць НАТО до спільних безпекових проєктів, що укріплює багатонаціональну основу оборонних структур, роблячи їх більш гнучкими та здатними протистояти зовнішньому тиску [6].

Важливим аспектом нинішньої перебудови є технологічне оновлення оборонної галузі Альянсу. НАТО невпинно працює над впровадженням передових розробок для протидії сучасним викликам, зокрема, у сфері створення та знешкодження дронів. Тут Латвійська Республіка відіграє помітну роль, слугуючи однією з ключових тестових арен для апробування технічних новинок у рамках співпраці між союзниками [7].

Паралельно з цим, безпекові аспекти Балтійського моря набувають дедалі більшої ваги як для військово-стратегічного планування НАТО, оскільки це зона, де інновації в обороні поєднуються з прискореним упровадженням їх у роботу держав-членів, що підвищує загальну згуртованість системи безпеки в регіоні [8].

Зміцнення оборонної функції Латвії в рамках Північноатлантичного партнерства свідчить про поступову зміну головної мети східного крила НАТО: вона еволюціонує від моделі, зосередженої переважно на реагуванні, до проактивної системи, спрямованої на довго тривале стратегічне стримування. У цьому контексті Латвія стає важливою не лише як ключова географічна точка, як інституційно інтегрований компонент формування нової оборонної архітектури Балтійського регіону. Тож, роль Латвії у майбутній системі безпеки НАТО демонструє тенденцію до подальшого укріплення, оскільки країна закріплюється як стабілізуючий елемент на східному фланзі. Майбутній розвиток цієї ролі залежатиме від взаємодії чинників військового стримування, інноваційного

оновлення та здатності Альянсу зберігати стратегічну єдність у часи тривалої конкуренції різних безпекових концепцій у Європі.

Список використаних джерел і літератури

1. Strengthening NATO's eastern flank. *NATO : official website*. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/strengthening-natos-eastern-flank> (дата звернення: 03.04.2026).
2. Latvia and NATO. *Ministry of Defence of the Republic of Latvia : official website*. URL: <https://www.mod.gov.lv/en/nato/latvia-and-nato> (дата звернення: 03.04.2026).
3. NATO Enhanced Forward Presence. *Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Latvia : official website*. URL: <https://www.mfa.gov.lv/en/nato-enhanced-forward-presence> (дата звернення: 03.04.2026).
4. Palavenis D. NATO enhanced forward presence in the Baltics: The nexus between the host and the framework nation. *Security and Defence Quarterly*. 2022. URL: <https://securityanddefence.pl/NATO-enhanced-forward-presence-in-the-Baltics-The-nexus-between-the-host-and-the,193734,0,2.html> (дата звернення: 07.04.2026).
5. NATO jets in Baltics scrambled to intercept Russian aircraft, alliance says. *Associated Press*. 2026. URL: <https://apnews.com/article/nato-russia-fighter-jets-baltic-sea-interception-cb1a9726e66b602895636ba08ba5ed7b> (дата звернення: 01.04.2026).
6. Sweden to send troops to Latvia after joining NATO. *Associated Press*. 2025. URL: <https://apnews.com/article/sweden-latvia-nato-0018ee9deb9fd963a999ee5f6d964b3f> (дата звернення: 06.04.2026).
7. New NATO Innovation Range starts counter-drone technology testing in Latvia. *NATO : official website*. 2026. URL: <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2026/03/18/new-nato-innovation-range-starts-counter-drone-technology-testing-in-latvia> (дата звернення: 01.04.2026).
8. NATO Allies agree to expedite innovation adoption and integration for Baltic Sea security. *NATO : official website*. 2026. URL: <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2026/02/12/nato-allies-agree-to-expedite-innovation-adoption-and-integration-for-baltic-sea-security> (дата звернення: 06.04.2026).

УДК: 327:620.9(481:4-6ЄС)

Петрик О.О.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ НОРВЕГІЄЮ ТА ЄС У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ ТА КЛІМАТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

У роботі проаналізовано еволюцію та сучасний стан енергетичного партнерства між Норвегією та Європейським Союзом. Досліджено ключові етапи формування цієї взаємодії, починаючи з інтеграції Норвегії до спільного енергетичного простору в другій половині ХХ століття. Особливу увагу приділено трансформації відносин після 2022 року, коли внаслідок повномасштабної російсько-української війни та скорочення імпорту російських енергоресурсів Норвегія закріпила за собою статус провідного стабілізуючого постачальника природного газу. Розглянуто фактори, що сприяли посиленню ролі Норвегії в енергетичній співпраці з ЄС, висвітлено перехід від класичної моделі експорту викопного палива до стратегічного партнерства у сферах декарбонізації. З'ясовано, що Норвегія залишатиметься ключовим партнером ЄС, виконуючи функцію постачальника «перехідного» палива та інноваційних технологічних рішень для побудови нової архітектури європейської енергетичної безпеки.

Ключові слова: Норвегія, Європейський Союз, енергетична безпека, природний газ, декарбонізація, енергетична трансформація.

Petryk Oksana

TRANSFORMATION OF THE ENERGY PARTNERSHIP BETWEEN NORWAY AND THE EU IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY SECURITY AND CLIMATE CHALLENGES

The paper analyzes the evolution and current state of the energy partnership between Norway and the European Union. The key stages of this interaction are examined, starting from Norway's integration into the common energy space in the second half of the 20th century. Particular attention is paid to the transformation of relations after 2022, when, as a result of the full-scale Russian-Ukrainian war and the reduction of Russian energy imports, Norway secured its status as a leading stabilizing supplier of natural gas. The factors that contributed to the strengthening of Norway's role in energy cooperation with the EU are considered, highlighting the transition from a traditional fossil fuel export model to a strategic partnership in the fields of decarbonization. It was found that Norway will remain a key partner of the EU, serving as a supplier of "bridge" fuel and innovative technological solutions for building a new architecture of European energy security.

Keywords: *Norway, European Union, energy security, natural gas, decarbonization, energy transformation.*

Норвезько-європейське енергетичне партнерство сформувалося як довготривалий структурний елемент європейської енергетичної системи ще у другій половині ХХ століття. Його основа була закладена через інтеграцію Норвегії до Європейської економічної зони, що забезпечило доступ до внутрішнього ринку ЄС. Також експорт нафти та газу, які вже активно функціонували наприкінці 1970-х, допомогли у включенні Норвегії у спільний енергетичний простір. Протягом десятиліть ця взаємодія мала переважно економічний характер і будувалася навколо постачання нафти та природного газу з Північного моря, однак із часом вона почала набувати більш складного стратегічного змісту, пов'язаного з питаннями стабільності, регуляції та довгострокової енергетичної політики Європи.

Після 2022 року відбулося різке прискорення трансформації цього партнерства, що було зумовлено повномасштабною російсько-українською війною та кардинальними змінами у структурі європейського енергетичного ринку. Скорочення імпорту російського газу створило дефіцит пропозиції, який Європейський Союз змушений був оперативно компенсувати за рахунок альтернативних джерел постачання. У цьому контексті Норвегія зайняла провідну позицію серед зовнішніх постачальників природного газу, забезпечуючи близько 30% імпорту ЄС [1]. Така частка фактично закріпила за Норвегією статус одного з основних стабілізуючих постачальників енергоресурсів для Європейського Союзу в умовах кризової перебудови ринку.

Зростання ролі Норвегії було забезпечене поєднанням кількох факторів. По-перше, країна вже мала розвинену систему трубопровідної інфраструктури, яка напряду з'єднує родовища Північного моря з континентальною Європою, що дозволило уникнути тривалих логістичних перебудов і забезпечити швидке нарощування поставок. По-друге, енергетичні компанії отримали можливість гнучко адаптувати виробничі графіки та збільшити обсяги видобутку [2], було відкладено частину технічних обслуговувань та було створено умови для

безперебійної роботи газотранспортної мережі. Це дало змогу оперативно реагувати на різке зростання попиту з боку європейських держав.

У 2023 році обсяги експорту природного газу з Норвегії перевищили 109,1 млрд куб.м [3], що гарантує Норвегії панівне становище в енергетичному балансі Європи. Водночас структура виробництва досягла високого рівня завантаження: окремі родовища, зокрема Troll, працювали з добовим видобутком понад 100 млн м³. Це важливо з точки зору довгострокової перспективи, оскільки демонструє обмеженість подальшого екстенсивного зростання постачання без значних інвестицій у нові проєкти або технологічну модернізацію.

Паралельно із газовим сектором зростає роль нафтової промисловості Норвегії, яка залишається найбільшою в Європі. Родовище Johan Sverdrup у 2024 році забезпечило видобуток понад 700 000 барелів на добу, а інвестиції у розширення цього родовища на рівні 13 млрд норвезьких крон [4] свідчать про довгострокову орієнтацію на підтримку стабільності виробництва навіть в умовах поступового глобального переходу до декарбонізованої економіки.

Економічні наслідки енергетичної кризи також суттєво вплинули на позицію Норвегії. У 2022 році доходи від нафтогазового сектору зросли до 3 592 млрд норвезьких крон [5], що забезпечило рекордний профіцит бюджету.

Важливо, що Норвегія має високий рівень інституційної довіри. Країна забезпечує прозорість у питаннях виробничих графіків, обсягів експорту та технічного обслуговування інфраструктури. У посткризовий період 2022 року саме фактор передбачуваності вплинув на формування нової структури енергетичної безпеки ЄС.

Енергетична система Європейського Союзу у цей період перебуває у фазі глибокої трансформації, він поступово зменшує залежність від викопного палива та значної частки експорту від однієї країни та зберігає стабільність енергопостачання. У структурі імпорту формується змішана модель, де поєднуються трубопровідний газ, LNG (Liquefied Natural Gas або зріджений природний газ) та відновлювані джерела енергії. У першому кварталі 2025 року частка імпорту LNG сягала 45% усіх поставок газу до ЄС, тоді як обсяги трубопровідних поставок (включно з

норвезьким газом) становили близько 55% [6]. У цій структурі Норвегія виконує функцію стабілізуючого елемента, який забезпечує базову передбачуваність постачання в умовах коливань глобального ринку. Це має особливе значення для країн Північно-Західної Європи, які найбільше залежать від трубопровідної інфраструктури.

Після 2022 року співпраця між ЄС і Норвегією вийшла за межі суто енергетичного обміну ресурсами. Почався розвиток нових напрямів, серед яких офшорна вітрова енергетика, воднева економіка та технології CCS/CCU. У межах Green Alliance Норвегія та ЄС погодили спільні кліматичні орієнтири: скорочення викидів щонайменше на 55% до 2030 року та досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року [7].

Особливої уваги набуває розвиток технологій уловлювання та зберігання вуглецю, оскільки вони стають базовою умовою для декарбонізації важких галузей промисловості та поступового переходу до водневої економіки. У Норвегії ці рішення вже інтегровані в реальні інфраструктурні проекти Північного моря, що дозволяє іншим країнам експортувати CO₂ для подальшого захоронення [8]. У поєднанні з водневими технологіями CCS фактично формує перехідну модель використання природного газу як низьковуглецевого ресурсу, що забезпечує більш плавну трансформацію енергетичних систем ЄС.

Аналітичні прогнози Міжнародного енергетичного агентства свідчать, що попит на природний газ у Європі збережеться на відносно високому рівні щонайменше до 2030-х років [9]. Отже Норвегія як постачальник перехідного палива залишатиметься актуальною у середньостроковій перспективі, навіть за умови активного розвитку відновлюваних джерел енергії. У довгострокових сценаріях BloombergNEF фіксується поступове зниження частки викопного палива та зростання ролі електрифікації, водню та технологій декарбонізації [10]. Це формує нову конфігурацію енергетичних потоків, у межах якої Норвегія переходить від ролі класичного експортера ресурсів до ролі постачальника енергетичної інфраструктури та технологічних рішень.

Окремим елементом є геополітичний вимір співпраці. Після 2022 року енергетика стала частиною системи європейської безпеки, що підвищило значення стабільних партнерів. Норвегія у цій системі виступає як зовнішній постачальник із високим рівнем інтеграції через ЄЕЗ, що створює унікальну модель взаємодії без повного політичного членства в ЄС. У цьому контексті час від часу з'являються розмови про те, чи варто Норвегії глибше інтегруватися з ЄС або переглянути формат співпраці. Це радше реакція на зміни у зовнішньому середовищі, де енергетика і безпека стали тісніше пов'язаними, а чинна модель взаємодії вже не завжди сприймається як достатньо гнучка для довгострокових викликів.

Загалом до 2030 року норвезько-європейське енергетичне партнерство буде розвиватися в умовах паралельного процесу скорочення ролі викопного палива та зростання значення технологій декарбонізації. Газ залишатиметься важливою складовою енергетичного балансу у перехідний період, однак поступово його функція зміщуватиметься у бік балансуєчого ресурсу. Водночас зростатиме значення водневої економіки, офшорної енергетики та систем уловлювання і зберігання вуглецю.

У результаті формується нова модель взаємодії між ЄС і Норвегією, де країна виступає як стабільний, передбачуваний постачальник енергії та одночасно як партнер у формуванні нової архітектури європейської енергетичної системи.

Список використаних джерел і літератури

1. Stagg I. Norway gas exports hit record high in December 2023. *Worldpipelines*. 10.01.2024. URL: <https://www.worldpipelines.com/businessnews/10012024/norway-gas-exports-hit-record-high-in-december-2023/> (дата звернення: 24.04.2026)
2. У вересні Норвегія збільшила видобуток газу. *Enkorr*. 22.10.2024. URL: https://enkorr.ua/uk/news/u_veresn_norvegya_zblshila_vidobutok_gazu/261112 (дата звернення: 29.04.2026)
3. New delivery records for Norwegian natural gas. *Gassco*. 10.01.2024. URL: <https://www.gassco.no/en/news/new-delivery-records-for-norwegian-natural-gas>. (дата звернення: 29.04.2026)
4. Equinor, partners approve \$1.3 billion Johan Sverdrup oilfield expansion. *Reuters*. 01.07.2025. URL: <https://www.reuters.com/business/energy/equinor-partners-approve-13-billion-johan-sverdrup-oilfield-expansion-2025-07-01/> (дата звернення: 26.04.2026)
5. Borgås F. Soaring revenues caused by high gas prices. *Statistics Norway*. 06.03.2023. URL: <https://www.ssb.no/en/offentlig-sektor/offentlig-forvaltning/statistikk/offentlig-forvaltnings->

inntekter-og-utgifter/articles-for-general-government-revenue-and-expenditure/soaring-revenues-caused-by-high-gas-prices (дата звернення: 29.04.2026)

6. Market analysis // European Commission, Directorate-General for Energy. – URL: https://energy.ec.europa.eu/data-and-analysis/market-analysis_en?prefLang=cs (дата звернення: 29.04.2026).
7. European Green Deal: New EU-Norway Green Alliance to deepen cooperation on climate, environment, energy and clean industry. European Commission – Press release. *European Commission Press Corner*. 2023, 24 April. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_23_2391/IP_23_2391_EN.pdf (дата звернення: 27.04.2026).
8. Five northern European countries conclude international arrangements on transport and storage of carbon across borders. *Government Offices of Sweden*. 16.04.2024. URL: <https://www.government.se/press-releases/2024/04/five-northern-european-countries-conclude-international-arrangements-on-transport-and-storage-of-carbon-across-borders/> (дата звернення: 29.04.2026).
9. World Energy Outlook 2025. Report. *International Energy Agency*. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energyoutlook-2025> (дата звернення: 29.04.2026).
10. Europe Off-Track For 2030 Climate Targets, Despite Record Clean Energy Investment, According to BloombergNEF. *BloombergNEF*. 03.12.2024. URL: <https://about.bnef.com/insights/clean-energy/europe-off-track-for-2030-climate-targets-despite-record-clean-energy-investment-according-to-bloombergnef/> (дата звернення: 29.04.2026).

Слюсаренко І.Ю.

МАЛІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗАГРОЗ (НА ПРИКЛАДІ ФІНЛЯНДІЇ, ШВЕЦІЇ, НОРВЕГІЇ)

Проаналізовано трансформацію стратегій «малих» держав Північної Європи (Фінляндії, Швеції та Норвегії) в умовах нових геополітичних загроз, посилення конкуренції між «великими» державами, руйнування ліберального світового порядку. На основі емпіричної інформації про військовий потенціал, населення, ВВП на душу населення визначено, що зазначені держави належать до «малих» держав. В основу концептуалізації покладено п'ять ключових теоретичних підходів, які існують в сучасних дослідженнях аналізу зовнішньої політики «малих» держав. Встановлено до яких типів належать Фінляндія, Швеція та Норвегія.

Ключові слова: «малі» держави, загрози, Фінляндія, Норвегія, Швеція

Sliusarenko Iryna

SMALL STATES IN THE CONTEXT OF NEW GEOPOLITICAL THREATS (THE CASES OF FINLAND, SWEDEN, AND NORWAY)

The transformation of the strategies of "small" states in Northern Europe (Finland, Sweden, and Norway) under the conditions of new geopolitical threats, intensified competition between "great" powers, and the erosion of the liberal world order has been analyzed. Based on empirical data regarding military potential, population, and GDP per capita, it has been determined that these states belong to the category of "small" states. The conceptualization is based on five key theoretical approaches existing in modern research on the foreign policy analysis (FPA) of small states. The types to which Finland, Sweden, and Norway belong have been established.

Keywords: "small" states, threats, Finland, Norway, Sweden.

Трансформаційні зміни системи міжнародних відносин, які засвідчують послаблення правил і норм ліберальної парадигми світового порядку, створюють безпрецедентні виклики для «малих» держав. Традиційно «малі» держави визначаються обмеженими матеріальними ресурсами (населення, ВВП, армія), що тривалий час зумовлювало підтримку ними системи міжнародного права, участь в багатосторонній дипломатії та міжнародних організаціях. Саме цей тип держав становить понад 50% країн-членів ООН, а відповідно і суттєву кількість голосів під

час прийняття рішень. Проте в умовах посилення геополітичної конкуренції великих держав стратегії виживання та адаптації даних учасників міжнародних відносин потребують нового теоретичного осмислення.

У сучасних дослідженнях аналізу зовнішньої політики виділяють п'ять ключових теоретичних підходів, які дозволяють концептуалізувати «малі» держави як повноцінних міжнародних акторів:

підхід, який визначається через концепт потенціалу (capacity-related). Він фокусується на матеріальних обмеженнях та їхньому впливові на свободу дій держави;

пошук «притулку» (shelter-seeking), тобто стратегія мінімізації ризиків через приєднання до потужних альянсів або міжнародних організацій;

дотримання нейтралітету (neutrality) – традиційна відмова від участі у військових блоках, яка в сучасних умовах часто піддається ерозії, але залишається підходом, який застосовують малі держави для реалізації власної зовнішньої політики;

ще один варіант – «хеджування» – балансування між різними центрами сили для уникнення прямої залежності (hedging);

пошук статусу (status-seeking) з метою міжнародного визнання шляхом використання «м'якої сили», надання посередницьких послуг, лідерство посередництва та нормативне лідерство [1].

Вище вказані держави відносимо до малих держав за потенціалом з огляду на наступні параметри: Швеція має населення 10,6 млн осіб, ВВП на душу населення 62 тис. доларів у 2025 р., 26 армія світу (2026 Military Strength Ranking); Фінляндія має населення 5,6 млн осіб, ВВП на душу населення 56 тис. доларів у 2025 році, 48 армія світу (2026 Military Strength Ranking); Норвегія має населення 5,6 млн (станом на 2025 рік), 91 тис. доларів ВВП на душу населення, 39 армія світу згідно з 2026 Military Strength Ranking.

В умовах зміни зовнішнього середовища – геополітичних змін, трансформації світового порядку з його старими правилами, вразливістю інституцій, які постали ще в біполярному світі, перед «малими» державами постає доволі складна дилема

– досягнення балансу між збереженням можливості реалізовувати національні інтереси, збереженням суверенітету та інтеграцією до безпекових структур з метою захисту від зовнішніх загроз. Норми міжнародного права все менше стримують агресивні дії держав – РФ, а конкуренція великих держав – США та КНР призводить до ослаблення та ревізії світового порядку, основні риси якого закладалися внаслідок домовленостей, досягнутих після Другої світової війни.

Зважаючи на той факт, що сусідство з РФ є історичною та геополітичною константою для Норвегії та Фінляндії, необхідно відзначити, що якщо сухопутний кордон Норвегії з РФ становить 198 км, то Фінляндії – 1271, 8 км і це є серйозним безпековим викликом для цих держав. В зовнішній політиці ці північні держави мають зважати на сусідство з державою-агресором. На даний час усі три держави є членами НАТО, хоча лише Норвегія належить до держав-засновниць організації, тоді як швидкий вступ Фінляндії – 2023 року та Швеції – 2024 року до НАТО був зумовлений відкритою агресією РФ щодо України 24 лютого 2022 року.

Внутрішні чинники також впливають на формування зовнішньої політики «малих» держав. Наприклад, може існувати декілька альтернативних бачень політичними елітами ролі, яку має відігравати мала держава на міжнародній арені. Або може існувати невідповідність очікувань громадянського суспільства та бачення елітами зовнішньополітичного курсу держави [2].

Фінляндія та Швеція, які стали членами Північноатлантичного альянсу, змінили підхід до концептуалізації зовнішньої політики у відповідь на необхідність знайти власне місце у новому світовому порядку та геополітичні зміни та нові виклики та загрози. Фінляндією було обрано підхід пошуку «притулку», ця держава відмовилася від балансування між різними центрами сили та відмовою від участі в військових блоках, вчергове виявила гнучкість в адаптації своєї зовнішньої політики в умовах змін у безпековому середовищі [3]. Президент Фінляндії Александер Стубб у новорічній промові 2025 року акцентував увагу на зміцненні скандинавської співпраці, а потім – європейської. Безпека Фінляндії вважається заснованою на сильній обороні та членстві в НАТО та ЄС, з акцентом на односторонніх та багатосторонніх підходах [4, Р. 17-18.]

Швидкий вступ Фінляндії та Швеції до НАТО є не лише прикладом різкої зміни безпекової складової зовнішньополітичного курсу у відповідь на загрози та виклики, але й засвідчує дещо відмінне сприйняття консенсусу серед еліт щодо відповіді на ці загрози. Якщо для Фінляндії був характерним високий консенсус еліти та суспільства що до вступу до Північноатлантичного альянсу [2], то для Швеції внутрішній процес узгодження необхідності вступу до НАТО був складнішими через тривалу політику нейтралітету [2].

Норвезькі еліти усвідомлюють, що ризик військового конфлікту зростає. Ключовою стратегічною частиною масштабних військових навчань «Захід-2025» була битва в Баренцевому морі. Імітаційні битви відбуваються від Землі Франца-Йосипа в Арктиці до узбережжя Кольського півострова на південних берегах моря, яке Росія розділяє з Норвегією [5].

В щорічному звіту Норвезької розвідувальної служби «Focus» за 2026 рік зазначено, що спостерігається повернення сфер впливу та «права сили» попередній світовий порядок руйнується, що є вигідним для Москви та Пекіну, які бачать можливість для встановлення нового світового прядку. «Росія готується до тривалого протистояння, в якому Норвегія вважається одним з ворогів Москви» [6]. Для «малих» держав, зокрема Норвегії, ці чинники є екзистенційним викликом, особливо в умовах, коли розвивається вплив інституцій, які забезпечували суверенітет шляхом дотримання норм міжнародного права.

«Малі» держави мають менший простір для дій. Вони або приєднуються до спільноти авторитарних держав, або зіткнувшись із цим розвитком подій, обирають нейтралітет як найкращий варіант [6]. Але приклад Фінляндії та Швеції засвідчує інший підхід – пошук «притулку». Швеція відмовилася від понад 200-літньої традиції дотримання нейтралітету в нових геополітичних та безпекових умовах.

Норвегія дотримується підходу «статусу» у власній зовнішній політиці шляхом надання миротворчих послуг, потужної гуманітарної допомоги, допомоги розвитку, впливові через енергетичної геополітику, дотримання та просування норм міжнародного права, багатосторонньої дипломатії та «м'якої сили».

В умовах трансформації світоустрою та нових геополітичних реалій «малі» держави змушені переглядати свої традиційні ролі. Успішність такої адаптації залежить не лише від зовнішнього тиску, а й від здатності національних еліт забезпечити внутрішній консенсус та узгодити нову міжнародну роль із соціальною ідентичністю держави.

Список використаних джерел і літератури

1. Panke D., Thorhallsson B. Foreign Policy of Small States. *The Oxford Handbook of Foreign Policy Analysis* / ed. by J. Kaarbo, C. G. Thies. Oxford Academic, 2024. URL: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198843061.013.28> (дата звернення: 01.04.2026).
2. Michalski A., Brommesson D., Ekengren A.-M. Small states and the dilemma of geopolitics: role change in Finland and Sweden. *International Affairs*. 2024. Vol. 100, Issue 1. P. 139–157. URL: <https://doi.org/10.1093/ia/iad244>.
3. Braichevska O., Sliusarenko I., Krupenya I., Horobets I. Evolution of the policy of the Republic of Finland regarding NATO membership (1994–2023). *European Politics and Society*. 2024. Vol. 25, Issue 5. P. 849–865. URL: <https://doi.org/10.1080/23745118.2024.2324893>.
4. Kronlund A., Häkkinen T., Salomaa H. Finland's international defence and security cooperation as a shelter-seeking strategy in the views of the Finnish MPs in the era of great power competition. *Nordic review of international studies*. 2025. Iss. 5. P. 6–28. URL: <https://nris.journal.fi/article/view/176323> (дата звернення: 01.05.2026).
5. Nilsen T. Russia trains coastal attack scenario 30 km from border with Norway. *The Barents Observer*. 2025. 16 Sept. URL: <https://www.thebarentsobserver.com/security/russia-trains-coastal-attack-scenario-30-km-from-border-with-norway/437119> (дата звернення: 01.05.2026).
6. Focus 2026. The Norwegian Intelligence Service's assessment of current security challenges. Threat assessment. 2026. 6 Feb. URL: https://www.etterretningstjenesten.no/publikasjoner/focus/focus2026_contents (дата звернення: 01.05.2026).

Табачук А. В.

РОЛЬ ШВЕЦІЇ У ПОСИЛЕННІ ЗАЛУЧЕННЯ ЖІНОК ДО РОЗБУДОВИ МИРУ В ЕФІОПІЇ

У публікації проаналізовано вплив зовнішньої підтримки на розширення залучення жінок до миробудівних процесів в Ефіопії в умовах постконфліктної нестабільності. Особливу увагу приділено ролі Швеції як міжнародного актора, що послідовно інтегрує гендерний підхід у миробудівну діяльність. Визначено основні механізми підтримки, зокрема роботу з локальними спільнотами, громадянським суспільством і медіасередовищем. Показано, що вона сприяє активізації участі жінок переважно на локальному рівні, тоді як їх інтеграція у процеси ухвалення рішень на національному рівні залишається обмеженою. Зроблено висновок про неоднорідний характер такого впливу та необхідність поєднання локальних ініціатив з інституційними змінами.

***Ключові слова:** миробудування, участь жінок, зовнішня підтримка, постконфліктний контекст.*

Tabachuk Anna

SWEDEN'S ROLE IN STRENGTHENING WOMEN'S PARTICIPATION IN PEACEBUILDING IN ETHIOPIA

The article analyzes the impact of external support on the strengthening of women's participation in peacebuilding processes in Ethiopia in conditions of post-conflict instability. Particular attention is paid to Sweden's role as an international actor that consistently integrates a gender perspective into peacebuilding efforts. The study identifies the main mechanisms of support, including engagement with local communities, civil society, and the media environment. It demonstrates that such support contributes to increased participation of women primarily at the local level, while their integration into national-level decision-making processes remains limited. The findings indicate the uneven nature of this impact and highlight the need to combine local initiatives with broader institutional transformations.

***Keywords:** peacebuilding, women's participation, external support, post-conflict context.*

Збройні конфлікти сучасності дедалі частіше характеризуються складною внутрішньою структурою та тривалими наслідками, які зберігаються навіть після безпосереднього припинення насильства. У цьому контексті важливого значення

набуває миробудування як процес, спрямований не лише на стабілізацію ситуації, а й на усунення глибинних причин конфлікту та формування умов для сталого миру. Особливо актуальним це питання є для Ефіопії, де збройний конфлікт у регіоні Тиграї у 2020–2022 роках загострив існуючі соціально-політичні суперечності та створив ризики подальшої дестабілізації.

У таких умовах постконфліктної нестабільності значної ваги набуває пошук ефективних моделей розбудови миру, здатних забезпечити довготривалий і стійкий мир. Одним із ключових підходів є інклюзивне миробудування, що передбачає залучення різних соціальних груп, зокрема жінок, участь яких визнається важливим чинником стабілізації та запобігання повторним конфліктам. Водночас у випадку Ефіопії така участь залишається обмеженою і нерівномірною, що актуалізує питання про роль зовнішніх акторів у її підтримці. У цьому контексті особливий інтерес становить досвід Швеції, яка в межах двостороннього співробітництва з Ефіопією активно сприяє процесам розбудови миру і розширенню участі жінок.

Відтак метою дослідження, результати якого презентовані у цій публікації, є аналіз впливу шведської підтримки на розширення залучення жінок до миробудівних процесів у постконфліктному контексті Ефіопії.

Теоретичне підґрунтя аналізу базується на підході ООН, відповідно до якого миробудування визначається як комплекс заходів, спрямованих на зменшення ризику відновлення конфлікту шляхом зміцнення національних спроможностей до його врегулювання на всіх рівнях, а також на створення основ для сталого миру і розвитку [1, с. 5]. У цьому визначенні ключовим є акцент не лише на припиненні насильства, а на трансформації структурних причин конфлікту – політичних, соціальних та інституційних.

Водночас, розбудова миру не має універсальної моделі і завжди залежить від конкретного контексту, поєднуючи зусилля держави, місцевих громад і зовнішніх акторів. Його ефективність визначається не лише наявністю програм чи ресурсів, а й політичною волею, інституційною спроможністю та здатністю інтегрувати різні рівні взаємодії – від національного до локального. У цьому контексті одним із

важливих вимірів миробудування є участь жінок, яка пов'язана не тільки з питанням гендерної рівності, а й із розширенням соціальної бази миробудівних процесів та підвищенням їх ефективності.

Такий підхід отримав нормативне закріплення в рамках ООН, де участь жінок розглядається як необхідна умова стійкого миру. Ця логіка відображена в порядку денному «Жінки, мир і безпека», започаткованому резолюцією Ради Безпеки 1325 (2000 р.) та розвиненому в наступних резолюціях, зокрема 1820 (2008 р.), 1888 (2009 р.) і 1889 (2009 р.) [1, с. 30]. Якщо резолюція 1325 акцентує на необхідності участі жінок на всіх рівнях ухвалення рішень, то подальші документи доповнюють цей підхід, зокрема через визнання сексуального насильства як питання міжнародної безпеки та необхідність створення інституційних механізмів для забезпечення участі жінок у розбудові миру. У сукупності ці документи формують підхід, у межах якого жінки розглядаються не лише як вразлива група, а й як активні учасниці миробудування.

Водночас ключовим є розширене розуміння цієї участі: вона охоплює не лише формальну присутність у переговорах, а й залучення до відновлення громад, економічної реінтеграції, роботи з наслідками насильства та трансформації соціальних відносин. Такий підхід передбачає поєднання трьох взаємопов'язаних напрямів: врахування особливостей впливу конфлікту на жінок, забезпечення їхньої повноцінної участі у процесах ухвалення рішень та інтеграцію гендерної перспективи у політики відновлення [1, с. 35]. Практичне значення такого підходу особливо виразно проявляється у контекстах сучасних збройних конфліктів, зокрема в Ефіопії.

Збройний конфлікт у регіоні Тиграї, що розпочався у 2020 році, став одним із наймасштабніших внутрішніх конфліктів в Ефіопії за останні десятиліття. Він супроводжувався значними людськими втратами, масовим переміщенням населення та серйозними порушеннями прав людини, що суттєво вплинуло на соціальну структуру країни. Попри припинення активної фази бойових дій у 2022 році, досі зберігаються його довготривалі наслідки: політична напруга, міжетнічні протиріччя та ризики повторної ескалації як у самому Тиграї, так і в суміжних

регіонах [2]. У цьому контексті розбудова миру набула як відновлювального, так і превентивного значення, оскільки йдеться не лише про стабілізацію ситуації, а й про запобігання повторенню насильства та подальшої фрагментації суспільства.

Водночас конфлікт має виразний гендерний вимір: зростання сексуального та гендерно зумовленого насильства, економічна вразливість і внутрішнє переміщення непропорційно вплинули на жінок, обмежуючи їхню участь у процесах ухвалення рішень [3, с. 4]. Це створює парадоксальну ситуацію, за якої жінки, будучи однією з найбільш постраждалих груп, залишаються недостатньо представленими у процесах відновлення та розбудови миру.

Відтак важливо враховувати не лише вплив самого конфлікту, а й ширший соціально-політичний контекст, який визначає можливості залучення жінок до миробудівних процесів в Ефіопії. Попри формальне визнання важливості такого залучення, їх реальна участь залишається обмеженою та нерівномірною. З одного боку, протягом останніх десятиліть було здійснено низку політичних кроків, спрямованих на розширення прав і можливостей жінок, зокрема їхнього представництва у державних інституціях. З іншого боку, ці зміни не завжди трансформуються у фактичну включеність у процеси врегулювання конфліктів і розбудови миру [4, с. 57].

Такі обмеження зумовлені комплексом взаємопов'язаних факторів, серед яких – соціокультурні норми, що закріплюють традиційні гендерні ролі, економічна вразливість, низький рівень освіти, а також інституційні прогалини у впровадженні відповідних політик. Додатково ситуація ускладнюється політичною та релігійною поляризацією, яка посилює наявні бар'єри [5].

Водночас існує і протилежна тенденція: попри структурні обмеження, жінки, зокрема на локальному рівні, знаходять способи впливу на миробудівні процеси через громадські ініціативи та альтернативні форми участі [6]. Це свідчить про наявність потенціалу, який, однак, залишається недостатньо інституціоналізованим. За наявності таких обмежень особливого значення набуває питання, яким чином зовнішня підтримка може впливати на характер і масштаби цієї участі.

Розбудова миру як багаторівневий процес не обмежується внутрішніми зусиллями держави, а передбачає взаємодію широкого кола акторів, включно з міжнародними організаціями, двосторонніми партнерами та неурядовими організаціями. У випадку Ефіопії важливу роль у підтримці миробудування відіграють зовнішні актори, серед яких помітне місце посідає Швеція.

Участь Швеції у миробудівних процесах в Ефіопії визначається Стратегією розвитку співробітництва на 2022–2026 роки, у межах якої розбудова миру виокремлена як окремий напрям [3, с. 3]. Таке позиціонування відображає адаптацію політики співпраці до умов постконфліктного середовища, зокрема до наслідків війни у Тиграї та загального зростання нестабільності в країні.

У рамках цього напрямку акцент зроблено на створенні умов для запобігання конфліктам, їх мирного врегулювання та зміцнення соціальної згуртованості. Важливим елементом є також підтримка інклюзивних процесів миробудування, зокрема через розширення участі жінок та посилення їхнього впливу на ухвалення рішень [3, с. 5]. Таким чином, участь Швеції поєднує безпековий та гендерний виміри, інтегруючи підтримку миру з політикою розширення прав і можливостей жінок.

Практична реалізація цих підходів відображається у конкретних програмах та ініціативах, які дозволяють оцінити, яким чином інституційні пріоритети трансформуються у фактичні зміни участі жінок у процесах миробудування.

Одним із таких прикладів є програма *Peaceful and Resilient Communities in Ethiopia (2023–2026)*, спрямована на формування інклюзивного миру через залучення місцевих громад, релігійних лідерів та громадянського суспільства [7]. У її межах жінки не лише беруть участь у навчальних заходах, а й виконують активні ролі як медіаторки й організаторки громадських діалогів. На рівні громад вони відіграють ключову роль у запобіганні насильству, підтримці постраждалих та відновленні соціальних зв'язків. Водночас у деяких регіонах, зокрема в Гамбеллі, їхня участь виходить за межі локального рівня та поширюється на рівень національних мирних переговорів. Важливим елементом програми є також використання традиційних форм взаємодії, таких як громадські зібрання та кавові

церемонії, що дозволяє поєднувати формальні та неформальні механізми миробудування.

Ще однією особливістю є залучення релігійних акторів, вплив яких у таких суспільствах має амбівалентний характер. З одного боку, релігійні інституції можуть відтворювати традиційні уявлення про обмежену роль жінок, посилюючи існуючі соціокультурні бар'єри. З іншого боку, завдяки високому рівню довіри в громадах вони можуть виступати платформою для трансформації цих уявлень і легітимації участі жінок у миробудівних процесах. У цьому контексті програми, що інтегрують релігійних лідерів у розбудову миру, створюють можливості для поступового розширення участі жінок, зокрема через їх залучення до діалогу, медіації та локальних ініціатив.

Цей підхід доповнюється програмами, орієнтованими на зміцнення громадянського суспільства, зокрема «Sowing the Seeds of Peace in Ethiopia», яка впроваджується Life & Peace Institute у 2023–2026 роках [8]. У жовтні 2023 року уряд Швеції виділив на її реалізацію 44 млн шведських крон, що підкреслює пріоритетність цього напрямку. У межах програми створюються «безпечні простори» для діалогу, а також здійснюється підготовка жінок-медіаторок, які залучаються до врегулювання локальних конфліктів. Формування мереж жінок-«амбасадорок миру» дозволяє розширити їхню участь у регіонах із підвищеним рівнем конфліктності, зокрема в Оромії та Амхарі, через розвиток горизонтальних зв'язків і альтернативних каналів впливу.

Додатковий вимір шведської підтримки представлений програмами у сфері медіа, зокрема через діяльність Fojo Media Institute, спрямованої на розвиток в Ефіопії незалежної журналістики та відповідального висвітлення конфліктів [9]. У цьому вимірі гендерний аспект реалізується через підтримку жінок-журналісток, розширення їхньої присутності у медіапросторі та посилення гендерно чутливих підходів до висвітлення тем миру і безпеки. Такий підхід відрізняється від класичних миробудівних програм, однак доповнює їх, впливаючи на формування суспільних уявлень про конфлікт, роль жінок і можливості їх участі.

Отже, участь Швеції у миробудівних процесах в Ефіопії реалізується через поєднання різних механізмів – від роботи з релігійними та локальними спільнотами до підтримки громадянського суспільства і розвитку медіасередовища. Водночас ефекти цієї підтримки є нерівномірними: розширення можливостей жінок відбувається переважно на рівні громад, де формуються альтернативні канали впливу поза формальними інституціями, тоді як їх інтеграція у процеси ухвалення рішень на національному рівні залишається обмеженою. Це зумовлено як інституційними бар'єрами, так і впливом соціокультурних норм, що стримують їх політичне представництво.

Таким чином, зміни мають подвійний характер: з одного боку, спостерігається поступове розширення участі жінок у розбудові миру, з іншого – ця участь є нестійкою та залежною від конкретного контексту, що обмежує її довгостроковий вплив.

Ці висновки мають ширше значення не лише для аналізу миробудування в Ефіопії, а й для розуміння ролі зовнішніх акторів у подібних постконфліктних контекстах. Вони свідчать про те, що ефективність зовнішньої підтримки визначається не лише її обсягом, а й здатністю впливати на структурні бар'єри – зокрема політичні та інституційні обмеження участі жінок.

Відтак, приклад Ефіопії відображає ширшу тенденцію, характерну для постконфліктних суспільств: внесок жінок у миробудування визнається і поступово розширюється, однак без системної інтеграції у формальні політичні процеси ці зміни залишаються обмеженими у масштабуванні. Це вказує на необхідність переосмислення підходів до підтримки їх участі з урахуванням взаємодії між локальними практиками, культурним контекстом та інституційними механізмами.

Список використаних джерел і літератури

1. United Nations. Peacebuilding orientation. *United Nations*. September 2010. URL: https://www.un.org/peacebuilding/sites/www.un.org.peacebuilding/files/documents/peacebuilding_orientation.pdf (дата звернення: 23.04.2026)
2. International Crisis Group. Ethiopia, Eritrea and Tigray: A powder keg in the Horn of Africa. *International Crisis Group*. 2026. 18 February URL:

<https://www.crisisgroup.org/brf/africa/ethiopia-eritrea/b210-ethiopia-eritrea-and-tigray-powder-keg-horn-africa> (дата звернення: 21.04.2026)

3. Government Offices of Sweden. Strategy for Sweden's development cooperation with Ethiopia 2022–2026. *Government.se*. 2022. 19 July. URL: <https://www.government.se/international-development-cooperation-strategies/2022/07/strategy-for-swedens-development-cooperation-with-ethiopia-2022-2026/> (дата звернення: 21.04.2026)
4. Sebsib H., Tesfaye M., Hailu S. Woman in conflict resolution and peace building in Ethiopia: rhetoric or reality? A call for reconsideration. *Abyssinia Journal of Business and Social Sciences*. 2021. Vol. 6, No. 1. P. 47–59. URL: https://www.academia.edu/77025299/Woman_in_Conflict_Resolution_and_Peace_Building_in_Ethiopia_Rhetoric_or_Reality_A_Call_for_Reconsideration (дата звернення: 21.04.2026)
5. Manyingerew S. Breaking barriers: women's participation in peace and decision-making across Ethiopia. *IGAD*. 2025. 12 December. URL: <https://igad.int/breaking-barriers-womens-participation-in-peace-and-decision-making-across-ethiopia/> (дата звернення: 23.04.2026)
6. Beyene C. «Unseen Is to Unexist»: The Crucial Importance of Young Women's Peacebuilding Approaches in Northern Ethiopia. In: Beyene C., Luna L., Mhango N., Senehi J. (eds). *Culture, Conflict, and Peacebuilding*. Cham: Palgrave Macmillan. 2024. 18 August. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-55802-3_3 (дата звернення: 21.04.2026)
7. Swedish International Development Cooperation Agency (Sida). PMU Peaceful and resilient communities in Ethiopia 2023–2026. *Openaid*. URL: <https://openaid.se/en/contributions/SE-0-SE-6-16345?contribution-tab=result> (дата звернення: 22.04.2026)
8. LPI Ethiopia Programme 2023 to 2026 – Sowing the Seeds of Peace in Ethiopia. *D-portal*. URL: <https://d-portal.org/q.html?aid=SE-0-SE-6-15544> (дата звернення: 21.04.2026)
9. Fojo Media Institute. All clear for the second phase of Fojo's Ethiopia programme. *Fojo*. 30 May 2024. URL: <https://fojo.se/en/klartecken-for-fas-2-i-fojos-etioapien-program/> (дата звернення: 23.04.2026)

Копилов Д. В.

ІДЕОЛОГІЧНА ПОЛЯРИЗАЦІЯ В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ ЯК ВИКЛИК СТРАТЕГІЧНИМ КОМУНІКАЦІЯМ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджується вплив ідеологічної поляризації в країнах Латинської Америки та Карибського басейну (ЛАКБ) на ефективність стратегічних комунікацій України. Проаналізовано історичні та ідеологічні особливості сприйняття латиноамериканського дискурсу, зокрема вплив антиколоніальної пам'яті. Розглянуто типологію суспільних конфліктів у регіоні та методи російської дезінформації. Запропоновано рекомендації щодо адаптації української публічної дипломатії.

Ключові слова: стратегічні комунікації, Латинська Америка, багатовекторна дипломатія, гібридна війна, дезінформація, ідеологічна поляризація, російсько-українська війна.

Kopylov D. V.

IDEOLOGICAL POLARIZATION IN LATIN AMERICA AS A CHALLENGE TO UKRAINE'S STRATEGIC COMMUNICATIONS.

Abstract. The article examines the impact of ideological polarization in Latin America and the Caribbean (LAC) on the effectiveness of Ukraine's strategic communications. The historical and ideological features of the Latin American discourse, including the impact of anti-colonial memory, are analyzed. The typology of social conflicts in the region and Russian disinformation methods are considered. Recommendations for adapting Ukrainian public diplomacy are proposed.

Keywords: strategic communications, Latin America, multi-vector diplomacy, hybrid warfare, disinformation, ideological polarization, Russian-Ukrainian war.

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України надала конфлікту глобального виміру. В умовах тривалої війни українська дипломатія постала перед нагальною потребою диверсифікації своїх зовнішньополітичних зусиль та стратегічного розвороту до країн Глобального Півдня. Серед цих макрорегіонів Латинська Америка та Карибський басейн посідають особливе місце з огляду на їхній демографічний потенціал та консолідований вплив на майданчику

Генеральної Асамблеї ООН [2, с. 352]. У дослідженні використано методи політичного аналізу, порівняльного підходу та дискурс-аналізу.

Аналіз цієї проблематики виявляє наявність певних складнощів: історично Україна та Латинська Америка мали вкрай обмежені контакти, що було зумовлено географічною віддаленістю та ідеологічними розбіжностями. Цей інформаційний простір тривалий час піддавався впливу російської пропаганди. Сьогодні, прагнучи розширити свою інформаційну присутність, стратегічні комунікації України стикаються зі значним викликом – глибокою ідеологічною поляризацією всередині латиноамериканських суспільств.

У політичній науці стратегічні комунікації розглядаються як багатовимірний інструмент впливу на громадську думку та формування політичної культури [1, с. 17]. Процес інституціоналізації стратегічних комунікацій в Україні сприяв формуванню концепту «дипломатії воєнного часу» (wartime diplomacy), головна мета якої полягає в залученні міжнародної підтримки. Однак результативність цих зусиль у країнах ЛАКБ безпосередньо залежить від розуміння регіональних політичних та ідеологічних особливостей.

Важливим фактором, що визначає специфіку сприйняття українських наративів, є історична пам'ять, яка формує антиімперіалістичне світосприйняття в регіоні. Втручання зовнішніх акторів у ХХ столітті зумовило наявність антиамериканських настроїв, що створює додаткові бар'єри для адекватного розуміння російсько-української війни. Західні деколоніальні підходи не завжди повною мірою враховують специфіку постросійського імперіалізму [8, с. 50]. Коли Україна позиціонує свій опір як національно-визвольну війну, цей наратив може не знаходити відгуку серед частини політичних еліт регіону, оскільки Росія історично не розглядалася ними як метрополія.

Наразі Латинська Америка проходить через етап соціально-політичних трансформацій. Дослідження, проведене в межах проекту POLDER (2021–2023 рр.), дозволило визначити основні тенденції політичного ландшафту: ідеологічна поляризація з емоційною складовою (Бразилія, Аргентина), поляризація навколо лідерів (Мексика) та загальне суспільне невдоволення (Колумбія). Розуміння цієї

специфіки є необхідним для розбудови комунікацій. Наприклад, у державах із загальним невдоволенням апеляція до захисту ліберального світопорядку є менш дієвою, тоді як аргументація щодо впливу війни на продовольчу безпеку сприймається більш конструктивно. У суспільствах із вираженою поляризацією підтримка України чи РФ нерідко стає індикатором приналежності до певного внутрішньополітичного табору.

Росія сформувала розгалужену інформаційну інфраструктуру впливу (RT Español, Sputnik), використовуючи концепт постійного інформаційного протиборства. Стратегія РФ спирається на маніпулювання історичною пам'яттю та просування ідей «багатополярності», де війна в Україні подається як захист Росії від західного втручання. Аналіз активності російських дипломатичних представництв у регіоні свідчить про те, що інформаційні кампанії систематично адаптуються задля послаблення підтримки України.

У відповідь українська держава активізувала власні дипломатичні зусилля. Системною основою цього процесу стала ухвалена Стратегія комунікації «Україна – Латинська Америка та Карибський басейн на 2024–2026 роки». Документ визначає такі цілі: покращення сприйняття України як надійного партнера та поширення об'єктивної інформації про наслідки російської агресії [3].

Оцінка реакції ключових держав регіону демонструє неоднозначність їхніх зовнішньополітичних позицій. Бразилія пропонує мирні ініціативи, які не завжди враховують принцип територіальної цілісності України. Аргентина після обрання Хав'єра Мілея здійснила зближення з Україною та долучилася до формату «Рамштайн». Чилі послідовно захищає норми міжнародного права та засуджує російську агресію. Колумбія, своєю чергою, демонструє зміну риторики від закликів до нейтралітету до критики зовнішньополітичних ініціатив Заходу.

З огляду на ці тенденції, підходи до стратегічних комунікацій України потребують подальшої адаптації. Важливим завданням є зміщення акцентів у комунікації: від площини «війна Заходу і Росії» до площини «боротьба нації за суверенітет». У середньостроковій перспективі доцільним є розвиток

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого
багатовекторної дипломатії (multi-vector diplomacy), взаємодія з Організацією американських держав та активніше залучення ресурсів української діаспори.

Підсумовуючи, варто зазначити, що ефективність стратегічних комунікацій України значною мірою залежить від адаптації наративів до історико-політичної специфіки Латинської Америки. Успішна взаємодія з державами регіону вимагає врахування наявного суспільно-політичного контексту та особливостей місцевого дискурсу. Важливими інструментами для забезпечення сталої підтримки є розвиток публічної дипломатії, поглиблення академічної співпраці та формування довгострокової інформаційної присутності України. Лише комплексний підхід сприятиме посиленню позицій держави у країнах Глобального Півдня.

Список використаних джерел і літератури

1. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4 (41). С. 9–23.
2. Люк Т. В., Горбатюк П. П. Позиціонування України в Латинській Америці: проблеми та перспективи. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2024. Вип. 52. С. 352–362.
3. Комунікаційна стратегія «Україна – Латинська Америка і Карибський басейн» на 2024–2026 роки. Міністерство закордонних справ України. Київ, 2024.
4. Lobo F., Solar C. Ukraine's Wartime Diplomacy in Latin America and the Caribbean. *RUSI*. 2025.
5. Benza G., Kessler G. Polarization and Political Conflict: Insights from Latin America. *Global Dialogue*. 2025.
6. Undermining Ukraine: How Russia widened its global information war in 2023. *DFRLab*. 2024.
7. How Does Latin America and the Caribbean View the Ukraine Conflict After Three Years of War? *CSIS*. 2025.
8. Sörensen J. S. Russia's Narrative of Sovereignty: What Makes It So Enticing for the Global South? *Russia in Global Affairs*. 2025. Vol. 23. No. 4. P. 49–66.

Петровська М.С.

ОРТОДОКСАЛЬНИЙ ІСЛАМ І СТАНОВИЩЕ ЖІНОК В ІСЛАМСЬКОМУ ЕМІРАТІ АФГАНІСТАН

Статтю присвячено дослідженню взаємозв'язку між релігійною ортодоксією та державною гендерною політикою в Афганістані після відновлення влади руху Талібан у 2021 році. У роботі проаналізовано ідеологічне підґрунтя режиму, зокрема синтез деобандійського ханафізму та пуштунського звичаєвого кодексу пуштунвалі як інструменту легітимації політичного устрою. Досліджено механізми трансформації шаріату в монолітний каральний апарат та роль Міністерства заохочення чесноти та запобігання пороку у встановленні теологічного абсолютизму. Охарактеризовано системні заходи щодо витіснення жінок із публічного простору, зокрема обмеження права на освіту, працю та свободу пересування. Висвітлено соціально-економічні та демографічні наслідки гендерної сегрегації, зокрема загрозу деградації людського капіталу та критичне зростання ризиків у сфері охорони здоров'я. Проаналізовано міжнародний контекст реакції на встановлення системи гендерного апартеїду та ризики «тихої нормалізації» режиму заради геополітичної стабільності. Зроблено висновок, що контроль над жіноцтвом є фундаментальною складовою архітектури управління Ісламського Емірату, що нівелює базові права людини під ширмою релігійної догматики.

Ключові слова: *ортодоксальний іслам, Афганістан, Талібан, становище жінок, гендерний апартеїд, шаріат, пуштунвалі, деобандійський ханафізм, дискримінація, міжнародна реакція.*

Petrovska Mariia

ORTHODOX ISLAM AND THE STATUS OF WOMEN IN THE ISLAMIC EMIRATE OF AFGHANISTAN

The article examines the relationship between religious orthodoxy and state gender policy in Afghanistan following the return to power of the Taliban movement in 2021. The study analyses the ideological foundations of the regime, specifically the synthesis of Deobandi Hanafi Islam and the Pashtunwali customary code as a tool for legitimising the political order. The mechanisms of transforming Sharia into a monolithic punitive apparatus and the role of the Ministry for the Propagation of Virtue and the Prevention of Vice in establishing theological absolutism are investigated. The systematic measures aimed at displacing women from the public sphere, including restrictions on the rights to education, employment, and freedom of movement, are characterised. The socio-economic and demographic consequences of gender segregation are highlighted,

particularly the threat of human capital degradation and the critical increase in public health risks. The international context of the response to the establishment of a gender apartheid system and the risks of “silent normalization” of the regime for the sake of geopolitical stability are analysed. The article concludes that the control over women is a fundamental component of the Islamic Emirate’s governance architecture, which nullifies basic human rights under the guise of religious dogmatics.

Keywords: *Orthodox Islam, Afghanistan, Taliban, status of women, gender apartheid, Sharia, Pashtunwali, Deobandi Hanafism, discrimination, international response.*

Траєкторія розвитку афганської державності останніх років демонструє приклад того, як релігійна доктрина трансформується з духовної системи у жорсткий, безальтернативний інструмент політичної легітимації та радикальної соціальної інженерії. Після повернення руху Талібан до влади у серпні 2021 року світова спільнота стала свідком відновлення моделі «Ісламського Емірату Афганістан», де ортодоксальний іслам виступає всеохоплюючим фундаментом для тотальної регламентації кожної ланки суспільного життя. Ключовим індикатором цієї моделі став статус жінки, який тепер цілком залежав від того, як саме керівництво в Кабулі інтерпретує релігійну спадщину задля своїх безпекових та ідеологічних цілей. Це спроба створити герметичну систему, де права людини повністю підпорядковані сакральній волі лідера, що фактично нівелює будь-які попередні здобутки громадянського суспільства в країні та перетворює жінку на невидимий суб’єкт правового поля.

В основі ідеології руху лежить деобандійський ханафізм, що виник ще у ХІХ столітті як форма інтелектуального опору зовнішнім колоніальним впливам. Ця течія сформувала світогляд талібів через розгалужену мережу сільських медресе, які історично функціонували поза межами державного контролю, особливо в прикордонних районах Афганістану та Пакистану, що дозволило їм стати автономною базою для підготовки релігійних опонентів світських режимів [1, с. 352]. Окрім суто теологічної бази, величезну роль у формуванні державної політики відіграє пуштунський звичаєвий кодекс – пуштунвалі. У результаті виник жорсткий ідеологічний синтез: релігійні догми у поєднанні з племінними традиціями формують цілісний нормативний простір, у якому патріархальний контроль над

жінкою трансформується у вищий духовний обов'язок. Таке поєднання фундаменталістської інтерпретації ісламу з виключним пуштунським етнонаціоналізмом створює гібридну ідеологію, де релігійні гасла використовуються для легітимації конкретних національних наративів та міфів, що фактично формує специфічний «афганський іслам» як інструмент виключення та маргіналізації [2, с. 22-23].

Правова система Емірату свідомо й послідовно відмовляється від класичного ісламського плюралізму, який історично передбачав можливість різних трактувань закону залежно від контексту. Якщо традиційна мусульманська юриспруденція дозволяла певну гнучкість через інтелектуальні дискусії правознавців, то нинішня влада Афганістану обирає шлях вибіркового та максимально суворого виконання найбільш консервативних приписів. Шаріат тут перетворено на монолітний політичний механізм, де вердикти верховного лідера Гайбатулли Ахундзади мають статус абсолютних істин, що не підлягають сумніву [3]. Встановлений у країні теологічний абсолютизм унеможливує оскарження розпоряджень, а будь-яка спроба закликати до реформ чи пом'якшення правил щодо жіночої освіти трактується як замах на основи віри. Роль головного наглядача у цій структурі виконує Міністерство заохочення чесноти та запобігання пороку, чії «інспектори моралі» володіють майже необмеженими повноваженнями втручатися у приватне життя кожного громадянина, перетворюючи релігію на каральний апарат [4].

Найбільш радикально ця ортодоксальна лінія проявилася у системному витісненні жіноцтва з усіх сфер публічного життя. Починаючи з серпня 2021 року, режим видав понад сотню наказів та директив, які крок за кроком позбавляли жінок права на середню та вищу освіту, а також забороняли працювати у більшості професійних секторів, включаючи гуманітарні місії та структури ООН. Логіка режиму базується на концепції «фітні» – уявленні про те, що активна присутність жінки в соціумі є джерелом хаосу та моральної спокуси, що загрожує чистоті ісламського порядку. У серпні 2024 року тиск посилюється: нове законодавство про моральність фактично наклало табу навіть на публічне звучання жіночого голосу, прирівнюючи його до частин тіла, що мають бути приховані від сторонніх. Такий

підхід робить неможливою будь-яку форму жіночої активності або представництва, консервуючи суспільство в стані штучної однорідності, де голос половини населення просто викреслено з історії [5].

Економічні та соціальні наслідки такої сегрегації вже зараз набувають ознак національної катастрофи, що виходить далеко за межі гуманітарного питання. Виключення жінок із робочої сили призвело до втрати афганською економікою величезних ресурсів, а мільйони родин опинилися за межею бідності через неможливість жінок-годувальниць заробляти на життя. Статистичні дані міжнародних моніторингових груп свідчать, що 77,6% молодих дівчат наразі взагалі не мають доступу до жодних форм навчання, працевлаштування чи професійної підготовки [6, с. 15]. Брак можливостей для здобуття освіти створює «втрачене покоління», позбавлене будь-якого майбутнього, а запроваджена у грудні 2024 року заборона на медичну освіту для жінок загрожує повним зникненням кваліфікованого жіночого персоналу в середньостроковій перспективі [6, с. 20, 24]. Доступ до елементарної медицини став для багатьох недосяжним через вимогу обов'язкового супроводу жінки чоловіком-родичем (махрамом), що в умовах демографічної кризи часто є фізично неможливим [6, с. 17]. Подібна ізоляція зумовлює те, що показники материнської смертності в Афганістані залишаються одними з найвищих у світі, причому через чинні обмеження прогнозується зростання ризиків смертності серед породіль щонайменше на 50% [6, с. 19, 24].

Реакція міжнародної спільноти на ці процеси демонструє глибоку кризу дипломатичних інструментів у сучасному світі. Численні доповіді правозахисників фіксують системний характер переслідувань, прямо називаючи дії талібів злочином проти людяності та гендерним апартеїдом. У межах правового аналізу встановлено, що егрегальні обмеження, накладені на жінок і дівчат, створюють цілісну систему гноблення та дискримінації, спрямовану на повне стирання їхньої здатності брати участь у житті афганського суспільства на цивільному, політичному та соціальному рівнях [7, с. 8-10]. Проте на практиці ідеологічна безкомпромісність Афганістану стикається з прагматизмом регіональних гравців: багато держав-сусідів готові миритися з внутрішньою політикою Талібану в обмін на обіцянки стабільності та

боротьбу з терористичними угрупованнями. Подібне поєднання факторів створює вкрай небезпечний прецедент «тихої нормалізації», де релігійний фундаменталізм стає прийнятною ціною за геополітичний спокій. Без формування єдиного фронту тиску та реальної підтримки афганських жінок, ортодоксальний іслам у його нинішній трактовці талібами продовжуватиме слугувати інструментом придушення мільйонів життів.

Таким чином, сучасна гендерна політика Афганістану постає фундаментом архітектури державного управління, у якій радикальна ісламська риторика виконує роль головного ресурсу легітимності влади. Контроль над жінкою перетворено на найбільш наочний засіб демонстрації суверенітету та ідеологічної безкомпромісності режиму перед консервативними верствами суспільства. В країні фактично вибудовано систему гендерного апартеїду, у межах якої правовий статус особи визначається виключно її статтю, а присутність жінки в соціумі зводиться до ізольованих просторів, що межують із повною соціальною невидимістю.

Ситуація в країні перебуває у стані глибокої консервації, що загрожує незворотною деградацією людського капіталу та систем життєзабезпечення на десятиліття вперед. Без реальних внутрішніх трансформацій у структурі самого руху Талібан та без докорінного перегляду міжнародної стратегії «прагматичного визнання», афганське жіноцтво залишатиметься заручником ідеологічних експериментів. Подальша нормалізація відносин із режимом без врахування гуманітарних показників створює небезпечний прецедент, де базові права людини приносяться в жертву геополітичному спокою під ширмою релігійної ортодоксії. Майбутнє Афганістану як цілісного суб'єкта залежить від здатності світової спільноти перейти від риторики занепокоєння до реальних кроків підтримки мільйонів жінок, чий голос наразі намагаються остаточно викреслити з історії.

Список використаних джерел і літератури:

1. Armajani Jon. The Taliban. *Handbook of Islamic Sects and Movements*. / Edited by Muhammad Afzal Upal and Carole M. Cusack. Brill, 2021. P. 348-378. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctv1v7zbv8.22> (date of access: 29.04.2026).

2. Ibrahim Niamatullah. A Violent Nexus: Ethnonationalism, Religious Fundamentalism, and the Taliban. *The Review of Faith & International Affairs*. 2023. Vol. 21, No. 3. P. 22-34. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/15570274.2023.2235809?needAccess=true> (date of access: 29.04.2026).
3. Thomas C. Afghan Women and Girls: Status and Congressional Action. *Congress.gov*. 2024. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/IF11646> (date of access: 29.04.2026).
4. Afghanistan. *Amnesty International*. 2024. URL: <https://www.amnesty.org/en/location/asia-and-the-pacific/south-asia/afghanistan/report-afghanistan/> (date of access: 29.04.2026).
5. Pamir Sahill. Dwelling in an all-male world: A critical analysis of the Taliban discourse on Afghan women. *ScienceDirect*. 2023. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277539523000754> (date of access: 29.04.2026).
6. Gender Index 2024: Afghanistan. *UN Women*. 2025. P. 6-71. URL: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2025-06/gender-index-2024-afghanistan-en.pdf> (date of access: 29.04.2026).
7. The Taliban's War on Women. The crime against humanity of gender persecution in Afghanistan. Geneva: International Commission of Jurists, 2023. 58 p. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2023/05/The-Talibans-war-on-women-the-crime-against-humanity-of-gender-persecution-in-Afghanistan-FINAL-VERSION.pdf> (date of access: 29.04.2026).

Вербовецька О. Б.

ТОРГОВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ СІНГАПУРУ ТА КНР

У публікації проаналізовано еволюцію та сучасний стан торговельно-інвестиційної взаємодії між Сінгапуром та КНР. Досліджено механізми перетворення Сінгапуру на провідного інвестора китайської економіки та стратегічного фінансово-технологічного посередника. Обґрунтовано роль двостороннього співробітництва як фактора стабільності та взаємного процвітання в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Ключові слова: *Сінгапур, КНР, прямі іноземні інвестиції, торговельне партнерство, цифрова економіка, фінансовий центр, економічна інтеграція.*

Verbobetska Oksana

TRADE AND INVESTMENT COOPERATION OF SINGAPORE AND CHINA

This paper analyzes the evolution and current state of trade and investment relations between Singapore and the People's Republic of China. It examines the mechanisms through which Singapore has become a leading investor in the Chinese economy and a strategic financial and technological intermediary. The role of bilateral cooperation as a factor of stability and mutual prosperity in the Asia-Pacific region is substantiated.

Keywords: *Singapore, China, foreign direct investment, trade partnership, digital economy, financial center, economic integration.*

З 3 жовтня 1990 року між урядом Китайської Народної Республіки та урядом Республіки Сінгапур було встановлено дипломатичні відносини, які ґрунтуються на П'яти принципах мирного співіснування, а також на положеннях, закріплених у Статуті Організації Об'єднаних Націй [1]. З того часу сторони домовилися про взаємний обмін послами, створили умови для належного функціонування дипломатичних представництв та започаткували співпрацю у різних галузях.

Важливу роль у співробітництві між двома країнами відіграє економіка. Економічне співробітництво становить фундаментальну складову стратегії Сінгапуру, спрямованої на адаптацію до дедалі більшого впливу Китаю на глобальному рівні. Як один із найважливіших фінансових центрів і провідних технологічних хабів, Сінгапур з 2013 р. утримує статус найбільшого торговельного

партнера Китаю. Китай, у свою чергу, залишається ключовим ринком для експорту сінгапурської продукції та провідним постачальником імпорتنих товарів для міста-держави [2].

Сінгапур був першою державою Південно-Східної Азії, яка уклала двосторонню угоду щодо вільної торгівлі з Китайською Народною Республікою. Активна роль Сінгапуру у підтримці трансформаційних змін у Китаї істотно вплинула на соціально-економічний розвиток регіонів країни. Такий рівень співпраці став важливим фактором, який сприяв стабільному економічному зростанню та покращенню добробуту в Азійсько-Тихоокеанському регіоні [3].

Сінгапур активно сприяє реалізації стратегічних ініціатив, таких як Азійський банк інфраструктурних інвестицій, створений за підтримки Китаю, а також масштабний економічний проєкт «Один пояс, один шлях». Незважаючи на занепокоєння з боку Сполучених Штатів щодо посилення геостратегічного впливу Китаю завдяки цим програмам, Сінгапур, хоч і є партнером США, відверто демонструє готовність до співпраці з КНР. Як зазначав К. Шанмугам, міністр внутрішніх справ і юстиції Сінгапуру, цей політичний курс має велике економічне значення для країни. Він підкреслив, що на Сінгапур припадає третина всіх китайських інвестицій у рамках даної ініціативи. Крім того, 85% загального обсягу фінансових внесків Сінгапуру в економіку Китаю спрямовані на реалізацію спільних проєктів, які координуються державами-партнерами й чітко прив'язані до ключових завдань цього глобального підходу [4, с. 208–209].

Починаючи з 1990-х років, після запровадження політики відкритих дверей, Китай перетворився на один із найпривабливіших центрів для залучення прямих іноземних інвестицій у світі. Основа цього успіху полягала у низькій вартості робочої сили, що створювала вигідні умови для експорту та дозволяла задовольняти стрімко зростаючий попит на внутрішньому ринку. Одним із перших і найактивніших інвесторів у китайську економіку став Сінгапур, чий внесок складався зі стабільного потоку капіталу як від державних інституцій, так і від приватного сектора. Встановлення офіційних дипломатичних відносин між Сінгапуром та Китаєм призвело до суттєвого збільшення інвестиційних обсягів, які

склали 280 мільйонів сінгапурських доларів. Надалі співпраця розвивалася вражаючими темпами – до 2000 року обсяг капіталовкладень від Сінгапуру зріс до 15,7 мільярда доларів. Упродовж наступного десятиліття ця тенденція продовжувала набирати обертів, досягнувши рекордного рівня в 70,6 мільярда доларів станом на 2010 рік. Станом на сьогодні материковий Китай зберігає статус одного з ключових напрямків для сінгапурських інвестицій. У загальносвітовому рейтингу джерел прямих іноземних інвестицій в економіку Китаю Сінгапур посідає четверте місце, поступаючись лише Гонконгу, Тайваню та США. Найбільш привабливими секторами для інвестування залишаються виробництво, нерухомість, торгівля та фінансові послуги [5].

Економічні взаємини між Сінгапуром і Шанхаєм стрімко розвиваються, демонструючи значні перспективи. У 2023 році обсяги двосторонньої торгівлі зросли на 7,8%, тоді як загальна сума сінгапурських інвестицій у Шанхай перевищила 25 мільярдів доларів США. Інвестиції охоплюють понад 6300 проєктів, зосереджених у стратегічних секторах, таких як нерухомість, фінансові послуги, виробництво та споживчі індустрії. Особливу увагу приділяють розвитку цифрової економіки, яка стала основним двигуном інтеграційних процесів, забезпечуючи швидке економічне зростання в обох мегаполісах. Подальший розвиток передбачає посилений обмін досвідом і технологіями, а також узгодження регуляторних систем із залученням урядових органів і бізнес-спільнот обох сторін [6].

Аналіз динаміки взаємовідносин Сінгапуру та КНР дозволяє констатувати, що їхня співпраця еволюціонувала у формат глибокої економічної інтеграції, де місто-держава виступає ключовим фінансовим та логістичним вузлом для китайського ринку. Багаторічний статус Сінгапуру як найбільшого торговельного партнера та провідного джерела іноземних інвестицій у Китай підтверджує ефективність стратегії адаптації до зростання китайської економіки через активну участь у її внутрішній модернізації.

Ключовим фактором успіху цієї моделі є не лише значний обсяг товарообігу, а й якісна структура капіталовкладень, орієнтована на виробництво, фінанси та цифрову економіку. Попри асиметричність масштабів обох держав, Сінгапур

зберігає роль незамінного партнера для КНР завдяки своїй здатності інтегрувати міжнародні корпоративні стандарти в китайське економічне середовище.

Отже, сінгапурсько-китайська взаємодія демонструє, як прагматичне використання інструментів вільної торгівлі та фокус на інноваційних секторах дозволяють побудувати стійку систему економічної співпраці. Цей досвід є визначальним для формування майбутньої фінансової архітектури та підтримки стабільного економічного зростання в усьому Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Список використаних джерел і літератури:

1. Joint communique on the establishment of diplomatic relations between the government of the People's Republic of China and the government of the Republic of Singapore. *Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China*. Updated: November 15, 2000. URL: https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjz/zjg_663340/tyfls_665260/tyfl_665264/2631_665276/202406/t20240606_11405547.html (дата звернення: 01.12.2025).
2. Xiao T. China-Singapore economic ties: trade, investment, and opportunities. *China Briefing*. 2024, November 1. URL: <https://www.china-briefing.com/news/china-singapore-economic-ties-trade-investment-and-opportunities/> (дата звернення: 01.12.2025).
3. Yu H. What makes 35 years of Singapore-China ties so valuable. *China's diplomacy in the new era*. 2025. URL: https://en.chinadiplomacy.org.cn/2025-10/03/content_118111065.shtml. (дата звернення: 01.12.2025).
4. Lam P. E. Singapore-China relations in geopolitics, economics, domestic politics and public opinion: an awkward "special relationship"? *Journal of Contemporary East Asia Studies*. 2021. Vol. 10, № 2. С. 208–209. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/24761028.2021.1951480> (дата звернення: 01.12.2025).
5. Saw S.-H., Wong J. *Advancing Singapore-China economic relations*. Singapore. ISEAS Publishing. East Asian Institute. 2014. С. 11–13. URL: <https://muse.jhu.edu/book/35412/> (дата звернення: 03.12.2025).
6. Digital economy cooperation a key focus with trade between Singapore and Shanghai up 7.8% in 2023. *The Straits Times*. 2024. URL: <https://www.straitstimes.com/business/economy/digital-economy-cooperation-a-key-focus-as-trade-between-singapore-and-shanghai-rise-78-in-2023> (дата звернення: 03.12.2025).

РОЗДІЛ V. ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРОЦЕСИ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

УДК 355.4:327

Блохін А.С.

ОПЕРАЦІЯ INTERFLEX ЯК КАТАЛІЗАТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБОРОННОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті проаналізовано роль британської тренувальної програми Interflex у процесі реформування Збройних Сил України. Розглянуто вплив іноземної методики підготовки на подолання «радянського спадку» та перехід до стандартів НАТО. Визначено значення програми для зміцнення системи колективної безпеки в Європі.

Ключові слова: *Операція Interflex, Велика Британія, ЗСУ, стандарти НАТО, військова допомога, європейська безпека, військова підготовка.*

Blokhin A.

OPERATION INTERFLEX AS A CATALYST FOR THE TRANSFORMATION OF UKRAINE'S DEFENSE MODEL IN THE CONTEXT OF EURO-ATLANTIC INTEGRATION

The article analyzes the role of the British training program Interflex in the process of reforming the Armed Forces of Ukraine. The impact of foreign training methods on overcoming the "Soviet legacy" and the transition to NATO standards is considered. The significance of the program for strengthening the system of collective security in Europe is determined.

Keywords: *Operation Interflex, United Kingdom, AFU, NATO standards, military assistance, European security, military training.*

Сьогоднішній етап розвитку міжнародних відносин характеризується крахом попередньої системи стримувань і противаг. Це змушує держави шукати нові шляхи оборонної співпраці. Для України ключовим партнером у цьому напрямку стала

Велика Британія, яка ще до 2022 року вважала Східну Європу зоною своїх критичних безпекових інтересів [3].

Початком системних трансформацій стала операція «Орбітал» (2015 р.), яка була реакцією на анексію Криму та гібридну агресію на Донбасі. Велика Британія однією з перших зрозуміла, що українська армія потребує не лише поставок зброї, а й фундаментальних змін в управлінській культурі. Проте, події 2022 року показали, що тренувальні місії, які проводилися на території України, були вразливими до ракетних ударів і мали обмежені ресурси. Внаслідок цього було запущено програму «Інтерфлекс» – масштабну ініціативу, що проводиться на британських полігонах. Це забезпечило безпечні умови для навчання та доступ до передової інфраструктури [1].

У рамках британського аналізу Чорноморський регіон було визначено як одну з найбільш значущих, але водночас слабких точок в оборонній стратегії України. Великобританія, спираючись на свій морський досвід, звернула увагу на ослаблення українського флоту та прибережної інфраструктури після 2014 року. Це дозволило Росії встановити фактичне панування на морі, що створило реальну загрозу економічній ізоляції України (включаючи експорт зерна) та можливості проведення ворожих десантних операцій [4].

Ситуація, коли російський Чорноморський флот мав перевагу, а ЗСУ не мали ефективних морських засобів протидії, стала поштовхом для британської стратегії з відродження морського потенціалу України. Результатом цієї стратегії стало не тільки надання протикорабельних ракет Brimstone та підготовка екіпажів тральщиків, але й впровадження новітніх підходів, таких як «москитний флот» та використання морських дронів [3]. Це дозволило кардинально змінити співвідношення сил: Україна, не маючи потужного класичного флоту, змусила Чорноморський флот РФ відійти від берегів Одеси та Криму. У цьому контексті операція Interflex відіграла ключову роль у підготовці морської піхоти до проведення десантних операцій в умовах підвищеної складності [1; 3].

Однією з ключових перешкод для Збройних Сил України на початку повномасштабної агресії залишалася інерція радянської військової спадщини [2].

Ця школа мислення спиралася на перевагу в кількості особового складу та техніки, а також на сувору ієрархічну структуру управління. Програма «Інтерфлекс» має на меті впровадити британську військову доктрину, де головним елементом є сам солдат, його ініціатива та здатність діяти автономно. Необхідність такого переходу зумовлена сучасними реаліями ведення бойових дій. Інтенсивне використання засобів радіоелектронної боротьби та артилерії часто призводить до втрати зв'язку з вищим командуванням. У радянській системі це могло паралізувати дії цілих підрозділів. Британський підхід, натомість, навчає командирів нижчої ланки діяти самостійно, але при цьому залишатися в рамках загального задуму операції [1; 2].

Програма підготовки в межах «Інтерфлекс» передбачає насичений п'ятитижневий курс, який за своєю глибиною та обсягом матеріалу можна порівняти з піврічним навчанням. Головною метою цього курсу є формування нового, високопрофесійного сержантського складу, який відіграватиме роль «хребта» сучасної армії [2]. Програма детально охоплює тактику ведення бойових дій у міській забудові – це найскладніший вид бою, де успіх безпосередньо залежить від злагодженої взаємодії малих військових груп. Ефективність цієї підготовки була яскраво продемонстрована під час успішних операцій з деокупації територій, де гнучкість та ініціативність українських підрозділів дозволили їм перевершити значно більші, але менш мобільні сили противника.

«Інтерфлекс» став унікальним прикладом міжнародної співпраці у сфері оборони, об'єднавши понад десять країн, серед яких Канада, Австралія та країни Скандинавії. Що ж стало передумовою такого широкого залучення? Це, перш за все, усвідомлення того факту, що перемога України є життєво важливою для забезпечення стабільності всієї Європи. Кожна країна-учасниця привносить сві й специфічний досвід та знання. Наприклад, скандинавські країни діляться своїми унікальними навичками виживання та ведення бойових дій в екстремальних зимових умовах, тоді як Австралія надає експертизу щодо логістики на великих відстанях [1]. Такий синтез різноманітного досвіду створює потужний, багатогранний військовий інтелект, який зараз активно адаптується та інтегрується

з реальним бойовим досвідом Збройних Сил України, роблячи їх ще більш ефективними та готовими до будь-яких викликів.

Операція «Інтерфлекс» виявилася значно глибшою, ніж проста тренувальна місія. З 2022 року понад 62 тисячі військовослужбовців Збройних сил України пройшли підготовку у Великій Британії в межах програми «Інтерфлекс» [5]. Вона стала потужним інструментом для кардинальної перебудови оборонної моделі України. Ключовим результатом стало не просто підвищення кваліфікації військовослужбовців, а й створення міцної мережі військового братерства на рівні інструкторів та офіцерів з різних країн. Це, по суті, означає повну інтеграцію Збройних Сил України в систему стандартів НАТО, охоплюючи процедури, мову та тактичне мислення. Таким чином, майбутній вступ України до Альянсу перетворюється на суто політичний крок, оскільки технічна та концептуальна сумісність вже досягнута.

Визначення британськими партнерами «слабких зон» у Чорноморському регіоні та на суходолі дозволило ефективно спрямувати ресурси для нівелювання переваг противника. Подолання радянської спадщини шляхом впровадження філософії ініціативного лідерства та інтеграція міжнародного досвіду призвели до формування армії нового типу. Кінцевим підсумком реалізації операції є не тільки зростання боєздатності ЗСУ, але й формування нового контуру колективної безпеки, де Україна виступає як досвідчений та рівноправний партнер провідних армій світу [3; 4].

У підсумку операція «Інтерфлекс» стала не лише механізмом підготовки українських військовослужбовців, а й важливим інструментом трансформації всієї оборонної моделі України відповідно до євроатлантичних стандартів. Програма сприяла подоланню радянських підходів до управління військами, впровадженню принципів ініціативного лідерства, розвитку професійного сержантського корпусу та посиленню оперативної сумісності ЗСУ з арміями країн НАТО. Особливе значення «Інтерфлекс» полягає у поєднанні міжнародного військового досвіду з практикою сучасної війни, що дозволило підвищити ефективність українських підрозділів у бойових умовах. Водночас реалізація програми засвідчила стратегічну

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого

зацікавленість Великої Британії та її партнерів у зміцненні безпеки Східної Європи й формуванні нового контуру колективної безпеки, в якому Україна поступово утверджується як повноцінний і рівноправний учасник євроатлантичного безпекового простору.

Список використаних джерел і літератури:

1. Ukrainian recruits (Operation Interflex).URL (Operation Interflex).URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-marks-1000th-day-of-full-scale-invasion-of-ukraine-as-training-programme-hits-50000> (дата звернення: 30.04.2026).
2. Белесков М. Трансформація ЗСУ: від радянської моделі до стандартів НАТО. *Часопис військової історії*. 2023. № 4. С. 12–18.URL: https://www.researchgate.net/publication/390928556_VID_RADANSKOI_MODELI_DO_STANDARDIV_NATO_ROZVITOK_METODOLOGII_VIVCENNA_TA_VPROVADZENNA_DOSVIDU_U_ZBROJNIH_SILAH_UKRAINI_1991_-_2024 (дата звернення 29.04.2026)
3. Королівська допомога Україні: стратегія і масштаби військової підтримки Великої Британії.URL:<https://militarnyi.com/uk/blogs/korolivska-dopomoga-ukrayini-strategiya-i-masshtaby-vijskovoyi-pidtrymky-velykoyi-brytaniyi/> (дата звернення: 30.04.2026)
4. "Ворог намагається обійти наші системи": Зabloцький оцінив загрози для України від Чорноморського флоту РФ. Олексій Лютіков.URL: <https://war.obozrevatel.com/ukr/vorog-namagaetsya-obijti-nashi-sistemi-zablotskij-otsiniv-zagrozi-dlya-ukraini-vid-chornomorskogo-flotu-rf.htm> (дата звернення 30.04.2026)
5. Суспільне новини. У Британії пройшли підготовку понад 60 тисяч українських військовослужбовців – Міноборони. URL: <https://suspilne.media/1222002-u-britanii-projsli-pidgotovku-ponad-60-tisac-ukrainskih-vijskovosluzbovciv-minoboroni/>

Сарабаш Е.Л.

ЗДОБУТКИ ТА ПРОРАХУНКИ СПОРТИВНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Анотація. У статті проаналізовано основні здобутки та прорахунки спортивної дипломатії України в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації. Виявлено, що ключовими досягненнями є руйнування міфу про аполітичність спорту, інституційна трансформація Міністерства молоді та спорту у суб'єкта зовнішньої політики, створення правового прецеденту національних санкцій та системне збереження спортивного потенціалу за кордоном. Разом із тим зафіксовано прорахунки: непослідовність МОК та ФІФА щодо відсторонення Росії, неефективність формату «нейтральних атлетів», комунікаційна незгодженість між відомствами та ситуативний підхід до ухвалення рішень про бойкоти.

Ключові слова: спортивна дипломатія, Україна, повномасштабна війна, МОК, санкції, «м'яка сила», нейтральні атлети.

Sarabash E.L.

ACHIEVEMENTS AND FAILURES OF UKRAINIAN SPORTS DIPLOMACY UNDER FULL-SCALE INVASION.

Abstract. The article analyses the main achievements and failures of Ukraine's sports diplomacy under conditions of full-scale armed aggression by the Russian Federation. Key achievements include the destruction of the myth of sport's apolitical nature, the institutional transformation of the Ministry of Youth and Sports into a foreign policy actor, the establishment of a legal precedent for national sanctions, and the systematic preservation of Ukraine's sports potential abroad. At the same time, significant shortcomings are identified: the inconsistency of the IOC and FIFA regarding Russia's suspension, the ineffectiveness of the «neutral athletes» format, communication gaps between state institutions, and the situational rather than systemic approach to boycott decisions.

Keywords: sports diplomacy, Ukraine, full-scale war, IOC, sanctions, soft power, neutral athletes.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року перетворило спорт із суто змагальної сфери на потужний інструмент зовнішньої політики. Спортивна дипломатія стала одним із ключових механізмів донесення правди про війну, формування міжнародних коаліцій підтримки та

ізоляції держави-агресора. Аналіз конкретних здобутків і прорахунків України у цій сфері дозволяє оцінити ефективність застосовуваних інструментів та виробити рекомендації для подальшої стратегії.

Першим і концептуально найважливішим здобутком є руйнування стійкого міфу про аполітичність спорту. Цей міф протягом десятиліть слугував Росії щитом, за яким ховалися відмови МОК і ФІФА від рішучих санкцій. Активна позиція України після лютого 2022 року перевела дискусію з академічного рівня на рівень урядових рішень, парламентських резолюцій і заяв спортивних федерацій. Л. Горетті переконливо доводить, що будь-яке рішення міжнародних спортивних організацій, як допуск, так і відсторонення атлетів, є за своєю суттю політичним актом [1]. Україна наполегливо просувала цю логіку, що якщо держава використовує спорт як інструмент пропаганди, то обмеження її участі є не порушенням олімпійських принципів, а їх захистом.

Другим значущим здобутком стала глибока інституційна трансформація апарату спортивної дипломатії. До повномасштабного вторгнення Міністерство молоді та спорту функціонувало переважно як галузевий регулятор. Від лютого 2022 року ситуація кардинально змінилася. Міністерство перетворилося на повноцінний суб'єкт зовнішньої політики, і ця трансформація закріпилася нормативно. Наказ № 2031 від 12 квітня 2023 року [2] встановив категоричну заборону участі офіційних делегацій у змаганнях разом зі спортсменами з Росії та Білорусі, поклавши безпекові критерії в основу всієї міжнародної діяльності збірних. Стратегічний план Міністерства на 2026-2030 роки остаточно виокремлює міжнародний вектор як самостійний пріоритет, кодифікуючи інституційну пам'ять воєнного досвіду [3, с. 21-22]. Стратегія публічної дипломатії МЗС на 2021-2025 роки формально передбачала координацію зі спортивним відомством [4, с. 14-15], однак саме воєнний час надав цій взаємодії реального, а не декларативного змісту.

Третім здобутком є створення правового прецеденту в застосуванні національних санкцій у спортивній сфері. Запровадження санкцій проти десяти російських агентів впливу у спорті [5] відкрило якісно новий вимір спортивної дипломатії: замість апеляцій до МОК чи ФІФА Україна застосувала механізми

власного законодавства для ізоляції конкретних іноземних функціонерів. Персоналізація санкцій є значно потужнішим інструментом тиску, ніж абстрактні заборони для збірних, а сам прецедент стає аргументом у переговорах із партнерами, які шукають правових підстав для власних рішень у спортивній сфері.

Четвертим досягненням є «дипломатія виживання» – організація системного збереження спортивного потенціалу за кордоном в умовах руйнування інфраструктури. Зруйнована інфраструктура та постійна загроза обстрілів змусили частину спортсменів тренуватися в Польщі, Чехії, Словаччині, Франції та інших країнах. Те, що низка держав погодилася нести реальні фінансові й організаційні витрати на підтримку українських атлетів, свідчить, що партнери розуміють, що кожен медаліст і кожен виступ під українським прапором є інвестицією у спільний проект утримання міжнародної підтримки. Заступниця керівника Офісу Президента України Олена Ковальська зазначала, що спорт сьогодні є вагомим майданчиком міжнародної комунікації та дипломатії, де українські атлети виступають справжніми амбасадорами, що дозволяють державі «говорити голосно у світі» [6]. Міністр молоді та спорту України Матвій Бідний цілком закономірно вважає атлетів найефективнішими представниками держави на міжнародній арені, адже у воєнний час їхня дипломатична місія реалізується через жертвність та безкомпромісний моральний вибір [7].

Водночас об'єктивна оцінка неможлива без аналізу прорахунків. Першим і найбільш системним прорахунком є нездатність забезпечити послідовну позицію ключових міжнародних організацій щодо Росії. МОК так і не перейшов від формату «нейтральних атлетів» до повного відсторонення. Як вказують Дж. Крігер та Л. Горетті, міжнародні спортивні організації застосовують подвійні стандарти, а їхні рішення диктуються не єдиними цінностями, а політичними розрахунками та геополітичними альянсами [8]. Закритість процесів прийняття рішень в МОК і ФІФА перетворювала дипломатичну роботу на постійне «вгадування правил». На практиці ці побоювання підтвердилися: формат «нейтральних атлетів» виявився вразливим, а система перевірки – неефективною. Медійні розслідування

зафіксували конкретні випадки, коли допущені спортсмени продовжували публічно підтримувати агресію [9], що є подвійною невдачею: і принциповою, і практичною.

Окремою суперечністю є ефективність бойкотів як інструменту. Ю. Філіппова наголошує, що великі змагання є важливим майданчиком для неформальної комунікації та просування інтересів держави [10, с. 155]. З огляду на це, відмова від участі означає втрату цього ресурсу. Бойкот є демонстраційним актом, але водночас самообмеженням: Україна, яка бойкотує церемонію відкриття, відсутня на тій арені, де можна говорити з глобальною аудиторією. Досвід Паралімпіади-2026, де формула «присутність на змаганнях + бойкот церемонії» дозволила залучити понад 10 країн до солідарного бойкоту відкриття, показав, що ці дві стратегії можуть бути взаємопосильними. Однак однозначної нормативної доктрини бойкотів так і не сформовано, а рішення й надалі ухвалюються ситуативно.

Третьою категорією обмежень є внутрішні проблеми – комунікаційні, ресурсні та організаційні. Н. Хома наголошує, що відповіддю на збройну агресію має бути розбудова чіткого внутрішнього механізму, а саме координаційних робочих груп, постійного моніторингу та спільних моделей поведінки для атлетів [11, с. 170]. Проте на практиці реалізація гальмувалася через незгодженість між Мінмолодьспорту, МЗС, НОК і федераціями. Хоча у Міністерстві вже функціонує спеціальна робоча група, цього ресурсу замало для формування глобальної стратегії. Руйнування спортивної інфраструктури та мобілізація фахівців знижували конкурентний рівень на міжнародних аренах. С. Дарнелл підкреслює, що ефективність спортивних ініціатив неможливо розглядати у відриві від жорстких матеріальних реалій, які фундаментально обмежують їх потенціал [12].

Таким чином, спортивна дипломатія України в умовах повномасштабної війни стала реальним інструментом зовнішньої політики, проте реалізувала далеко не весь свій потенціал. Структурні обмеження міжнародних інституцій та внутрішні організаційні бар'єри свідчать про необхідність переходу від логіки реагування до стратегічної ініціативи. Нагальними потребами є створення постійно діючого міжвідомчого координаційного органу зі спортивної дипломатії, розробка

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого

чіткої нормативної доктрини бойкотів та системна підготовка спортсменів-амбасадорів. У довгостроковій перспективі підготовку до Олімпійських ігор 2028 року в Лос-Анджелесі варто розглядати як пріоритетний дипломатичний акт повоєнної реінтеграції, де здобутий моральний авторитет України має конвертуватися у реальний структурний вплив на правила глобального спорту.

Список використаних джерел і літератури

1. Goretta L. The Sporting Sanctions against Russia: Debunking the Myth of Sport's Neutrality. *Istituto Affari Internazionali*. Italy : IAI, 2022. 30 p. URL: <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip2209.pdf>
2. Про деякі питання участі офіційних делегацій національних збірних команд України у міжнародних змаганнях з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю : Наказ міністерства молоді та спорту України від 12.04.2023 р. № 2031. *Міністерство молоді та спорту України*. 2023
3. Стратегічний план діяльності Міністерства молоді та спорту України на 2026-2030 роки. *Міністерство молоді та спорту України*. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Docs/Plany_robit_Ministerstva/2025/strateg-plan-2026/dodatok.pdf
4. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки від 24 березня 2021 р. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://tinyurl.com/mts338x5>.
5. Україна запровадила санкції проти десяти російських агентів впливу у спорті. *Міністерство молоді та спорту України*. *Офіційний вебпортал*. URL: <https://tinyurl.com/3xhp6uue>
6. Олена Ковальська: Спорт є важливим майданчиком міжнародної комунікації. Міністерство молоді та спорту України. *Офіційний вебпортал*. URL: <https://tinyurl.com/5yk39azr>
7. Бідний: «Наші спортсмени – це найкращі амбасадори України у світі». *XSPORT*. URL: https://xsport.ua/ua/olympics_s/news/bidnyu-nashi-sportsmeny-tse-naykrashchi-ambasadori-ukrayiny-u-sviti_8916578/
8. Krieger J., Goretta L. Russia Out, Israel In: The Double Standard of International Sport. *Istituto Affari Internazionali*. Rome : IAI. 5 p. URL: <https://www.iai.it/sites/default/files/iaicom2554.pdf>
9. Що не так з «нейтральністю» деякого з російських олімпійців? *DW*. URL: <https://amp.dw.com/uk/so-ne-tak-z-nejtralnistu-dekogo-z-rosijskih-olimpijciw/a-75893472>
10. Філіппова Ю.В. Спортивна дипломатія: сутнісне значення, виклики і перспективи для України. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. № 3. С. 153-159. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/9505>
11. Хома Н. Оцінка інституційної спроможності спорту щодо реалізації миробудівничої функції в умовах збройних конфліктів. *Історико-політичні проблеми сучасного світу* : зб. наук. ст. 2024. № 49. С. 165-173. URL: <https://doi.org/10.31861/mhpi2024.49.165-173>
12. Darnell S. Sport for Development and Peace. *Bloomsbury Academic*. London, 2012. 192 p. URL: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/58721>

Чадій М.С.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КИТАЮ У КОНТЕКСТІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню еволюції українсько-китайських відносин від моменту проголошення незалежності України до сучасної геополітичної реальності. У роботі проаналізовано трансформацію двосторонніх контактів від базових дипломатичних зв'язків до масштабного стратегічного партнерства, зокрема в межах ініціативи «Один пояс, один шлях». Охарактеризовано структурні зміни в торгівлі, де Китай став головним торговельним партнером України, та виявлено причини глибокого торговельного дисбалансу. Висвітлено вплив повномасштабної військової агресії 2022 року на логістичні ланцюги та економічну залежність України від китайського технологічного імпорту. Проаналізовано кореляцію між зовнішньоекономічною діяльністю та темпами зростання ВВП. Зроблено висновок, що подолання сировинної моделі експорту та локалізація китайських технологій є критичними умовами для модернізації української економіки та забезпечення її стійкості в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: *українсько-китайські відносини, стратегічне партнерство, торговельний дисбаланс, експорт сировини, технологічний імпорт, логістика, «Один пояс, один шлях», економічна стійкість.*

Chadii Marharyta

TRANSFORMATION OF TRADE RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND CHINA IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S FULL-SCALE WAR AGAINST UKRAINE

The article examines the evolution of Ukrainian-Chinese relations from the declaration of Ukraine's independence to the current geopolitical reality. The study analyzes the transformation of bilateral contacts from basic diplomatic ties to a large-scale strategic partnership, particularly within the "Belt and Road" initiative. The structural changes in trade, where China has become Ukraine's main trading partner, are characterized, and the causes of the profound trade imbalance are identified. The impact of the 2022 full-scale military aggression on logistical chains and Ukraine's economic dependence on Chinese technological imports is highlighted. The correlation between foreign economic activity and GNP growth rates is analyzed. The article concludes that overcoming the raw-material export model and localizing Chinese technologies are critical conditions for modernizing the Ukrainian economy and ensuring its long-term resilience.

Keywords: *Ukrainian-Chinese relations, strategic partnership, trade imbalance, raw material export, technological import, logistics, "Belt and Road", economic resilience.*

Розвиток українсько-китайських відносин від моменту проголошення незалежності України і до сьогоднішнього дня пройшов складну та багатогранну еволюцію, перетворившись із базових дипломатичних контактів на масштабне стратегічне партнерство. Початковий етап характеризувався встановленням офіційних зв'язків та пошуком точок дотику в новій геополітичній реальності, що мала місце наприкінці 1990-х та початку 2000-х років. Протягом 2000-х та 2010-х років спостерігалось стрімке зближення двох держав у різних сферах, що знайшло своє відображення у підписанні Декларації про встановлення відносин стратегічного партнерства у 2011 році. Подальше приєднання України до глобальної ініціативи «Один пояс, один шлях» відкрило нові горизонти для інтеграції в міжнародні транспортні та логістичні ланцюги. У цей період Китай зміг випередити традиційних партнерів України та стати її головним торговельним контрагентом, що супроводжувалося вибуховим зростанням товарообігу та активним використанням Чорноморського регіону як транзитного хабу [2].

Проте період після початку повномасштабної військової агресії у 2022 році став часом найважчих випробувань для двосторонньої співпраці. Пекін продовжує офіційно дотримуватися позиції нейтральності. Незважаючи на політичні виклики, Китай зберігає за собою статус критично важливого джерела імпорту, без якого функціонування багатьох секторів української економіки було б значно більш ускладненим. Водночас війна актуалізувала питання диверсифікації торговельних шляхів в обхід територій Росії, що змусило обидві сторони шукати нові логістичні рішення [5]. Глибоке дослідження торговельно-економічних відносин дозволяє стверджувати, що міжнародна торгівля в цьому контексті виступає не лише засобом реалізації порівняльних переваг держави, а й потужним стимулом для внутрішнього виробництва через залучення технологій. Статистичні дані підтверджують існування прямої кореляції між динамікою зовнішньоекономічної

діяльності та загальним добробутом, де зростання експорту безпосередньо впливає на темпи приросту валового національного продукту.

Аналіз довоєнного періоду торговельних відносин України та Китаю свідчить про те, що українська економіка тривалий час демонструвала ознаки класичної сировинної моделі. Експорт базувався на продукції з низьким ступенем переробки, тоді як імпорт був сфокусований на високотехнологічних товарах. Така структура робила національну економіку надмірно вразливою до коливань світових цін на сировину та створювала передумови для технологічного відставання. Хоча інституційна база, заснована ще на Угоді про торговельно-економічну співпрацю 1992 року, була формально розвиненою, вона не змогла повною мірою захистити внутрішній ринок від значних диспропорцій у товарообігу. Це призвело до того, що за період з 2001 по 2021 рік обсяги торгівлі зросли у 26,4 рази, але супроводжувалися хронічним дефіцитом торговельного балансу [1].

Торговельний дисбаланс почав поглиблюватися ще за десятиліття до повномасштабної війни, коли імпорт із КНР почав стабільно перевищувати український експорт щонайменше вдвічі. У структурі українських поставок домінували залізна руда, кукурудза та соняшникова олія, тоді як китайська сторона забезпечувала потреби України в обладнанні, побутовій електроніці та складних верстатах для модернізації промисловості. Таким чином, Україна опинилася в стані стратегічної залежності від китайського промислового імпорту. Екзогенний шок 2022 року радикально трансформував ці зв'язки, призвівши до падіння ВВП та руйнування ключових промислових об'єктів у металургійній галузі. Блокування морських портів, через які проходило понад 60% вантажопотоку до Китаю, стало критичним фактором скорочення експорту. Вимушена переорієнтація на сухопутні коридори через країни Європейського Союзу та дунайські порти призвела до значного здорожчання логістики, що в поєднанні з відсутністю механізмів страхування військових ризиків негативно вплинуло на фінансові результати експортерів.

У 2023 та 2024 роках, попри триваючі бойові дії, Китай знову зміцнив свої позиції як провідний постачальник товарів. Дані за 2024 рік демонструють, що

обсяг китайського імпорту сягнув рекордних 14,4 млрд дол. США, що становить понад п'яту частину всього імпорту України. Водночас експорт до КНР залишився на рівні 2,4 млрд дол. США, що сформувало безпрецедентне від'ємне сальдо у розмірі 12 млрд дол. США. Така ситуація свідчить про те, що в умовах війни залежність України від китайської продукції, зокрема електричних машин, генераторів та телекомунікаційного обладнання, лише зросла. Геополітичний контекст також змушує Україну переглядати пріоритети в межах стратегії «friend-shoring», спрямованої на зміцнення зв'язків із партнерами, що поділяють демократичні цінності [4]. Однак економічний прагматизм диктує необхідність збереження відносин із Китаєм, оскільки без доступу до його товарних ринків та технологій процес відновлення інфраструктури може стати значно дорожчим та тривалішим.

Майбутнє відносин залежить від здатності України перейти від моделі стихійної торгівлі сировиною до активної політики, спрямованої на збільшення експорту продукції промисловості. Пріоритетним завданням має стати локалізація виробництва китайських технологій на українській території, що дозволить створити нові робочі місця та підвищити додану вартість продукції. Окрім цього, необхідно посилювати інституційну підтримку експорту, працюючи над усуненням нетарифних бар'єрів, зокрема суворих фітосанітарних вимог КНР, які зараз обмежують доступ української агропродукції з високим ступенем переробки. Важливим вектором розвитку є диверсифікація логістики через розвиток Транскаспійського міжнародного транспортного маршруту, який забезпечить стабільність поставок в обхід територій Росії та Білорусі [3]. Тільки шляхом трансформації економічної моделі з сировинної на інноваційну Україна зможе збалансувати свої відносини з Китаєм та перетворити імпортозалежність на інструмент модернізації в умовах нової геополітичної реальності.

Державна стратегія також має враховувати динамічний розвиток ІТ-сектору, який може стати новим рушієм експортних доходів у відносинах із КНР. Посилення фінансового моніторингу та запровадження нових інструментів страхування торговельних операцій дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з волатильністю

валютних курсів [6]. На завершення варто підкреслити, що Китай залишатиметься складним, але неминучим партнером. Стратегічний успіх України на цьому напрямі залежатиме від виваженого поєднання економічного прагматизму з національними безпековими пріоритетами, що дозволить забезпечити сталий розвиток держави в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел і літератури

1. Агаманчук З. А., Просянюк А.В. Зовнішньоторговельні відносини України з КНР: поточний стан та перспективи розвитку. *ГЕВ*. Т. : ТНТУ, 2023. Том 85. № 6. С. 183–189.
2. Геополітичні та гео економічні зміни, сформовані під впливом російської агресії та оновлення місця України у світовому просторі. Київ: Центр Разумкова, 2022. 103 с.
3. Кочина А. А. Дослідження ринку міжнародних перевезень в напрямку Україна–Китай. *Світ наукових досліджень*. Випуск 28: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 21-22 березня 2024 р.). Збірник наукових публікацій укладено за матеріалами доповідей наукової конференції . 2024. С. 181.
4. Люй Б. Особливості торговельно-економічних зв'язків Китаю з Україною. *Тенденції та перспективи розвитку економіки XXI століття очима молоді : матеріали ІХ Міжвуз. студ. наук. конф.*, (м. Харків, 15 трав. 2025 р.) / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2025. С. 64–67.
5. Пойта Ю. Формальна нейтральність Китаю щодо російсько-української війни: висновки для України. *Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень у сфері зовнішньої політики за допомогою громадянського суспільства*. С. 1 – 7.
6. Тонг Л., Лапкіна І. Дослідження потенціалу двосторонньої торгівлі та інвестицій між Китаєм та Україною. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*, 1(90), 75-89. Одеса, 2025 р.

Ващенко В.О.

НАПРЯМИ РЕАГУВАННЯ МОМ НА ГУМАНІТАРНІ ВИКЛИКИ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ

Зміст публікації розкриває діяльність МОМ в Україні, основною метою якої є боротьба з викликами в гуманітарній сфері, що з'явилися після початку повномасштабного вторгнення. Проаналізовано основні напрями реагування Організації, зокрема забезпечення населення притулком, непродуктивними товарами, управління центрами колективного розміщення, використання механізму Common Pipeline, надання доступу до водопостачання, санітарії та засобів гігієни, грошова допомога, підтримка в галузі охорони здоров'я, реалізація ініціатив із захисту населення та впровадження матриці відстеження переміщень. Особливу увагу приділено оперативній допомозі МОМ для осіб, що постраждали внаслідок підриву Каховської ГЕС. Зроблено висновок щодо комплексності та оперативності підтримки з боку Організації.

Ключові слова: *МОМ, повномасштабне вторгнення, гуманітарні виклики, допомога, постраждале населення.*

Vashchenko V.O.

AREAS OF IOM RESPONSE TO HUMANITARIAN CHALLENGES FOLLOWING THE RUSSIAN FEDERATION'S FULL-SCALE INVASION OF UKRAINE

This publication outlines the activities of the IOM in Ukraine, the primary aim of which is to address the humanitarian challenges that have arisen since the start of the full-scale invasion. It analyses the main areas of the Organisation's response, including the provision of shelter, non-food items, the management of collective accommodation centres, the use of the Common Pipeline mechanism, the provision of access to water supply, sanitation and hygiene, cash assistance, healthcare support, the implementation of initiatives to protect the population and the introduction of the Displacement Tracking Matrix. Particular attention is paid to IOM's emergency assistance for those affected by the destruction of the Kakhovka hydroelectric power station. A conclusion is drawn regarding the comprehensiveness and timeliness of the Organisation's support.

Keywords: *IOM, full-scale invasion, humanitarian challenges, assistance, affected population.*

Міжнародна організація з міграції (МОМ) є провідною міжурядовою організацією у сфері міграційної політики. Заснована в 1951 році, наразі до її складу

входять 174 держави та 8 країн перебувають в статусі спостерігачів. Чільне місце серед основних напрямків роботи МОМ, поряд з розкриттям потенціалу міграції та сприянням легальним міграційним потокам, посідає допомога населенню в конфліктних умовах. Даний аспект діяльності характеризується всебічною гуманітарною підтримкою, а також захистом постраждалих осіб.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 року призвело до виникнення найбільшої гуманітарної кризи на території Європи з часів Другої світової війни. У відповідь на нові гуманітарні виклики, МОМ спрямувала свої зусилля з метою допомогти українському постраждалому населенню.

Аналіз оприлюднених Організацією звітів та програм дозволяє виокремити реалізацію таких напрямів реагування на території України, як-от надання притулку та необхідних непродовольчих товарів, участь в управлінні центрами колективного розміщення, ініціатива Common Pipeline, доступ до водопостачання, санітарії та гігієни, грошова підтримка, допомога в сфері охорони здоров'я, захист населення та впровадження матриці відстеження переміщень.

Згідно з офіційними даними МОМ, в період з 2022 по 2024 роки 4,7 мільйона людей отримали притулок та непродовольчі товари від Організації та партнерів [1, с. 7], а в 2025 році до цієї кількості додалися ще більш ніж 48 тисяч осіб [2, с. 4].

Дії МОМ в межах цього напрямку спрямовані на координацію та підтримку в управлінні центрами колективного розміщення. Організація активно співпрацює з керівництвом центрів та органами влади аби покращити житлові умови, забезпечити людям гідність, захищеність та приватність [3, с. 23].

В контексті допомоги у вигляді непродовольчих товарів, що надходить напрямку від МОМ, дані свідчать, що таку підтримку в період з 2022 по 2025 роки одержало близько мільйона людей. Зокрема, Організація допомогла їм пунктам незламності, забезпечивши їх необхідними речами.

Разом з тим, гуманітарна діяльність МОМ неможлива без програми Common Pipeline – ініціативи ланцюга постачання, що має на меті ефективно закуповувати, зберігати, перевозити та розподіляти важливі для людей товари [4]. В Україні МОМ впровадила дану програму в жовтні 2022 року. Необхідна гуманітарна допомога

транспортується із закордонних логістичних і кадрових джерел на територію України, після чого опиняється на складах Організації та доставляється постраждалому населенню мережею партнерів.

Окремої уваги заслуговує напрям роботи, що реалізується шляхом надання доступу до водопостачання, санітарних умов та гігієни (Water, Sanitation and Hygiene – WASH). У період з 2022 по 2025 роки, понад 4,5 мільйони людей мали змогу отримати таку підтримку від МОМ.

Крім наведених прикладів, після початку повномасштабної війни Організація активно надає постраждалим грошову підтримку. До такої діяльності належить багатоцільова грошова допомога, сприяння в покритті витрат на проживання, а також кошти на задоволення іншого роду потреб [3, с. 26].

У зв'язку з тим, що повномасштабне вторгнення негативно вплинуло на сферу охорони здоров'я, Організація з 2022 року надає необхідну допомогу в даному напрямку. Розгортання мобільних бригад, постачання до лікарень препаратів та засобів лікування, відновлення та реконструкція медичних закладів – лише невелика частина зусиль МОМ, що вона спрямовує на підтримку даного важливого сектору.

У межах цієї діяльності, варто розглянути роботу Організації у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП). З початку повномасштабного вторгнення МОМ в Україні та інших країнах, що приймають біженців, надає доступ до консультаційних послуг та спеціалізованої психіатричної допомоги, а також проводить різного роду заходи, що спрямовані на зміцнення сімей та громад [3, с. 29].

Зокрема, Організація у вищевказаних напрямках реагування активно допомагає громадянам України, що виїхали до таких сусідніх держав, як Білорусь, Болгарія, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Румунія та Словаччина.

Забезпечення захисту – ще один приклад роботи МОМ, що з новою силою був продовжений після 2022 року, оскільки масштабне переміщення людей підвищило рівень їхньої вразливості до торгівлі людьми, гендерно зумовленого

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого

насильства та інших форм експлуатації [5]. У відповідь на ці виклики, Організація разом з низкою партнерів впровадила ряд заходів та ініціатив, до прикладу кампанії «LOOK AGAIN» [6] та «ТОБІ ЦЕ ЗНАЙОМО?» [7] з метою надання всебічної та послідовної допомоги.

Крім цього, у зв'язку зі стрімким збільшенням кількості переміщеного населення, МОМ на території України запустила спеціальну матрицю відстеження переміщень (МВП), основним завданням якої є збір та аналіз інформації задля розповсюдження необхідних комплексних даних про мобільність, слабкі місця, та потреби переміщених осіб [8].

В контексті допомоги Організації після початку повномасштабного вторгнення не можна залишити поза увагою дії, спрямовані на підтримку населення внаслідок підриву Каховської ГЕС в 2023 році. Завдяки оперативному втручання МОМ та її партнерів, велика кількість постраждалих осіб отримали непродуктивну гуманітарну, грошову та медичну допомогу, доступ до WASH, а також притулок [9].

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать про охоплення Організацією цілої низки напрямів реагування у відповідь на виклики в гуманітарній сфері, що виникли із початком повномасштабного вторгнення. Зокрема, до таких аспектів належить забезпечення постраждалого населення притулком та непродуктивними товарами, управління центрами колективного розміщення, програма Common Pipeline, надання доступу до WASH, грошова і медична допомога та застосування МВП.

Водночас, блискавична відповідь Організації на такі непередбачувані ситуації, як-от підриб Каховської ГЕС лише доводить її здатність до оперативної взаємодії з партнерами та бажання надавати людям необхідну допомогу й підтримку.

Список використаних джерел і літератури

1. International Organization for Migration. Ukraine and neighbouring countries 2022–2024: 2 years of response. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2024-02/iom_ukraine_neighbouring_countries_2022-2024_2_years_of_response.pdf (дата звернення: 28.04.2026).

2. International Organization for Migration. Annual report: Ukraine and regional response 2025. URL: <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd12616/files/documents/2026-03/iom-ukraine-and-regional-response-2025-annual-report.pdf> (дата звернення: 28.04.2026).
3. Міжнародна організація з міграції. Криза в Україні 2022–2023 років: рік реагування. URL: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2023-03/IOM%20Ukraine%20Regional%20Response%201%20Year%20Special%20Report%20Ukr.pdf> (дата звернення: 28.04.2026).
4. Common Pipeline programme. *IOM Ukraine*. URL: <https://ukraine.iom.int/common-pipeline-programme> (дата звернення: 28.04.2026).
5. Вичавка В., Доманський О. Торгівля людьми під час збройної агресії: нові ризики та шляхи протидії. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 9(19). С. 26–37. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-9\(19\)-26-37](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-9(19)-26-37).
6. Things are not always as they seem: IOM Ukraine launches «Look again» campaign to raise awareness of human trafficking. *IOM Ukraine*. URL: <https://ukraine.iom.int/news/things-are-not-always-they-seem-iom-ukraine-launches-look-again-campaign-raise-awareness-human-trafficking> (дата звернення: 29.04.2026).
7. Стартувала загальнонаціональна інформаційна кампанія з протидії торгівлі людьми «Тобі це знайомо?». *Національна соціальна сервісна служба України*. URL: <https://nssu.gov.ua/news/ctartuvala-zahalnonatsionalna-informatsiina-kampaniia-z-protydii-torhivli-liudmy-tobi-tse-znaiomo> (дата звернення: 29.04.2026).
8. Ukraine Displacement Tracking Matrix. *International Organization for Migration*. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine> (дата звернення: 29.04.2026).
9. IOM rushes aid to thousands affected by Ukraine dam destruction. *IOM Ukraine*. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-rushes-aid-thousands-affected-ukraine-dam-destruction-0> (дата звернення: 29.04.2026).

Курильчик Н.А.

Пістракевич О.В.

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ІНОЗЕМНИМ МАНІПУЛЯЦІЯМ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті проаналізовано трансформацію інформаційної політики Європейського Союзу в період 2022–2025 років під впливом російсько-української війни. Досліджено перехід ЄС до доктрини FIMI (іноземні інформаційні маніпуляції та втручання) та впровадження нових юридичних інструментів, зокрема Закону про цифрові послуги (DSA). Розглянуто механізми роботи «East StratCom Task Force», тактику «pre-bunking» та протидію гібридним загрозам у цифровому просторі. Окремо висвітлено роль стратегічних комунікацій ЄС у зміцненні когнітивної стійкості європейського суспільства та забезпеченні стабільної підтримки України в умовах російсько-української війни.

***Ключові слова:** Інформаційна політика ЄС, дезінформація, іноземні інформаційні маніпуляції, російсько-українська війна, стратегічні комунікації, гібридні загрози.*

Kurylchuk N.A.

Pistrakevych O.V.

EU INFORMATION POLICY ON COUNTERING DISINFORMATION AND FOREIGN MANIPULATION IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article analyzes the transformation of the European Union's information policy during the 2022–2025 period under the influence of the russian-ukrainian war. It examines the EU's transition to the FIMI (Foreign Information Manipulation and Interference) doctrine and the implementation of new legal instruments, specifically the Digital Services Act (DSA). The paper explores the operational mechanisms of the East StratCom Task Force, "pre-bunking" tactics, and the countering of hybrid threats in the digital space. Particular emphasis is placed on the role of EU strategic communications in strengthening the cognitive resilience of European society and ensuring stable support for Ukraine amidst the russian-ukrainian war.

***Keywords:** EU information policy, disinformation, foreign information manipulation, Russo-Ukrainian war, strategic communications, hybrid threats.*

Період 2022–2025 років відзначився створенням абсолютно нової моделі інформаційного опору Євросоюзу. Російська агресія змусила європейські еліти визнати очевидне: цифровий простір офіційно став окремим доменом ведення війни. Фундаментом цієї нової реальності виступив масштабний концептуальний зсув. Європа відмовилася від наївного концепту «фейкових новин» і запровадила жорстку доктрину FIMI (іноземні інформаційні маніпуляції та втручання).

Цей крок, ініційований Європейською службою зовнішніх справ (EEAS), мав колосальне значення. Він назавжди позбавив Кремль можливості прикривати свої інформаційні атаки ширмою «свободи слова». Їх визнали скоординованою зброєю для підриву європейських інститутів та блокування української допомоги. Центральним механізмом опору стала робоча група «East StratCom Task Force» [1]. За час повномасштабної війни її інструментарій повністю оновився. Група трансформувалася зі спостерігачів на бойовий центр швидкого реагування формату 24/7 [2].

Найбільший прорив стався саме в юридичній площині. Європа нарешті змусила технологічних гігантів вступити у війну з російською пропагандою. Справжню революцію в глобальному інтернеті зробив Закон про цифрові послуги (DSA). Щойно він запрацював на повну, правила гри кардинально змінилися. Корпорації рівня Facebook, X, YouTube та TikTok опинилися перед жорстким фактом. Відтепер вони юридично зобов'язані вичищати свої алгоритми від дезінформації та пропаганди війни. Інструмент впливу Єврокомісія обрала максимально дієвий – загрозу астрономічних штрафів.

Загроза фінансових втрат миттєво змусила Кремнієву долину посилити модерацію. Російські наративи швидко втратили мільйонні охоплення в Європі. Вони були загнані у вузькі маргінальні ніші – переважно в Telegram та на сумнівні сайти. Результати цього нормативного тиску чітко фіксуються в цифрах. Протягом 2024–2025 років вірусність російських фейків у межах ЄС знизилася на 30–40%. Проблема ботоферм та контенту від штучного інтелекту все ще залишається на порядку денному, але масштаби загрози суттєво зменшилися [3].

Безпрецедентним кроком в історії європейської демократії стало санкційне очищення інфопростору. Брюссель повністю вимкнув мовлення RT, Sputnik та низки інших кремлівських рупорів. Європейський Суд справедливості ухвалив історичне рішення: такі дії є не цензурою, а єдиним законним способом захистити громадську безпеку. Брюсселю вдалося філігранно пояснити це рішення суспільству. Головним аргументом стала теза про те, що працівники російських медіа є не журналістами, а справжніми військовими комбатантами на інформаційному фронті. Водночас агресор постійно адаптувався до нових умов. Була розгорнута масштабна кампанія «Doppelganger» (Двійник), яка передбачала підробку сайтів та повне клонування відомих західних ЗМІ. Додатковим рупором пропаганди стали російські дипломатичні представництва. Щоб нейтралізувати цю загрозу, Європі довелося екстрено розробляти нові алгоритми. До полювання на тіньові мережі залучили найкращих кіберекспертів та незалежних фактчекерів. Їх об'єднали під егідою єдиної мережі EDMO (European Digital Media Observatory), що дозволило виявляти та блокувати сайти-клони практично миттєво [4, 5].

Справжнім проривом у стратегії опору стала тактика «pre-bunking» – так зване інформаційне щеплення. Європа припинила грати в пасивний захист і просто спростовувати вже розкручені фейки (debunking). Комунікатори перейшли в наступ. Вони почали бити на випередження, розбираючи механіку ворожих маніпуляцій ще до того, як ті ставали вірусними. Блискучий приклад – підготовка до зим 2023 та 2024 років [6].

Брюссель розгорнув масштабні кампанії. Людей заздалегідь попередили про підготовку російських фейків про «замерзаючу Європу». Головним майданчиком для навчання стала платформа «EUvsDisinfo». Там регулярно публікувалися інструкції з розпізнавання емоційних тригерів Кремля. Результат перевершив очікування. Суспільство здобуло міцну «когнітивну стійкість». Ворожі спроби посіяти паніку та хаос банально перестали працювати.

Боротьба за інформаційний простір не обмежилася внутрішніми кордонами Європи. Вона швидко переросла у формування потужного дипломатичного альянсу. Брюссель запустив Центр обміну інформацією та аналізу. Цей майданчик об'єднав

розвіддані європейських держав, НАТО та України в єдину захисну мережу. Взаємодія з українським Центром стратегічних комунікацій та Центром протидії дезінформації при РНБО продемонструвала безпрецедентну ефективність. Виник своєрідний симбіоз: українські фахівці забезпечували європейських колег унікальною експертизою щодо нових методів агресора, тоді як Брюссель гарантував технологічне блокування цих загроз. Географія протидії також суттєво розширилася [7].

Окремим фронтом стала робота на Глобальному Півдні. Там Європейська служба зовнішніх справ (EEAS) жорстко протидіяла спробам Москви дискредитувати західну допомогу. Її публічні звіти про ворожі маніпуляції перетворилися на дієву дипломатичну зброю. Вони наочно демонстрували всьому світу справжні цілі російської політики.

Справжнім технологічним шоком для європейської безпеки стало масове використання генеративного штучного інтелекту (GenAI). Протягом 2023–2025 років російська пропаганда поставила створення діпфейків на конвеєр. Метою була не лише пряма дискредитація української влади, як-от сумнозвісні спроби імітації заяв Володимира Зеленського про капітуляцію. Технології застосовували і для розпалювання внутрішніх конфліктів у Європі. В інформаційний простір почали системно вкидати штучно створені аудіо та відеоматеріали: від вигаданих заворушень за участю біженців до згенерованих розмов європейських лідерів про різке скорочення фінансування України.

Реакція Брюсселя лежала в законодавчій площині. Процес імплементації «Акту про штучний інтелект» (EU AI Act) було максимально прискорено. Цей документ став першим глобальним законом для нейромереж. Його ключовим правилом стало суворе маркування штучного контенту. Люди повинні були чітко бачити межу між реальністю та комп'ютерною графікою. Європейські комунікатори запустили кампанії з підвищення цифрової грамотності. Метою було зруйнувати стару звичку беззаперечно вірити фотографіям чи аудіозаписам, сформувавши у суспільства міцний «цифровий імунітет» [8].

Справжнім стрес-тестом для європейської комунікаційної машини виявилися вибори до Європарламенту в червні 2024 року. Москва побачила в цьому електоральному циклі ідеальне вікно можливостей. Ставка робилася на просування радикальних політичних сил – як правих, так і лівих – аби кардинально змінити ландшафт ЄС та згорнути фінансування України. Відповідь Брюсселя була безпрецедентною за швидкістю. В режим повної бойової готовності перевели Систему швидкого сповіщення (Rapid Alert System). Вона запрацювала як єдиний аналітичний хаб для всіх столиць ЄС. Спеціалізовані підрозділи EEAS сфокусувалися на виявленні інформаційних диверсій, спрямованих проти виборчого процесу як такого. Завдяки цій координації ліквідували масштабні сітки ботів, чиїм єдиним завданням було нав'язування наративу про «диктатуру Брюсселя» та стимулювання абсентеїзму. Робота на випередження дала свій результат. Співпраця з технологічними платформами остаточно зірвала російський план втручання у вибори. Ворожі спроби використати українське питання для розколу Європи тривали, але базовий демократичний процес вистояв [9].

Ще один потужний удар Брюссель завдав безпосередньо по фінансах пропагандистів. Головною зброєю тут виступив оновлений у 2022 році Кодекс практики щодо дезінформації. До цієї ініціативи залучили не лише гігантів рівня Google чи Meta, а й ключових гравців рекламного ринку. Мета була максимально прагматичною – запустити процес «демонетизації дезінформації».

Ідея полягала в тотальному блокуванні прибутків для ресурсів, що транслюють російські маніпуляції, аби зробити продукування брехні економічно не вигідним. Для контролю ситуації Єврокомісія запустила механізм регулярного публічного моніторингу. Компанії, які лінувалися видаляти російські акаунти, одразу опинялися під шквалом критики. Корпоративна відповідальність айти-сектору остаточно злилася з європейською безпекою. Толерувати російську брехню стало надто дорого. Порушники отримували не лише загрозу санкцій, а й гарантоване знищення репутації [10].

Глобальна стратегія неминуче вимагала переходу до системної роботи з медіаграмотністю. У досліджуваній період цей напрям отримав статус ключової

довгострокової інвестиції у безпеку. Європейські інституції кратно збільшили фінансування ініціатив із розвитку критичного мислення, виділивши як пріоритетну аудиторію підлітків та пенсіонерів [11].

Базовий наратив кардинально змінився. Концепт простого захисту поступився місцем ідеї «озброєння громадян знаннями». Для практичної реалізації запустили національні хаби EDMO (European Digital Media Observatory). Вони об'єднали найкращих фактчекерів на місцях. Логіка виявилася простою і дієвою: неможливо боротися з пропагандою виключно з Брюсселя. Російські інформаційні операції в Польщі, Франції чи Угорщині мали абсолютно різний дизайн та емоційні тригери. Саме ця децентралізація і глибоке розуміння місцевої специфіки зробили європейську відсіч по-справжньому ефективною.

Останнім рубежем європейської оборони виявилася так звана «сіра зона» кіберпростору. Саме тут класичні інформаційні диверсії тісно переплелися з хакерськими атаками (операції формату *hack-and-leak*). Пов'язані з російськими спецслужбами угруповання масово зламували поштові скриньки європейських посадовців. Тактика була максимально цинічною: хакери брали реальні викрадені документи, міксували їх із відвертими підробками і публікували це як «сенсаційні викриття» про корупцію в Україні чи таємні змови в Брюсселі.

Адекватна реакція на ці кіберзагрози стала фінальним акордом у розбудові європейської системи захисту. Євросоюз активував інструментарій кібердипломатії (Cyber Diplomacy Toolbox), що відкрило шлях до запровадження цільових санкцій проти операторів таких кампаній. Вирішальну роль відіграла практика публічної атрибуції – відкрите покладання відповідальності за атаки на Російську Федерацію. Це позбавило агресора ключової переваги: анонімності. Як наслідок, політика інформаційної та кібернетичної безпеки остаточно злилися в єдиний механізм гібридного стримування [12].

Оцінюючи трансформацію інформаційної політики ЄС у 2022–2025 роках, можна зробити висновок, що Брюссель успішно перейшов від пасивної фіксації фейків до проактивної стратегії гібридного стримування, перетворивши стратегічні комунікації на один із ключових стовпів континентальної безпеки. Завдяки

впровадженню жорсткої доктрини FIMI та юридичних інструментів, як-от Закон про цифрові послуги (DSA) та Акт про ШІ, Європа змусила технологічних гігантів до відповідальності та суттєво обмежила охоплення російських наративів. Поєднання тактики «pre-bunking», санкційного обмеження пропагандистських ресурсів та глибокої інтеграції з українськими безпековими центрами дозволило створити стійку архітектуру захисту демократичних процесів, що забезпечило стабільну підтримку України та позбавило агресора переваги анонімності в цифровому просторі.

Список використаних джерел і літератури

1. EUvsDisinfo : official website. URL: <https://euvsdisinfo.eu/> (дата звернення: 25.04.2026).
2. EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) Threats / European External Action Service. 2023. 7 February. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/1st-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats_en (дата звернення: 25.04.2026).
3. The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment / European Commission. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act> (дата звернення: 25.04.2026).
4. Judgment of the General Court in Case T-125/22 RT France v Council / Court of Justice of the European Union. Press Release No 131/22. 2022. 27 July. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62022TJ0125> (дата звернення: 26.04.2026).
5. European Digital Media Observatory (EDMO) : official website. URL: <https://edmo.eu> (дата звернення: 26.04.2026).
6. 2nd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) Threats / European External Action Service. 2024. January. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/2nd-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats_en (дата звернення: 26.04.2026).
7. Online information manipulation and information integrity / European Parliament Research Service. Briefing. 2024. September. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762416/EPRS_BRI\(2024\)762416_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762416/EPRS_BRI(2024)762416_EN.pdf) (дата звернення: 26.04.2026).
8. European Parliament legislative resolution on the Artificial Intelligence Act / Strasbourg. 2024. 13 March. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.html (дата звернення: 26.04.2026).
9. Resilience of Democracy and European Elections against New Challenges / Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. Directorate-General for Internal Policies. 2024. May. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/761471/IPOL_STU\(2024\)761471\(SUM01\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/761471/IPOL_STU(2024)761471(SUM01)_EN.pdf) (дата звернення: 28.04.2026).
10. 2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation. 2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation> (дата звернення: 28.04.2026).

11. 11. Standard Eurobarometer 100: Media literacy and disinformation / European Commission. 2023. Autumn. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3052> (дата звернення: 28.04.2026).
12. 12. Cyber posture: Council approves conclusions / Council of the European Union. 2023. 23 May. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/05/23/cyber-posture-council-approves-conclusions> (дата звернення: 28.04.2026).

Лісовська М.М.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СПРИЙНЯТТЯ РОСІЙСЬКОЇ ЗАГРОЗИ В СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ ФІНЛЯНДІЇ (2024-2026 РР.)

У роботі досліджено еволюцію поглядів керівництва Фінляндії на безпекові виклики з боку рф після вступу країни до НАТО. Проаналізовано динаміку змін між урядовими звітами про зовнішню політику та політику безпеки 2024 та 2026 років. Основна увага приділена векторам трансформації сприйняття загрози з боку рф: впровадженню «ціннісного реалізму», захисту від постійного гібридного тиску, посиленню оборони в Арктиці та визнанню перемоги України як ключової умови безпеки фінських кордонів.

Ключові слова: *Фінляндія, рф, загроза, російсько-українська війна.*

Lisovska M.M.

TRANSFORMATION OF THE PERCEPTION OF THE RUSSIAN THREAT IN FINLAND'S STRATEGIC PLANNING (2024–2026)

This paper examines the evolution of the Finnish leadership's views on security challenges posed by the Russian Federation following the country's accession to NATO. It analyzes the dynamics of change between the 2024 and 2026 government reports on foreign and security policy. The main focus is on the vectors of transformation in the perception of the threat from Russia: the adoption of «values-based realism», protection against constant hybrid pressure, strengthening of defense in the Arctic, and recognition of Ukraine's victory as a key condition for the security of Finland's borders.

Keywords: *Finland, Russia, threat, Russian-Ukrainian war.*

Сучасна оборонна стратегія Фінляндії базується на глибокому історичному досвіді та специфіці географічного розташування. Для Гельсінкі росія залишається «ворогом завтрашнього дня» так само, як вона була ним у минулому. Історична пам'ять про Зимову війну 1939 року, внаслідок якої країна втратила 10% території, але зберегла незалежність, сьогодні трансформується у високу суспільну підтримку мілітаризації. Як зазначила міністр закордонних справ Еліна Валтонен, саме цей історичний контекст змушує фінське суспільство зберігати стратегічну пильність у часи імперіалістичної експансії Володимира Путіна [1].

Геополітичне становище Фінляндії характеризується безпосереднім сусідством із російськими військовими об'єктами критичного значення. Кордон протяжністю понад 1300 км та близькість до мілітаризованого Кольського півострова, де базуються атомні підводні човни РФ, створюють умови постійної напруги. Разом із тим, російське вторгнення в Україну у лютому 2022 року стало основною причиною зміни безпекової політики Фінляндії та її вступу до НАТО. У відповідь на загрозу з боку РФ та зростаючі ризики Фінляндія реалізує комплекс заходів. Серед них:

Закриття кордонів. Наприкінці 2023 року було призупинено роботу всіх наземних пунктів пропуску для запобігання інструменталізації міграції з боку РФ.

Збільшення витрат на оборону. Фінляндія поставила за мету досягти рівня оборонних витрат у 3% ВВП до 2029 року [2]. На сьогодні цей показник становить 2,77% ВВП [3].

Мобілізаційний ресурс. Планується підвищення вікової межі для резервістів до 65 років, що дозволить за потреби мобілізувати до мільйона осіб, тобто кожного п'ятого громадянина [4].

Наступним кроком став вихід Фінляндії з Оттавського договору про заборону протипіхотних мін у січні 2026 року [5] разом з країнами Балтії та Польщею, що підкреслює пріоритетність територіальної оборони над міжнародними обмеженнями в умовах безпосередньої загрози вторгнення.

Важливо підкреслити, що стратегічне планування Гельсінкі розвивається паралельно із погіршенням безпекової ситуації. Після вступу до НАТО на тлі повномасштабного вторгнення РФ в Україну, Уряд Фінляндії у червні 2024 року актуалізував звіт про зовнішню і безпекову політику. 16 квітня 2026 року був опублікований звіт про зміни у зовнішній політиці. Порівняльний аналіз цих документів дає змогу продемонструвати перехід від сприйняття росії як «агресивного сусіда» до її визначення як «перманентного системного виклику».

Аналіз документів дозволяє виділити такі ключові вектори трансформації сприйняття загрози з боку РФ:

1. Від тимчасовості до довготривалості. У доповіді 2024 року агресія рф значною мірою сприймалася як гостра криза, що зруйнувала попередній безпековий порядок [6]. Сприйняття загрози було зосереджене на негайній адаптації до нових умов. Натомість доповідь 2026 року фіксує перехід до «стратегічного терпіння», тобто росія сприймається як довгострокова, системна загроза, чий ворожий курс щодо Європи та Фінляндії вважається сталим на десятиліття, незалежно від тривалості бойових дій в Україні [7].

2. Концептуалізація «ціннісного реалізму». Новим етапом у сприйнятті загрози стала поява в документі 2026 року терміну «ціннісний реалізм» [7]. Це свідчить про те, що загроза від рф більше не сприймається суто у військово-технічному вимірі. Тепер вона трактується як загроза ціннісна – конфлікт між ліберальною демократією та російським авторитарним експансіонізмом. Це робить сприйняття загрози всеосяжним, що охоплює не лише оборону, а й соціальну стійкість, культуру та економіку.

3. Сприйняття гібридного впливу з боку рф. Порівняння стратегічних звітів демонструє перехід від реагування на окремі ворожі акції до визнання гібридної агресії постійним середовищем існування держави. У доповіді 2024 року основна увага приділялася фіксації перших прецедентів прямого гібридного тиску [6]. Ключовими викликами того періоду були інструменталізація Росією міграційних потоків на спільному східному кордоні та різка інтенсифікація кібератак на державні інституції Фінляндії. В актуальній доповіді 2026 року гібридний тиск уже не класифікується як набір епізодичних атак, а описується як перманентний стан безпекового середовища [7]. Сприйняття загрози значно розширилося. Особливий акцент зроблено на вразливості критичної підводної інфраструктури.

5. Арктичний вектор. Якщо у звіті 2024 року регіон розглядався переважно крізь призму екологічного співробітництва, що опинилося під загрозою, то у доповіді 2026 року значно посилено увагу до безпеки в Арктиці. Фінляндія наголошує на необхідності потужного стримування та обороні в Арктичному регіоні, особливо у відповідь на загрозу, що виходить з боку росії [7].

4. Питання України в контексті фінської безпеки. У 2026 році сприйняття російської загрози остаточно синхронізувалося з долею України. Якщо раніше поразка росії розглядалася як бажаний сценарій для відновлення міжнародного права [6], то в актуальній доповіді вона сприймається як екзистенційна необхідність для безпеки Фінляндії. Будь-який успіх рф в Україні тепер трактується як пряме зростання ймовірності воєнної агресії проти фінських кордонів у майбутньому [7].

Таким чином, проведений аналіз стратегічного планування Фінляндії протягом 2024–2026 років свідчить про фундаментальну трансформацію сприйняття російської загрози. Якщо у 2024 році агресія рф розглядалася як гостра, проте потенційно тимчасова криза міжнародного порядку, то станом на 2026 рік вона концептуалізується як перманентний і всеосяжний виклик. Впровадження принципу «ціннісного реалізму» та остаточно синхронізація безпеки Фінляндії з успіхом України демонструють відмову Гельсінкі від залишків політики нейтралітету на користь стратегічного стримування та національної мілітаризації.

Список використаних джерел і літератури

1. After Ukraine, Finland hopes it won't be Putin's next target. *ABC*. 18 Oct., 2025. URL: <https://www.abc.net.au/news/2025-10-19/inside-finlands-preparations-for-russian-invasion/105859992> (дата звернення 27.04.2026).
2. Sauvage G. Could the Finland-Russia border be the next conflict zone after the Ukraine war? *France24*. 21.05.2025. URL: <https://www.france24.com/en/europe/20250521-could-the-finland-russia-border-be-the-next-hotspot-after-the-ukraine-war> (дата звернення 27.04.2026).
3. Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2025). *NATO*. August 28, 2025. URL: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/finance/def-exp-2025-en.pdf>
4. Finland raises reservist age to 65. *Yle*. 23.12.2025. URL: <https://yle.fi/a/74-20201345> (дата звернення 27.04.2026).
5. Finland's withdrawal from Ottawa landmine treaty takes effect. *Yle*. 10.01.2026. URL: <https://yle.fi/a/74-20203518> (дата звернення 27.04.2026).
6. Government report on Finnish foreign and security policy. URL: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/6fd3dcd6-b479-40a1-bb5c-63953a15d4b6/content> (дата звернення 27.04.2026).
7. Government report on changes in the foreign and security policy environment. URL: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/b1b603e3-9137-4187-b8d9-2e4b1ef0ea88/content> (дата звернення 27.04.2026).

Волошина А.Е.

ТРАНСКОРДОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ ОПЕРАЦІЇ РФ У ХОРВАТІЇ: РОЛЬ ПРОКСІ-АКТОРІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ПЕРІОД ПІСЛЯ 2022 РОКУ

***Анотація.** У статті досліджено механізми функціонування транскордонних інформаційних операцій Російської Федерації в Хорватії після 2022 року, що реалізуються в умовах глобального протистояння та повномасштабної війни в Україні за активної участі регіональних проксі-акторів. В основу дослідження закладається ідея про використання Західних Балкан як «лабораторії» для випробування нових методів гібридного впливу та експлуатації культурно-історичних зв'язків через проєкт «Сербський світ» (Srpski svet) з метою підриву євроатлантичної єдності.*

На основі аналізу кейс-стаді транскордонного поширення наративів, діяльності мереж у Telegram та механізмів «захоплення медіа» розкрито особливості функціонування «екосистеми проксі», що дозволяє агресору обходити санкційні обмеження ЄС та впливати на громадську думку через приховані канали. Окрему увагу приділено ролі регіональних медіа-центрів (Sputnik Srbija, RT Balkan), діяльності радикальних політичних груп у соціальних мережах та використанню «інфраструктури капітуляції» для вкорінення деструктивних наративів у хорватському медіапросторі. Визначено суттєві відмінності між методами інформаційного впливу в Хорватії та Україні, які зумовлені членством Хорватії в НАТО та ЄС, що змушує агресора переходити від прямих засобів пропаганди до складних асиметричних тактик когнітивного впливу та маніпуляції ідентичністю.

Результати дослідження свідчать, що успіх російської стратегії в регіоні зумовлений використанням системних вразливостей медіаринку, діяльністю рекламних картелів та адаптивністю цифрових платформ до умов міжнародного тиску. Висновки підкреслюють, що транскордонна природа цих операцій дозволяє РФ обходити санкційні обмеження ЄС, що вимагає від Хорватії посилення координації між безпековими структурами та розвитку регіональної стійкості до гібридних загроз. А також демонструє необхідність формування комплексної стратегії захисту інформаційного простору, заснованої на зміцненні когнітивної стійкості суспільства, розвитку медіаграмотності та посиленні прозорості медіа-власності.

***Ключові слова:** транскордонні інформаційні операції, проксі-актори, Хорватія, Російська Федерація, соціальні мережі, Telegram, дезінформація, Sputnik Srbija, RT Balkan, гібридна війна.*

CROSS-BORDER INFORMATION OPERATIONS OF THE RUSSIAN FEDERATION IN CROATIA: THE ROLE OF PROXY ACTORS AND SOCIAL NETWORKS IN THE PERIOD AFTER 2022

Abstract. *The article examines the mechanisms of cross-border information operations of the Russian Federation in Croatia after 2022, implemented under conditions of global confrontation and full-scale war in Ukraine with the active participation of regional proxy actors. The study is based on the idea of using the Western Balkans as a "laboratory" for testing new methods of hybrid influence and exploiting cultural-historical ties through the "Serbian World" (Srpski svet) project to undermine Euro-Atlantic unity.*

Based on the analysis of case studies of cross-border narrative dissemination, Telegram network activities, and "media capture" mechanisms, the study reveals the specifics of the "proxy ecosystem," which allows the aggressor to bypass EU sanctions and influence public opinion through hidden channels. Special attention is paid to the role of regional media centers (Sputnik Srbija, RT Balkan), the activities of radical political groups in social networks, and the use of the "infrastructure of surrender" to embed destructive narratives in the Croatian media space. The study identifies significant differences between the methods of information influence in Croatia and Ukraine, determined by Croatia's membership in NATO and the EU, which forces the aggressor to shift from direct propaganda to complex asymmetric tactics of cognitive influence and identity manipulation.

The research results indicate that the success of the Russian strategy in the region is due to the use of systemic vulnerabilities of the media market, the activity of advertising cartels, and the adaptability of digital platforms to international pressure. The conclusions highlight that the cross-border nature of these operations allows the RF to bypass EU sanctions, requiring Croatia to strengthen coordination between security structures and develop regional resilience to hybrid threats. It also demonstrates the necessity of forming a comprehensive strategy for protecting the information space based on strengthening societal cognitive resilience, developing media literacy, and increasing the transparency of media ownership.

Keywords: *cross-border information operations, proxy actors, Croatia, Russian Federation, social networks, Telegram, disinformation, Sputnik Srbija, RT Balkan, hybrid warfare.*

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році спровокувало не лише мілітарну ескалацію, а й безпрецедентну активізацію гібридних загроз у країнах-членах ЄС та НАТО. У сучасному академічному дискурсі ці загрози визначаються як сукупність спланованих та скоординованих

дій, спрямованих на експлуатацію вразливостей демократичних систем за допомогою політичних, економічних та медійних ресурсів. Як зазначає В. Боджичич-Джелілович, Західні Балкани виступають однією з ключових ліній фронту російської гібридної війни, де збройна сила дедалі частіше замінюється інформацією як основним засобом впливу на когнітивні процеси цільової аудиторії [1, с.1]. В основі такої стратегії лежить сучасна російська воєнна думка, зокрема «доктрина Герасимова», яка акцентує на дестабілізації суспільства зсередини шляхом використання політичних розбіжностей та соціокультурних вразливостей. Ключовою ознакою російської активності в регіоні є концепт асиметричного проникнення, що передбачає використання тактичних засобів для досягнення результатів стратегічного значення. Агресор прагне не лише перемогти на полі бою, а нав'язати свою волю суспільству через когнітивну окупацію – маніпуляцію інформаційним середовищем для формування відчуття безпорадності та недовіри до державних інституцій.

Така модель впливу часто реалізується через стратегію «шланга брехні», що характеризується високою інтенсивністю повідомлень та повною відсутністю прихильності до об'єктивної реальності. Операціоналізація дезінформації в регіоні відбувається через концепцію «4D»: відкидання (dismiss), спотворення (distort), відволікання (distract) та залякування (dismay). Ці тактики дозволяють реалізовувати стратегію «хаосу», спрямовану на запобігання подальшій євроатлантичній інтеграції регіону. Особливої уваги в цьому контексті заслуговують механізми «захоплення медіа», які дослідники описують як створення інфраструктури, де приватний капітал та мережі рекламних картелів сприяють проникненню іноземного впливу під виглядом ринкової свободи [2, с.101].

Механізми інформаційного проникнення РФ у хорватський простір мають багат шаровий характер, поєднуючи офіційні державні ресурси, транскордонні проксі-платформи та цифрові інструменти дестабілізації. Ключову роль у цій архітектурі відіграють державні медіаресурси, що базуються в регіоні, зокрема белградські бюро «Sputnik Србија» та «RT Balkan». Ці майданчики виступають регіональними центрами для трансляції наративів про фрагментованість ЄС та

НАТО, забезпечуючи транскордонне формування дискурсу, який згодом резонує у хорватських медіа [4, с. 5]. Попри санкційні обмеження, запуск онлайн-ресурсу «RT Balkan» сербською мовою дозволяє агресивно просувати російські інтереси безпосередньо на території Європейського Союзу, використовуючи лінгвістичну близькість регіону для подолання інформаційних бар'єрів [3, с. 12]. Паралельно з офіційними каналами діє розгалужена мережа псевдомедіа та маргінальних платформ, таких як Ruserbia.com та in4s.net, які слугують початковими точками для мобілізації радикальних сил та поширення дезінформації. У цьому контексті активно застосовується тактика «інформаційного прання», коли маніпулятивні повідомлення, вкинуті через іноземні ресурси, згодом цитуються мейнстрімними медіа як «надійні джерела». Це створює ефект легітимізації пропаганди, що є характерним для російських операцій впливу на Балканах, де межа між маргінальним та офіційним дискурсом навмисно розмивається [5, с. 102]. Сучасний цифровий інструментарій доповнює ці процеси через анонімні Telegram-канали та мережі ботів, які застосовують техніку «астротурфінгу» для фальсифікації масової підтримки проросійських настроїв. Крім того, залучення штучного інтелекту для створення дипфейків та маніпулятивних повідомлень дозволяє агресору посилювати внутрішні соціальні розколи, маніпулюючи когнітивною стійкістю суспільства.

Фундаментом для інформаційної експансії виступає економічний інструментарій, реалізований через модель «захоплення медіа». М. Шарич визначає цей процес як функціонування «інфраструктури капітуляції» – мережі медіа-монополій та рекламних картелів у Хорватії, які ставлять комерційний прибуток вище стратегічних інтересів національної безпеки [2, с. 101]. Такий стан речей створює безпековий вакуум, через який у хорватське поле інтегрується ідеологічний проєкт «Сербський світ» (Srpski svet), що служить інструментом когнітивної окупації та підриву суверенітету. Економічна залежність підкріплюється енергетичними важелями, зокрема через лобіювання лояльних політичних позицій у контексті газових угод та зв'язків із компаніями на кшталт MOL, що послаблює стратегічні позиції Хорватії в Адриатичному регіоні [2, с. 104].

Важливим елементом «м'якої сили» РФ у регіоні залишається релігійний чинник, де Сербська православна церква часто виступає провідником проросійських та просербських наративів, апелюючи до традиційних цінностей та спільної релігійної ідентичності. Така експлуатація ідентичності є потужним інструментом гібридної агресії, оскільки дозволяє агресору впливати на глибокі соціокультурні пласти населення та формувати лояльне політичне тло.

Інформаційна стратегія РФ у Хорватії після 2022 року зазнала суттєвої трансформації, перейшовши від традиційної пропаганди «м'якої сили» до агресивного конструювання деструктивних смислів. Головною метою цих операцій стало підірив суспільної згоди щодо зовнішньополітичного курсу країни та її підтримки України. Такий підхід спрямований на дестабілізацію внутрішньополітичного ландшафту через маніпулятивне формування суспільного сприйняття ключових безпекових питань [3, с. 8]. Центральним вектором впливу в цьому контексті є дискредитація українського державного керівництва через наративи про «корумпованість режиму» та «Україну як маріонетку Заходу». Ці тези поєднуються з активною експлуатацією «економічного шантажу», де пропаганда представляє допомогу Києву як пряму причину інфляції та енергетичної кризи в Хорватії, стимулюючи так звану «втому від війни» серед населення [5, с. 110].

Особливим інструментом інформаційного тиску, детально проаналізованим у праці Й. Мандича та Д. Кларіча, стало поширення дезінформації про участь хорватських громадян у бойових діях у статусі «найманців». Навмисне використання цього терміна замість «доброволець» має на меті не лише криміналізувати підтримку України в очах хорватського суспільства, а й створити штучну напруженість на офіційному дипломатичному рівні між Загребом та Москвою [5, с. 115]. Одночасно це виконує функцію залякування потенційних прихильників України через загрозу позбавлення їх захисту Женевських конвенцій у разі полону. Подібна тактика «залякування» (dismay) є класичним елементом моделі «4D», що активно застосовується російськими структурами для підірив морального духу та стійкості іноземних суспільств [5, с. 122].

Російський вплив у Хорватії часто реалізується через призму сербського геополітичного проєкту «Сербський світ», який виступає регіональним провідником російських інтересів. Наративи про «захист традиційних цінностей» та «спільну слов'янську долю» використовуються для ревізії хорватської національної ідентичності та її штучного віддалення від загальноєвропейського контексту [2, с. 103]. Через мережу медіа-монополій активно просувається ідея про «культурну колонізацію» Хорватії Заходом, тоді як Росія позиціонується як альтернативний центр сили, що нібито поважає національний суверенітет. Тож така атака на ідентичність є одним із найнебезпечніших видів гібридних загроз, оскільки вона б'є по фундаментах національної безпеки.

Ефективність цих операцій забезпечується чіткою сегментацією цільових аудиторій. Консервативні та радикально-праві групи стають об'єктами маніпуляцій щодо «занепаду ліберального Заходу», тоді як соціально вразливі верстви населення піддаються впливу через повідомлення про «надмірне економічне утримання біженців» [1, с. 7]. Важливим напрямком є робота з молоддю через платформи TikTok та Telegram, де за допомогою ефектного візуального контенту героїзується російська армія або висміюються європейські лідери. Згідно з дослідженнями П. Грейсман, використання Telegram-каналів дозволяє агресору створювати закриті інформаційні екосистеми, де дезінформація поширюється максимально швидко та без належної фільтрації, що робить молоду аудиторію особливо вразливою до когнітивних маніпуляцій [6, с. 22]. Тож можна стверджувати, що асиметричне проникнення РФ базується на глибокому розумінні внутрішніх розколів хорватського суспільства та адаптації наративів під конкретні соціальні групи.

Ефективна відповідь на стратегію асиметричного проникнення РФ у хорватський простір вимагає комплексного підходу, де фундаментальною умовою захисту національного суверенітету є розбудова системи раннього розпізнавання та попередження про гібридні загрози. Така система повинна базуватися на постійному аналізі прямих дезінформаційних вкидів й рідкісних подій, які здатні завдати критичної шкоди національній ідентичності. Це передбачає глибоку

інституційну координацію, яка залучає не лише безпекові структури, а й освітні та медійні установи для спільної відповіді на загрози. Важливим аспектом є нейтралізація так званої «інфраструктури капітуляції», яку М. Шарич визначає як мережу медіа-монополій, що пріоритезують комерційний прибуток над стратегічними інтересами держави, стаючи інструментами для «захоплення медіа» іноземними акторами [2, с. 101].

Регуляторна політика Хорватії в період після 2022 року тісно інтегрована в загальноєвропейський безпековий простір, що виражається у суворому використанні санкційних механізмів. Блокування мовлення російських державних каналів, таких як RT та Sputnik, значно обмежило прямі канали офіційної пропаганди, проте це лише перший крок, який має супроводжуватися посиленням законодавства щодо прозорості медіа-власності [3, с. 24]. Запобігання прихованому іноземному впливу вимагає не лише національних зусиль, а й активної транскордонної співпраці в рамках проєктів НАТО та ЄС зі стратегічних комунікацій. Така співпраця дозволяє ефективно відстежувати механізми, за допомогою яких проросійські наративи мігрують через регіональні медіа-хаби, адаптуючись до місцевого контексту [4, с. 11].

Кінцевий успіх у протидії гібридній агресії залежить від формування когнітивної стійкості громадянського суспільства та здатності громадян критично сприймати маніпулятивний контент. Програми медіаграмотності, орієнтовані на вразливі групи (молодь та людей старшого віку), є ключовим інструментом довгострокового захисту від когнітивної окупації [3, с. 26]. Важливу роль у цьому процесі відіграють незалежні фактчекінгові організації, такі як Faktograf.hr, які ідентифікують дезінформацію в соціальних мережах, зокрема в месенджері Telegram, що став основним притулком для пропаганди після блокування офіційних ресурсів [6, с. 25]. Разом із тим, як підкреслює В. Боджичич-Джелілович, стійкість суспільства неможлива без подолання внутрішніх соціокультурних розколів та історичних суперечностей, які РФ систематично використовує для дестабілізації регіону, що вимагає зміцнення суспільної згуртованості через відкритий діалог та демократичну підзвітність.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну зумовило перехід російської присутності в регіоні від «м'якої сили» до стратегії асиметричного проникнення. В основі цього процесу лежить спроба когнітивної окупації хорватського суспільства шляхом експлуатації внутрішніх вразливостей та підриву євроатлантичної солідарності. Основним інструментом впливу залишається мережа регіональних проксі-медіа (Sputnik, RT Balkan), яка в поєднанні з моделлю захоплення медіа дозволяє обходити санкції. Через пріоритезацію комерційних інтересів медіа-монополіями створюється «інфраструктура капітуляції», що фасилітує інтеграцію проекту «Сербський світ» у хорватське поле [2, с. 101; 4, с. 5]. Застосування моделі «4D» (відкидання, спотворення, відволікання, залякування) дозволяє РФ ефективно дискредитувати Україну та поширювати дезінформацію про «хорватських найманців». Використання Telegram-каналів та ботоферм забезпечує високу інтенсивність впливу на сегментовані цільові аудиторії [5, с. 122; 6, с. 18]. Російський вплив також успішно інтегрується в місцевий контекст через релігійні та культурні наративи, використовуючи Сербську православну церкву як провідника ідеї «спільної слов'янської долі». Це підтверджує, що атака на національну ідентичність є ключовим вектором гібридної агресії [7, с. 22]. Ефективний захист інформаційного суверенітету Хорватії потребує комплексного підходу: від розбудови систем раннього розпізнавання загроз та посилення прозорості медіа-власності до розвитку індивідуальної когнітивної стійкості громадян через програми медіаграмотності та суспільний діалог [3, с. 24; 1, с. 10].

Список використаних джерел і літератури

1. Bojicic-Dzelilovic V. Western Balkans as the Frontline of Russian Hybrid Warfare. *Global Policy*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.1111/gpol.12742>.
2. Šarić M. The Political Economy of Cultural Colonization: Media Monopolies, Hybrid Warfare, and the 'Serbian World' Project in Croatia. *ISR Journal of Economics, Business and Management*. 2026. Vol. 2, iss. 1. P. 99–107.
3. Cipan V., Kirichenko D. Russian Influence and Disinformation Operations in the Balkans. *National Security and the Future*. 2026.
4. Brautović M., John R. The Role of the Media in Russian and Serbian Influence Operations: A Case Study on the Cross-Border Shaping of Narratives in the Western Balkans. *Medijske studije*. 2024. Vol. 15, no. 30. P. 1–21.

5. Mandić J., Klarić D. Case study of the Russian disinformation campaign during the war in Ukraine – propaganda narratives, goals and impacts. *National Security and the Future*. 2023. Vol. 24, no. 2. P. 97–140.
6. Greisman P. Russian Propaganda in Serbia and the Western Balkans: The Case of Telegram Channels. Belgrade : Belgrade Centre for Security Policy, 2024. 31 p.
7. Akrap G., Kamenetskyi M. Hybrid threats and the power of identity: Comparing Croatia and Ukraine. *National Security and the Future*. 2023. Vol. 24, no. 2. P. 13–35.

Конопенко-Шилін А.Б.

ПАРТІЙНІ РОЗБІЖНОСТІ У США ЩОДО ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ ПРОТИ РОСІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті проаналізовано трансформацію позицій Демократичної та Республіканської партій США щодо санкційного тиску на Росію після початку повномасштабного вторгнення в Україну. Автор досліджує перехід від початкового двопартійного консенсусу 2022 року до глибокої політичної поляризації у 2024–2025 роках. Особлива увага приділяється суперечкам навколо механізму граничної ціни на нафту, заборони імпорту енергоносіїв та внутрішньоекономічних наслідків санкцій для Сполучених Штатів. На основі соціологічних даних Pew Research Center продемонстровано зростаючий розрив у сприйнятті російської загрози електоратом обох партій. Висвітлено антиципаторні заходи адміністрації Джозефа Байдена, спрямовані на закріплення санкційного режиму перед можливою зміною політичного курсу після виборів 2024 року. Зроблено висновок, що санкційна політика перетворилася з інструменту зовнішнього стримування на об'єкт гострого внутрішньополітичного протистояння

Ключові слова: *США, економічні санкції, російсько-українська війна, Демократична партія, Республіканська партія*

Konopenko-Shylin Artem

PARTISAN DIVISIONS IN THE USA REGARDING ECONOMIC SANCTIONS AGAINST RUSSIA AMIDST THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

The article analyzes the transformation of the positions held by the U.S. Democratic and Republican parties regarding sanction pressure on Russia following the start of the full-scale invasion of Ukraine. The author explores the transition from the initial bipartisan consensus of 2022 to the deep political polarization of 2024–2025. Particular attention is paid to the disputes surrounding the oil price cap mechanism, the ban on energy imports, and the domestic economic consequences of sanctions for the United States. Based on sociological data from the Pew Research Center, the study demonstrates the growing gap in the perception of the Russian threat among the electorates of both parties. The article highlights the anticipatory measures of the Joseph Biden administration aimed at consolidating the sanctions regime ahead of a potential change in political course following the 2024 elections. It is concluded that sanctions policy has transformed from a tool of external deterrence into an object of acute domestic political confrontation.

Keywords: *USA, economic sanctions, Russo-Ukrainian War, Democratic Party, Republican Party.*

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року адміністрація президента Джозефа Байдена розпочала масштабну кампанію з введення економічних санкцій проти Росії. Санкційний режим став одним із центральних елементів американської стратегії підтримки України та протидії Кремлю. Водночас впровадження цього режиму супроводжувалося гострими суперечками між Демократичною та Республіканською партіями – як щодо доцільності самих обмежувальних заходів, так і щодо їхнього впливу на внутрішню економіку США, зокрема на ціни на енергоносії. Ці розбіжності стали невід’ємною частиною ширшого партійно-політичного протистояння у Вашингтоні навколо питань підтримки України.

На початковому етапі після вторгнення у лютому 2022 року санкційна політика адміністрації Байдена користувалася відносно широкою двопартійною підтримкою. Представники обох партій публічно схвалювали введення обмежень проти російських банків, олігархів та фізичних осіб, пов’язаних із режимом Путіна. Видання *Washington Post* ще в березні 2022 року застерігало, що ця первісна єдність є нетривкою і що зростаючий партійний поділ неминуче проявиться зі зміною внутрішньополітичної кон’юнктури [1]. Аналітик Брюс Джентлесон у публікації для видання *Foreign Policy* констатував, що на початку 2022 року підтримка жорсткої відповіді на агресію Росії в обох партіях становила 82% серед демократів і 75% серед республіканців, проте надалі ця підтримка почала стрімко розходитися по партійній лінії [2].

Першим серйозним випробуванням для міжпартійної злагоди стало питання заборони імпорту російської нафти. У березні 2022 року адміністрація Байдена оголосила про припинення імпорту російської нафти, природного газу та вугілля до Сполучених Штатів. Це рішення здобуло підтримку представників обох партій у Конгресі: республіканці підтримали заборону як засіб тиску на Росію. Однак водночас республіканці різко критикували адміністрацію за зростання цін на

бензин у США, яке вони пов'язували з внутрішньою енергетичною політикою демократів. Зокрема, лідери республіканської меншості в Конгресі наполягали на тому, що адміністрація Байдена свідомо обмежує вітчизняний нафтогазовий видобуток заради реалізації «зеленого порядку денного», і саме ця політика, а не вторгнення Росії, є першопричиною зростання цін на паливо для американців.

Одним із найбільш суперечливих інструментів санкційної політики адміністрації Байдена стало запровадження у грудні 2022 року механізму граничної ціни на російську нафту у розмірі 60 доларів за барель у координації з країнами G7 та Австралією. Офіційна мета цього механізму полягала в тому, щоб дозволити Росії продовжувати нафтовий видобуток, але суттєво обмежити її доходи від продажу нафти, зберігши при цьому стабільність глобальних енергетичних ринків. Згідно зі звітом Міністерства фінансів США, опублікованим у травні 2023 року, впровадження граничної ціни сприяло скороченню нафтових доходів Росії приблизно на 40% у першому кварталі 2023 року порівняно з аналогічним показником попереднього року [3].

Цей механізм зазнав критики як з боку республіканців, так і з боку частини незалежних аналітиків. Дослідники Центру стратегічних та міжнародних досліджень А. Імсірович та Б. Кейхілл зазначали у 2023 році, що гранична ціна фактично провалила ключове випробування, оскільки Росії вдалося переорієнтувати значну частину нафтових поставок на ринки Індії та Китаю за цінами, що фактично перевищували встановлений ліміт [4]. Частина республіканських законодавців використовувала ці аргументи для критики адміністрації, стверджуючи, що санкційна політика є неефективною та лише завдає шкоди американській економіці, не досягаючи поставлених цілей.

Незважаючи на критику, адміністрація Байдена продовжувала розширювати санкційний режим. За даними Центру нової американської безпеки, станом на 2024 рік США запровадили понад 200 окремих санкційних заходів безпосередньо проти суб'єктів російського енергетичного сектору, включно з нафтовими компаніями, трубопровідними операторами та компаніями-посередниками [5]. Такий масштаб санкцій не мав прецедентів в американській зовнішньополітичній практиці. Цей

факт давав адміністрації підстави стверджувати, що вона вживає безпрецедентних заходів для економічного обмеження Росії, тоді як республіканці наполягали на тому, що кількість санкцій ще не свідчить про їхню реальну ефективність.

Дані соціологічних досліджень фіксували неухильне зростання партійного поділу у ставленні американців до санкцій проти Росії. За даними Pew Research Center, опублікованими у липні 2024 року та заснованими на опитуванні 9 424 дорослих американців, 77% прихильників Демократичної партії підтримували збереження або посилення санкційного тиску на Росію, тоді як серед республіканців і незалежних прихильників республіканців цей показник становив лише 66% [6]. Ця різниця у понад 10 відсоткових пунктів відображала тривалу тенденцію до поляризації громадської думки, яка корелювала з партійними позиціями щодо більш широких питань підтримки України.

Партійний розкол ще більше поглибився впродовж 2023–2024 років. Листопадове опитування Pew Research Center 2024 року засвідчило, що лише 19% республіканців вважали вторгнення Росії в Україну безпосередньою загрозою для американських інтересів, тоді як серед демократів цей показник залишався суттєво вищим [7]. Ця відмінність у сприйнятті загрози безпосередньо позначалася на підтримці санкцій. Значна частина республіканського електорату дедалі більше дотримувалася позиції, що «санкційна війна» проти Росії обходиться США надто дорого в економічному плані, не приносячи відчутних результатів у зміні поведінки Кремля.

Ці дані активно використовувалися республіканськими критиками для обґрунтування позиції, що санкційна стратегія Байдена провалилася. Рецензоване дослідження, опубліковане у газеті The Washington Post у 2024 році, із застосуванням CGE-моделювання показало, що зростання міжнародних цін на енергоносії внаслідок санкцій та бойових дій мало асиметричний вплив на різні економіки, ускладнюючи підтримку глобальної санкційної коаліції [8]. Демократи, у свою чергу, наголошували, що без запроваджених санкцій доходи Росії були б суттєво вищими, і що санкційна політика потребує часу для повного прояву ефекту.

Суперечки між партіями розгорталися й у питанні розширення американського виробництва та експорту скрапленого природного газу (LNG). Республіканці наполягали на різкому збільшенні виробництва і постачання LNG до Європи, щоб замінити російський газ і позбавити Москву ключового важеля впливу на союзників. Адміністрація Байдена, зазнаючи тиску з боку лівого крила Демократичної партії, у лютому 2024 року призупинила видачу нових ліцензій на будівництво LNG-терміналів для проведення екологічного аналізу. Це рішення викликало різку критику з боку республіканців, які стверджували, що воно суперечить стратегічним інтересам США та їхніх союзників. Аналітик Б. Джентлесон наголошував, що розбіжності між партіями з питань LNG і видобутку відображали глибшу ідеологічну суперечність між демократичною «зеленою» програмою та республіканським акцентом на енергетичній незалежності через максимальне розширення традиційного видобутку [2].

Побоювання стосовно того, що зміна адміністрації у Вашингтоні може призвести до послаблення або скасування санкційного режиму, спонукала союзників у ЄС до пошуку механізмів закріплення санкцій через інституції Євросоюзу, що зменшило б залежність від позиції окремої американської адміністрації. Дослідник Університету Джорджа Мейсона Б. Дюплессі попереджав, що президентська кампанія 2024 року може виявитися вирішальною для подальшої долі санкційного режиму щодо Росії [9].

Передвиборча риторика 2024 року підтвердила ці побоювання. Дональд Трамп та провідні республіканські кандидати демонстративно дистанціювалися від санкційного підходу Байдена, пропонуючи натомість «переговорний» шлях до завершення конфлікту, що на практиці означало б відмову або суттєве пом'якшення санкцій як інструменту тиску. Ця риторика резонувала серед республіканського електорату, стурбованого економічними наслідками санкційної війни. Опитування Pew Research Center листопада 2024 року зафіксувало, що більшість республіканців вважали підтримку України та пов'язану з нею санкційну політику надмірно дорогою і такою, що не відповідає національним інтересам США [7].

Усвідомлюючи вразливість свого санкційного спадку, адміністрація Байдена у грудні 2024 – січні 2025 року запровадила найширший санкційний пакет за весь час конфлікту. Фінальні санкції Байдена спрямовувалися передусім проти «тіньового флоту» суден, що перевозили російську нафту в обхід встановленої граничної ціни, а також проти банків, що фінансували ці операції. Цей пакет мав виразну антиципаторну функцію – він був розрахований на те, щоб максимально ускладнити новій адміністрації Трампа легке скасування вже впроваджених обмежень. Ця ситуація ще раз продемонструвала, наскільки глибоким став партійний поділ у ставленні до санкційної політики: те, що Байден представляв як необхідний захист від агресії, майбутня адміністрація його наступника сприймала радше як перешкоду для «нового курсу» у відносинах із Росією.

У висновку можна зазначити, що аналіз партійно-політичних розбіжностей щодо економічних санкцій проти Росії та енергетичної політики свідчить про те, що ця проблематика стала одним із ключових вимірів ширшого протистояння між демократами та республіканцями навколо російсько-української війни. Адміністрація Байдена послідовно відстоювала концепцію жорстких і скоординованих санкцій як основного інструменту стримування Росії без прямого військового втручання. Республіканська партія, натомість, еволюціонувала від первісної підтримки санкційного курсу до дедалі більш скептичної позиції, яка поєднувала критику ефективності санкцій із звинуваченнями демократів у нехтуванні економічними інтересами американців. Фіксована соціологічними дослідженнями тенденція до поляризації громадської думки – зокрема, даними Pew Research Center 2024 року, які свідчать про 11-відсотковий розрив між прихильниками двох партій у підтримці санкцій, - підтвердила, що санкційна та енергетична проблематика трансформувалася із зони відносного консенсусу на початку 2022 року на одну з найбільш поляризованих ліній партійного протистояння в американській зовнішній політиці часів президентства Байдена.

Список використаних джерел і літератури

1. Tama J. Congressional Democrats and Republicans Are United in Confronting Russia. That Unity Won't Last. *Washington Post*. 2022, March 4. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/03/04/ukraine-congress-bipartisan-trump-biden/> (дата звернення: 27.04.2026)
2. Jentleson B. W. How Ukraine Will Influence the 2024 U.S. Presidential Election. *Foreign Policy*. 2023, March 29. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/03/29/ukraine-support-us-republicans-democrats-politics/> (дата звернення: 27.04.2026)
3. Rosenberg E., Nostrand E.V. The Price Cap on Russian Oil: A Progress Report. *U.S. Department of the Treasury*. 2023, May. URL: <https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report> (дата звернення: 27.04.2026)
4. Imsirovic A., Cahill B. Russian Oil Price Caps Are Failing a Key Test. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*. 2023. URL: <https://www.csis.org/analysis/russian-oil-price-caps-are-failing-key-test> (дата звернення: 27.04.2026)
5. Trainer J., Lokker N., Taylor K., Certan U. Sanctions by The Numbers: The Russian Energy Sector. 2024. *Center for a New American Security (CNAS)*. 2024, April 04, URL: <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers-the-russian-energy-sector> (дата звернення: 27.04.2026)
6. War in Ukraine: Wide Partisan Differences on U.S. Responsibility and Support. *Pew Research Center*. 2024, July 29. URL: <https://www.pewresearch.org/politics/2024/07/29/war-in-ukraine-wide-partisan-differences-on-u-s-responsibility-and-support/> (дата звернення: 27.04.2026)
7. Copeland J. Wide partisan divisions remain in Americans' views of the war in Ukraine. *Pew Research Center*. 2024, November 25. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2024/11/25/wide-partisan-divisions-remain-in-americans-views-of-the-war-in-ukraine/> (дата звернення: 27.04.2026)
8. Tama J. Congressional Democrats and Republicans Are United in Confronting Russia. That Unity Won't Last. *Washington Post*. 2022, March 4. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/03/04/ukraine-congress-bipartisan-trump-biden/> (дата звернення: 27.04.2026)
9. Duplessis B. Politics Beyond the Water's Edge: The 2024 United States Presidential Campaign May Prove Decisive for Ukrainian Sovereignty. *George Mason University, CSPS*. 2023, March. URL: <https://csps.gmu.edu/2023/03/31/politics-beyond-the-waters-edge/> (дата звернення: 27.04.2026)

Куртов Я.О.

REALPOLITIK У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІЗРАЇЛЮ: ДІЯЛЬНІСТЬ БІНЬЯМІНА НЕТАНЬЯГУ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація: У статті аналізується зовнішньополітичний курс Ізраїлю під час прем'єрства Біньяміна Нетаньягу в умовах російсько-української війни. Автор досліджує ізраїльську стратегію крізь призму концепції *realpolitik*, згідно з якою національні інтереси та виживання держави стоять вище морально-нормативних міркувань міжнародної політики. У роботі розглядається вплив ревізіоністського сіонізму на стратегію виживання Ізраїлю. Акцентовано увагу на прагматичному балансуванні Ізраїлю щодо відносин з Україною та росією на тлі співпраці росії та Ірану, а також впливу російськомовної діаспори в Ізраїлі. Робиться висновок, що ізраїльська політика спрямована суто на мінімізацію екзистенційних загроз і збереження стратегічної автономії.

Ключові слова: зовнішня політика Ізраїлю, *realpolitik*, Біньямін Нетаньягу, російсько-українська війна, національна безпека, прагматизм, ревізіоністський сіонізм, стратегічне стримування

Kurtov Yaroslav

REALPOLITIK IN ISRAEL'S FOREIGN POLICY: BENJAMIN NETANYAHU'S ACTIONS AGAINST THE BACKDROP OF THE RUSSIAN- UKRAINIAN WAR

Abstract: This article analyses Israel's foreign policy under Prime Minister Benjamin Netanyahu in the context of the Russo-Ukrainian war. The author examines Israel's strategy through the lens of the concept of *realpolitik*, according to which national interests and the survival of the state take precedence over the moral and normative considerations of international politics. The paper examines the influence of revisionist Zionism on Israel's survival strategy. Attention is focused on Israel's pragmatic balancing act regarding relations with Ukraine and Russia against the backdrop of cooperation between Russia and Iran, as well as the influence of the Russian-speaking diaspora in Israel. The conclusion is drawn that Israeli policy is aimed purely at minimising existential threats and preserving strategic autonomy.

Keywords: Israeli foreign policy, *realpolitik*, Benjamin Netanyahu, the Russia-Ukraine war, national security, pragmatism, revisionist Zionism, strategic deterrence.

З початком повномасштабного вторгнення росії до України у 2022 р. більшість держав світу продемонстрували високий рівень політичної, економічної

та військово-технічної солідарності з Україною у відповідь на порушення її суверенітету та територіальної цілісності. Водночас частина акторів міжнародної системи обрала прагматичну модель поведінки, орієнтовану на балансування між конфліктуєчими сторонами попри очевидні порушення норм міжнародного права. До таких держав належить Держава Ізраїль, зовнішня політика якої за прем'єрства Біньямін Нетаньягу демонструє характерні риси *realpolitik*.

Із моменту проголошення незалежності Ізраїль функціонує в умовах складного та часто ворожого безпекового оточення, що зумовлює пріоритетність доктрини виживання держави. У цьому контексті стратегічна культура Ізраїлю базується на принципі безумовного домінування національних інтересів над морально-нормативними міркуваннями міжнародної політики. За визначенням Луї Рене Береса, така логіка передбачає «абсолютний пріоритет виживання держави», що виправдовує використання інструментів стримування, включно з політикою «свідомої невизначеності» у військово-стратегічній сфері. Цей підхід доповнюється концепцією так званого «Варіанту Самсона», яка передбачає гарантовану асиметричну відплату у разі екзистенційної загрози державі. Влучною ілюстрацією цієї парадигми є вислів Моше Даян про те, що «Ізраїль повинен бути як скажений пес, занадто небезпечним, щоб хтось намагався його зачепити».

Практичним проявом такої стратегії є модель «холодного миру» у відносинах Ізраїлю з арабськими державами, зокрема з Єгиптом та Йорданією. Попри глибокі ідеологічні суперечності, сторони підтримують стабільні відносини, що базуються на прагматичному визнанні спільних загроз, передусім з боку Ірану та радикальних ісламістських акторів [1; 2]. Така логіка співіснування свідчить про домінування безпекових імперативів над ідеологічними розбіжностями.

Суттєвий вплив на формування сучасної зовнішньополітичної доктрини Ізраїлю справила ідеологія ревізіоністського сіонізму, пов'язана з іменем Зеєв Жаботинський. Його концепція «залізної стіни» передбачала необхідність створення нездоланного військового потенціалу як передумови для подальшого політичного компромісу з арабським світом. Ці ідеї були інституціоналізовані політичною партією «Лікуд» і отримали подальший розвиток за правління

Біньяміна Нетаньягу. На відміну від політики часткових поступок, характерної для періоду Менахема Бегіна, сучасний ізраїльський уряд орієнтується на максимізацію національної сили – військової, економічної та технологічної – як інструменту примусу до співпраці [3; 4].

У цьому контексті відносини Ізраїлю з росією слід розглядати крізь призму прагматичного балансування, а не ідеологічної солідарності. З одного боку, Ізраїль надав Україні значну гуманітарну підтримку, включаючи розгортання польового шпиталю, постачання медичних засобів та лікування поранених військових [5; 6; 7]. Крім того, було здійснено передачу технологій раннього оповіщення та розвідувальних даних щодо використання іранських безпілотних літальних апаратів [8; 9]. З іншого боку, ця допомога не трансформувалася на військово-технічну підтримку летального характеру.

Водночас у контексті співпраці у сфері протидії безпілотним системам слід відзначити, що у 2026 році, на тлі активної фази ескалації між США та Іраном, Ізраїль не підтримав ініціативу України щодо передачі ЦАГАЛЮ актуальних даних та практичних напрацювань із протидії БПЛА, представлених у межах дипломатичних контактів під час візиту Володимира Зеленського до країн Близького Сходу. Представники ізраїльської сторони в неформальних коментарях наголошували на високому рівні власних технологічних спроможностей у цій сфері [10]. Така позиція відображає загальну тенденцію зовнішньополітичного курсу Ізраїлю, в якому домінують міркування національної безпеки та стратегічної автономії, що часто визначають характер міжнародної технічної співпраці більшою мірою, ніж гуманітарні чи політико-ціннісні фактори.

Відмова Ізраїлю від постачання Україні сучасних систем озброєння, зокрема протиповітряної оборони, зумовлена комплексом стратегічних міркувань. Ключовим фактором є ризик потрапляння ізраїльських технологій до росії з подальшою їх передачею Ірану, що становить пряму загрозу національній безпеці Ізраїлю [11]. Таким чином, навіть у контексті міжнародної солідарності ізраїльська політика залишається чітко орієнтованою на запобігання екзистенційним ризикам.

Додатковим проявом прагматизму є обережна позиція Ізраїлю щодо політико-історичних питань, зокрема невизнання Голодомору геноцидом. Офіційна аргументація ґрунтується як на прагненні зберегти унікальність Голокосту, так і на небажанні загострювати відносини з росією без очевидних стратегічних вигод [12]. Аналогічно, жорсткі заходи щодо українських біженців у перші періоди війни були зумовлені як безпековими міркуваннями, так і внутрішньополітичними факторами, зокрема проблемами нелегальної міграції [13].

Важливим чинником формування зовнішньої політики Ізраїлю є також внутрішньополітичний контекст. Значна російськомовна діаспора, інтегрована до політичного життя країни, впливає на електоральну стратегію правлячих сил, зокрема партії «Лікуд» [14]. Водночас росія використовує фактор Ірану як інструмент непрямого впливу на ізраїльську політику, створюючи додаткові стимули для обережної поведінки Тель-Авіва [15].

Отже, зовнішня політика Ізраїлю в умовах російсько-української війни є послідовним втіленням принципів *realpolitik*, де домінують міркування національної безпеки, стратегічного стримування та прагматичного балансування. Позиція уряду Біньямін Нетаньягу демонструє, що навіть в умовах глобального конфлікту держава зберігає орієнтацію на власні інтереси, мінімізуючи ризики та уникаючи кроків, які можуть поставити під загрозу її безпекову стабільність.

Список використаних джерел і літератури

1. Freilich C. Security challenges and opportunities in the twenty-first century. *Understanding Israel: Political, Societal and Security Challenges*. London :Routledge, 2018. P. 185-198.
2. Bereh, L. Shinui kivun? Idkun ha-doktrina ha-gar'init shel Yisrael. *Adkan estrategi*. 2014. Kerekh 17, № 3. Am' 89-102. (Бара Л. Зміна напрямку? Оновлення ядерної доктрини Ізраїлю. Стратегічне оновлення).
3. Jabotinsky Z. The Iron Wall. *Razsviet*, 1923. Режим доступу: <https://en.jabotinsky.org/media/9747/the-iron-wall.pdf>
4. Pokrzywiński P. Between neo-revisionist neoclassical realism and pragmatism. The foreign policy of the Likud party under Benjamin Netanyahu. *Sprawy Międzynarodowe*. 2019. Vol. 2. P. 281-299.
5. Ізраїль розгорнув польовий шпиталь на заході України. *Українські Національні Новини (УНН)*. 22.03.2022. Режим доступу: <https://unn.ua/news/izrayil-rozgornuv-poloviy-shpital-na-zakhodi-ukrayini>

6. Ізраїль надіслав Україні медикаменти для ЗСУ на 100 млн гривень. *Урядовий портал*. 23.08.2022. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/izrail-nadislav-ukraini-medykamenty-dlia-zsu-na-100-mln-hryven>
7. Козацький С. Ізраїль прийме на лікування 20 українських військових. *Militarniy*. 26.09.2022. Режим доступу: <https://militarniy.com/uk/news/izrayil-pryjme-na-likuvannya-20-ukrayinskyh-vijskovykh/>
8. У Києві розповіли про впровадження ізраїльської системи раннього оповіщення. *Укрінформ*. 07.02.2025. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3957439-u-kievi-rozpovili-pro-vprovadzenna-izrailskoi-sistemi-rannogo-opovisenna.html>
9. Булавін Д. Ізраїль надав Україні розвіддані, які корисні для боротьби з іранськими дронами – NYT. *Громадське*. 24.10.2022. Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/izrayil-nadav-ukrayini-rozviddani-yaki-korisni-dlya-borotbi-z-iranskimi-dronami-nyt>
10. Eichner I. Zelensky skips Israel on Mideast trip as strains with Jerusalem resurface. *Ynet Global*. 30.03.2026. Режим доступу: <https://www.ynetnews.com/article/rylv3idjbe>
11. Netanyahu gives two reasons why Israel is afraid to provide weapons to Ukraine. *Ukrainska Pravda*. 23.06.2023. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/06/23/7408183/>
12. Гриневич Л. Чи визнає Ізраїль Голодомор геноцидом, як Україна визнала Голокост? І чи підтримає у теперішній безпековій кризі? *Радіо Свобода*. 11.02.2022. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/izrayil-ukrayina-rosiya-holokost-holodomor/31694866.html>
13. Ізраїль призупинив безвіз для українців. Запровадив квоти та спецдозволи. *РБК-Україна*. 15.03.2022. Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/izrail-priostanovil-bezviz-ukraintsev-vvel-1647341212.html>
14. Galili L. The other tribe: Israel's russianspeaking community and how it is changing the country. Washington D.C. : The Brookings Institution, 2020. 23 p.
15. Pollak N. Deepening Russia-Iran Relationship Should Worry Israel. *The Washington Institute*. 28.12.2022. Режим доступу: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/deepening-russia-iran-relationship-should-worry-israel>

НАШІ АВТОРИ

Ануліч Аніта Олексіївна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Бабенко Лілія Миколаївна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Бессонова Марина Миколаївна	кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, факультет права і міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Блохін Артем Сергійович	студент факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Ващенко Владислава Олександрівна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Веселкова Валерія Петрівна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Вербовецька Оксана Богданівна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Волошина Аделія Едуардівна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Горопашна Поліна Вікторівна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Главацька Таїсія Сергіївна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету

Гривнак Андрій Володимирович	аспірант кафедри давньої і нової історії України та методики навчання історії Запорізького національного університету
Гундертайло Дар'я Миколаївна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Захарова Анна Дмитрівна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Ищенко Крістіна Олександрівна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Ковальчук Дарина Олександрівна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Конопенко-Шилін Артем Борисович	студент факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Копилов Денис Вікторович	студент факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Костик Олександра Вячеславівна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Кочура Олександра Олександрівна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Курильчик Назарій Анатолійович	студент факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Куртов Ярослав Олександрович	студент факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Лісовська Мирослава Миколаївна	кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса

Матюхіна Кароліна Дмитрівна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Олефіренко Лоліта Сергіївна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Паровая Аліна Ігорівна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Пашкова Олександра Сергіївна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Петрик Оксана Олександрівна	студентка факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Петровська Марія Сергіївна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Пістракевич Олена Володимирівна	кандидат наук з державного управління, доцент кафедри міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Поняткова Дар'я Володимирівна	аспірантка кафедри новітньої історії України Запорізького національного університету
Ревуцька Ірина Дмитрівна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Рябоконт Поліна Андріївна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету
Сарабаш Ельміра Леонідівна	студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету

**Сидоренко
Андрій Анатолійович**

аспірант кафедри давньої і нової історії
України та методики навчання історії
Запорізького національного університету

**Слюсаренко
Ірина Юріївна**

кандидат історичних наук, доцент, заступник
декана з наукової роботи та міжнародної
діяльності факультету права та міжнародних
відносин Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

**Сокол
Валерія Євгенівна**

студентка факультету історії та міжнародних
відносин Запорізького національного
університету

**Степаненко
Дар'я Олександрівна**

магістр з дипломатії та міжнародного
співробітництва, фахівець 1 категорії відділу
міжнародних зв'язків Навчально-наукового
інституту міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка

**Табачук
Анна Вікторівна**

студентка факультету права та міжнародних
відносин Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

**Тесленко
Катерина Олексіївна**

студентка факультету історії та міжнародних
відносин Запорізького національного
університету

**Трюхан
Дмитро Андрійович**

аспірант кафедри всесвітньої історії та
міжнародних відносин факультету історії та
міжнародних відносин Запорізького
національного університету

**Фульмес
Юрій Ігорович**

аспірант кафедри давньої і нової історії
України та методики навчання історії
Запорізького національного університету

**Ціватий
Вячеслав Григорович**

кандидат історичних наук, доцент, Заслужений
працівник освіти України, доцент кафедри
міжнародних організацій та дипломатичної
служби, Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин, Київський
національний університет імені Тараса
Шевченка, член правління Наукового
товариства історії дипломатії та міжнародних

відносин, дійсний член (академік) Української академії геополітики та геостратегії, дійсний член Національної академії наук і мистецтв України

**Чадій
Маргарита Сергіївна**

студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету

Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого

Наукове видання

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА:
НОВІ ТРЕНДИ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МИНУЛОГО**

Збірник наукових праць

Верстка та макетування *Андрій Омельченко*

Художнє оформлення *Андрій Омельченко*

Коректор *Тетяна Грушева*

